

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Özdemir Asaf

Kırılmadık Bir Şey Kalmadı

Yuvarlağın Köşeleri - 'ça - Dün Yağmur Yağacak

Ücretsiz PDF E-kitap Arşivi - <https://rantey.org>

KIRILMADIK BİR ŞEY KALMADI

Özdemir Asaf (Ankara, 11 Haziran 1923 – İstanbul, 28 Ocak 1981) Danıştay Üyesi Mehmet Asaf'ın oğludur. Babasını kaybettiği yıl (1930) Galatasaray Lisesi'nin ilk kısmına girdi. 1934 yılındaki Soyadı Kanunu'yla "Arun" soyadını aldı. 1941 yılında on birinci sınıfta, bir ek ara sınavla Kabataş Erkek Lisesi'ne geçip 1942 yılında mezun oldu. İki yıl İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne, üçüncü sınıfa kadar İktisat Fakültesi'ne devam etti, o dönemde iki yıl olan Gazetecilik Enstitüsü'nün birinci sınıfını okudu.

İlk yazısı 1939 yılında *Servetifünun-Uyanış* dergisinde çıktı. Şiir, yazı ve çevirilerini *Amaç, Büyük Doğu, Dost, Edebiyat Dünyası, Kaynak, Küçük Dergi, Seçilmiş Hikâyeler, Servetifünun-Uyanış, Şadırvan, Türkçe, Türk Dili, Varlık, Yeditepe, Yenilik, Yirminci Asır* gibi dergilerde ve *Vatan* gazetesinin sanat sayfalarında yayımladı. *Zaman* ve *Tanin* gazetelerinde çalıştı, çeviriler yaptı. Bir süre sigorta prodüktörü olarak çalıştı. 1951'de Sanat Basımevi'ni kurarak matbaacılığa başladı ve kitaplarını "Yuvarlak Masa Yayınları" adı altında yayımladı. 1972 yılında Bebek'te "Şimdi" isimli Biblio, Bar, Restoran açtı, yaşamının kalan süresinde mekânında sanatçı dostlarını ve her yaştan, her meslekten insanı ağırladı.

Özdemir Asaf, şiirlerinin özü ve sesiyle, dönemlerin ve akımların ötesinde, çağdaş Türk şiirinin en özgün isimlerinden biridir.

Kitapları

Şiir: *Dünya Kaçtı Gözüme* (1955), *Sen Sen Sen* (1956), *Bir Kapı Önünde* (1957), *Yumuşaklıklar Değil* (1962), *Nasılsın* (1970), *Çiçekleri Yemeyin*, (1975), *Yalnızlık Paylaşılmaz* (1978), *Benden Sonra Mutluluk* (1984) **Etika:** *Yuvarlağın Köşeleri* (1961), *Yuvarlağın Köşeleri II* (1986) **Öykü:** *Dün Yağmur Yağacak* (1987) **Otokopi, Deneme:** *‘ça* (1988) **Çeviri:** *Reading Zindanı Balladı, Oscar Wilde* (1968).

Özdemir Asaf'ın
YKY'deki kitapları:

Çiçek Senfonisi (2008)

Kırılmadık Bir Şey Kalmadı (2009)

Benden Sonra Mutluluk (2010)

Sen Bana Bakma, Ben Senin Baktığın Yönde Olurum

- Kendi Sesinden Şiirler (2012)

Yalnızlık Paylaşılmaz (2014)

Lavinia - Aşk Şiirleri (2015)

Yalnızlık Paylaşılmaz - özel baskı (2016)

Doğan Kardeş:

Dokuza Kadar On - Seçme Şiirler (2010)

ÖZDEMİR ASAF

Kırılmadık Bir Şey Kalmadı

Yuvarlağın Köşeleri
Etikalar

'ça
Otokopi-Denemeler

Dün Yağmur Yağacak
Öyküler

YAPI KREDİ YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Yapı Kredi Yayınları - 2976
Edebiyat - 891

Kınılmadık Bir Şey Kalmadı / Özdemir Asaf

Kitap editörü: Tamer Erdoğan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi
A Blok Kat: 2 34310 Haramidere / İstanbul
Telefon: (0 212) 412 17 00
Sertifika No: 44452

1. baskı: İstanbul, Eylül 2009
12. baskı: İstanbul, Şubat 2020
ISBN 978-975-08-1668-0

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2015
Sertifika No: 44719

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
facebook.com/yapikrediyayinlari
twitter.com/YKYHaber
instagram.com/yapikrediyayinlari

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Sunu • 13

YUVARLAĞIN KÖŞELERİ

etika: 1940 - 1960

I. Önsözler • 19

II. Sözcüklerle • 22

III. Olaylar ve Şeyler • 27

IV. Yaşamak, Ölmek • 29

V. Umud • 31

VI. Konumuz Düşünmek • 33

VII. Akıldan, Okuldan Yana • 39

VIII. Sevgi ile Sevgiye Karşı • 42

IX. Hayvanlarla Aramızdaki • 48

X. Yitirmek-Kazanmak • 50

XI. Geçmiş, Gelecek • 51

XII. Görel • 53

XIII. Batı-Doğu • 57

XIV. Yarış ve Savaş • 60

XV. Hatırlamayı ve Unutmayı Anmak • 62

XVI. Yalan Üzerine • 64

XVII. Dostluk ve Ötesi • 67

XVIII. Susmak-Söylemek • 71

XIX. Çağdan Çağa • 78

- XX. Toplumdan Kişilikden • 82
- XXI. Kültür • 87
- XXII. Sanata Yönük • 88
- XXIII. Güzele • 92
- XXIV. Sorulardan-Cevaplardan • 93
- XXV. Giyinmek-Soyunmak • 95
- XXVI. Açıklık • 96
- XXVII. Alışmak • 97
- XXVIII. Buruşuk • 98
- XXII. Uzun-Kısa • 99
- XXX. Gidiş Dönüş, İleri Geri, Eski Yeni • 100
- XXXI. Seçimler ve Kapılar • 101
- XXXII. Oyunun İçi ve Dışı • 102
- XXXIII. Aykırı Gibi • 103

etika: 1961 - 1981

- I. Önsözler • 107
- II. Sözcüklerle • 112
- III. Olaylar ve Şeyler • 119
- IV. Yaşamak Ölmek • 121
- V. Umud • 126
- VI. Konumuz Düşünmek • 128
- VII. Düşünceler ve Dışarılar • 136
- VIII. Öğüt • 137
- IX. Akıldan Okuldan Yana • 138
- X. Çalışkan-Tembel* • 142
- XI. Sevgi ile Sevgiye Karşı • 144
- XII. Sevmek-Anlamak* • 149
- XIII. Yalvarı • 150
- XIV. Hayvanlarla Aramızdaki • 151
- XV. Yitirmek Kazanmak • 153
- XVI. Zengin Yoksul • 154
- XVII. Mutluluk* • 156
- XVIII. Görel • 158
- XIX. Portre • 161
- XX. İyilik-Kötülük • 162
- XXI. Yarış ve Savaş • 163

- XXII. Hatırlamayı ve Unutmayı Anmak • 165
- XXIII. Bellek • 167
- XXIV. Gerçek • 168
- XXV. Yalan Üzerine • 170
- XXVI. Dostluk ve Ötesi • 173
- XXVII. Susmak-Söylemek • 175
- XXVIII. Doğru-Yanlış • 178
- XXIX. Çağdan Çağa • 180
- XXX. Tarih • 182
- XXXI. Erkek-Kadın • 184
- XXXII. Yalnızlık • 188
- XXXIII. Bencil-Sencil* • 190
- XXXIV. Hastalıklar* • 192
- XXXV. Her An 1/1 Olmak • 193
- XXXVI. Toplumdan Kişilikten • 194
- XXXVII. Başkaları Çoğuldur • 204
- XXXVIII. Devlet • 205
- XXXIX. Halk* • 206
- XL. İst Mist Nist • 207
- XLI. Devrim* • 208
- XLII. Gazeteler* • 209
- XLIII. Dil* • 210
- XLIV. Kültür • 211
- XLV. Sanata Yönük • 212
- XLVI. Şiirin Zararları • 224
- XLVIII. Güzele • 226
- XLVIII. Sempati Kanunu • 228
- XLIX. Sorulardan Cevaplardan • 229
- L. Uzun-Kısa • 232
- LI. Gidiş Dönüş, İleri Geri, Eski Yeni • 233
- LII. Suç-Ceza-Kanun* • 234
- LIII. Seçimler ve Kapılar • 236
- LIV. Oyunun İçi ve Dışı • 237
- LV. Cennet-Cehennem • 239
- LVI. İki Kere İki Dört'ler • 240
- LVII. Eski Sözlere Rötuşlar • 241
- LVIII. Son ve Suz'dan • 242

‘ÇA

- Tüm dünyayı...* • 245
Sanatta etkili olmayı... • 247
Sanki asılacaktım... • 248
Yazarken... • 249
Eski defterlerimi karıştırıyorum... • 252
Bedenim dinlendiği zaman... • 253
Doğrusu, ben kendime... • 254
Erip de yapmadıklarım... • 255
Vah Vah Hey Gidi Hey • 256
Tomris Uyar'ın Göndükümü'nü... • 260
Rüyalar • 261
Bir asma çubuğunda... • 265
Ankara'da Hacıbayram'da... • 266
Hazırlanırken • 267
Oto Roman • 272
Ev • 274
Kestere ya da Şekerfare • 276
Kızıma Mektuplar • 278
Otokopi No: 50 • 280
Ben senin yerinde olsaydım... • 290
Bilir-kışı Raporu • 291
Yalnızlık • 292
Ben büyüklerimin yaptıklarına... • 293
Uyanmak başka • 294
Florida, Miami'de • 297
Bir dilim karpuz... • 298
Hastalıklarımız Azalıyor mu • 299
Artık önemli işlerimizden • 301
Çocukluk • 302
Tanrının dediği olur... • 303
Evlerine uğradım • 304
Bilirsiniz... • 306
Kahve • 307
Hayat Arkadaşı • 309
İç-içe yazmalar • 311

Bir Kerpiç Düştü Gönlümün Sarayından • 313

Dün gece... • 318

Sait'e Mektup • 319

Otobiografi • 320

Programı sunuyorum... • 323

Olmadığına inanç getirilen... • 330

Konuları Yapan Konular • 332

Hepsi • 334

Akşam'ın Anketi • 336

Ben Sen Onlar — Ben'ler Sen'ler O • 339

"Bir su gibi"... • 341

Yahya Kemal'in de ölümünden... • 342

Ben önceleri Hep Şaka Yazardım... • 344

Birkaç yıldır • 345

"Şiir kelimelerin raksıdır"... • 347

Pişirmek.. Ama Bir de Kotarmak • 348

Yapma. Yaparsan. Yapma. Ama Yaparsan.

Yapma. Ama Yaparsan Da. • 349

İlkin Türkçeyi Seveceksin • 350

Görece • 352

Konuşma Dili - Yazı Dili • 353

Hız'ın çoğaldığı oranda... • 354

Bakıyorum da, sanatçı... • 355

Tanıdığım ama... • 357

Bir sıra almak... • 358

Beni bir akımın... • 359

Marksizme karşıt olanlar... • 360

Çevre • 361

Bazıları bir şeyler yazar da... • 362

Önsöz • 363

Beni Yok Saymayı Aklından Geçirip

Nasıllarını Arayanlara, Çırpınanlara • 365

Benim hikâyelerim... • 366

En yalın olanıdır... • 367

Yor'lar Öyküsü • 368

Senin Yerin • 369

Sırtan biri var... • 371

<i>“Ayrılık” sözcüğü...</i>	• 373
<i>Bir gün Ankara’ya...</i>	• 374
<i>İş işden geçiyor...</i>	• 375
<i>Büyük çirkinlikler karşısında...</i>	• 377
<i>Match dergisinde...</i>	• 378
<i>Her soru’nun bir...</i>	• 379
<i>Poligon</i>	• 380
<i>Hüzüne ve Kendime Övgü</i>	• 382
<i>Benim iki gözüm var...</i>	• 383
<i>İçinde Yaşamak İçin Zaman Yaratmak</i>	• 384
<i>Dünya bir geciktirme çabası...</i>	• 385
<i>I. Sabah</i>	• 388
<i>Öyle yaşamlar oluyor ki...</i>	• 389
<i>Çağımızın yalnızlığı...</i>	• 391
<i>Kitaplardakiler</i>	• 392
<i>Karanlık odaların pencerelerinde...</i>	• 394
<i>Sevmek ya da Sevmemek</i>	• 396
<i>Alfa - Omega</i>	• 398
<i>Alfa - Omega</i>	• 399
<i>Tehlike ve Oyun</i>	• 401
<i>Ben bugüne kadar...</i>	• 402
<i>Köşesindeki ürkek bilgiliyi...</i>	• 407
<i>İyilik...</i>	• 410
<i>Bir yumurcak gelecek...</i>	• 413
<i>Bu Dünyaya Mezar-taşı Yazısı</i>	• 414

DÜN YAĞMUR YAĞACAK

<i>Ben Kimseye O Gece Çok Güzeldi, Diyemiyeceğim*</i>	• 419
<i>Kendimizle Başbaşa</i>	• 425
<i>Masasında Bulduğumuz</i>	• 429
<i>Bir Oyun Oynanacaktı</i>	• 433
<i>Artık O O Değil*</i>	• 435
<i>Köprüler</i>	• 436
<i>Bademcik Üstüne</i>	• 437
<i>Bana Yazmadığınız Mektup Efendim.</i>	

Söylemediğiniz Kanularınız, Gözleriniz,	
Arkamdaki Gözleriniz •	438
Canbaz •	440
Kırılmadık Bir Şey Kalmadı* •	442
Aynı - Bir Ayrı - Bir'e* •	446
Aşk – Arzu* •	448
Göz Caddesinde Bir Yaban •	450
Adam Parçasının Dönüşü •	453
Yaşamak Korkusu •	458
İşsizlik Heykeli •	459
Ben Ben'im* •	463
İyice Bir Öl de Öyle Gel* •	471
“Seni Öldüreceğim”* •	473
Seni Öldüreceğim •	476
Durum* •	482
Krallarla Kraliçelere Mektuplar’dan •	483
Kalk Kendin •	484
Dört Evden Dört Ölü* •	487
O Ara Ne Oldu* •	489
Garıdan Gadı •	490
Falcı* •	493
Namus •	494
Değişişlerim •	497
Konuşmak •	499
Hiçinci Sokak •	502
Merdiven •	505
Hiç Kimse •	507
Bedava Uykusuzluklar •	510
Ne Kadar Benzersen O Kadar Rahat •	512
Boğayı Tutan Çocuğun Ole!’si •	514
Bir Şey Yapmak Lâzım •	515
Nereye – Ne Zaman – Kim – Ben •	517
Andrea Doria’da Bir Kurt •	519
Bonservis •	520
Yolun Apaçık Olmasın •	521
Asıl Gülmek •	526
Bayla Opu Aya Tat •	532

Fantasia •	535
Gecikmiş Yalanın Erkenleştirilmesi	
Yoluna Döşemeler •	536
Arkadaşlık •	538
Son Kelime* •	539
Yalnızlıklar •	540
Oralı Değil* •	541
Yirminci Asır Bitmeyecek •	542
Ölümsüz Yüzyıl'da* •	545
Çalmayan Hırsız •	547
Ormanda Bir Ağaç •	548
Uzaktan Uzaktan* •	551
İnsanlığın Birinci Yıldönümü* •	553
Rejisör ile Dekoratör •	555
Haksızlık •	556
Uzun Mektup •	557
İnsan Hürdür* •	558
Şeygere •	561
Çok •	563
Karşıtsız •	564
Şöhret •	565
Vapurda •	567
İpucu / Beta Alpha •	569
Önemli Bir Durum* •	573
Karışık, Ama... •	574
En Yaşayan •	576
Sağol Mağol •	581
Dün Yağmur Yağacak* •	583

* işaretli başlıklar hazırlayanlar tarafından konulmuştur.

Sunu

Elinizdeki kitapta Özdemir Asaf'ın daha önce *Yuvarlağın Köşeleri*, *'ça* ve *Dün Yağmur Yağacak* adlarıyla yayımlanan üç kitabı bir araya getiriliyor.

Yuvarlağın Köşeleri'nin ilk bölümünde Özdemir Asaf'ın 1961'de aynı adla kitaplaştırdığı 432 etikası yer almaktadır. İkinci bölümde yer alan etikalar yazarın ardında bıraktığı yazılar arasından eşi Yıldız Arun ve oğlu Gün Arun tarafından seçilmiştir.

Özdemir Asaf'ın ardında bıraktığı anı ve deneme türü yazılardan oluşan *'ça* eşi Yıldız Arun tarafından yayıma hazırlanmıştır.

Oğlu Olgun Arun'un yayıma hazırladığı *Dün Yağmur Yağacak* Özdemir Asaf'ın 1940 – 1980 arasında kaleme aldığı öykülerini içermektedir.

Kitapta yer alan metinler bu basımda Özdemir Asaf'ın kızı Seda Arun'un da katkısıyla gözden geçirilmiştir.

YUVARLAĞIN KÖŞELERİ

etika

1940 – 1960

BİRİNCİ BÖLÜM

I Önsözler

–1–

Felsefe yapmak mı? Hayır! Yaşamak mı dümdüz? Hayır!

Yaşamak, benim gerçekten yitireceğim bir şeydir.. Ya da, beni kesin yitirecek bir şeydir.

Sonuç yaşamda değişmez olabilir. Ama durum: Yaşam beni felsefeye itecekse.. Felsefe beni güçsüz kılacaksa.. Ben “olduğumu olmaya çalışırım”: Felsefenin yüzü güler, yaşam ağlamaz. Ve sonuç bir anlam alır.

–2–

Felsefe yapmak şu an senin güçlerinin dışında. Ama bil ki: Yapabilseydin seni güçsüz kılacaktı.

–3–

Yaşadığını gör; yaşarsın.

–4–

Bir yuvarlak'ın benim bulabildiğim sayıda köşeleri vardır. Burada durup kalırsam “araştırmacı” derler bana.

Bir yuvarlak'ın benim bilmediğim sayıda köşeleri vardır. Bu bildiğimde direnip kalırsam “mutsuz” derler bana.

–5–

Söylemek kesinliğini saklamaya çalıştım; anlasınlar deye: Başkalarına saygımdan.

Saklamak kesinliğini güdenleri kınadım; insanı anlarlar deye: Saygıya saygımdan.

–6–

Söylenmedik söz kalmamıştır: Buna inanabilirim. Bütün söylenmiş sözler duyulmuştur. Buna inanamam.

–7–

Var'a yok, Yok'a var denirken, bunların nasıl denildiği daha önemlidir ne denildiğinden.

Var'a var, Yok'a yok denirkense: Burada nasıl denildiği değil, ne denildiği önemlidir.

–8–

Tarihteki en önemli ölüm, insanın ölümüdür.

–9–

Ben başkalarının her zaman us'lu ve anlayışlı olduğunu biliyorum.. Ama her zaman us'lu ve anlayışlı olduğunu sanmayorum.

–10–

Kendinizi üstün görmeyecek kadar akıllı mısınız? Çok iyi. Kendinizi hor görmeyecek kadar deli misiniz? Çok iyi.

–11–

— Büyük ne derse dinle.

— Büyük kim?

— Sus! Sana biri sataşırsa, kaç oradan, ağırdan al.. Öyle her şeyi dümdüz söyleme. Duygularını apaçık serme ortaya.. Bırak o ne yaparsa yapsın.. Sana ne.. Sen kendine bak.. Sana ne gerek onun bunun işi..

— Sen neler anlatıyorsun bana!

— Ben sizleri, senin gibileri yönetmek isteyorum da. Seni ona hazırlıyorum.

–12–

Anlaşılmadı deyorsun. Suçu kendinde ara.

Anlamadım dersen, suçluyu çevrende ara.

-13-

Bir düşünceyi - eğer düşünceyse - bölünüz... Çok şey çıkarırsınız içinden. Birçok şey.. Ölüme kadar varan.

-14-

- Sen arada bir aptal görünüyorsun. Neden?
- Aklıma güvenimden.
- Sen boyuna akıllı görünmeye çalışıyorsun. Neden?
-
- Aptallığından.

II Sözcüklerle

–15–

İnsanın yininde “ameliyat” yapmak için onu bayıltmak gerekir.. Ruhunda yapmak için ayıltmak.

–16–

Ben yenilenmeyi dogadan öğrendim ya da ondan aldım..
Bu, bana doğru gibi görünüyor.. Ama güzel değil.
Dogayı yapan öğeler sevme gücünü benden almış olabilir..
İşte bu güzel bir şey.. Ama yazık! Doğru değil.

–17–

Deniz dalgalı.. Durulmasını bekliyorlar. Açılmak için. Bunlar akıllı kişiler.

Deniz dupdurgun iken açılmışlar.. Dalgalar çıkmış.. Boğuşmuş, bitkin dönüyorlar.. Değerli kişiler.

–18–

Bu otomobil dördümüzü de alır.. Buradan gidelim.
Ama dördümüz bu otomobili alamayız.. Buradan gidelim.

–19–

Duygularının bekçiliğini yapan kişiyi hırsız bile çalmaz.

–20–

İyilik yapacak güçde değil. Öyle durmuyor, kötülük ediyor.
Kötülük yapma gücü yok. İyilik etmeyi de beceremiyor.
Ama iyilik çırpıntıları içinde. Bu kişi şöyle-böyle ve sevimlidir;
bazı sebeplerin sonuçluğunu yapar.

Birincisi toplumda daha yararlıdır; bazı sonuçların sebepliğini yaratır.

-21-

Tam önüne bakan başını vurur.. Tam havaya bakan ayağını.

-22-

Güneşde herkes gölgesini görür.

-23-

Sabun suyun hızıdır.

-24-

Bilgi: İnsanın kafasına doldurdukları değil, kafasından çıkanlar..

Bir "yüklenme" değil, bir yükleme gücü.

-25-

Gerçek değer: Gelmesi boşluk dolduran değil, gitmesi boşluk yaratan.

-26-

Şöyle bir bak.. Bütün yaşayanlar ölüyor.. Yaşamana bak.

— Nasıl?

— O "Nasıl" senin kişiliğindir.

-27-

Yolculuk: Hem kaçırın, hem götüren.. Demek bunun için...

-28-

— Her şeyin bir zamanı vardır.

— Bak ben bunu hiç düşünmemiştim. Nereden biliyorsun..

-29-

Her korkan kaçmaz. Ama her kaçan, korkaktır.

-30-

Yüzerken bile terlerdi.. Mutsuz çocuk.

-31-

Yön araştırmalarını önde yürüyenler yapar.. Öz konusu.. Arddakilerin amacı, yürüme ölçüsünü sağlamaktır.. Biçim konusu..

-32-

Şunları, şunları yanlış yaptık.. Aklımızla çözmeye çalışıyoruz.. Gördüklerimiz hep hesap meselesi..

Yanlışlarımızı duygularla bulmaya çalışıyoruz.. Gördüklerimiz hep adam meselesi.

-33-

Güneşe gözlerini dikip bakarsan gözün bozulur.. Gözlük takıp bakarsan güneş bozulur.

-34-

Duygular için “başarı” adlı bir düşün vardır, akıl için de “çalışma” adlı bir gerçek..

Biz başarı’yı severiz, çalışmayı değil. Başarı’yı öyle çok severiz ki hırpalamaktan korkar, ona el yerine göz koyarız.

Yeryüzünde “çalışmak” kavramını bizlerinki kadar öpmüş ulus yoktur.

Çalışmak bizim dil’imizdir.

“Çalışmak” seni öpüyorum.

Belki bir gün sen de bizi öpersin!

-35-

Öğren de, gece yarısı öğren.

Düşün, düşün de salı’ya kadar düşün..

Son “gece - yarısı”nı ertesi sabah anlamak..

Ve “son salı’yı çarşamba sabahı sezmek..

Ve bütün bunları perşembe günü düşünmek..

Cuma günü unutmak..

Cumartesi günü hatırlamak..

Pazar günü: Her yer kapalı..

Pazartesi günü.. Gece yarısına kadar uyumak..

–36–

İki uyuyan:
Biri uykuyu başına sarmış.
Biri başını uykuya sarmış.

–37–

Uykunun insanın içinden geldiğini sananlara:
Uyku bütün gece onun başının üzerinde döndü dolaştı.. Sı-
ğacak bir yer bulamadı, gitti.

–38–

— Söyle başka bir şey mi var?
— Bu ne güzel bir soru. Ne kadar candan.
— Söyle, ne yok?
— Bu ne gerçek bir soru. Ne kadar uygun.

–39–

Dün sana “evet” demiştim. Bugün de dememi bekleyorsun.
Sen değişmemiş olabilirsin dünden bugüne..
Ama ben?

–40–

Söz verdim:
Bir süre geçti. Deyelim ki tuttum sözümü.. Yalnız sözümü
tutmuş sayıyorsun beni.. Ya, o günden bu yana kendimi tutu-
şum? Bence önemli olan bu.. Sence de bu olmalıydı.

–41–

— Denize bak.
— Baktım.
— Denizi gör.
— Bakmak kadar kolay değilmiş bu.
— Denizi düşün.
— Bunu yapamıyorum. Ben daha o kadar olmamışım.

-42-

Caydım: Önceyi yükledim, sonra'yı boşalttım.
Pişman oldum: Önceyi boşalttım, sonra'yı yükledim.

-43-

Köprü insanın ahlâkını sarsan buluşlardan biridir. Karşı kı-yılara onun kolaycana geçmesini sağlar..
Sağlar ama, ayağına kadar gittikten sonra.

-44-

Bir mektubun sahibi kimdir? Yazan mıdır, yoksa alan mı?
Mektubun içindekine göredir bu.

-45-

Kendini onlara tanıtırsan, tanınmış bir kişi olursun.
Onlar seni tanırlarsa ünlü bir kişisindir.
Hangisini istersin?
Yazık ki biri istekle olmuyor bunların.

-46-

Karşıma geçmiş beni inandırmaya çalışıyor. Bütün gücünü benim inanmama yöneltmiş. O kadar ki.. Unutmuş kendini.. Ko-nusuna ilkin kendisinin inanması gerektiğini.
Dinleyorum onu. Uyansın deye.

III *Olaylar ve Şeyler*

–47–

Bir insan bir insanı bir şey görür, bu hayattır.
Bir insan bir insanı birçok şey görür, bu sevgidir.
Bir insan bir insanı her şey görür, bu aşktır.
Bir insan bir insanı hiçbir şey görür, bu doğu'dur.
Bir insan bir insanı görmez, bu ölümdür.

–48–

Evlenmeyi önemsiz bir olay sayanlar çok önemli sayanlar kadar yanılırlar.

Çünkü yanılmayı önemli sayanlar da önemsiz sayanlar gibi yanılırlar.

–49–

Her şeyi başkasından beklersen olmaz.. Her şeyi kendinden beklersen olmuyor.

Şu üstümüzü başımızı bir aramalıyız.
Belki bizim de bir şeylerimiz vardır!

–50–

İlgi:

Karşılıklı tek olabilir..

Karşılıksız çok olabilir..

Çok karşılıklı olabilir..

Karşılıklı karşılıksız olabilir. İlginin sorunları ilginin sorunları değildir.

–51–

Bir şeyden bir şeye, ya da bir kimseden bir kimseye olan ya da olmayan ilgi..

Bunu o şeylerce ya da o kimselerce sayanlar vardır.. Sayı'cılar...

Bir de bir başka şey sayanlar vardır.. Saygı'lılar...

-52-

İlgisizliğini başkasına ilgi diye öne süren.. Acaba ilgisini kendisine ne diye sunar.

-53-

Olaylar olurken şeyler ölür. Şeyler yaşarken olaylar olur.

IV

Yaşamak, Ölmek

–54–

Benim şimdiyedeğin ölmemiş olmam bir bakıma bugüne-
dek yaşamış olduğumu belirtir. Sizlerin de öyle..
Bir bakıma da hiç öyle değil.

–55–

Senin ölümün senden çok beni ilgilendirir. Benim ölümüm
de benden çok seni..
Ve bu kimseyi ilgilendirmez.

–56–

“Sen” sizler “ben” siz ölür.

–57–

Ölü yaşayanlar yaşayan ölüleri çekemezler.

–58–

Gençlik’in yaşlılık çağları vardır. Orada birçok genç ölür.
Yaşlılık’ın da gençlik çağları vardır.. Orada da birçok genç
ölür.

–59–

— Ölmek korkusu içimi kapladı. Artık her şeyden çekiniyo-
rum..

— Ölmek düşüncesini içime doldurdum. Artık hiçbir şey-
den çekinmeyorum.

Bu ikisinin arasındaysanız hemen çıkınız.

İkisi de yıllar yılı böylecene yaşar.. Siz ölüverirsiniz.

-60-

İyimser: Yaşamak gibi var mı? deyor başka demeyor..
Yaşamıyor ki nereden bilsin.
Karamsar: Ölüm, deyor, tüm ve salt güzelliştir..
Ölmemiş ki, nereden bilsin.

-61-

Doğdu, sevinçden ağladılar. Öldü, acıdan ağladılar..
O, bu arada yaşadı, hiç düşünmediler.

-62-

Bir gün yüksek bir yere çıkıp konuşmaya başladım. Doğumdan, yaşamdan, sevgiden, ölümden söz ettim.

Sevgi, sevmek sizin elinizdedir. Oysa öbürleri elinizde değildir, dedim..

Doğmamak, ölmemek sizin elinizde değildir, dedim.

Sevgisiz yaşamak yaşamamaktır dedim. Yaşamak, dedim, ilkin sevgi ile, sevmek ile başlar, doğumla, doğmakla değil.. Yaşam da sevgisizlikle biter dedim, ölümle, ölmekle değil..

Şimdi sizlere “seven ölmez” deyorum.. Yaşamakla ölmek konularının kavramları arasında sizleri, kendinizi yeniden gözden geçirmeye çağırıyorum dedim, ve indim.

Dinleyiciler arasında büyük bir kavga çıktı. Üç kişi öldü.

Sordum, soruşturdum. Ölenlerden biri “evet, seven ölmez” deyenmiş. Öbürü buna karşı: “Hayır, seven de ölür” deyenmiş.

Ya üçüncü ölen? deye sordum.

O mu? dediler, anlattılar.

O, bunların ikisinin arasındaki tartışmanın sonucunu öğrenmek için bekleyenmiş..

V
Umud

-63-

Umud, sen bizleri böyle yaptın. Bizler de seni öyle yaptık işte.

-64-

Umud insana birçok şeyler veriyor görüldüğü oranda alır.
İnsan da ondan alıyor sandığı oranda verir.

-65-

Umud, benim beslediğim.. Beni besliyor sandığım..

-66-

Umud, yarını bugüne alır.. Bugünü düne itmese..

-67-

Umud, tekelmış kişinin çoğalması gibidir. Umudsuzluk daha tekelmemiş kişinin üstelik yarımlaşması.

-68-

Gerçek - üstü - umud, insanı günden çıkarır.
Gerçek - altı - umud, günü insandan çıkarır.
Gerçek - içi - umud, insanı insanlıktan çıkarır.

-69-

Umud; sen olmasan da ben varım. Ben olmazsam... Hayır, hayır.. Ben varım.

-70-

Umud; aslında benim seninle işim yok. Benim işim insanların sendeki görünüşlerinin biçiminde.

-71-

Umud; sen gelecek adına geçmiş'in büyümesini hızlandıran düş'sün.

-72-

Umudlanmak, insanın kendisine yalan söylemesidir.
Umudlandırmak, bu yalanı başkasından dinlemek istemesidir.

-73-

Bak bana:
Umud seni kolay alıyor. Çünkü sen de umudsuzluğu kolay alansın.
Diren biraz.

-74-

En umudsuz pilot bile ileriye bakar.. Umuda bakmaz.

-75-

Umud daima insanın ve işin arkasından gelmeli önünden değil.
Umuda göğsünü değil sırtını dön ki iş yapabilesin.

VI *Konumuz Düşünmek*

–76–

Yeryüzünde büyük işler görmüşleri şu iki bölüğe ayırınca. Tanrıya inananlar diye... bir de, Tanrıya inanmayanlar diye...

Ortada bunlardan yana olmayıp duranlar gibi birileri kalıyor. Kendilerine türlü adlar takıştırıyorlar.

Büyük işler başaranlar bunlardan çıkmadığına göre...

Bunlardan alınacak bir “seçmeme”, bir “susma” vergisi iyi gelir sağlar sanıyorum.

–77–

Tanrıya inananlar toplanarak tarih içinde olaylar yaratmışlar. İnanmayanlar kendi başlarına.

Tanrıya inanıp inanmamak değil önemli olan kişilerce..

Kişilerce önemli olan, uyanık ve insanca bir tutumda.

–78–

Tanrıyı andınsa unutma. Unutmuşsan da korkularına ve umudlarına göre hatırlama. Önce “adam olmak” denen bir şey var da.

Bunu unutma!

–79–

Tanrıya sığınanlar bir yana.

Bir, Tanrıya sığınmak isteyenler var.. Bir de Tanrıyı kendine sığdırmak isteyenler.

–80–

Tanrıya inanan kişiye, inanmayana göre değer vermeye kalkışmak çok yanlışır.. İnanmayana da inanana göre değer vermek.

Sağlam, kanık, dürüst inananlar vardır. Sünepe, kişiliksiz; bencil inanmayanlar da var.

Bir de öbür türlüleri.

-81-

Masallara dayalı bir kitap.. İnananlarının çoğu akıl ile mantık ile işinde gücünde.

Akla dayalı bir kitap.. İnananlarının çoğu işinde gücünde bile masallar içinde.

-82-

Ben senin inanan mı, yoksa inanmayan mı olduğuna bakmam. Olaylar içindeki tutumuna, olaylar karşısındaki davranışına bakarım ilkin.

-83-

Herkesin kendisi gibi doygun olması için, ilkin kendisinin herkes gibi "doygunca" olmasını düşünen...

Gerçek aydın.

-84-

Büyük işlerin içinde namus aramak yanlıştır.. Namusun içinde büyük işler aramak kadar.

-85-

Namusluluğu, kişinin yetisizliğinden geliyorsa beni ilgilendirmez. Çünkü ilkin ona da yaramaz bu.

Bir yetiden geliyor, bir yetiye gidiyorsa...

Bu kez, onu ilgilendirmez ilkin.

-86-

Yapılında namusun varlığı yokluğu o kadar kesin değildir...

Yapılmayanda olduğundan.

-87-

Okumamışları akılları ermiyor diye kınamak... Hayır.

Okumuş ödevini yapmayorsa onu bağışlamamak... Evet.

Okumamışın okumamışlığında suç öbürlerindedir daha çok.

Ama okumuşda:

İlkin kendisi suçlu düşer.. Sonra da okumuşluğu.

–88–

Bizler gibi yüz binlerce dinci.. Böyle konuşanlardan sakınmalı.

Sizler gibi yüz binlerce dindar.. Böyle konuşanlardan kaçınmalı.

–89–

Ey sokak! Sen bozuk ve çamurlusun.. Seni düzeltmeseler de geçeceğim.

Ey adam! Sen bozuk ve çamurlusun.. Seni düzeltmeden geçemeyeceğim.

–90–

“Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın..”

Bu yılan doğadaki yılandır, toplumdaki değil. Yanlış anlaşıyor.

–91–

— Büyük adam geldi.. Ben küçükleşir miyim?

— Küçükleşipleşmemek sana bağlıdır.

— Beni büyüleştirir mi?

— Büyükleşipleşmemek sana bağlıdır.

— Peki! Onun Büyük adamlığı neresinde?

— Seni böyle düşündürmesinde ilkin.

–92–

Başarıyı da başarısızlığı da insan belirli bir yerinde bırakmalıdır.

Hayır.. Bırakmasını bilmelidir.

–93–

Biri benden yana konuşuyor, biri bana karşı.

Değer ölçülerinin başlangıcıdır bu iki.

–94–

“Düşkuran”ın adresini istediler benden:

Tarih Caddesi, Kahramanlık Yılları Mahallesi, Teknik Gelişim Sokağı, Konfor Apartmanı, İyi İşler Katı, Güvenç Dairesi.

-95-

İnsanlığa yararı dokunmamış en büyük kurumlar siyasi partilerdir.

-96-

Özür dilemekle bir yanlışınızı düzeltebildinizse bilin ki o yanlışınız küçük bir şeydir.

-97-

Biri yükseğe çıkmaya görsün. Herkesde bir analık duygusu belirir.. Çok çıkma, düşersin dercesine bakarlar.

Bunu acınma sanarak inmiş çok kimseler vardır.

-98-

Şu hayvan o kadar vahşî ki.. Onun üstesinden ancak insan gelebilir.

-99-

Önce Vatan.. derler.. Hayatta yalnız vatanım ve ailem için yaşadım..

Vatan böylesine ele alınmaz ki! Göze de alınmaz ki!

Vatandan önce başka bir şey gerekir vatani anlamak ve sevmek için.. Savunmak için..

İnsanca kutlu, insanca.. Ve insana daha yakın, daha yalın bir şey.

-100-

Bir şeyden yana isen sen belki varsındır.

Bir şeye karşıysan sen gerçekten varsındır.

-101-

Kişî ödevini yapmadıkça suçu devlette arar.. Birkaç şey bulmakta gecikmez.

Devlet ödevini yapmadıkça suçu halkda arar.. Birkaç kişî bulmakta gecikmez.

–102–

Olduğu gibi görüneni herkes başka başka yargılar.. Değiştiklerini belirtmek için.

Herkese göre değişeni de başka başka yargırlarlar.. Oldukları gibi görünmek istedikleri için.

–103–

Gözümle gördüm.. Kulaklarımla duydum..

Ama gene de değiştiriyorsun anlatırken.

–104–

Olaylar insanlara dönüktür. İnsanlar bunları karşılamalarındaki tutumlarına göre değeri lenirler.

–105–

Ölüm cezalarının kalmasını isteyenler, düşmanlarının ve kaatillerinin korunup kurtulmamasını isteyenlerdir.

Kalkmasını isteyenler, kendilerinin ve dostlarının korunup kurtulmasını isteyenlerdir.

Birincilerde, başlarına gelebilecek öldürölmek korkusu, ikincilerde başlarına gelebilecek öldürmek korkusu ağır basar.

Buna az ilgi duyanlar: Benim gibi, öldürölmekle öldürmek arasında eşitlikle yaşayanlardır.

–106–

Mektup: Yanlış birinin yazdığı.. Yanlış birine yazılan.. Yanlış bir yazı..

Sözü ağızdan söylemek varken başka nasıl olabilir mektup.

–107–

— Sen bizim anlaşmalı ölçülerimizi karıştırıp bozuyor, yeni değerler, yeni ölçüler getiriyorsun. Düzenimiz sarsılacak, oyunlarımız dağılacak. Sana karşı birleşip seni yok etmeye çalışacağız..

— Sizde beni bu kadar büyötmeye yetecek güç bulunduğunu düşündünüz mü hiç?

–108–

Her konu üzerinde herkesin bir iki deyeceğı yön vardır.

Herkes de bu “bir iki nokta”yı küçömsediğı için konuşur.

-109-

Sen doğrusun.. Seni örnek aldım, senleştirdim.. Ben de doğru olmam ki..

Sen yanlışsın.. Seni örnek aldım, senleştirdim.. Sen doğru olursun.

-110-

— Bu cinayeti niçin işledin?

— Namus korkusuyla.

— Zavallı!

— Şu iyiliği niçin yaptın?

— Namus korkusuyla.

— Sen namussuzun birisin.

-111-

Eskiden bir şato bir soyu, bir aşk bir şövalyeyi, bir dava bir aileyi doyururmuş.

Şimdi bir soy bir konağı, bir şövalye bir aşkı, bir aile bir davayı besleyemiyor.

-112-

Açlığı yok edecek doktrin mi bulmak isteyorsun? Öyleyse ne politika yapar durursun!

Dünyadakilerin yarısı açtır. Politika, bölgedeki açları azaltacağını ileri sürüp dünyadakileri çoğaltan gecikmenin adıdır.

-113-

Açlık yok olmaz.

Krallıklar buna karşı "Evet efendim, siz doğru söyleyorsunuz, haklısınız!" dediler.

Yeni rejimler "azaltılabilir" dediler.

Bugün açlık yok olmamış, krallıklar yok olmuştur. Açlık azalmamış rejimler çok olmuştur.

-114-

Açlık insanı öldüren, partileri yaşıtan bir olaydır.

VII

Akıldan, Okuldan Yana

–115–

Her zaman bilenler her şeyi bilmez.
Her şeyi bildiğini söyleyenler başka bir şey bilmez.
Akıllarını işletmemiş olanlar çok şey bilmez.
Çok işletmiş olanlar da her zaman bilmez.

–116–

Öğrenci sözlü sınavda:
Hatırlamadığını bilmediği için bilemiyor.
Öğretmen:
Bilmediğini hatırlamadığı için, hatırladığını soruyor.

–117–

İyi öğretmen: Öğrencilerini tanımış. Onların ortalama anlayış, alış gücüne göre anlatıyor.
Üstün öğrenciler üzgün. Geri öğrenciler... Ortalamayı düşürenler.

–118–

Okuldan sonra betiklerle ilgisini kesenlerin çokluğuna takıldım. Canım sıkıldı.
Canımın sıkıntısını giderecek bir araç aradım. Buldum: Betik.

–119–

Üniversitelerde gençlik eğitimi güdenlerin sayısı bilgi edinmek isteyenlerinkinden çok.
Üniversite öğrencileri okul ile yetişmişlik arasındadırlar. Bu yüzden onların bilime mi yoksa yaşamaya mı saptıklarını çokluk anlayamayız. Hele üniversiteyi ezbercilik sırasıyla bitirip de hiçbir yöne sapamamış olanlar onları hiç anlayamaz.

Bu konuda en çok yakınlar da bunlardır. Çünkü ne bilime yönüktürler ne de genel yaşamaya. Gençlikçiler sınavlarını atlata-mamış olmanın güveni ile çalışmaya koyulurlar. Ezberciler ise sınavlarını yersiz aşmanın güvensizliği ile çabalamaya koyulurlar.

Bu arada, üniversitelerden birkaç bilim adamı çıkar. Yaşama süresi kendi içinde akar. Toplum yaşayışında bir başka düzen kurulur:

- a) Kendilerini yetiştirenler.
- b) Kendilerine yetişmesi gerekenler.

-120-

Doğru kurulmuş bir problem: Biri bunu yanlış çözdü. Daha doğrusu çözemedi.

Kuruluşunda bir yanlışlık olan problem: Bir öğrenci bunu, yanlışlığı sezmeden doğru çözdü.

Sınavı problemi çözemeyen kazanır.

-121-

Öğrendiklerimi ikiye ayırıyorum..

Önünde durduğum parçası bilgimdir. Önüme alabildiğim parçası kişiliğim..

Beni bilinmeyenlere hem götüren hem de direndiren gücüm.

-122-

Okula ilk başladığımız yıllardan şunları hatırlıyorum. Öğretmenlerimizden biri:

— Tanrı o kadar büyük, o kadar büyüktür ki, insan göremez.. demişti.

Başka bir öğretmen de:

— Mikrop o kadar küçük, o kadar küçüktür ki, insan göremez.. demişti.

Başka öğretmenlerimiz de, iyilik, doğruluk, kahramanlık, yüreklilik, vatan, nüfus... gibi göz ile görülmeyen, el ile tutulmayan kavramlar üzerinde düşünmeye zorlamışlardı.

Sonra, bizlere, görebileceğimiz, tutabileceğimiz, taş, demir, tahta, yaprak, toprak gibi şeyleri gösterip öğrettiler.

Şimdi bakıyorum da.. Görüp öğrendiklerimizden çok görmediklerimiz bizleri bugün de tartışmalara sürükleyor.

Görölmeyenleri öğretmeye çalışırlarken bizleri görölenlerle mi oyaladılar yoksa!

Yoksa görölenleri öğretmek isterlerken görölmeyeceklerle mi oyaladılar bizi?

-123-

Okul birinci sınıfta başlar, yaşam birinci sınıfta biter.

Okullarında birinci olanların çoğı yaşama geç bitsin deye mi yaşamda sonuncu kalırlar.

VIII
Sevgi ile Sevgiye Karşı

-124-

Seni sevmek isteyorum, olmayor.
Seni sevmemek isteyorum, olmayor.
Seni sevmek istemeyorum, olmayor,
Seni sevmemek istemeyorum, olmayor.
Bütün bunları ben düşünüyorum.

-125-

Kadınları sevmek bir kadına haksızlık etmek demektir.
Bir kadını sevmek kadınlara haksızlık etmek demektir.

-126-

Bugüne gelinceyedek hiç sevmedinse kendi üzerinde bir kez
yanılmışsın demektir.. Eğer bir kez sevdinse iki.

-127-

Düşümde aşk ile karşılaştım.. İnsanı arayordu.
Uyandım, insan ile karşılaştım.. Aşkını arayordu.

-128-

Ben aşkı hiç ölçemedim. Ama aşk beni ölçtü.

-129-

Aşkın sana doğa gereğince verildiğini sanma.... Sen hayvan
değilsin.

Doganın sana aşk gereğince verildiğini sanma... Sen hayvan
değilsin.

Doğa ölümden, insan aşkda uludur.

-130-

Mutluluk: Aşkın alışkanlığa dökülmüş süresi.

-131-

Sevgi olur biter.. Aşk olmaz biter.

-132-

— Seni yitirmek istemem. Senin benim olmanı bu yüzden istemeyorum.

Aptaldır bu.

— Beni yitirmeni istemem. Senin olmak istemeyorum bu yüzden.

Bu aptal bile değil.

-133-

— Aşka inanır mısın?

— Yalan söylemedikçe.

— Kim?

-134-

İnsanlar, gelmeleriyle yalnızlıklarını dağıtanları severler. Gitmeleriyle kendilerini yalnız bırakanlara âşık olurlar.

-135-

Sevginin dışına düşülür. Aşkın içine düşülür.

Sonra da oturup düşünülür.

-136-

Sevgi'den ad yapılıyor.. Mutlu'dan ad yapılıyor..

Aşk adında ne bir kadın gördüm ne de bir erkek.. Bu korku neden?

-137-

Sevmek: İki kişinin eşgil anlarda eşgil hızla durmalarıyla durdukları sürece vardır.

Aşk: Duramamalarıyla duramadıkları sürece..

-138-

Sevgi, sanılır ki aşk'ın bir öncesidir. Oysa hiç değil.. Sevgi, aşkı geciktiren ya da geçiştiren bir ovadır.

—139—

— Aşk'ın öncesi yoktur. Ötesi mi? O hiç yoktur.

—140—

Sevgi bir kişiyi ikide yarım kılar. Aşk iki kişiyi birde.

—141—

Merdiven, çıkarken.. Aşk, inerken, kalbi yorar.

—142—

Bir çağda, bir ülkede biri aşkdan bir kumaş dokumayı başardı. Küçükük bir parça çıktı. O kadar küçüktü ki.. Ne kadın örtünebildi ne de erkek..

—143—

Kümesdeki aşk cinsel amaçla ödevlenir. Kümesin dışında cinsel ödevle amaçlanır.

—144—

— Senden bir çocuk isteyorum.
— Sen beni sevmeyorsun.
— Senden çocuk istemeyorum.
— Sen beni sevmeyorsun.

—145—

Ben desem ki:
— Sevgi kolay aşk zordur..
Sen desen ki:
— Sevgi zor aşk kolaydır..
Kimi, neyi değiştirebileceğiz?

—146—

— Bana bir çocuk ver.
— Sence aşk bu mudur?
— Bence aşk bu olsa ne çıkar, olmasa ne çıkar.. Biz aşkca onlar değil miyiz?

-147-

Bırak seviyorum demeyi.. O mu senin içinde tutuk.. Sen mi onun içinde tutuksun? Bunu açıkla bana.

-148-

Sevgisiz bir bağlılık..
Bu, insanı yaşaya yaşaya öldüren bir yaşamda sürükler.
Sevgiyle bağlılık..
Bu insanı öldüre öldüre yaşatan bir yaşamda sürdürür.
Birisinde kadınlar çoğunluktadır bu yaşamların, öbüründe kadınlar azınlıktadır.

-149-

Biz değişiriz aşk değişti sanırsız. Yiterken de böyleyizdir, yitince de..

-150-

Sevgi saklanabilir.. Sevgiye saklanılabilir, sığınılabilir..
Sevgi de insanları saklayabilir içinde.. İnsanlara sığınabilir..
Bunun ötesi aşktır.

-151-

Korkak sevemez; ne yazık ki bu, çağımızın bir gerçeği değil, bir düşüncesidir.

-152-

Sevgi doğumları iyi çocuklar yaratır, aşk doğumları büyük insanlar yaratır.

-153-

Saraya her şey alınabilir, her şey girebilir. Bir şey sokulamaz. Aşk.

Bütün eski sarayları gezdim.. Kadınla doluydu. Şiirleri, sazları, sözleri, içkileri, renkleri, suları, oyunları, masalları kısaca aşkın bütün endüstri araçları vardı.

Aşk neye yüzyıllarca dağlarda, denizlerde gezmiş – dolaşmış anladım.

-154-

Aşkın cinsel ilgilerle ilintisi.. Daha az, cinsel ilgisizliklerle ilişkisinden.

-155-

Aşka zekâ katmaya kalkışmak ahmaklıkların en büyüğüdür. Bana inanınız.

Bunu ben iyi bilirim... Anladınız mı?

-156-

Aşkın içinde en uzun, içdenliklerini en iyi korumasını bilenler kalmıştır.

-157-

Aşkı örtecek sözler mi çoğaldı, yoksa insanlar birbirlerinden gizlenmesini, kaçmasını mı öğrendiler ne..

Adam ve söz gittikçe çoğalıyor da bizim ellerde, aşkı görüp duyan yok gibi bizim yönlerde.

-158-

Aşk büyük adamı yerden yere çalarak büyültür. Küçük adamı büyütürmüş gibi yaparak yerden yere çalar.

-159-

Aşk başlangıçta her insana verilmişti. Kimileri bunu uygun bir duruma sakladılar.. Bir gün baktılar ki: Gitmiş..

Kimileri de boyuna oynadılar.. Bir gün baktılar ki: Gitmiş.

-160-

Seni sevemeyecek kadar beğeniyorum.

-161-

Sevişenlere bakmak, bakanın küçüklüğünü büyültür.

-162-

Nasıl sevdiğini anlat, nasıl seviştiğini değil.

Unutma ki: Aşkın olayları değil, kişileri uludur.

-163-

Aşk, susturduğu oranda büyür. Büyüdüğü oranda susturur.

-164-

Aşka gönül ile düşersen yanarsın. Zekâ ile düşersen kavrulursun. Akıl ile düşersen çıldırırsın. Duygu ile düşersen gülünç olursun.

Aşka düşmezsen kalabalığa karışırsın, ezilirsin.
Sersem sersem bakıp durma, bir yol seç.

-165-

Bir Aşk vardı. Gitti, gitti gitti...
Çiftleşmeye takıldı kaldı.

-166-

Biri:

Kollarının uzanabileceği yakınlıkda. Ne sarıyor ne de bir şey deyebiliyor..

Bir başkası da:

Uzakda, çok uzakda.. Anlatıyor ve duyuruyor da..
Hani neredeyse kollarına alacak da!

-167-

Güzel, o benim sevdiğimdir.
Bunu o bile değiştiremez.

-168-

Ey, bütün erkekleri beni en çok severek seven kadın; ...
Bir mektup böyle başlamışdı.

-169-

Sevmek iki kişinin birbirlerinden saklanabilmesi..
Aşk, saklanamaması.

-170-

Bazı insanlar sevdiği için saklar.

Bazı insanlar sevdiği için yer.

IX

Hayvanlarla Aramızdaki

-171-

Hayvanına yedirdiklerinin verimini gübresine kadar alıyor:
İlkel insan.

Yedireceklerinin verimini alıyor: Uygur insan.

-172-

Köpek kızdırılırsa ısırır. Köpek neye kızar? Bunu o bilmez;
bunu bilmek bize düşüyor. Ben biliyorum.

Köpeğin bilmediğini benim nasıl bildiğimi ben ne köpeğe
anlatabilirim ne de sizlere.

Ama beni bu konuda çürütemezsiniz de. Buyurun, işte kö-
pek.. Atılın üstüne doğru.

-173-

Havalar iyi ve güzelken sıcak oda köşelerini arayan, soba-
lara, mangallara, güneşlere yanaşan kedim, havalar soğuyunca
rüzgârlara, yağmurlara, çamurlara atıldı.

Demek dışından gelenlere değil içinden gelenlere göre yaşı-
yor benim kedim, dedim.

Aslında bizler de onun gibiyiz. İçimiz...

Ne yoksa orada yok. Ne varsa orada var.

-174-

Hayvan bir edimden bir edime geçer. Bütün hayvanlar için
bu böyledir. İnsan da öyle.. Yalnız o iki edim arasında bir düşün
alanından geçer. Yazık ki bütün insanlar için bu böyle değildir.

-175-

Sevgiden anlıyor, yardımsever, ödevsever, aldığını ödemeye
çalıyor, cesur, verginç, güvenilir..

Bozulmamış bir köpek.

Sevgiden hoşlanıyor ama sevilirken de bakıyorsun tırmalayıyor, yırtıyor, kanatıyor.. Yardım ve ödev yapkısı yok, bencil ve güzel..

Bozulmamış bir kedi.

-176-

Hayvanlar sürüyü sayılarıyla gerçekleştirirler..
İnsanlar sayıyı kendileriyle..

X
Yitirmek – Kazanmak

–177–

Geçen zamanla yitirdiklerimi zamanın geçmesiyle kazanıyorum..

Geçen zamanla kazandıklarımı zamanın geçmesiyle yitiriyorum..

Tembel birinci düşüncenin üzerinde boyluboyunca serilmiş yatmaktadır.

İkinci düşüncenin altına sığınmışların çokluğu edebiyat gerektiriyor.

–178–

Zamanın varsa, her şeyin gelir geçer..

Her şeyin varsa.. Zamanın gelir geçer.

XI
Geçmiş, Gelecek

-179-

Ben ne dün öldüm, ne de yarın öleceğim.
Ben bir bugün içinde öleceğim.

-180-

Geçmiş'i düşünüp yakınan ezilir.. Gurur duyan övünür,
ezer.
Gelecek'i düşünenler de böyledir. Yalnız bu kez:
Gelecek ile gurur duyan ezilir, gelecek'i düşünüp yakınan-
lar ezer.

-181-

Geçmiş'i büyükleştirenler uyuşturur.. Geleceği büyükleşti-
renler uyutur.
Bir gürültü olur, biri bağırır; bağırان gündür, ayağına basıl-
mıştır. Gün der ki:
Gerçek'in üstünde uyunmaz.

-182-

Geçmiş.. Bakmasan da var. Bakma.
Gelecek.. Bakarsan yok. Bakma.
Önüne bak.

-183-

Geçmiş'in kişiye çalım vermesini anlıyorum.
Kişinin geçmiş'e çalım vermesini de anlıyorum.
Gelecek'in kişiye çalım vermesini bile anlıyorum... Da:
Kişinin gelecek'e çalım vermesini...
Ah! Bunu da anlasaydım keşke.
Gördüm, gördüm idi.
Gene de görüyorum.

-184-

Geçmiş, hep varmış gibi olmalı. Olmasa da olur.
Gelecek, yokmuş gibi olmalı.
Gün ilkin böyle olur.

XII
Görel

–185–

Sen onlara ne kadar benzersen o kadar kolay yaşarsın.
Onlar sana ne kadar benzerlerse yaşaman o kadar kolaylaşır.

–186–

Rüzgâr yelkensiz de olsa gene rüzgârdır. Ama rüzgârsız yelken bir bezdir.

–187–

Oraya kadar koştuktan sonra on adım kadar daha koşamayacaksan...
Oraya kadar sakın koşma!
Sana değil, bir başkasına yazık olur.

–188–

Kolay düğüm zor çözülür.

–189–

Yıllarca için için yandı. Bir gün yıkılıverdi. O zaman herkes birden:
— Yanmış! dediler.. Yıkıldı değil.

–190–

Yolcuları içinde pervanelere ve buruna sırtları dönük oturuyorlarsa, o uçak gerisin geriye gidiyor demektir.
Hayır böyle şey olmaz; o uçak havada duruyor demektir.

–191–

Geminin burnu, içindeki yolcuların gidecekleri yönü gösterir ilkin, geminin önünü değil.

–192–

Yarınki iki bugünkü bir'den küçüktür..

Buna “evet” diyenler gerçekçidirler. Ama özde gerçek dışıdır inançları. İşleri bunlar yapar.

“Hayır” diyenler idealist kişilerdir. Bunlar gerçeğe daha yakın oldukları halde yalnız bağırlılar.

–193–

Ülkeler iki tür insanların bir araya gelmelerine göre iki türe ayrılıyor:

1) Bir araya gelip elbirliği çalışanları.

2) Bir araya gelip manzaraları kapatanları...

–194–

“Herkes evinin önünü süpürsün, kent temiz olacaktır.”

— Tozsuz sokaklı ülkeler için ne güzel öğüt.. Demek dinlemişler ve süpürmüşler.

— Hayır, o hiç önemli değil:

Sözü anlamışlar.

–195–

İnsan davranışlarını bir iten yön vardır, bir de tepen.

İten ya yetenekdir, ya da güven.

Tepen yönde iş biraz karışır. Burada düzeni bir “olgunluk” fikri sağlar, bir de suç işleme korku-duygusu ile duygu-korkusunun örtüsü.

–196–

Şu kayaya bir tekme atsana.. Ayağın acıdı değil mi? Seni olduğu gibi karşıtladı, çünkü o kaya.

Şu adama bir tekme atsana.. Ayağı acıdı.. Ama sana karşılık vermedi, neden?

Çünkü adam değil de ondan.

–197–

Bazılarını bir işe yaramaları için dürtmek gerekir.. Bazılarını da karışmamaları için.

- Bu da söz mü?
— Evet söz.. Hem de nasıl!

—198—

- Başarıya erişmiş kişiler neden oluyor?
— Başarısız kalmış kişilerden oluyor.
— Başarıya erişmiş toplumlar neden oluyor?
— Başarısız kalmış kişilerden olmuyor.

—199—

Ben yoldan geçmem, yol benden geçer..
Bir amacım varsa...

—200—

- Sen bana dersin ki:
— Gel, insanların sonuncusu olarak benim ol sevgilim.
Ben sana derim ki:
— Gel, sevgililerin birincisi olarak benim ol, insan.

—201—

Gerçek ile yapmacık'ı ayırdedilmez kılacak kadar birbirine karıştırıp eriten o eşsiz yol: Nezaket.

—202—

Tahtayı rendeledim, bana göre oldu.
Kendimi rendeledim, sana göre oldu.

—203—

Hız, üstünden götürür.
Yavaş, üstümüzden götürür.

—204—

- Ben durmam, sevgiye de, ölüme de giderim.
— Ben dururum, sevgi de, ölüm de bana gelir.
— Sen dur.

–205–

Hava soğuk.. Titremelerim bana eski iç sıcaklığımı hatırlatıyor.

Sıcaklarda o hiç düşünmediğim.

–206–

Evet, geldin. Soruyorum: Gidecek misin, dönecek misin? Duruşunun ya da kalışının anlamını başka türlü bulamam ki.

–207–

Ele geçtikten sonra elde tutulması kolay şeyler önemsizdir: Örneğin para. Çalışmakla çok zor geçer.

Ele geçtikten sonra elde tutulması zor olan şeyler önemlidir. Örneğin ün. Çalışmakla çok kolay geçer.

–208–

— İnsan mı paraya bağlı, para mı insana bağlı?

— Bu, insana bağlı.

–209–

Fırsatlardan faydalananların baş yardımcıları onları kaçıranlardır.

–210–

Kendisinden uzak kalmış olanlar çok bağırır.

–211–

— Senin utanman yok muydu, bunu nasıl söyledin..

— Vardı.

XIII
Batı – Doğu

–212–

Şu şeftaliler, şu karpuzlar, kavunlar bizde yetişir..
Şu bilginler, şu sanatçılar, şu düzenler de bizde yetişir..
Gene görüşsek, sizi tanıdığımıza çok sevindim.

–213–

— Doğulu kimdir?
— Doğudaki.
— Batılı kimdir?
— Batıdaki.
— Sen bu “alan” içinde çok yaşa!

–214–

Batıda konuları ölümden kurtarmak için kişiler ölmüş ve öldürmüşler.

Doğuda kişileri kurtarmak için konular ölmüş ve öldürülmüşler.

Ne batı konuyu kurtarabilmiş, ne de doğu kişiyi.

–215–

Bir insanı alır onun yerine bir anlam uydurur: Doğu
Bir anlamı alır onun üstüne bir insan oturtur: Batı.

–216–

“Başkaları”...

Bu kavramın doğuca’sı: İlkin sizlerin bana-göre’liğinizdir.
Batıca’sı: Benim sizlere - göre’liğim.

–217–

Bütün davranışları tutumunu açıklamak çabası içinde.. Konuşuyor, konuşuyor, konuşuyor.

Tutumunu tüm davranışlarını apaçık belirtmekte.. İş yapıyor, yapıyor, yapıyor.

–218–

Orada; yüreklilik bir davranış ölçüsüne değil, bir tutum ölçüsüne oturmuş..

Burada, “yüreklilik bir davranış değil, bir tutumdur” demek söz yerine geçiyor.

–219–

Ne sebeple olursa olsun, kişilerini kaçırın neresi varsa orasıdır doğru.

–220–

Eskiden bir “alan” içinde doğrular vardı. Şimdi: “Zaman” içinde de doğrular var.

–221–

Doğuda elini iyi kullanana güçlü derler.
Batıda kafasını iyi kullanana.

–222–

Batı acır, acıya acıya öldürür gerekince.
Doğu da acır.. Acır ama gerekmezken de öldürdükten sonra.

–223–

- Batılı kimdir?
- Doğudakine de önem veren.
- Doğulu kimdir?
- Batıdakine de önem vermeyen.
- Davranış kimde?
- Batıda.
- Tutum kimde?

- Batıda.
- Doğuda ne var?
- Atlamsı unutulmlar.
- Seni bu konulardaki değışimler ve ilerlemeler haksız çıkarabilir mi?
- Bence önemli olan şimdiki görüşümdür.

XIV
Yarış ve Savaş

-224-

Yarışmaların sonuna bir birincilik koyarlar. Biri kazanır. İsteseler de, istemeseler de ona birinciliği verirler.. Birincilik sunulan kişi...

Bazı yarışmalar da olur ki, bunun için önceden hazırlanmış bir birincilik yoktur. Hattâ yarışma bile yoktur. Biri çıkar, isteseler de, istemeseler de birinciliğini kendi yapar.. Ve isteseler de, istemeseler de alır.. Birinciliğini sunan kişi...

-225-

Savaş da bir yarıştır bir bakıma.. Şöylesine ki, onda ikincilik yoktur.

-226-

Bir otomobil yarışı.. Kazandı.. Övünüyor..
İlkin otomobile sorulacak bir soru vardır burada.

-227-

Savaşı topluluklar birbirlerine saldırmakla yaparlar..
Kişiler sırt çevirmekle..

-228-

Bir savaşda yenilenler aralarında yakınlaşır.. Yenilenlerin arasında anlaşmazlık çıkar.

Neden?

Yenmek, yenilmek kadar kesin olmaz da ondan..

-229-

Prestij: Birinciliklerini, üstünlüklerini ortaya çıkarmadan da önde duran, önde kalan şey..

–230–

Bütün bildiklerini yapan ile bütün yaptıklarını bilen...
Yarışa giriştiler: Birincisi kazandı.
Savaşa tutuştular: İkincisi yendi.

Hatırlamayı ve Unutmayı Anmak

-231-

Düşünüyorum.. Düşünmekte olduğum düşüncesi düşünce-
lerime karışıyor.. Bu felsefedir.

Düşünüyorum.. Düşünmekte olduğum fikri fikirlerime ka-
rışıyor.. Bu ilimdir.

Düşünüyorum.. Düşünmekte olduğum yaşantısı yaşantıla-
rına karışıyor.. Bu sanattır.

-232-

Unuttum.. deyor...

Söyleyeceklerinin, söylemesi gerektiklerinin önüne geçmeye
çalışıyor.. Kurnaz.

Hatırlamıyorum.. deyor...

Söyleyeceklerinin, söylemesi gerektiklerinin ardına saklan-
mak istiyor.. Alçak.

-233-

— Ben bunu hatırlamak istemezdim..

— Ben bunu unutmak istemezdim..

Yerlerimizi değiştirsek durum değişir mi acaba? Gene ya-
kınmaz mıyız?

Ya yerlerimiz bizi değiştirirse..

-234-

Unutmak, düşünen adamın korkusudur. O, buna düşmemek
için çırpınır..

Düşünmeyen buna can atar. Bağırır, çağırır, duyurur.

-235-

Az unutup çok hatırlayan delirir.
Unutmaları, hatırlamaları eşit düşenler sevinir.
Çok unutup az hatırlayan sevilir.
Hiç unutmayıp hep hatırlayan delirtir.
Bunları ölçmeye kalkan çıldırır.

-236-

Unuttum.. demekle akıldan sıfır alınır. Hatırlamayorum..
demekle namusdan.

XVI
Yalan Üzerine

–237–

Çevreme bakındım, yalancıların çoğu unutkan ya da aptal..
Kötü ve korkak..

Yalanı böylelerinin eline düşüren büyük zekâlara kızdım.

–238–

Yalan alış-veriş’ini kafa yapar; bedelini duygu öder.

–239–

Yalan bazı üstünlükler gerektirir. Bunun için alçakların dilinde bir özlem.

–240–

“Ben hiç yalan söylemem” diye söze başlayanı dinlemeden geç.

“Doğrusunu istersen” diye konuşmaya başlayanı yarı kulağınla dinle.

“Söyleyeceklerim yarı yalan yarı doğrudur” diyeni iyice dinle.. Bundan bir şeyler öğrenebilirsin.

–241–

En çok bir yalancı.. En çok bir hırsız.. En az bir “hayır” diyen.. En az bir “evet” diyen.. Toplumların erişmek istediği ölçü.

Şimdi bunların hepsi var. Yalnız, “en çok”lar ile “en az”lar yerlerinde durmayor.

–242–

Yalansız bir yerde yalanın kötülüğü bilinmez. Hırsızsız bir yerde de hırsızlığın kötülüğü..

Çalınacak hiçbir şey kalmasa da biri hiç-bir-şey’i çalmalı ve yalan söylemeli.

Bu ilk hırsız ile ilk yalancı toplumun yararınadır.. Çünkü örnektirler. Bundan sonrakiler bayağıdır.

–243–

Yalan: Söyleyenin güçsüzlüğünden geliyorsa söyleyeni utandırmalıdır.. Söylenenin güçsüzlüğünden geliyorsa söylenen kişi utanmalıdır.

–244–

Salt yalanlar bugünekde ortaya çıkarılamadı. Çıkarılanlar acemilerin verdikleri açıklar.

–245–

Büyük yalan ustaları: Gerçekçilerin öncüleri.

–246–

- Yalan olmayanları ölçmek istiyorum. Ne ile ölçeyim?
- Yalan olanlarla.
- Yalan nedir?
- Doğru olmayan.
- Doğru nedir?
- Yalan olmayan.

–247–

Bir doğruyu belirtmek doğrudur.. Bir yalanı belirtmek de doğrudur.

Bir belirtmeyi doğrulamak da doğrudur.. Bir doğrulamayı belirtmek de doğrudur.

Bir belirtmeyi yalanlamak da doğrudur.. Bir yalanlamayı belirtmek de doğrudur.

–248–

Yalan, iyi söylenememiş bir doğrudur.

–249–

Yalanların arasında en korkuncu: Gerçek yalan.

-250-

Doğru, yalanların arasından seçilmiş işimize gelen sözlerle kurulur.

-251-

En uzun yalan kalabalığa söylenebilir.

-252-

Kalabalık kısa doğruyla çoşabilir, uzun yalanla da çoşabilir.

-253-

Yalan konusunda üç türlü soru ona eğilim açısını belirtir insanın.

1. Yalan mı söylemek isteyorsun?
2. Yalan söylemek mi isteyorsun?
3. Yalan söylemek istiyor musun?

-254-

Yalan en az iki kişiye söylenen sözdür.. Bir sen bir de o.

XVII
Dostluk ve Ötesi

–255–

Dostunu varmış gibi gören kendinde aldanık düşer.. Düşmanını yokmuş gibi gören aldanışına kendi düşer.

–256–

Düşmansız yaşayan çok kişiler vardır. Ama düşmansız “iş yapan” bir kimse gördünüz mü?

–257–

Çevren sana, sen çevrene tüm dost iseniz.. Sizin yönünüzde yaratma olmaz.

–258–

Kendi içine saklanmış, dost edinmek bekleyor.. Kendi içinden çıkıp açılmış, dost olmak bekleyor.

Bu gibilere düşmanlık bile yararlı olmaz.

–259–

Birçok şey dostluğa bağlanabilir ama dostluk bir şeye bağlanamaz.

–260–

Dostluk o kadar kolay kurulur ki..
Ama sürdürmek?

–261–

Düşmanımı beni düşünen olduğu için severim. Sevdığım beni düşünmezse onu düşünen olarak ben onun düşmanı olurum.

Sonuç, onun beni benim onu alışım gibi alıp almamasına bağlıdır.

-262-

Düşmanlıkla saldırdı.. Pek fazla derinlere uzanamadı.
Sevgi gösterileriyle uzanıp girdi. Yıktı geçti.

-263-

Sevdiğimden gelecek bir vurgu beni sarsar.. Düşmanımдан
gelecek bir sevgi de.

-264-

Dostluğunu belirtmeden örtüyor..
Düşmanlığını bildirmeden gülüyor..
Kinini göstermeden büyütüyor..
Bu insan bütün bunları saklıyor saklamasına ama.. Kendini
geciktirdiğini neden hiç düşünmüyor.
Bir insanın “gelecek”e en kötü uzanışı: Kutu olarak..

-265-

Değil aşk için, sevgiler, seviler ve daha küçük ilgiler için bile
ölenler öldürenler var.

İlgi bağlarınızı kurar ve sürdürürken çok uyanık, çok dü-
rüst, çok açık davranmalı... yız...

Niye ve neye ve neden ve nasıl “çok”. Bunu herkes kendi bu-
lup bilmeli.

Çünkü bakın ki, insanlar sevmeye ve sevgilerine ve ilgileri-
ne “candan” bağlanmaya...

Mı başladılar!.

-266-

Dogada ve toplumda ne varsa, canlı cansız, kendilerini bir
“gelecek”e hazırlıyorlar. “Belirli bir gelecek”e..

Ayrıntı yalnız insanda görülüyor.. Çok kişi kendilerini..

Belirsiz...

Bir gelecek’e...

Saklıyorlar...

-267-

Kişi yeterli olsun, yetersiz olsun, kişidir. Yetinen, nasıl olursa olsun, kişi değildir.

-268-

Bir, elini sıktım bana bin dost silkeledin.

Ağaç da eşgil şeyi yapıyor. Ama o, kendi yetiştirdiği yemişlerini..

İster misin ben de hiç yemiş yemeyen biriyim... Ağaç yeyen biri..

-269-

Dostum...

Arkamdan benim için söylenenleri bana ulaştıran araç..

Bu, cılız insanın düşüncesidir.

Düşmanım...

Arkamdan benim için söylediklerini yüzüme karşı da söyleyen insan..

Bu da, o cılız insanın dostunun düşüncesidir.

-270-

Dostlukda olsun, sevide olsun "kendini saklayan" bir şey bulur mu, bulamaz mı bilmem... Bildiğim şu ki:

Kendini bir şeye saklayan, o şeyi bulduğu zaman.. Kendini bulacak mıdır acaba!

-271-

Aşağıdan yukarıya:

Düşünceleri ne olursa olsun saklayan..

Düşünceleri ne olursa olsun değiştiren..

Düşünceleri ne olursa olsun belirten..

Düşünceleri ne olursa olsun söyleyen..

–272–

Bir zamanlar düşmanlığın bencilliğinden ve aşırıcılığından geliyordu.

Şimdi de dostluğun öyle..
Beni bırak sen, kendini çöz.

–273–

İyi dost dedi ki:
Sana her şeyimi vereceğim..
Büyük dost dedi ki:
Sana her şeyimi anlatacağım.

–274–

Düşmanınıza sevgi yönünden yakınlaşınız.. Onun içine gidersiniz. Sonuç, sevgiyi kullanma seçiminize kalmıştır.

Yıkma için saldırganlıkla kullanırsanız, düşman dağılır ama düşmanlık kalır.

Yapmak için iyilikle kullanırsanız, düşmanlık dağılır, insanlık kalır.

XVIII
Susmak – Söylemek

–275–

İçini vermeyen doğuramaz.
Bu demek değildir ki doğum içini dışına dökmektir.

–276–

Bana söylediklerini duydum. Şimdi benden sakladıklarını
iyice biliyorum.

–277–

Senden bir şeyler saklayorum. Ve bunu da sana söyleyorum.
Sana karşı ne yürekliyim değil mi?
Ya kendime karşı!

–278–

Örtük konusu hemen hemen anlaşılır.
Saklayıcı ve gizleyici konusu bütün bütün anlaşılır.
Değiştirici konusu açık açık anlaşılır.

–279–

Söylemeleri susma gibi bir kişi:
Görmemiş, dolmamış, geçirmemiş.. Kendisiyle boş..
Susması bile söyleme gibi bir kişi:
Yaşamış, atlatmış, tanımış, anlamış.. Başkalarıyla dolu...

–280–

Söylediklerin oranda anlaşılmanı isteyorsan, durmadan ko-
nuş.
Söylediklerinden fazla anlaşılmanı isteyorsan arada bir sus.

–281–

Bir insandan, o çok yeterince anlatmayorsa çok şey öğrenmeye kalkışma! O, bir gün acınırsa, söylediklerini silmek için seni silmeyi düşünür.

–282–

Kim olursa olsun:

Birisi konuşurken bütün iş dinleyendedir.

Birisi dinlerken bütün iş konuşandadır.

Birisi susarken bütün iş susandadır.

–283–

Güzel konuşuyorsun, konuş, şu karanlıkları kov.

Güzel konuşamayorsun, konuş karanlığa gömül.

–284–

Konuşmanda susma kokusu varsa, senin bana saygına karşılık, seni yüceltmek için dinlerim seni...

... Susma korkusu varsa, sana önem vermem, dinlemem seni...

... Susmada konuşma korkusu varsa bırakırım olduğun yerde seni...

... Konuşmanda konuşma korkusu varsa seni alçaltmak için dinlerim seni.

–285–

— Ben yapamayacağım şeyleri bu yaşa gelince öğrendim ancak.

— Nasıl öğrendin?

— Yapamayacağım şeyleri söyleye söyleye.

–286–

Söylediklerini örtbildiğin kadar ört.. Yalnız dolambaçlı konuşma, yüzüme karşı konuş, içine doğru değil.

Susacaksan, istediğin kadar sus.. Yalnız kendine doğru susuk durma. Bana doğru susuk dur.

Dolambaçlı konuşursan.. Emici susmalarla durursan..

Ben senin gözlerinin dışından içine inerim..

Ama sen..

Sen de benim gözlerimin içinden dışarıya düşersin sonra.

–287–

Söylemeleri, arasındaki susmalar değerlendirir.. Yazılanları da, arasındaki söylemeler.

–288–

Kendine göre konuşanla, karşısındakine göre konuşan arasında konu uyur boylu boyunca.

–289–

— Bir şey söyleyeceğim.

— Bir şey söylemek mi? Bir tek şey söylemek! Şimdiyedek bunu bütün insanlık içinde pek az kişi denedi. Sözlerine senin gibi başlamadan..

Bir şey söylemek! Bu, karşısındakine saygısızlıktır.

–290–

— Bu kadar bilgiyi nasıl edindin sen?

— Başkaları konuşurken onları dinlemedim, düşündüm yanlarında.

–291–

Şimdiye kadar susmasını öğrenmeseydim, şimdi size söyleyecek hiçbir sözüm olmayacaktı. Konuşma gücümün itkisini salt kendimden değil, yıllarca susuşumdan alıyorum...

O, bunları bakışlarıyla söyleyordu bana.

–292–

Yaşlılar suyu küçüğe bırakmışlar, sözü almak için: Yutsunlar deye.

Gençler suyu büyüğe sunarlar sözü almak için: Uyusunlar deye.

–293–

Sustuğunu bilen insan olgun insandır.. Bildiğini susan değil.

–294–

Söze gerçek değerinden bir üst algıyı susmasını bilmek verir.

–295–

Ben insan yeyenlerden olsam insanları yerim.. Başladığı sözü yarıda kesip susan caygınları asla!

Bırakırım onu hayvanlara.

–296–

Onu hiç görmemiş birisi uzun uzun onu anlattı.

Onu hiç duymamış birisi, birinci konuşanın unuttuklarını ekledi.

Onu hiç tanımayan birisi, ikinci konuşanın anmadıklarını belirtti.

Ben adı geçeni iyi tanıyordum. Sustum. Dinledim. Açıklamadım onlara onu. Hoşgörülü olanı da tanıdım, olmayanı da.. Ve bir de kendi alçaklığını.

–297–

Açıklama ile süren, açıklama ile biten konuşmalar seni aşağısamadır.

Çünkü ya açıkça belirtilememiş konular açıklanır.. Ya da sence anlaşılmayacağı sanılanlar.

–298–

Dinleyenin anlama gücü konuşanunkinden üstün: Dinleyen, en çok bir ileri için en az iki geri gidecek.

Okuyucunun anlama gücü yazarunkinden üstün: Okuyucu en çok bir ileri için en az iki atlama yapmak zorunluğunda.

Konuşanın anlatma gücü üstün: Dinleyicisini beklemek için durması gerekecek arada bir.

Yazarın anlatma gücü üstün: Okuyucusunu durup bekleyemez.. Susup bekleyemez.. Yazar geçer. Taa ki deneylerini çoğaltmış, anlama durumuna girecek ortama ulaşmış kişiler çıkıncaya

kadar. Çıkar böyle kişiler, çıkmasına çıkar ama, o yazarı sevmek için değil, didikleme, yemek ve çalmak için. Dağlarda ölü bulmuş kuşlar gibi.. Çoğalırverirler birden..

–299–

Söyleme korkakları bir yandan.. Susma atılğanları bir yandan.. Uykumdan sıkıntıyla fırladım.

Söyleme korkakları bir yandan, susma atılğanları bir yandan, çevremi kuşattılar.

Ben, söyleme atılğanlarından, susma korkaklarından sıkılmış uyumuştum oysa.

–300–

Senin düşündüklerin tertemizmiş de ondan susarmışın.. Ama şuna bir baksana! Kırık-dökük de olsa içini iletmeye çalışıyor. Ulu duygulardan, ulu düşüncelerden yana yoksun. Belirtmeye çalışırken, iletirken de bozuyordur.

Şu durumuyla da üstün gene senden.

–301–

Çok söyleyenlerin arasında aptalı, gevezesi, çenesi-düşük'ü, bol bol bulunur.

Ama çok susanların arasında namussuz çoktur.

–302–

Konuşuşundan hemen, susuşundansa birazcık sonra adamın ne olduğu anlaşılır.

–303–

- Niçin saklayorsun?
- Korktuğum için.
- Ne zaman saklayorsun?
- Korktuğum zaman.
- Niçin korkuyorsun?
- Sakladığım için.
- Bunu neye söyleyorsun?
- Korktuğum için.

–304–

- Konuşurken niçin gözlerin daha çok açılıyor?
- Seni daha iyi görebilmek için.
- Dinlerken neye gözlerin dalıyor?
- Seni daha iyi anlamak için.

–305–

İçini benden gizlemeye çalışanın bana saygısı olabilir.
Benim saygım bana kapanmayana.

–306–

- Dürüst olanı nasıl ayırdedersin?
- Ben ona açıldıkça karşımdaki duruşundan.
- Olmayanı?
- Onun kapanışından.
- Kendini nasıl tartarsın?
- Sen varsın ya!

–307–

- Sezar'ı ne öldürdü?
- Brütüs'ün kaması.
- Brütüs'ü ne öldürdü?
- Sezar'ın sözleri.

–308–

Yerine getirilmeyeceğini bile bile söz alan, o sözü verenden suçludur.

–309–

Atıp tutuyorlar onun için. Ve sen de dinleyorsun, kurulmuş.
Seni de, sana da atıp tuttuklarında bir başkası kurulup din-
ler.
Şu gülümseyişinle gelir misin çağırırsam.

–310–

Ben sana “evet” dedim ama sen gözlerimin içine hiç bakmadın benim. Evetimin sesini duydun yalnız, anlamını almadan. Ben de benim sendeki yankımı göremedim.

Anlaşmış sayılmayız.

–311–

Susku bilinç olduğunda, konuşku bilinçli kılındığında:
Susuyorum, öyleyse var’ım.

XIX
Çağdan Çağa

–312–

Bir çağda, bir toplumda, düşündüklerinin karşısını yapanlar bir yönde, yaptıklarının karşısını düşünenler öbür yönde birleşirlerse, bu uçlardan birine yönelmeyip duranlara “aydın” derler.

Ödevleri iki yönlerin vuruşup çağı ve toplumu kana bula-mamalarını sağlamaktır.

Amaçları iki uçları kendi içlerinde uyarmak yolundadır. Ezilirler.

Sonucu alırlar.. Alırlar ama..

–313–

Nüfus, bir ulusun sınırları içinde oturanların toplamıdır.

Sınırları açıp “istemeyenler gitsin” denirse, kalanların toplamına gerçek nüfus denir: Ulusun asıl gücü.

–314–

Arı çiçekleri yemeden balını toplar, inek otları yeyerek sütünü.

Dogada arılar iğnelerini batırır, toplumda inekler.

–315–

Yazarların kalemlerini ellerinden almaya ya da kalemlerine sınır çizmeye kalkışanlar, bir kalemde silinirler.

Yalın bir söz, çünkü konu güçlü.

–316–

Demokraside aranan çoğunluktur. Yalnız, “aşağıdan yukarı bir çoğunluk” vardır, bir de “yukarıdan aşağı bir çoğunluk”.

İş bunu bulmakta.

–317–

Demokrasi: Paldır-küldür kolaylıkla girebilirsiniz içine.. Paldır-küldür kolaylıkla çıkmayı da göze alırsanız. Ama almasanız da olur.

–318–

Diktatörlükde kişiler gururla utanırlar. Demokraside utanarak gururlanırlar.

–319–

Diktatörün gerçek olanı yoktur. Demokratın bunun için yalandan olanı boldur.

–320–

Kitapları açıyorum: Biz ileriymişik. Gözlerimi açıyorum, bakıyorum...

–321–

Önündeki örneklerden ders almasını bilen geri, ileride olan-
dan daha yararlı olabilir kendisine.
Eğer bilirse...

–322–

- Benden ileri, ama dönmüş bana bakıyor. Neden?
- Senin yaptıklarını görüp de yapmamak için.

–323–

İki deli konuşuyor:
— Ben okumuşlara güvendim, aşağı çıktım.
— Ben de ayaktakımına güvendim, yukarı indim.
Üçüncü deli duyar:
— Ulan sizin birinizden iki adam kolay çıkar ama ikinizden
bir adam çıkar mı acaba?

—324—

İyi yol, kötü yol vardır. Sen bak! Hangi yoldan giden çoksa girme oraya.

İnandılar.. Yolun boşuna saptılar.

Ya ertesi gün?

İyi yol, kötü yol vardır. Sen bak! Hangi yoldan gidiyorsa çoğunluk, sen de katıl araya.

İnandılar.. Yolun dolusuna saptılar.

Ya ertesi gün?

—325—

— Sen demokrasinin hangi çağında doğdun?

— Felsefî düşünüş hazırlıklarının arayış çağında doğdum.

— Hangi çağında büyüdü?

— Liderlik çağında.

— Şimdi demokrasi hangi çağını yaşıyor, biliyor musun?

— Biliyorum.

— Söyler misin?

— Söylerim.

— Söyle öyleyse.

— Şimdi demokrasi siyasî üstünlük yarışı çağında değil, ekonomik düzen çağındadır.

— Böyle bir çağda demokrasi tartışmaları ve devlet idareleri dayanaklarını kimlerle ve nelerle geliştiriyorlar?

— Kişiler karşılıklı atışmalarla değil, prensipler karşılıklı tartışmalarla.

— Bunlar siyasî ve sosyal prensipler mi?

— Hayır, başda ekonomik prensipler.. Sonra sosyal prensipler ve ahlâk kuralları. Bunlar siyasete göre değil, siyaset bunların verilerine göre oluşuyor. Partiler ulusal sıralarını ülkenin gerekleri yönünden güttükleri amaçlarına göre alıyorlar. Adları vasıfları değil, vasıfları adları oluyor.

— Sen şimdi ne düşünüyorsun?

— Geç kaldık. Çok konuştuk. Son vapuru kaçırmamak deyor.

–326–

— Sen vergi verirsen devletin aldığı algıdır. Sen vergi vermezsen senin cebindeki çalgıdır.

Sen çalgını çalmaya bak. Ben sözcüklerimle oynamaya başlıyorum.

–327–

Eğitim konuları, okullarla, onlardan yetişenlerle başlar.. Bunların sayılarıyla bitmez. Sağlık konuları da, doktor, hastaevi, ilâçların sayımlarıyla bitmez. Ahlâk konuları da öyle, sosyal ve ekonomik konular da.. İstatistik çizelgeleriyle olmaz bu işler.. Topamlar toplamları karşılasa bile..

Başlarında adam ister bu işler.

–328–

Prensip: Uygar insanın yamyamı.

–329–

Bir toplumda, bir çağda el değdirilmemiş duran gerçekler oradaki kişilerin suratına tokat atmaz.

Durumu böylece görenler olursa kalkarlar oradakileri tokatlarlar.

–330–

Yarının karanlıksa dön düne bak daha iyi..

Ama unutma ki, sen düne baktıkça yarınların karanlık kalacaktır.

–331–

En üstününü aradılar.. Durumu ölümden kurtaran ikinci oldu.

Birinci mi?

Konuyu ölümden kurtaran.

–332–

Bir parti'nin başında hukukçular varsa o parti kötü yolları iyi bulur.. Bilim adamları varsa, iyi yolları kötü bulur..

XX
Toplumdan Kişilikden

–333–

Doga: Bakarsan bağ olur.

Toplum: Görürsen bağ olur.

–334–

Toplum bir toplamın tutarı değil, bir tutarın toplamıdır.

–335–

Toplum kişiliklerle olur, kişilerle değil.

–336–

Toplum, kişinin çok olmak üzere azalmasını bilmesiyle olur, unutmamasıyla değil.

–337–

Bir millet değerli kişiler ister. Ama onların olmaları yetmez.. İş başlarına getirilmiş olmaları da gerekir.

–338–

Sen hiç düzen kurulmasına yanaşıp yardımda bulunmuyorsun.

Düzensizlikten kurtulamayıp yakınışların da bu yüzden.

–339–

— Ben kimseyi küçük görmem..

— Sen “ben kendimi küçük görmek istemem”, “küçük görülmemi istemem” demek istiyor gibisin. Bana sorarsan, ben küçükleri küçük görürüm. Çünkü büyükler çıkıyor arada bir. Onları görüyorum da.

–340–

— Neden onu hiç tutmayorsun? Onun kimseye bir kötülüğü dokunmamıştır.. Ne etliye karıştır o ne sütlüye..

— İyi söyledin. Onu hiç tutmayışım da bu yüzden.

–341–

— Bak, nasıl da çabucak özgürlük kahramanı oldu..

— Taşıyabildi mi?

–342–

— Ben sevgi duyduklarına sevgimi belirtmek için, duymadıklarına da belirtmemek için...

— Sözüünü kesiyorum. Yanlış! Sevgi duymadıklarına da belirtmek için... demen gerekir.

–343–

Senin baban büyük ve ulu bir adamdı..

Neye öyle şişiniyorsun? Ben senden söz etmiyorum ki!

Senin baban küçük ve alçak bir adamdı...

Neye öyle üzülüyorsun? Ben senden söz etmedim ki!

–344–

Sen daha beni tanıyamayorsun. Kendini nasıl tanıyacaksın.

Sen daha kendini tanıyamayorsun. Beni nasıl tanıyacaksın.

–345–

Bir kişiye çok kez yücelmesi için büyük bir bilgi bile yetmez.

Bir topluma çok kez batması için küçük bir bilgisizlik yeter de artar bile.

–346–

Ben tekil, başkaları çoğul... Geri kalmışın düşüncesidir bu: Kendini bir kılabilmek için başkalarını sayıyla ölçer.

Ben çoğul, başkaları tekil... Bu da uygarın düşüncesidir: Kendini bir kılabilmek için ilkin başkalarını saygıyla bireyler.

–347–

Benim mutluluğum başkasına bulaşmaz.. Ama başkasının mutsuzluğu bana bulaşır.

–348–

İdealistler güzel konuşurlar. Sözlerinde parlaklık vardır.
Gerçekçiler güzel konuşmazlar. Gözlerinde parlaklık vardır.

–349–

Büyük adamlar yetiştirmiş milletler küçük adamlarını anlamakta gecikmez.

Küçük adamlarla dolmuş milletler büyük adamlarını anlamakta gecikir.

–350–

Köksüz bir ağaç olmaz, çünkü kökü vardır: Evet.
Soysuz bir insan olmaz, çünkü soyu vardır: Hayır.

–351–

Toplumun bir ucunda “kim güçlüyse o haklıdır” düşüncesi-
ni güdenler vardır.

Bir ucunda da “kim haklıysa o güçlüdür” düşüncesini savu-
nanlar vardır.

Benim bildiğim bir de, bunların ortasında sıkışmış kalmışlar
vardır.

–352–

Sandalın bir gücü vardır.. Bir kişi fazlaysa olmaz.
Toplumun bir gücü vardır.. Bir kişi eksikse olmaz.

–353–

Aptal politikacı “siz isterseniz neler yaparsınız” der milleti-
ne.. Uyutur..

Akıllı politikacı “bilseniz neler yapabilirsiniz” der ulusuna..
Uyandırır..

–354–

Bir insan treni kaçırırsa başka bir tren gelir onu alır.

Bir ulus treni kaçırsa başka bir ulus gelir onu alır.

–355–

Tarafsız: Kendini bir şey sanan.

Bağımsız: Bir şeyi kendisi sanan.

–356–

Karamsar: Bugünü görmeyen.

Kötümser: Bugünü anlamayan.

Çekimser: Bugünü değerlendiremeyen.

İyimser: Bugünü bilmeyen.

–357–

Sürüden ayrılan koyunu kurt kapar.

Ayrılmayı da keserler.

–358–

— Dünyayı gezdin gördün. Nasıl buldun?

— Ülkeler vardı, insanlar bavulları taşıyordu. Bir de ülkeler vardı, bavullar insanları taşıyordu.

–359–

Yaşamada, yürekli kişi, korkunun önüne geçmiş olandır. Korkak da, korkunun içine girmiş olan..

Korkunun ardında bir kişilik bile yer kalmamıştır.

— Sen bunu nereden biliyorsun?

Gittin de seni almadılar mı?

–360–

Yanlışlık: Çoğaldığı oranda kişiyi kalabalığa kaynaştıran şey.

Kalabalık: Çoğaldığı oranda kişiyi yanlışlığa alıştırıcı şey.

-361-

Herkesi dinle öyle karar ver.. Kendini dinle düşün..
Buradaki "herkes": Büyük adamda "hiç kimse" demektir.
Buradaki "kendini": Küçük adamda "hiç kimse" demektir.

-362-

Doğum: Kişinin ilk reklâmı, ölümüne.

-363-

Vatandaşlık:

Başlangıcından bu yana özü hiç değişmemiş ama boyuna
yanlış anlaşılmış konulardan biri..

Kimi bunu "ekmek parası"na bağlayor, kimi de "vergi
verme"ye..

Oysa bu, ekmek parasıdır da..

Vergi vermektir de..

Ve bunlar değildir de..

Ve bunlar değildir de.

XXI
Kültür

–364–

Sözcük oyunlaması değil:

Kültür bir küldür.. İnsan sobasında bilgi ile görgünün sezgiyi yakması ile olur.

–365–

Çalınamayacak bir şey söyleyin dediler. Ben “kültür” dedim.. Bana birinciliği verdiler.

XXII
Sanata Yöniik

–366–

Sanatçılar iki bölük:
Doğasıya'lar..
Ölesiye'ler..

–367–

İyi bir kişi olabilir. Tutturmuş, ille de kötü sanatçı olacağım
direntisini.

–368–

Edebiyat:
İçindekilerle yücelen bir yaratma kolu.
Sanat:
İçindekileri yücelten bir yaratma kolu.

–369–

İnanmadıklarını yazan yazardan aşağı insan yoktur.
Vardır.. İnandıklarını yazmayan.

–370–

Bir şiiri anlamasan da olur.
Ama onu kötü okuma ne olur!

–371–

Roman:
Geçenin geçtiğini geçenlerle geçene.. Olduğu kadar.
Öykü:
Geçenin geçtiğini geçerken geçenlere.. Olduğu gibi.
Şiir: Geçenin geçtiğini geçene.
Olanca.

–372–

Şiir: Yapılmadan önce “nasıl”ı, yapıldıktan sonra “söyle”si olmayan.

–373–

Şiir: Olmadan öncesinde, o bizce: Olduktan sonra biz onca.

–374–

Sanatta okul: Olmayan bir sevgiliyi özleyenlerin, çoğalmakla o sevgiliyi yaratacaklarını (ve sonra aralarından yalnız kendilerinin elde edeceğini) umarak birleşmeleri.

–375–

Polemik: Biri yazar, birçok kişi okur.. Öbürü ona karşılık verir, başka birçok kişi okur.

–376–

Şairlerin güzel’i ararken eriştikleri gerçekler, filozofların gerçeği aramak yolunda eriştikleri güzelliklerden çoktur.

Ki ne şairler gerçeği bulmak amacındadır ne de filozoflar güzel’i.

–377–

Bilim: Buldukları bilinik bulamadıkları bilinmedik.

Sanat: Buldukları bilinmedik gayrısı bilinik.

–378–

Sözü döndürüp dolaştırıp bir yere getirip bırakmaya eskiler konu derlerdi.

Şimdi, sözü döndürüp dolaştırıp bir yere getirmemeye konu demek isteniyor.

Ben, sözü döndürüp dolaştırmadan çevirmeye konu deyorum.

Siz buna ne deyorsunuz?

–379–

Bazı aptallar var.

Bir ressama:

— Atölyeniz çok güzel..

Bir müzikçiye:

— Piyanonuz çok güzel..

Bir yazara:

— Kitabınızın baskısı çok güzel..

... Dediklerini ve onları böylelikle yerdiklerini söylüyorlar..

Sanki evin, çalgının, baskının iyisinden anlıyorlarmış gibi...

–380–

Sanatın gülleri toplumun dikenleridir. Ama, toplumun dikenleri sanatın gülleri değildir.

–381–

Sanatta iki kuyu varsa ikisi.. Kuyu değil de 8888 çukur varsa gene ikisi:

Gerekmeyorken düşünmek.

Gerekliyorken düşünmemek.

–382–

Kaptanlar limanlara, askerler siperlere sığınurlar gerekince.
Aydınlar şiirlere.

–383–

Müzik alır.. Verirsen.

Şiir verir.. Alırsan.

–384–

Söz iki türü ile kalıcılık bulur: Küfür ya da şiir olabilirse.

–385–

Elimde yem: Bütün kümesdekiler durmuş bana bakıyor..

Elimde keman: Bütün salondakiler durmuş beni dinleyor..

–386–

Edebiyatın amacı: Bilimleşmek. Sanatın amacı: Bilimleşmek.

–387–

Sanatın:

A) Toplumun toplumsal ulaşmasını toplumca kişilere sağ-
layanı:

B) Toplumun toplumsal ulaşmasını kişilerce topluma ile-
teni:

A bölümündekiler genel sanat ve estetik kurallarına göre
kötü sanat yaparlar. Çoğu iyidir.

Bunların arasından büyük sanatçılar çıkar, geri kalanlar
unutulur, kalır.

B bölümündekiler özel sanat ve estetik kurallarına göre iyi
sanat yapıyorlardır. Çoğu iyi değildir. Bunlar dökülür, geriye iyi-
ler kalır gider.

–388–

Dolu bir söz dolu bir tüfek gibidir.. İstersen kendini savun-
mak için kullanırsın, istersen vurmak için.

–389–

Yapılanların yapılmadığı sürece değer aldığı alan: Bilim.

Yapılamayanların yapıldığı sürece değer aldığı alan: Sanat.

–390–

Edebiyat: Bilimi sanata yücelten, sanatı bilime indirmek is-
teyen yazılar.

–391–

Kesin söyleyemeyeceğini sezen “uzun”a... Belirli söyleyeme-
yeceğini kestiren “çok”a uzanır.

XXIII
Güzele

–392–

Bana yalnız güzel yanlarını gösteriyor: Güzel.
Bana kendini olduğu gibi gösteriyor: Gerçekten güzel.

–393–

Güzellik bir bütünün sonucudur. Bunun için kolay görülmez, kolay varılmaz, kolay anlaşılmaz.

–394–

Birdenbire kendini veren güzellik, birdenbire gider.. Gelişi gidişi yararlıdır.
Salt güzelin ayağa düşmesini güzelliğin bu türü önler.

–395–

Yeni: Zaman içinde herkesin değmediği.
Güzel: Alan içinde herkesin görmediği.

XXIV
Sorulardan – Cevaplardan

–396–

Yanıtlarından önce soruları bağlar kişiyi.

–397–

Yanıtlarını değil, yaşaması boyunca sorularını gözden geçirip düşünen daha çok öğrenir.

–398–

Soru...

Öğrenci öğretmene soruyorsa:
Bilmediğini öğrenmek isteyordu.
Öğretmen öğrencisine soruyorsa:
Öğrendiğini bilmek isteyordu.

–399–

Soru, soranı değerlendirir en çok. Yanıt yanıtlayanı değerlendirmez, belirtir.

–400–

— Söz mü güçlüdür, yazı mı?
— Söz güçlüdür.
— Top mu güçlüdür, kalem mi?
— Kalem güçlüdür.
— Öyleyse; söz mü güçlüdür, yazı mı?
— Yazı güçlüdür.

–401–

Konuşmak, genellikle bir ya da birçok tutsak gerektirir.. Bu tutsak, bir dinleyen(ler)dir, bir de konuşan(lar).

–402–

Suskularım, benim onlara her an özgürlüklerini bağışlayacağım yetişmiş kölelerim olmalıdır.

Ki ezdirmesinler kendilerini ağızlarından kurtulunca.

–403–

Sorulan sorular vardır, biliriz. Ama sorulmayan sorular da vardır. Bilmeyiz, sezeriz. Ben bu ikincileri taşıyanlardan iğrenirim.. Onların gözlerinden.

Söylenenlerde de öyle. Söylenmeyenlerden, açıkçası, saklananlardan tiksiniyim ben.. Onları tutanların dillerinden.

Ama en pisi değıştircilerdir.

–404–

Soruyu bilmek.. Çok kimse soruları bildiğini sanır. Soruları bilir de çok kimse:

— Ben, derler, biliyorum bu soruyu.

İstenen uzun ya da kısa bir cevaptır oysa.

–405–

Soru sorulmayan, soru sorulması bilinmeyen, soru sorma öğrenilmemiş yerlerde düşünme yetisi de cılız kalmış demektir.

XXV
Giyinmek – Soyunmak

–406–

Giyinmek için soyunanlar: Uygarlar.
Soyunmak için giyinenler: Yapmacıkları.

–407–

Kitapları açtım baktım. İlk kadını tanıdım. Sırtında bir şeyler yoktu. Beni görünce çırlıçıplaklığını örtmeye çalıştı. Elinden geldiği kadar örtünmeye çalışıyordu elleriyle.

Bir ara daldı gözlerim.. Geçti binlerce yıl.. Bakındım.. Son kadın duruyordu karşımda.. Giyinikti, soyunan bir giyiniklik vardı üzerinde.

Dedim:

Seni gözetleyorum binlerce yıldır. Böyle soyunurcasına giyinmesini öğrenmek için mi giyinmeye çalıştın, kadın!

XXVI
Açıklık

–408–

Açıklıktan, seçiklikten yana olmak... İyi ama kolay.. Çünkü bunlar olgularını karşıtlarına göre bulurlar..

Bilimdeki arama.. Sanattaki öncülükler..

Açıklık fazlalığı gücü biraz azaltmaz mı?

–409–

Ey beni, ben uyurken öldürecek olan.. Ey beni arkamdan vuracak olan..

Uyandır önce beni öldürmeden.. Vurmadan önce ses ver.. Uyanıp, dönüp göreyim. Anlayayım. Kaçak mısın, korkak mı!

— Olur.

— Arık kişiler işte böyle konuşur.

XXVII
Alışmak

–410–

Boyuna senin olmamasını istediğin bir şey ve hep senin: Alıştığındır bu.

Boyuna senin olmasını istediğin bir şey, ve değil.. Dadandığın şey.

–411–

Alışmak, ölümün en küçük ama en sürekli ve en tehlikeli bir parçasıdır.

–412–

Alışmak: Öyle bir şeydir ki en az “iki” ister birinin öbürünü öldürebilmesi için.

–413–

İnsanda alışmanın en güçlü kovucusu yalnızlıktan korkmama durumudur.

XXVIII
Buruşuk

—414—

— İki çivi çaktın, çok para isteyorsun, vermem.

— Ben o iki çivileri çakmak için yaşadım bugünedek ve yaşıyorum gene onun için. Senden istediğim iki çivi parası değil!.. Çakışımla sana kazandırdığım kullanma süresinin, bana kattığı buruşukun bedeli.

XXIX
Uzun – Kısa

–415–

Mide yolunda gidenler için “yaşama” kısa süren uzun bir şeydir.

Aklın yolunda gidenler için “yaşama” uzun süren kısa bir şeydir.

Aşkın yolunda “yaşama” kısa süren kısa bir şey.

Uzun süren uzun bir şey var: Kişiliğimiz.

–416–

— Her uykusuz gece yaşamayı kısaltan bir bıçkıdır..

— Düşünce, kuruntu insanı çökertir..

— İçkilerin tümü zehirdir.

— Sigara erken götürür.

Ben kimseye uzun yaşamak isteyorum demedim ki.

XXX
Gidiş – Dönüş
İleri – Geri
Eski – Yeni

–417–

Eskiyecek her şeye “yeni” denir.

–418–

Geri kafalılarla ileri düşüncelilerin konuşması tartışmaya varmadığında buradaki ileri “sözüm – ona!” dır.

–419–

Eski ile güçsüz yeni dövüşür.

–420–

Saldıracak mısın? Düşünme!
Düşünecek misin? Saldırma!

–421–

Gidiş yolunu en iyi, dönenler bilir.. Bilenler de dönmez ama..

–422–

Gidişi yollar değil, adamlar var kılar. Dönüşü de adamlar değil yollar..

XXXI
Seçimler ve Kapılar

–423–

Yaşam der ki: Gönlünü dinle yürü:

Toplum: Aklını dinle dur!

Yasa: Gönlünle aklını karıştır der.. Başkaları nasıl yaşıyorsa öyle yaşa.

Üçünü de dinleyenler bir araya geldiğinde ülkeler doğar. Ve kendilerine başkan olarak bunları dinlememiş birini seçerler. Çokluk bunu da yapmasını beceremezler ya!

–424–

Eğer bir kapı varsa, seçmekden söz edemezsiniz.

Eğer iki kapı varsa seçmekden söz etmenize gerek yoktur. Sizin kullanışlarınızdan biz anlarız.

Eğer üç kapı varsa... Ben deyorum ki en kötüsü ortadaki kapıdır.

XXXII
Oyunun İçi ve Dışı

–425–

Oyundaki ağlamada ağlamaya hiç gerek yoktur.. Gözyaşı ağlamadan “verilmelidir”.

Ağlama oyununa yaşamada hiç gerek yoktur.. Ağlama göz-yaşı ile verilmelidir.

–426–

Oyunda kahraman rolü yapmak için gerçekten kahraman olmak zorunluluğu yoktur.

Yaşamda kahraman olmak için oyuna sapsak zorunluluğu yoktur.

–427–

Oyuncu: Ne kadar kendi kalarak oyundaki kişiyi verirse..

Seyirci: Ne kadar kendinden çıkarak oyundaki kişi olursa..

Özü: İyi seyreden oyuncu ile iyi oynayan seyirci.

–428–

Yaşamda bir şeyi başka bir şeyle yaşayamazsınız.

Oyunda bir şeyi yaşayabilmeniz için kesin başka bir şey bulmanız gerekir.

–429–

Oyunda, olmuş bir şeyi verirken ona kendinizi katmayınız. Kendinizi katmanız onu başka bir şey yapar. O zaman başka bir şey olmuş olur o şey..

Sonunda ne o ilk olay olur ne de siz olmuş olursunuz. Oyunda olmamış bir şey çıkar ortaya.. O siz olursunuz.

XXXIII
Aykırı Gibi

—430—

Kimseden ön saygı beklemeyeceksin. Sen saygı duyurusu vermedikten sonra zorla nasıl alabilirsin?

Ve hiç kimseye ön saygı beslemeyeceksin. Senden senin saygını alacak değerde kişi, sen vermek istemesen de alır.

Ya da sana kendi saygısını verir.

Bu daha iyi değil mi? Hem senin için, hem de onun...

—431—

Korkunun belirtilerinden biri durup kalmaktır. Bir konuya inanmak o konuda durup kalmaktır. Öyleyse inanmak biraz da korkmaktır.

Korkunun belirtilerinden biri kalkıp kaçmaktır. Bir konuya inanmamak o konudan kalkıp kaçmaktır. Öyleyse inanmamak biraz da kaçmaktır.

—432—

— İnanmak karanlıkta korkmaktır.

— Bir bakıma öyle.

— İnanmamak, aydınlıkta kaçmaktır.

— Bir bakıma öyle.

— İnanma sakın!

— Olur.

— İnanmamazlık etme sakın!

— Olur.

— İnanıp kalma!

— Olur.

— İnanmayıp kaçma!

— Olur.

Biri öbürünü ayartıyor.

Yoksa öbürü mü birini?

etika

1961 – 1981

İKİNCİ BÖLÜM

I *Önsözler*

-1-

Eskiçağ bilgeleri neden mi kısa ve az konuşur söylerlerdi? Daha çok şeyi daha çok kişiye iletmek için. Ve öyle oldu da.

-2-

Bir konuyu azda kısa bırakmak bilisizliktir dersenez, susarım.

Bir konuyu uzunda az ve kısa bırakmak nedir dersenez: Derim ki bu gevezeliktir ilkin, ardından saygısızlıktır.

-3-

Başkalarının düşünmüş olduklarını izlemeye çalışanlar, çoğunluğu oluşturan “düşünen”lerdir; boyuna bir şeylerin ardından türlü türlü güç ve niyetleriyle gidedurlar. Başkalarına iletmekle çok yararlı olurlar.

“Düşünür”ler azınlıktadır, düşünülerinin önlerinden gidedururken, boyuna bir şeyler getirirler öbürlerine ve giderek insanlığa...

Bu böyle sürer gider.

-4-

Siz önce bazı kelimeleri düşüncelerinizden geçirmeyeceğiniz söz verin, ben de bazı kelimeleri tüm kullanmayacağıma söz vereyim.

Benim nezaketim başsız değildir.

Aptallığım da sonsuz değildir.

-5-

Felsefe bilmeyen beni ne övebilir, ne yerebilir.

-6-

Ünlenirsem sevinirim kendi adıma.

Ülkem ünlenirse mutluluk duyarım kendi adıma.

Ülkem mutlu olursa, büyürüm kendi adıma.

Ülkem büyük olursa, büyürüm kendi adımdan öteye.

-7-

Dünya yuvarlaktır deyimini bir fikri bağlamak üzere kullanmak, yuvarlak bir deyimde kapanıp kalmaktır.

Çünkü evrende yuvarlak hiç mi hiç bir şey yoktur. Ve insanlar tekniklerinin çok ilerlediği çağlarda yuvarlak'ı nelerden geçip başardıktan sonra yuvarlak'a varmışlardır.

-8-

Uzundaki az'ı, çok'daki kısıyı bulup çıkararak sanatçı, kalıcılığı da bulmuş demektir.

-9-

Yazmak: Özel yaşamına yazarın başka insanları ortak etmesi.

Nesnel yaşamına başka insanları tanık etmesi.

Kişisel yaşamından yazmak adına dışarı çıkması.

Başkalarının yaşamını açığa yayması.

-10-

Yaşamları boyunca ölüme inanmayanlara inanıyorum.

-11-

Ben sizlerin yanlış olduğunuzu, yanlış yaptığınızı söylemekteyim. Bu yüzden şiirimi epigramlara, aforizmalara, maksimlere çevirdim.

Bence kızarsanız bana da haklı olacağım. Yolunuzda böyle devam ederseniz daha, daha da.

Beni bir anda boşda, boşlukta, açıkda bırakmak elinizde. Dediklerim havada kalabilir.

Kızmak ve daha iyiye doğru değişmemek daha kolay değil mi?

-12-

Dakika saniyenin, saat dakikanın, gün saatin, ay gün'ün, yıl ay'ın içinde olabilir.

Yaşamak da bunlardan birinin içinde olabilir. Kişiliğin anlamını ve değerini veren davranış ve tutum olarak yaşamak.

İşte, bunu bulmak, bunu bilmek.

-13-

Yaşam hızlandıkça, insanların zamanı daraldıkça..

Söz sanatları:

Garlarda, havaalanlarında yolculara, kalkacak ya da gelen taşıtların yönlerini ve zamanını bildiren elektrik kanalından geçmiş sözler gibi olmalı.

-14-

Şiir yüzyılın sonuna doğru:

Büyük olayları topluma bildiren gazete başlıkları gibi ve o kadar olacak. İnaniyorum.

Zelzele Oldu, gibi... Savaş Patladı, gibi... Savaş Bitti, gibi.

Bunların ardındaki olaylar, öykülerin alanıdır.

-15-

Geçen yüzyıl, "insanlar makineleşecek, makine olacak" diyorlardı.

Bu yüzyıl onun bir parçası oldular.

Önümüzdeki yüzyıl bir vidası, bir pim'i olmasalar. Yeter bu kadarı.

-16-

Sen bugünedek insanın yaşam sürecini aşan düşler kurdun. Kendini bulmak için, araman yetmedi bu yüzden.

İnsanın yaşam sürecini aşmayacak ve doldurmayacak düşler kur, kuracaksan.

Ki sana bir zaman, bir alan, bir yer kalsın, kendini arayıp bulacak kadar.

-17-

Hiçbir şey söyleme
Söylersen
Yap.
Yaparsan
Sus.
Susarsan
Kaçma.
Kaçarsan
Söyle.

-18-

Duygum varlığım değil, varlığım duygumdur.

-19-

Tutmak, tutunmak değil
İyi niyettir beni tutan
Benim tuttuğum.

-20-

Ben seni böylecene küçük yapmadığımca gene utanmak yerine kendimce kızıyorum sana. Neden, niçin böyle, küçüklüğünde direniyorsun.

Ben seni küçük bulmadım. Ama sen neden direniyorsun böyle, küçüklüğünde.

Küçüklüğünü düzeltmek senin elinde olmayabilir. Küçüklüğünü niçin sürdürüyorsun? Sürdürmemek senin elindedir.

-21-

Bir dakika, bir sözcük, bir sen, bir ben..
Ne önemli, ne geniş konular.

-22-

Saat yazar, dakika okur, saniye siler.

–23–

Bir çizgiyi yanlış mı çizdiniz? O sizin çizginizdir artık; onu doğrultarak düzeltemez ve değiştiremezsiniz.. Ancak bir başka yenisini çizersiniz.

–24–

İnsan kendisini bulacağı bir yere varmalı.
Kendisini kuracağı bir yere gelmeli.
Gideceği yolu yeri seçmeli, aşacağınca aşmalı, göreceğince görmeli.
Duracağı yeri bilmeli.

–25–

Senin küçülmene kızarım çok. Ben de insan olduğum için..
Sana benzemek istemediğim için, senin gibi olmak istemediğim için.

Sen de aynı hallerde, şekillerde bana kızsaydın ne iyi olurdu.

–26–

Şairlerin en önemli çabası, yapılacak suçları önlemek yolunda olmalıdır.

–27–

Ne zaman, nasıl, nerede duygusallığa düştümse hep ondan kurtulmak içindi çabalarım.

–28–

Belki başka bir şey daha düşünebilirim diye, uyuyamadığım çoktur.

II *Sözcüklerle*

–29–

Bir adam tartıyorum. Bin kilo et.

İyi para.

Bir adam tartıyorum, kiloya bin var ama yalnız kafa.

Birinci adamı kesip kesip ikinciye yediriyorum.

–30–

Şapkayı alıp gitmek vardır. Hem kolayca söylenebilir bu, hem de kolayca yapılabilir. Mesele onu vestiyerden aldıktan sonra koyacak yer bulmaktır.

–31–

Makinanın markası önce önemlidir, sonra malumdur. İnsanın adı sonra (önemlidir). Öncesi insandır.

–32–

Çoğunluk gözleriyle gördüğü için kulaklarıyla görenler daha başarılı olmuyor mu? Bunları da örneğin elleriyle görenler aşmıyor mu?

–33–

Denizin gördüğü bir yer denize bakar, orada bir insan olunca o yer denizi görür.

–34–

Sayılacak kadar bir şey en az'ın başında başlar en çok'un sonunda biter.

Sayılamayacak kadar bir şey ise, en az'ın da en çok'un da sonsuzunda ilerler.

–35–

Kalabalığı tut, ona tutunma sakın. Sen kalabalığa tutunma, onu anla, onu tut.

Eğer var kişi isen, ona var.

–36–

Gazoz içip otomobil bulan, o otomobile binince nereye gider?

Gazozun gazladığınca kendini aramaya gider.

Bir başka benzeriyle çarpışmazsa.

–37–

İnsanların şimdiye kadar (yapabilmiş oldukları değil) yapmış oldukları, aklından geçenlerin yanında HİÇBİRŞEY’dir.

–38–

Zekâ oyunu deyimine (öteden beri) beriden beri takılırım.

Zekâ ile varılacak, onunla aydınlanacak bir bileşim karşısındakalınca, “bu zekâ oyunudur” deyip işin içinden kendini çıkaranları çok gördüm. Kınamıyorum onları.

Kültür de, bilim de, sanat da tek yanlı (gönül, duygu, his) değildir ki. Zekânın da bir payı (çok payı) vardır. Ve zekânın bazı ilerlemeleri ile açıklamaları kıvılcımlı olur. Buna oyun demeden (bundan kaçıp sakınmadan) önce duraklamalıdır.

Aklın, ağır sayılabilecek yürüyüşünü zekâ iter. Ve bu oyun değildir.

Kısacası: Aptallığın şenliği, festivali olursa zekâ oynamasın da ne yapsın.

–39–

Sevgi ve terbiye zekâ’sız da yürüyebilir, ama kin ve saygı zekâ’sız yaşayamaz.

–40–

Başka’sız saygı olmaz.

-41-

Zaman içinde sanılan iki şey var ki onlar hiç de zaman içinde değil. "İyi" ile "Yeni".

-42-

Borçlar da ağaçlar gibidir. Büyürler, filizlenirler, yeşerirler, meyve verirler.

Yaşarlar ve ölürler.

Ama ağaçlar yanar, borçlar yanmaz.

Ben ağaçlardan yanayım.

-43-

İnsanların durumunun başka başka olması insanlığın sonunun eşgillliğini değiştirmez.

-44-

Mektup vardır, adresi yanlıştır. Mektup döner.

Mektup vardır, yazanı yanlıştır. Yazan döner.

Mektup vardır, alanı yanlıştır. Alan döner.

-45-

Zaman, tarihin hammaddesi, ekonominin malzemesi, bilimin yürümesi, sanatın felsefesidir.

-46-

Karşıtı daha inandırıcı sanılır ama:

Küçüklüğün sonu yok, büyüklüğün sınırı vardır.

-47-

Banal problemin çözümü de banal olur.

-48-

Sizi seviyor ve sayıyordum. Şimdi artık sevmiyorum sizi. Sadece sayıyorum. Anladınız mı? Bunu?

-49-

Topun sözü ucundadır.. Kalemin sözü başında.

-50-

Bir şey olmasaydı yazmak olmayacaktı.
Başka bir şey de olmasaydı, silmek olmayacaktı.

-51-

Kâğıt kalemin duvarıdır;
Diktatörlüklerde: Kuşatır.
Özgürlüklerde: Korur.

-52-

Her toz silinmez.

-53-

Bana ıslak bir bez verin dünyanın tozunu alayım.

-54-

Yağmurda ıslanmamak istiyorsan yağmurluğunu güzel havada taşıman gerekir.

-55-

Bir su o kadar çalkalanırsa bu kadar sulanabilir.

-56-

Uyku, uyumak, kafanın yaşamını bitirdiği anda başlar. Tam o anda.

Uyku:
Kafanın dinlenme kararıdır.

-57-

Düşler elimize hiç karşılıksızcasına düşüverir.
Oysa şimdiye değin hiç kimse, fazlasıyla ödemedi bir düşünce alamamıştır..

-58-

Düşünceden öteye geçememiş bir düşünce yaşlılığı morukluk, aşkı menfaat kılar.

-59-

Ben uzağı görmediğim zaman, uzağı uzak gördüğüm zaman sizlerin yakın gördüğünüzü düşünemedimse..
Özür dilerim.

-60-

SİZLERE

Durumu ölümden kurtardınız. İyi ettiniz..

Ama...

Konuyu ölümden kurtaramadınız.

-61-

Durumu ölümden kurtarmanın bir bedeli vardır.

Konuyu ölümden kurtarmanın bedeli yoktur.

-62-

Durumu öldüren üçüncü geldi.

Konuyu öldüren sonuncu.

-63-

Görülmeyen, ötede demektir:

Demek ki bütün gözlükler uzağı görmek içindir, unutmayın.

-64-

Gözlükler öyle anlaşılıyor, gözlerden daha çok şeyler görmüş ve görmekte.

Çevremdeki bakışların çoğundan bunu çıkarıyorum.

-65-

Politikacılar, sanatçılardan ürkerler.

-66-

İnsan, kaldıkça küflenir, gidemedikçe çürür.

-67-

Gemilerin çoğu, bir insan yüzünden batmıştır. Denizin yüzünden değil.

-68-

Utanın, kuşlar uçuyor uçaklar düşüyor.

-69-

Planı bildiğini sanan, öyküyü bilmiyorsa, öyküyü bildiğini sanan, planı bilmiyorsa, program da saptanamaz, prensipler de.

-70-

Sevgi aşkın geçmişidir..
Bu gerçek iyimser, ama tartışılabilir.
Öyleyse: Ölüm yaşamın geleceğidir..
Bu gerçek kötümser, ama tartışılmaz.

-71-

Öpmek, durulamamış bir önceki başka noktayı belirler, kendinden daha çok.

-72-

İnsan: Doyduktan sonra da yiyen tek yaratıktır.

-73-

O günden bu yana hiçbir heykel şişmanlamadı.

-74-

Bazı hediyeler haincedir.

-75-

Ben öylesine hep iyi niyetli kalacak kadar aptal değilim.

-76-

Namus'un denemesi yapılmaz.

-77-

Öyle insanlar vardır ki yalnız sancılanır. Öyleleri de vardır, duygulanır.

-78-

İnsan iki türlü doğuruyorsa:
Sancılanır doğurur
Duygulanır doğurur.

-79-

Yaşamak sanatı
İnsanlık mesleği.

-80-

Bir musluğa sıkışmış oyuncak asker.
Musluk oyuncak değil.

Ağustos 1970

-81-

Bir dolabı yıllardır durduğu yerden çekip arkasına altına
düşürülmüş şeyleri görmek istemez misiniz?

-82-

Bana bak: Bir şey bilimde, bir kez yok olur.
Bana bak: Bir şey yaşamda iki kez yok olur.
Bana bak: Bir şey sanatta çok kez yok olur.

-83-

Bilim bozuk bir musluk gibidir.. Durmadan damlar da
damlar.

O musluğu hiç kimse onaramaz; damlayacaktır.

III

Olaylar ve Şeyler

–84–

Herkes olduğu yerde durduğu an herkesin göremeyeceği olay ve giderek eremeyeceği bir anlam yoktur.

Bir olayın, bir anlamın üstüne herkes atlamaya kalkışır, çok “sürüce” bir durum ortaya çıkar.

–85–

Şeyi gördünüz mü, arıyorum. Aradığını demindenberi gördüm ama şeyi görmedim.

Mart 1970

–86–

TOPLUMCA

Öncü sözlerle o sözlerin haber verdiği olay çıkıncaya kadar alay edilir.

Öncü sözlerin stratejik değeri bu yüzden de önemlidir.

Olay, olduktan sonra da büyük bir açıklama edebiyatı belirir.

–87–

Olmuş gibi, olmuş olacak gibi, olur gibi, olacak gibi ama olmamış, olmayan, olmayacak.

–88–

Olayın söz olması olağan, sözün olay olması olağanüstüdür.

–89–

Önemli olan, her olaya bir söz değildir. Bu çoktur ve kolaydır; herkes bunu yapabilir, yapıyor da..

Önemli olan, az olan, sözün bir olay olmasıdır.

–90–

Bazı olayların sesi büyük çıkar, kendileri küçüktür.

–91–

İnsanın birkaç tür şusu-busu vardır:

Bir çiçeği hep konuşur, solsa bile.. bir kitabı anlatır okunmasa da.. bir kalemi susar yazsa da..

Bir kolonya şişesi ağlatır, hiçbir şey yapmadan aynanın önünde dursa da.

IV
Yaşamak Ölmek

–92–

Ölmek ayrı şey, o bunların tümünün dışındadır.

–93–

Dikkatli ölünüz.

Yaşamak için dikkat yetmez.

–94–

Bütün yaşamöykünü, başkalarının anlatısı olacak kadar ilginç kıl.

–95–

Yaşamak için bırakılmış bir yön, baktım, yokdu:

Ben direnmek için elimden geleni yaptım.

–96–

Ben birisini gördüm. Kolunda hep işleyen ama hiç ilerlemeyen bir saat taşıyordu.

–97–

Unutulanlar nereye gidiyor?

Hatırlananlar nereden geliyor.

Yaşamak diye bir şey var.

On yıl önce olsaydı. Herkes bunu söylüyor.

Demek ki yaşanan şu an'ın değeri bilinmedikçe herkes on yıl sonra gene "on yıl önce olsaydı ah!" diyecek.

Şu önümüze bir baksak. İlerimize değil, şu tam üstüne bastığımız yere, zamana. Sonra gene on yıl önce olsaydı demeyelim.

–98–

Yüz yaşına eren nice insan geldi geçti bu dünyadan. Bana ünlü kalmış dört ad bulur musunuz?

Gencecik ölmüş, öldürülmüş ya da kendini öldürmüş elli ünlü kişi sayayım hemen size, şimdi.

–99–

Benim öleceğimi bilenler hangi dünyada öleceğimi neden bilemeyecek?

O kadar ki, ne zaman öleceğimi bilenler de nasıl öleceğimi bilmeyecek.

–100–

Çok duyduk:

“Bir gün hayata atılacaksınız, o zaman..” falan filan..

Eyvah! Eğer bu söz doğru ise “Bir gün hayattan atılacaksınız..” sözü de doğrudur.

–101–

Aynı çağda yaşadığımız halde bana hep aynı notu veren kimse, yani beni hep beğenen, ya da hep kınayan, benim gömül-
mekten korktuğum mezardır.

–102–

Boyuna kişiler birbirlerini tartmalı, karşılıklı değişimleri boyunca.

Bu sürekli oluşumun ortalamasıdır yaşanık olan.

–103–

Ne kadar çok olursa o kadar ölmek kolay.

Ne kadar ölmek olursa o kadar saymak kolay.

Ne kadar saymak olursa o kadar bilmek kolay.

Ne kadar bilmek olursa o kadar anlamak kolay.

Ne kadar anlamak olursa o kadar unutmak kolay.

Ne kadar unutmak olursa, o kadar yaşamak kolay.

Bunun için o kadar zor kolay yaşamak.

-104-

Uzanmak istediğimiz meselelere göre hayatımızın yetersiz olduğunu anlamış bulunuyoruz.

Ama gene de birçok özlü ölçülerimizde tümlene yolundan çıkmış değiliz.

Hayatımızı uzatmak elimizde değil. Oysaki ölçülerimizi da-
raltarak da olsa yalın ve gerçek kılabiliriz. Bize yazık oluyor.

-105-

Yaşamak

En geniş açıdan bakınca

Ölüme alışmaktır.

Ölüme yaklaşmak ise

Yaşamayı küçük görmekle gelişir.

-106-

Eğer ölümün tarifi yapılabilseydi, insanlık bugün toplumsal ve kişisel kurumları ile anlam ve kavramca olduğundan çok pek çok ileride bulunacaktı.

Ölümün ön anlatısı yoktur.

-107-

Yaşam güzel, yaşamak güzelmış..

Ölüm...

Yaşamla ölüm üzerinde insanın değer verircene konuşup düşünmesi saçmanın babası.

Balıklar suyu, kuşlar havayı, bitkiler toprağı böyle...

-108-

Ölüm.. Onun, sürüsünden hiç mi hiç yitik vermeyen çobanını..

Hiç mi hiç bulmayayım, görmeyeyim, bilmeyeyim..

Onu dövmek için de övmek için de ona sövmek için de yanı-
na varmak gerekecektir de ondan.

-109-

Ana karnında ölen çocukları cezaevinde ölmüş tutuklulara benzetirim.

-110-

Ölmüş olması istenen kişiler, ölmemiş olması istenenleri kat kat aştı.

Doğum kontrolünü doğuran düşüncenin anası budur:
Hiç olmazsa eşitliği sağlama amacını güdüyor.

-111-

Doymak biraz ölmektir.

-112-

Fazla yemek yemek hiç yememekten daha zararlıdır.

-113-

Rüya görmek istersen karnını tıka-basa doldur ve yat.
Kısa sürecek yaşamın hiç olmazsa rüyada geçer.

-114-

Aç yatan erken kalkar, tok yatan erken gider.

-115-

Doğa ölümü sona saklamıştır, şu büyük kozu gibi..
İnsanların çoğu aldanmıştır buna kuzu gibi..

-116-

Yaşam süreli güzelliklerin değişken çirkinliklere dengesidir.

-117-

YAŞAMAK

İnsan bazan düşünüyor. Bazan yazıyor. Bazan söylüyor. Bazan da yaşıyor.

-118-

Yaşamak ölümü seçmemek demeye gelmez. Ama ölümü seçmek yaşamamak demeye gelir.

-119-

Bir şey ölüme kapı açmaz, ölüm bir şeye kapı açar.

-120-

Olumluluk olumsuzluk dışında büyük adam; ölümüne doğru yürüyen.

Daha kısası ve özlüsü:

Ölümün kendilerine doğru yürüdüğü bütün insanlar küçüktür.

-121-

Sen ölümü bir kere (korku biçiminde bile olsa) kafanın içine almışsın. Yarı yarıya ölmüşsün. Bundan sonrası sence pek önemli olmasa gerek.

-122-

Kaderine inanmış, ölüme yürüyen bir despot. Bu ilkin bir tarih konusudur. Sonra bir insanlık konusudur.

Bir de, ölümün kendilerine doğru yürüdüğü insanlar var: Kukla, şişirme, ürkek, yalancı ve kof.. dolgu adamlar.

-123-

Yaşanmamış gençliğin

Şuursuz gecelerinde

Değerlenmemiş aşklar.

Fena mı? Nasıl olsa unutacaktınız. Şimdi daha akıllı olmuşsunuzdur. Değerlendirmenin belki tam zamanı ve sırasıdır.

V
Umud

–124–

Umud insana umudsuzluklardan daha çok zarar vermiştir:
Güzel çirkinleşmiş, sevilen kaçmış, zenginlik düşlerde kalmış,
gençlik geçmiş, başarı uçmuş, yaşam sayılı adımlarını atmaya
başlamış, güç bilekten kopmuş tam tersine sözcüklere kalmıştır.
Umudsuzlukta böyle bir kötü gören bulan oldu mu?

–125–

Umud zaman almaz, zamansızdır. Yer de tutmaz yersizdir.
Ama adamın elini kolunu bağlar.
Umud edecek kadar zamanın varsa ve hasta değilsen..

–126–

Bir işe umudla atılan, umuda atılmıştır ilkin, işe değil.

–127–

Umudu en başta taşımayan, aldanmaz.
Umudu en sonda taşıyan, yol almaz.
Umudun yeriyle oynayan, kurtulmaz..
Umudu en başa koyan, kazanmaz.

–128–

Umudun yeri gözlüklerdedir.
Öyleyse, zamanı nerede?

–129–

Umud: Bana seni mi getirecek? Sen mi bana umud getire-
ceksin? Kim çıkardı seninle benim arama koydu, bu umud de-
nen şeyi.

-130-

Ben umudu ve kalesini yıkmaya çaba harcadım.
Çünkü onlar olmasa umudsuzluk da olmaz, diye düşünüyordum.

-131-

Vurulduğum anlar oldu; umduğum içindi.
Vurduğum anlar oldu; umduğum içindi.
Bu doğru değil; korktuğum içindi.

-132-

Umud kırılır, çarpılmaz.
Ahlâk çarpılır, kırılmaz.

VI
Konumuz Düşünmek

–133–

Ne bekleyorsun? Kurtarıcıyı bekleyorum. O boyuna geçiyor, görmüyorsun. Hem sonra sen neden kurtulmuyorsun da bekleyorsun?

Mart 1970

–134–

1 Yıl önce Amerika'nın istiklâlini ilân edeceğini, Hindistan'ın da gene egemenliğini alacağını İngiltere'ye söylemiş olan Thomas Paine büyük adamdı.

Bu konudaki öngörüsü için 2 yüzyıllık bir siyasî deha işareti gösterdi diye onu büyütmek isteyenler var.

İnsan haklarını görmek görmeyenlerin hayvanlığını gösterir görenlerin dehasını değil insanlığını.

–135–

Güçlü olmanın türlü yolları vardır, dürüst olmanın bir tek.

–136–

Ben aynaya bakınca
Aynayı görürüm, ilkin.

–137–

Bütün, parça'dan sorumludur, parça bütünden yükümlüdür.

–138–

Bir bütünden kopan parça, koptuğunun eksliğini fazlası olarak taşır.

-139-

Dalına bağılı olduğı yerden kopmuş yaprak (yeşil ya da sararmış) yere doğru düşedururken ağacın mıdır, toprağın mı?

Dalın kopma kesinliğı yere düşecek kesinliğe eşitken?..

-140-

Bir iş kurup da yürütemeyip batırmış olanlar o işin benzerini sürdürenlerden ileridedirler. Ama nasıl?

-141-

Büyük uygarlık:

Birçok adam harcamış.. Birçok yanlışların üstüne basmış.. Birçok caymış.. Birçok kırmış.. Birçok adamı harcıyıp yitirememiş olan.

-142-

Birinci söz: Dünyanın en büyük kitabının adı Alfabe'dir.

-143-

Ben şu an insan değilim. İnsan olmaya çalışıyorum, çalışmaktayım.

-144-

"İleride daha çok edecek" diye sakladı kendine ne kalmışsa nesi varsa.

Gerçekten dediğı doğru çıktı. Malları daha çok etti.

Saatine baktı, beş geçiyordu.

Kendine baktı, beş vardı.

Ya da saati beş vardı, kendi beş geçiyordu.

Düşüncelerinde başarılı ve kazançlı oldu ama yaşamdaki o on dakikalık açığı kapatamadı bir türlü.

-145-

Doğanın koynunda ve kendi aralarında çiçeklerin açmak, çiçeklik ve solma dönemleri var.

Bizlerin arasında biraz ikinci dönem çiçeklik ve o çok uzun üçüncü solma dönemleri var. Çiçekliklerimizde, saksılarımızda ve hele hele bellek ve anılarımızda, tabii mezarlarımızda da.

Bizlerde çiçekler daha çok solar. Bunu derinine düşündükçe insan çiçekleşiyor. Bizler de birbirimizin elinde, koynunda, gönlünde solmakta değil miyiz.. Ama acısı şu ki: Aynı anda olmuyor bu.

Birisi hep hüzünleniyor.

-146-

İnsanın durumu bir olguya göre midir, bir olgunun durumu insana göre midir?

Bu iki soru, dünyayı iki kampta karşı karşıya getiren inançları ve tutkuları belirler.

-147-

ÖRÜMCEK

Doktor Faustus'un aklını çelen ne bilimdi, sonsuz olan..

Ne de Mefistopheles idi dışarıya ötelere çağıran..

Bir örümcek-ağı idi.

-148-

Yapılar kişilikli olmalı:

Birbirlerine benzeyen evler midir birbirlerine benzeyen bu insanları yapan?

Yoksa birbirlerine benzeyen insanlar mı yapıyor birbirlerine benzeyen bu evleri?

-149-

İnsanlara, sevdiğim için saygı beslemem. Onlara saygı sağlamak gerektiği için çok kızarım. Küçüklüğe, korkuya düştüklerinde isyan ederim.

-150-

Düzelterek değiştirilebilir, değiştirilerek düzeltilebilir.

–151–

Beni seviyor görünsünler de isterlerse yüzüme gülmesinler: Saygıdan anlamayan alçağın düşüncesidir bu.

Tek yüzüme gülsünler de varsın beni sevmesinler: Bu da alçakça bir düşüncedir.

–152–

Bir konuyu düşünmek öbür konunun yalnızlığıdır.

Ağustos 1977

–153–

Duygularımı aklıma emanet ettim. Şimdi o onun yaramazlıklarını çocuksu bir ilgiyle gözlemektedir.

–154–

Akıl duygunun babasıdır diyelim. Ama o duygunun çocuklarıyla çocuklaştıkça genç kalır.

–155–

Sen bakma, dediklerine, üzümünü ye ve bağını da sor.

En başda, sıradan bir üzüm yiyici olmazsın, öyle bakmazlar sana.

–156–

— Bana bıkkınlık gelmedi.. Bıktırdılar.

— Şimdi ne yapıyorsun?

— “Akşamları geç yatıyorum” demek istediğim zaman “akşamları geç yatıyorum” demiyorum, araya bir “genellikle” deymi katıyorum, eğlenceli oluyor.

–157–

Üç ad veriniz, üçünü de ben tanımış olayım. Sizin bilmediğiniz tanımadığınız.

Üç ad vermeyiniz, ben vereyim üç adı size. Sizlerin bilmediğiniz, tanımadığınız.

-158-

Tanrı:

Her yönünü sımsıkı sağlamlığa dayamış da çıkarlarının bozulmaması için son bir garanti olarak sana yönelenler yok mu?
Ne yapalım bunları?

-159-

Bir şair olarak, ben dua edenlerin inanç ve dileklerinden önce, “yalnızlıklarını” gördüm.

-160-

Kendi kendine konuşana deli diyorlar, oysa o hem söylüyor, hem de duyuyor.

Dua edeni düşündüm. O da kendi kendine konuşmuyor mu?

-161-

Günümüzde din adamlarının çoğunu, gözlerinde, tutum ve davranışlarında, Tanrıdan “başlarından eksik olmamasını” rica eder durumdalarmış gibi görüyorum.

Ne yapsınlar, sermayeleri.

-162-

Korkuyla, korkudan dua edeni hep masum gördüm de..
Dilek dualarına oldum olası akıl erdiremedim.

-163-

Bence; dua: Hatırımdan geçen iyi düşüncelerdir. Fenaları ise küfür.

6 Haziran 1945 Çarşamba

-164-

Bir şeyin yarısının ne olduğunu arayan dal bilimdir. Buldukça bilimdir bilim.

Bir şeyin yarısının ne olduğunu aratan dal sanattır. Buldukça işler, çalışır.

Düşünüyorum öyleyse varım – beni bana bağlarsa

Sen varsın ya

Bütün bokluklar ondan çıkıyor sözü kimi kime bağlayor.

-165-

Canbaza konferans verdirmeyin bu gülünç olur.
Konferansçının canbazlık yapması, bu hazindir.

-166-

İnsanın denediği şeyler isimlendirilirdi çok eskiden.
Sonraları isimler dünyasına katılan isimlerin birçoğunun,
insanın denemediği şeylerden oluştuğunu görüyoruz, ve bu
isimler gittikçe çoğalıyor.. Bir çıkmaz yolda insan gittikçe kendi
ardında sıkışmaya başladı.
Delilere daha geniş bir alan demektir bu. Kurtarıcı yol.

-167-

Gök'e doğru bakıyorsunuz. Anlayorum.
Ama orada insan var artık. Siz onu belirtmek, ona belirmek
için başka bir yer bulunuz bakacak.
Gök'e bakmak onun içindir..

-168-

Bir fırtına olur, o güzelim saksılarımızdaki o güzelim çiçek-
lerimiz darmadağın olur.
Bir fırtına da olur, saksılarımız paramparça olur.

-169-

Bir çıkar'ın öncesindeki düşünce kötü bir hesaptır.
Bir verinin önündeki düşünce, aydınlık bir iç..

-170-

Uykusuzluk anları, yaşanmışa bir katkıdır, yaşanana değil.

-171-

Biçim kadar kolay alınan, kolay çalınan ne var. Biçimin gö-
rüntüleri demeli.
Anlamına yapışık biçim: Kendi gelir, kendi gider, kendi ka-
lır.

–172–

Çocukluk dönemi en ulu parçasıdır yaşamın, ama yaşlılıkta hep gençlik dönemi anılır, neden?

Çünkü gençlik bütün yanlışlıkların, bütün avunma nedenlerinin kaynaştığı dönemdir.

–173–

Bakıyorum, doğru dürüst bir fotoğrafını çekemiyorum şu adamın. Çünkü hiçbir açısı yok. Ona:

— Kimıldarsanız da olur! diyorum.

Herifte insanca bir aç, bir görünüm bulmayı tesadüflere bırakıyorum.

Bu: O konuda yapabileceğim en akıllıca iş oluyor.

–174–

Birilerini gördüm, gemileri batmış.

Bir gemi gördüm, yolcuları batmış.

–175–

— Uçaklar neden gemilerden daha hızlı gider?

— Gemilerin uskuru arkalarında, uçakların pervaneleri önlerindedir de ondan.

— Helikopter..?

–176–

Bir çizgiyi tam onun yerinden çekmeli.

Ağustos 1970 Bebek

–177–

Ya ateş muma yakınlaşsın; ya da mum ateşe..

Mumun ateşi başka şey içindir.

Sonucun adı kavuşma.

–178–

Durum bu

Senin ya da benim suçum var, ne çıkar bundan.

Durumumuz şimdi anlaşmazlık olduktan sonra.

Suç senin olmuş, ya da benim, ne çıkar.

-179-

Bekledin, bekledin, artık gelmez dedin mi?

-180-

Rüyalarımızı kim kuruyor ve veriyor?

Buna: Ben! diyebiliyor musun? Diyebildin mi? Rüyalarını hiç kendin tanzim ettiğin oldu mu? Kendi kurduğun rüyayı, onun başlama noktasını buldun mu?

Evet başlama noktasını! Çünkü rüyaların nasıl yürüyeceğini asla önceden bilemeyeceksin. Bildiğini söylersen önceden güleyim.

Rüyaları başlatmasını bilmeyi sen az mı buluyorsun? Çünkü rüya görülmediği müddetçe yoktur.

Görülecek bir rüyadan bahsedilemez. Ancak görülmüş rüyalar vardır. Onlardan da sonra niye bahsedilsin.

VII
Düşünceler ve Dışarılar

-181-

Düşünceler parça parça değil. Fakat parça parça ediliyorlar. İyi. Bir düşüncenin bütünü taşıyacak başı hasta sayıyorlar. Düşünceler kendi doğrularında gidiyorlar. Dışarılarında çeşitli planlar var. Bir onlardan, bir bunlardan olunca hayat şekilleniyor. Ne yalnız düşünce, ne de yalnız dışarılar: Bu yaşama yüküdür.

-182-

Düşünüyorum dedi, davarın biri geçen gün.
İyi kötü, yarı aç yarı tok, evsiz barksız, yersiz yurtsuz, şeker-siz tuzsuz yaşanabilir ya da ölünmeyebilir.
Yarım yamalak, eksik güdük düşünülemez.

-183-

Düşünmek:

- 1) a/ bildiklerini gördüklerine katması
b/ gördüklerini bildiklerine katması
- 2) a/ gördüklerini bildiklerinden çıkarması
b/ bildiklerini gördüklerinden çıkarması
- 3) bildikleriyle gördüklerini çarpması
- 4) bildiklerini gördüklerine bölmesi
- 5) gördüklerini bildiklerine bölmesi

-184-

Düşünmek, bir fikri yakalayıp geliştirmek, sürdürüp ilerletmek pahasına bir başka fikre kapalı kalmaktır.

VIII
Öğüt

–185–

Öğüt; zamanında taze yenmemiş bir ekmeği başkasına bayat yedirme denemesidir.

IX
Akıldan Okuldan Yana

–186–

Dünyanın ne kadar çirkinliklerle dolmaya başladığını çocuklara anlatmalı mı, yoksa bunu onlardan saklamalı mı? yız..
Her iki durumda da yenik düşeceğiz.
Deyelim “Kim yaptı?” diye sormayacaklar.
Niçin? Neden? de mi demeyecekler...

–187–

“Ben senden bir şey öğrenecek değilim” deme, kendinden küçüğe.

Olsa olsa: “Senden benim öğreneceğim, senin benden öğreneceklerinden azdır” de.

Böylesi, gerçek olmasa bile, mantıkça doğrudur.

–188–

Çocuklara, yapamadıklarımızı anlatıp göstermeye yüzümüz ve zamanımız olmadığı için mi boyuna yaptıklarımızı öğretmeye çabalıyoruz.

–189–

Bilmek, küçücük bir olgu
Bildiğini sanmak küpküçücük bir algı
Bilmemek bilenlere, ne de bildiğini sananlara bir olgu
İşte ilim de bu, bilim de bu, silim de bu.

–190–

Ben en çok bana (en çok) bir şey öğretmeyip de kişilik verenleri unutmadım.

Ne yazık ki (ya da değil) bana bir tek şey öğretip de kişilik veremeyenleri unuttum.

-191-

İyiden iyiye bilinmeyen bir şey, her şeydir..
Ve üstelik, değiştirilemez de.

-192-

Sayıların bittiği yerden formüller işi ele alır: Buna akıl deniyor.....

Sözlerin bittiği yerde ise, duygular işi ele alır. (En aşağıda ellerle ayaklar; et kemik). En yukarıda gözler işi ele alır: Duyu.

-193-

Aklımın olabileceğini düşündüğümde akıllıyım, olduğumu düşündüğümde daha çok.

-194-

Zekâlı olmak yetmez,
Bir de onu taşımak var
Onu taşıyana sorsan da söylemez
Onu, taşıyamayan her an belli eder.

-195-

Akıl bir konuyu düşünür, zekâ bir konuyu bilir.

-196-

Tam anlayamadığı için çok anladığını sanıp şişiniyordu.

-197-

Ne iyi idi (ne iyi imiş), ben eskiden anlamazdım, bilmeden.
Şimdi anlıyorum bile-bile.

-198-

Birinci soru'nun, birinci bilgi'nin, birinci yapıt'ın, birinci adam'ın okulu yoktur.

-199-

Okulu da öğrencisi de kendisi olan adam'ın yarısı ölümünden önce ise, yarısı da sonradır.

–200–

Bahçesiz okul olmaz.

–201–

Okulsuz bahçe tarladır.

–202–

Okulda: Bir sözcük verdiler, ondan bir tümce yaptım.
Yaşamda: Bir tümce verdiler, ondan bir öykü yaptım.
Toplumda: Bir öykü verdiler, ondan bir anlam çıkardım.
Dünyada: Bir anlam verdiler, ondan bir kavram yaptım.
Hepsi de kendince birer konu idi.
Bir portre böylece çizilmiş oldu.

–203–

Okulda: Çalışmaya alışıyordum.
Yaşamda: Alışmaya çalışıyordum.

–204–

Öğrenti
_____ çağı bütün soruları bilmek durumuna dayanır.
Okul
Yaşantı çağı bütün soruları bilmemek durumuna dayanır.
Öğrentinin
_____ gerektirdiği bütün soruları bilmeye çalışmıyorlar.
Okulun
Yaşantıda bütün soruları bilmeye çalışıyorlar.
Kesin yanlışlıklarımızdan biri de budur.

–205–

Cehalete karşı, cehalet için işlenmiş bir cinayetin yarından fazlası olumludur.

–206–

Cehaletle savaşılmaz; boğuşulur.

Davranışlarına gözünden gözüyle başlayan davranışlarında
kulağını bekleyen

Cahilde:

Göz kulağı tamamlar.

Okumuşda:

Kulak gözü tamamlar.

Çalışkan – Tembel*

–208–

Çalışkan çalışan demek değildir. Nasıl ki tembel de çalışmayan demek değildir.

Şöyle ki:

Çalışkan: Yapmadığı yaptığından üstün olan, ki o bunu duydukça çalışır.

Yapmadığı yaptığından üstün olana açık göz denir.

Peki! Öyleyse bir soru:

Yapılamayanla yapılmayan, kişinin yapmadığı ile yapmadığı olmadan, bunlar nasıl bilinir?

Bunu ölçtürenler tembellerdir. Başarılılar ölçer.

–209–

Güçlü tembellerin zararı kendilerinedir. Bunlar çoğunluk olan güçsüz çalışanları kollarlar. Güçlü çalışanlar her zaman sayıca azdır.

Topluma yük olan güçsüz tembellerdir.

Güçlü çalışanlar boyuna çalışır. İşleri çevirirlerken bir yandan güçsüz çalışanları, bir yandan güçsüz tembelleri dengelemeye çalışırlar.

Güçlü tembeller seyircidirler. Bunlar arada bir işlere el atar, düzeltip bırakıverirler. Ellerinden iş gelir, sürekli çalışmazlar.

Ellerinden iş gelmeyip sürekli çalışmamak yüzünden işleri bozan güçsüz çalışanlar ile sürekli çalışmak yüzünden işleri bozan güçsüz tembelleri güçlü çalışanlar boyuna itekleyip işleri yürütmeye çalışırlar.

Denge, güçlü çalışanlarla, güçlü tembeller arasında kurulmalıdır.

Aradaki güçsüz tembeller ile güçsüz çalışanlar $\frac{\text{istihsalı}}{\text{istatistik'i}}$
yaparlar.

Öbürleri $\frac{\text{verimi}}{\text{değerlendirmeyi}}$

-210-

Çalışmayı yaşamının bir parçası say ki, başarı başkalarının
gördüğü olsun.

Yoksa, kimse, bil ki, senden yola çıkmaz.

Onlar tutacak bir dal ararken, tutunacak bir dal arıyorlardı.

-211-

Çalışma başarının değil, yaşamının bir parçasıdır.

-212-

En büyük çalışmanın adı:

Yaşamaktır.

Sevgi ile Sevgiye Karşı

–213–

Sevi, insanın daha büyük, daha öte bir yere çıkmasına varır..
Orası yalnızlık da olabilir.

–214–

İlkin sevmemek olduğu için sevmek var.
Sevmek olduğu için sevmemek değil.
Çünkü sevmek bir bili'dir.

–215–

Sevmek zor. Anladım, anladık. Ya sevememek, sevmemek,
diyelim onlar da zor.

Peki sevmek kolay, ne olacak. Buyrun, ne olacak. Galiba mesele bu değil.

–216–

Sevilenin yanlışları görülmez
Sevilmeyenin görüntüsü yanlıştır.

–217–

Sulu sevgi de her ıslatan şey gibi ıslatır. Sonra kurur gider.
Geride bir iz kalır: Lekesi.

–218–

Sevmeye sevenin işi zor, sevilenin durumu tehlikelidir.

–219–

Hayvan sevgisiyle ağaç sevilmez.
Ağaç sevgisiyle çiçek sevilmez.
Çiçek sevgisiyle insan sevilmez.

–220–

Kimi sevgiyi parayla ölçer,
Kimi parayı sevgiyle ölçer.
İkisi de hazindir.

–221–

Düşünen yorulur: Seven düşünür.

–222–

Ben sevmekten hiç borçlu çıkmadım.

–223–

Her sevgi bir yorulmak demektir, her yorulmak bir sevgi değil.

–224–

Sevmesi, insanın kendine yenik düşmesidir.

–225–

Seven suça daha yakındır.

–226–

Sevgi, aşkın geçmişidir.

–227–

Yaşamda insanların birbirlerini aldatmaları için iki kişi olmaları yeter. Sevgide ve Aşkta bir kişi..

–228–

AŞKI BİR UYDURU GÖLGESİNDE
SOYSUZLAŞTIRANLARA ÇAĞRI

Aşk, ilk insanlardan bu yana yalnız bir defa bir kadın ile bir erkek arasında yaşandı. O zamanlar bu iki gerçek âşığın adını biliyorlardı. Sonra bunların adı ağızdan ağıza geçerken değişe değişe bozuldu, başka adlarla karıştırıldı, çoğaldıkça unutuldu. Daha sonra nedense insanlar onların tam adlarını hatırlamak istediler. Birçok kimseler bir çift isim üzerinde iddiada bulundu.

Bugüne kadar bir türlü bir çiftinin üzerinde anlaşılamadılar. Şimdi ortalıkta bir sürü örnek âşık adı dolaşıyor. Hepsi yanlıştır. Ben bunu seziyorum.

O gerçek âşıkların unutulmayacak hatıralarının anısına şimdi bir yüzyıl ayağa kalkıp utanma duruşuna durunuz. İsteyenler ağlayabilir.

Oldu. Oturabilirsiniz.

–229–

Aşk, öbür kişisine bir zafer kazandırmaz; şaşkınlık sunar.

–230–

Aşkda bayağılığa düşmeden ilerlemek öyle zor ki.

İki türlü zoru var bunun: Birincisi, alçalmadan, insanlaşmadan ilerlemesini bilmenin zorluğu. Ötekisi, bu zorluk karşısında hesaba kitaba, ölçülü söze, ölçülü harekete düşmenin, yani rüyaların ağına takılmamak uyanıklığı içindeki uykuyu yaşamak.

–231–

Aşk ile sevenler aldanır,
Aşkı sevenler aldatır.

–232–

Sevgi'nin önü, içi, ardı vardır.
Aşk'ın öncesi, süresi vardır, ötesi yoktur.

–233–

Öpüş kadar sıcak söz vardır. Hiçbir öpüş bir sözü geçemez. Ama hiçbir söz de bir öpüşe varamaz.

Çünkü onların ikisi de aynı anda bir arada olamaz, yan yana da olamaz. Birinin öbürüne yer vermesi gerekir.

Gözler olmasaydı.

–234–

Aşkın dogadan geldiğini sananlar dogaya düşerler.. Doga aşkdan gelmiştir oysa.

Aşkın dogadan geldiğini sananlar dogaya girerler.. Doga

kirletip sonra temizleyendir. Temizleyip sonra kirletendir.. Doğurur öldürmek için..

Oysa aşktır dogaya karşı koyan. Ölümü doga canlı ister, aşk canlılığını da aşanı..

–235–

Doganın sonundadır ölüm.. Doganın o en büyük kozu.

Aşk dogadan büyüktür, üstündür dogadan aşk. Bunun için tanımaz ölümü.

–236–

Seni gördüm, gördüğümü sanmayorum. Seni buldum, bulduğumu sanmayorum. Seni aradım. Seni düşündüm.

Sen olacak mıydın? Olur muydun?

Seni oldursaydım sen ona uymazdın.

Sen olsaydın, sen ona uymazdın.

Sonunda her şey senin için oldu. Sana oldu.

Senden bana olan şey, senden başka her şeydi.

Anladım iki sen vardın. Sende iki sen vardın kendin için.

Bende iki sen vardı. Biri sendeki iki sen. Biri bende ki sen.

Ben bunu anlayabilirdim ancak. Onun için düşündüm.

Düşünmez olaydım. Seni bulaydım.

Ya da, seni bulduğumu sanaydım.

O zaman sen banaydın. Ben sanaydım.

–237–

Ben kırıldım.

Daha duymadılar, anlamadılar

Duyunca sevinecekler.

–238–

Yavaş sesle sana söyleseydim. Sen yakında olsaydın. Konuşacak şeyler vardı, şimdi geçti.

Ama ben onları çok yakın zamana kadar saklamaya çalıştım. Senin için saklamaya.

–239–

TERSİNE MAÇ

Bazen benim diyemediğimi sen söylüyorsun, senin demek istediğini ben kelimeliyorum. Sonra gene kendi görüşlerimize dönüyor, karşı karşıya geliyoruz.

–240–

Ben seni seviyorum. Bakalım sen bunu taşıyabilecek misin? Sen taşıyamasan.. Ya da taşısan..

Ben senin benim sevgimi taşıyamadığına, ya da taşıdığına dayanabilecek miyim? Yani ben bunu taşıyabilecek miyim?

Benim seni sevdiğimi taşıyıp taşıyamayacağım düşüncesi? Bu onlardan sonra gelir.

–241–

Kara çizelge:

Seni seviyorum : Biliyorum

Seni sevdim : Kuşum yok

Seni seveceğim : Bilinmez ki

Seni hep sevdim : Önemi yok.

–242–

Artık seni gözümle (de) bile görebiliyorum.

Ağustos 1970

–243–

Essence: Ben yoksam aşk da yok
O yoksa aşk da yok
O varsa aşk da yok

–244–

Uyuyorum, demek ki varsın.

XII
*Sevmek – Anlamak**

–245–

Ben ben derken kendi adıma konuşmayordum.
Sen derken de anımsadığım sen değildin..
Hep bir düşünce bir fikirdi dediğim.

–246–

Beni anlamadan, benden yana olsan değeri yok, bana karşı
da olsun.

–247–

Kendini anlamadan beni, beni anlamadan kendini bir yere
koyamazsın.

–248–

Beni sevmeyeni de severim ama beni anlamayanı sevmem.

XIII
Yalvarı

–249–

Birbirinize kızın, birbirinizle kavga edin, yumruk yumruğa yüzlerinizi parçalayın, gözlerinizi patlatın, kulaklarınızı koparın, saçlarınızı yolun, derinizi parçalayın, tekmeyle kemiklerinizi kırın. Yalnız ananızdan doğduğunuzda olduğunuz gibi kavga edin. Yalancı, ek bir araç kullanmayın. Mendil bile olmaz.

Ama ne olur sakın bir insanı gönölce, gözce, dilce, ruhça kırmayın.

XIV
Hayvanlarla Aramızdaki

-250-

Daha hayvanlar arasındaki ilişkileri çözmedik. Çözülmediğini biliyorum. Da söyledim bunu, karıştını soranlara karşı sorumluluğu zaman içinde belirterek yüklenmek için.

İnsanlar arasındaki..

Hani şu bizler.. Hangisi aşağı ise o, hangisi yukarı ise o, arasındaki ilişkileri ve onların örgüsünü çözmemiş bizler.

-251-

Sürü evet diyenlerdir. Onlarla toplanır, toplanılır, güdülür. Hayır diyenlerden sürü yapılamaz... Çokluk olsalar bile. Sürüler sayısız tarihte, öbürleri sayılı.

-252-

İşimiz ilkin hayvanlarlaydı.

.....

Şimdi uygarız ya insanlardır işimiz, ölümüne ölümüne insanla: Birbirimizle.

-253-

Tabiatın üstüne çıkmak! Bu olur bir şey değil!

Tabiatın içine dalmak!.. Ben tabiata rahat rahat sığarım. Ama tabiat bana yeter mi?

Tabiatı yadsımak!

Bu hiç akıllıca bir iş değil.

Tabiata tüm uymak. Bu da hiç insanca bir iş değil.

-254-

Dilimizle, gelişmiş hayvanlara yaklaştık.

Dilimizle, hayvanları aştık.

Dilimizle hayvanlaştık.

Dilimizle hayvandan uzaklaştık.

–255–

Köpeğe sus dedim.
Havlayordu.
Sana konuş dedim.
Havla demedim.

–256–

İnsanların gerilediği
Hayvanların ilerlediği görülmez

İnsanların ilerlediği
Hayvanların gerilediği sanılır.

Bana bunu hayvanlar söyledi
Ben hayvanlara öğretmedim.

Ben hayvanlardan öğrendim
Baktım onlara çünkü

Ben hayvanım ilerliyorum
Siz de öyle olunuz.

İnsan olamayorsunuz demedim
Değilsiniz dedim.

–257–

Köpekler, uygarlıkta sizi zehirlemek yoktur. Biz kendimize bakamayınca sizi görürüz.

–258–

Sayın Sığır: Benim bir tanıdığım var, kanlı biftek sever, çok az pişmiş. Geçen gün elini kesti, kanadığını görünce bayıldı da, kendini yiyemedi. Oysa, kendisi de az pişmişti.

XV
Yitirmek Kazanmak

–259–

Ziyanın neresinden dönülse kârdır, derler. Bu belki doğrudur.

Kazancın neresinden dönülse ziyandır:

Bu salt doğrudur.

(Ben bu konuda toplumsal sorunları dayanak aldım; parayı değil.)

–260–

Kalemi kaybedersen yazmak da kayıp demektir. Yazmayı kaybedersen kalem bulunmuş demektir.

Kalemle çakmak arasındaki fark nedir diye bana sorarsan, derim ki sigara bilmiyorsa kâğıda sor.

Mart 1970

–261–

Okunan her sözcük, duyulan her ses ısınır, doyar ve güler.

–262–

İşten atılacağım ürküsünden...

Hiçbir işe girmedi.

XVI
Zengin Yoksul

–263–

Servetin her aşaması yeni bir yaşam biçimi gerektirmelidir, kültürde ve insan sevisinde.

Ötesi paralılıktır, zenginlik değil.

–264–

Varlıklı zengin ile yoksun zengin arasında insanlık bağlantısı yoktur.

–265–

Fakirlerden çalışkan olmaları beklenir. Varlıklılar böyle düşünür. Oysa onlar hiç de tembel değildir; yoksuldurlar.

Varlığını yitirince canına kıyanı çok duymuşuzdur.

Oysa onlar insan olmanın yalınlığından korkmamalıydılar.

İnsandan uzaklaşınca düşünceler ve kavramlar bozuluyor. Yanılmalar olağandır varlıklı katlarında. Eş yanılmalarında anlaşıyor, böylece yaşamlarını sürdürürler. Anlaşma kampları onların yanılmada birleşme gruplarıdır.

Yoksulun yanılması ise hep olağanüstüdür.

–266–

İnsanın para davası gittikçe karışıyor.

Paranın insan davası daha da kötü.

–267–

Sahip olmak, kötü bir şey.

Sahip olmamak, daha kötü bir şey.

–268–

Yok'un varlığını kılabilen yerlerdeki insanlar Var'ın yokluğunu gerçekleştiren kılıklardır ancak.

–269–

Günümüzde zengin çok az var, paralı çok çok var.

–270–

Varlıklı zenginin yaşaması çok geniş alana bir katkıdır.
Yoksun zenginin ölmesi daha çok geniş alana bir katkıdır.

–271–

“Sevişen fakirler zengindir” diyor Oscar Wilde.
Tevekkelli değil, sevmeyen zenginler fakir.

–272–

Paraca yüzbinlerce eder. Akılca bir para etmez:
Ahlâksız olmayı bile becerememiş, zavallı.

–273–

Borçlu olmayan zengin değildir.
Alacaklı olmayan fakir.
Hiç kimseye borcum yok diye övünenler vardır, onlar ise,
yalancıdır.

–274–

Zenginin okuyacak, okuyanın zengin olacak zamanı yoktur.

XVII
*Mutluluk**

–275–

Mutluluk ele geçirilecek bir şey değil. Ya elde edilmeden önce düşünülen bir amaç ya da elden kaçırıldıktan sonra anlatılan bir hikâyedir.

–276–

Her beni düşündüren bana keder vermez ama bana keder veren her şey beni düşündürür.

Bana keder veren şey en çok yarı yarıya, beni düşündüren şey en az yarı yarıya bu yüzden kutludur bence.

–277–

Mutluluk hukuku, temel prensipler, karşılaştırmalı hükümler bölümünde denir ki:

Zenginlik planlı ve programlı olarak elde edilebilir. Bir insandan bir insana taşınabilir, geçebilir.

Mutluluk, olduğu yerededir, taşınmaz değerlerdendir. Dağıtımı yapılamaz..

–278–

Mutluluk iki aile arasında var ya da yok idi.

(Shakespeare)

İki insan arasında var ya da yok idi.

(Stendhal)

Toplum içinde sağlayıp sağlayamayanlar...

(.....)

–279–

Şu adam, tek başına mutluluk daha çok doyurur sandığı için tek başına kaldı ve bu yüzden üstelik bir daha mutsuz..

-280-

Tek başına mutluluk olmazdı.
Bir başkası ile mutluluk çok az..

-281-

Ben mutsuz olsam bu bir başkasına bulaşmaz.
Ama neden ben mutsuzsam milletim de mutsuzdur?

-282-

Artık benim mutluluk denen bir kavramım olmayacak.
Daha mutsuz olmamak için direnmek kişiyi güçlü kılar, kişi böyle edindiği güçlülüğü ne yapsın diye soruyorum kendime.
Ne yapsın böyle gücü?

Mutsuzluk, ödevim gibi bir şey oldu. Ne kadar üzerinde düşünsem o kadar içine giriyorum.

-283-

Birisi mutsuzluğundan söz ediyorsa uzağında biri vardır..
Mutluluğundan söz ediyorsa yakınında.

-284-

Mutsuzluk susturur, mutluluk konuşturamaz kişiyi.

-285-

Mutlu olaydım bilincim de duyardı bunu, sanıyorum bilincimle.

-286-

Mutluluğun milyonları, mutsuzluğun milyarları vardır.

XVIII

Görel

–287–

Bir, kavramlara önlerinden bakan kelimeler var:
Bunları şimdi hatırlamıyorum.
Bir de kavramlara arkalarından bakan kelimeler var:
Bunları şurada ansam da olur anmasam da olur.
Benim demek istediğim:
Bütün bunlar insanın edindiği yere göredir.
İnsanın edindiği yer ise, söylemekle'den, saymakla'dan çok oluşmalarıyla çıkar ortaya.
Oluşmak da, oluşturmak da, oluşulmak da bulunmalıdır.
Olmak meyvelere bitkilere daha uygun düşünüyor.

–288–

Çocukluğumda: Her şey büyük görünüyordu.
Gençliğimde: Her şey önemli görünüyordu.
Sonra çok şey büyüklüğünü ve önemini yitirdi.
Sonra daha da yitirdi.
Çocukluğumdan da, gençliğimden de çok çok az şey kaldı.
Şimdi yaşlıyım sayılır. Çok şey gülünç görünüyor. Bakalım ileride daha neler olacak.

–289–

Değer, karşısına ya da yanına geldiği şeyin bir fazlasında başlar, ötesinin sonsuzluğuna uzanır, uzar.

–290–

Ne kadar uzaktan baksam eşyayı o kadar küçükleşirken görüyorum.
İnsana ne kadar uzaktan baksam onu küçük görmüyorum.

–291–

İri adam senin yanına gelirse seni küçültür.

Büyük adam gelirse seni... Hayır böyle değil! Bu sana değil büyük adama bağlıdır.

–292–

— 20 yıldır bu sokakdan geçiyorsun. Başka yol bulamadın mı?

— Demek sen 20 yıldır bu sokaktasın, çıkamadın mı?

–293–

Çağrı, ikisinden birinin uzakta olduğunu belirler.

Ama kimin? Çağıranın mı, çağrılanın mı?

–294–

Saat, kimilerine senin zamanın beşi on geçiyor der.

Kimilerine de, benim zamanım beşi on geçiyor der.

–295–

Telefon rehberine bakmasını bilmemek yüce kişiler için bir üstünlüktür de cüce kişiler için bir hödüklük olur.

–296–

Elinde adres var; aramasını bilmiyor.

Adresi bilmeyen, bilenden daha çabuk bulabilir.

Aramasını biliyorsa.

–297–

Bana kalırsa: Roma'yı çok sevdiğini söyleyen çok kişi geldi geçti. Ama en çok seven Neron oldu.

–298–

Zeytin, dağdan küçüktür. Dağlar zeytin kadar büyük değil.

–299–

Eğer herkes bir başkasından sonra gelmiş ise: Demek ben benden sonra gelmişimdir.

–300–

Ben mi çok'unu istedim, onlar mı az'ını verdi! Öğrenemedim.

–301–

— Şeftalinin içindeki çekirdekleri neden çatlatıyorsun?
— Dışındaki çekirdekleri önemsiz bulduğum için.

–302–

Olmamışı baş'ında ise gövde çürüktür..
Olmamışı gövdede ise, baş çürüktür..

Olmamışı üründe ise ya tohum ya tarla çürüktür.

–303–

Kuşun beyni küçüktür.
Kuş büyük müdür?

–304–

İçinin rengi ile dışının rengi arasındaki ayrılık önemli:
Karpuz.. Yemeden çok önce gözlerim tadıyor onu, sonra da kulaklarım, dinliyor öyküsünü karpuzun, gözlere anlattığı öyküsünü.

–305–

Esneklik dayanıklılığın ilk özelliğidir.
Direnci dönüp kendine değinceyedek.

11 Eylül 1980

–306–

Nazik insan gitmeyip ayıp etmekle, gelerek rahatsız etmenin farkını ve zamanını kendine göre tayin etmeyen insandır.
Konuşmak da aynı.

XIX
Portre

–307–

Her çizdiğim çizgi, bir başka görüntü veriyor.. Önce bana, sonra ona, daha sonra da sana.

–308–

Başka olmayan etkileyemez, etkilemeyen başka olamaz.

Etkileyenin eşi yoktur, kendi konusu ve alanı içinde: “Benzer”leri vardır.

Ancak benzerlerin aralarında üstün’lük düşünülebilir. Etkileyenin değeri tekliğindendir, sıralamada yeri yoktur.

–309–

Tek “üstün” değil, büyük sayılır değerlendirmede, artı’da ya da eksi’de.

–310–

O iyi’dir: Bu yetmez bir belirlemeye: Kendisi için mi iyi, yoksa başkaları için mi?

XX
İyilik - Kötülük

–311–

Kötülüğün derecesi, rengi, zamanı, yönü, ağırlığı, süresi, kuralları, düzeni, falan.. birçok ölçüsü vardır. İyiliğin ise yoktur. İyilik ölçüsüz bir şeydir. Yokluğu bundan ötürüdür.

–312–

İnsanın isteğine bağlı olmalar:
Büyük olmak..
Güzel olmak..
İsteği dışında üstünlük:
İyi olmak.

–313–

İyilik yapmak başkasına da o hakkı vermez, ama kötülük yapmak o hakkı verir.

–314–

Çıkarlarına göre değişenlerin (karşısında onların) çıkmazlarını değişmeden belirtmek fazilettir.

–315–

Şu adamların ikisi de o kadar kötü ki.. birbirleri için dua et-seler de ikisi de yok olsa diye düşünmüyorum değil.

–316–

Kötünün içinde “iyi” hiç bulunmayabilir. Ama en iyinin içinde de “kötü” bulunabilir.

XXI
Yarış ve Savaş

–317–

Her oyun, her yarış berabere başlar.

Berabere biten bir oyun, bir yarış yitirilmiş bir zamanı vur-
gular.

–318–

Bir etkiyi ille de dağıtmak ya da yok etmek isteyen kavga-
ya başvurması, o etkinin varlığına ve gücüne yenildiğinin belir-
tisidir. Eyleminin adı ya kavga'dır ya da savunma. Bunu olayın
konusu belirler.

–319–

Başkaca etkileme gücü kalmadığını anlayan ama onunla ye-
tinmeyen kavgaya yönelir.

Başka bir etki gücü karşısında öbür tüm direnme olanakla-
rını yitiren kendini savunur.

–320–

Kavga, başka bir konuda yenilmiş olmanın, onu çıkarınca
yüklenilmesidir.

–321–

Savaş her zaman yargı ölçülerini siler ama her zaman yeni
yargı ölçüleri getirmez.

–322–

Askerlik barışta meslek, savaşta sanattır.

–323–

Ordular kendini modernize etmek ister hep. Çağdaşlaşmasını sürdürmek için taktikte, strateji’de, araçda güncel, yeni ve modern ardındadır, somut olarak.

Buna karşın, besin kaynağı olarak geçmişden, eskiden ve anı’lardan yararlanır, soyut olur.

11 Eylül 1980

–324–

Yalnız top ile, tüfek ile savaş yapılmaz. Yalnız kalem ile yapılabilir.

–325–

Son sözü hiçbir zaman top tüfek söylememiştir.

Hatırlamayı ve Unutmayı Anmak

-326-

Bir zamanlar bana her şeyi öğretmiş olan düşünmek, şimdi hatırlamak istemediğim bir tek şeyi bana unutturamıyor.

-327-

Unutmak öğrenmekten zordur.

Tüm hatırlamalar bir tartışma konusudur.

-328-

Hatırlamak, unutmamak demek değildir, unutmak üzere anmaktır.

Unutmamak unutmaktan büyük sanılır.. “Hiç unutmuyorum” derler.. “Hiç unutamayacağım” derler.. “Hiç unutamam” derler.. “Unutmam” derler..

Ve unuturlar, unuturuz.. Unutursun..

Hatırlamayı bile!

-329-

Hatırlama durumu varsa, unutmak ilerlemeyi güçsüz kılar.

Unutma durumu varsa, hatırlamamak, gücü ilerlemesiz kılar.

-330-

Unutan, geriye düşmüş olandır.

-331-

İnsan, unuttuğunun (efendisi değil) kölesidir.

-332-

Sözleri küçükler hatırlamaz, büyükler nasıl unutuyorsa.

–333–

Zamanın geçmesi insanın unutmaması içindir.

–334–

Gidiyorum; sana bir yığın hatıra bırakarak.

Anmak mı? Anma, başkaları duymasın.

Hatırlamak mı? Hatırlayamayabilirsin. Unutmak mı? Unutamazsın.

–335–

Çocukluğumdan kalan kalemler, silgiler, pergeller, kutular, cetveller.. Saklamışım bugüne kadar.

Onlar mı benimle gelmiş, ben mi onlarla gelmişim?

Bilmek istemiyorum.

–336–

Çocukluğumdan sakladığım bir şey:

O benimle gelmez beni kendisine götürür.

O benimle gelmekten çok ben onunla giderim.

XXIII
Bellek

–337–

BELLEK, bir torba değil, hatırlamakla unutmak arasında bir köprüdür.

–338–

BELLEK, hatırlamakla unutmanın 1) zamanını, 2) sırasını, 3) yerini seçtiği sürece sağlıklı sayılır.

Zaman'ı, sıra'yı, yer'i değiştirmesi önemli değildir de; hatırlamakla, unutmanın yerini karıştırdığında hastadır, değiştirdiğinde'lidir.

–339–

Bellek döndüğü yerden bir daha gelmez, zekâ gittiği yerden bir daha dönmez.

–340–

Unutmak belleği gücendirirken zekâyı gururlandırır.

–341–

Anılmaması gereken bir şeyi unutmamak..

Unutulmaması gereken bir şeyi anımsayamamak..

Anılması gereken bir şeyi unutmak..

Belleğin bizlere iki oyunu.

XXIV
Gerçek

–342–

Gerçeği anlayıp anlayamamak..
İşte bu acıklı bir konudur.

–343–

Gerçeği anlamayan mesut, bilmeyen atılgan olur.

–344–

Gerçeğin hiçbir türü neşe vermez.

–345–

Bilisiz'e, gerçeklerin başlangıcı yalan gelir, ötesi düş gibidir,
son süreci cinnete bedeldir.

–346–

Kime gerçek'i sordumsa bana yeniden'i gösterdiler. Yenilenen her uygunluk gerçek idi. Sabah, akşam, yıldızların yeri, güneşin yolu, suyun öldürmesi, ateşin eritip kurutması, yeşilin dönüşü..

Demek gerçeği örten bir gerçek sanısı var. Bu sanıların çokluğu uykuyu getiriyor.

–347–

Bugünün ütopyası yarının gerçeği olacak.
Dünün ütopyasının bugünün gerçeği olmasından belli.
Peki yarının gerçeği ne olacak?

–348–

Gerçekler de öteye yarınlara kendi kendilerine gidemez; biri daha da zorlamadan

Dünden gelenleri gördükçe...

–349–

Gerçek, kendi dışındakilerin katkısıyla insanı yanından kovar.

İnsan da kendi dışındakilerin katkısıyla kendini yanından kovar.

–350–

Gerçeklerin birikiminden “Bilgi”nin oluştuğu sav’ı evrimler düşünülürse hayli zayıflar.

“Yanlış’ların birikiminden Bilgi oluşur” kanısı öbürünün yanında çok daha dayanıklı bir sav’dır.

17 Eylül 1980

–351–

Şimdi gerçeği gözlerinizin önüne cırılçıplak sereceğim..

Gerçek niye çıplaktır bilir misiniz?

Herkesi giydirdiği için.

XXV
Yalan Üzerine

–352–

Yalandaki gerçek payı daha çöktür.
Gerçekteki gerçek payından.

–353–

Yalanları yerlerinde ve zamanlarında kalsınlar, insanlar yerlerini ve zamanlarını değıştirsın... Onlar için başka ve yeni gerçekler doğmuş olur.

–354–

Yalanlar da çeşitlidir.. Zaman ve yer içinde sıralanmışlardır.
En iyi yapılı yalan, bir başka zamanın, bir başka yaşamın, bir başka kişinin, plan'ın, yer'in en iyi gerçeğı ile kurulmuş olanıdır.

–355–

İnsanların ilişkileri ve yakınlıkları içindeki yalanları, bu kişilerin ve alanların dışındaki başkalarının gerçekleridir. Ki bu ikinciler de yalanlarını birincilerin yaşamlarından ve düşüncelerinden derlerler.

–356–

- Yalandan bıktım artık.
- Sen de kulağını tıka, dinleme.
- Ondan değil, söylemekten bıktım.

–357–

Ne yalanlar vardır ki, günü gelmiş gerçek olmuşlardır.

–358–

Gerçek, sakla(n)dıkça da gerçektir. Kişiliği kendinedir. İnsanlığın ortak malıdır ama çokluğun bundan haberi bile yoktur.

Yalan ise sakla(n)dıkça yani zamanla gerçekleşir. Kendince kişiliği yoktur.

–359–

Yalanın bir özelliği de saklanabildikçe gerçeğe dönüşme olasılığı taşımasıdır.

–360–

Sakla gerçeği gider zamanı, eskir.

Sakla yalanı

Gelir zamanı, giderek gerçekleşir.

–361–

Senin yalanın bir başkasının gerçeğidir. Senin gerçeğin bir başkasının yalanı. Benimkiler de seninkilerin.

–362–

Yalanın kendine özgü, özel gereçleri yoktur..

Türlü gerçeklerin gereçleriyle kurulur yalanlar.

–363–

Gerçek, yalanın üstünde de yatar, altında da yatar.

–364–

Abartılmış gerçek yalan'ın yararınadır.

Yalanın abartılması da gerçeğin zararınadır.

–365–

Yalan, araçlarını gerçekten çalarak düzer.

Ama ölçüsü ne olursa olsun yalan gerçeğe bir şey katmaz.

Olsa olsa alır ondan.

–366–

Biri bir yalan söyler durumu kurtarır.
Biri de bir doğru söyler, durumu batırır.

–367–

Yalan söyleseydim bana incinecekti.
Yalan söylemedim. Gitti.

–368–

Çocuklardır en doğru yalanları söyleyenler çünkü gözlerin-
de ya da susmalarında okunur gerçek.
Bunu çok büyük bilmedi, bilmeyecek.

–369–

Hiç kimse diye biri vardır.
Kandırmayan, kandırılmayan.

–370–

Bir zamanlar senin çirkinliklerin de güzeldi.
Şimdi güzelliklerin bile çirkin.
Sen bu arada yalnız bana yalan söyledin: Yalan söylemeyi
gizleyerek benden.
Ben ise bu arada değişiverdim..
Hem yazık! İstemeyerek.

Dostluk ve Ötesi

–371–

Bir dostuna, ben sana darılırsam sen çok şey kaybedersin değil mi? diye sor.

Alacağın cevap onun içinin dışına vuruşu olacak ve sendeki onun ile ondaki senin orantısını ortaya çıkaracaktır.

–372–

Adı, rengi, türü ne olursa olsun, her gerçek dost, kişinin öbür parçasıdır.

–373–

Yenisi olmayan şey dosttur.

–374–

DOST VE DÜŞMAN

Sen düşmanlarını kendin yaratıyor ve hücumla geçiriyorsun. Yenilince ağlayorsun. Yenince ağlayorsun.

Kendine derin üzüntüler istiyorsan, dostlarını da kendin yarat, onlar daha korkunç olabiliyorlar.

–375–

Dostlar;

Benim sizlere ihtiyacım yok.. Sizlere ihtiyacım olduğu kanısına ihtiyacım var.

İşte bende yok ettiğiniz o kanı.

–376–

— Önemle küçümseyorum seni.. Önemsizce büyütmediğim için.

— Sağol!

–377–

Herkesin bir dostu olmalıdır en azından..
Aldanmak, aldatılmak, yalan söylenmek, kınanmak için.

–378–

Herkesin bir dostu olmalıdır. Olmuş olmalıdır hiç değilse.

–379–

Darılmak korkudan da olur, küsküden de olur, kırıltıdan da olur. Daha birçok şeylerden de doğabilir. Büyüklük taslamaktan da olabilir.

Bir de küçüklük duygusundan olur.

XXVII
Susmak – Söylemek

–380–

Bir sözün değerini, ardından gelecek bir söz tamamlayabilir ve çoğaltabilir de.

Buna karşın, indirimli konuşmalar da az değildir.

–381–

Konuşma dünyasında en küçük pay, konuşmasını bilenlere düşmektedir.

Büyük payları, durmasını bilmeyenlerle, susmasını bilmeyenler paylaşmışlardır.

–382–

Üç türlü konuşma yeteneğine vardığımı anlamış bulunuyorum.

1) Kolay anlaşılıyorum; olmuşları söylerken.

2) Konuştuğum sırada, konuşma hızıma göre anlaşılmıyorum; olanları söylerken.

3) Hemen hemen anlaşılmıyor, boşuna konuşuyor gibi oluyorum; olacakları derken.

–383–

Bir şey anlatanın önündeki ilk anlayacağı konu, karşısındaki kişidir.

–384–

Az laf ille de bir şey değildir.

Ama çok laf da kesinlikle çok şey değildir.

–385–

Anlatan dinleyenden az biliyorsa, sözü uzatır; çok biliyorsa anlatır.

Bilmiyorsa çok uzatır, bunu dinleyen bilmesi gerekmeden bile anlar.

–386–

Bir şeyi söyleyebilmek için bin düşündüm.
Bir şeyi anlatabilmek için çok bin.

–387–

Anlamayınca, kazanamadıklarının ne olduklarını bilmez,
yerinde durarak gidersin.

Anlayınca yitirdiklerini içinde ve dışından görür, anlatma-
mayı başardıkça başka yönlelere vurursun kendini.

Senin gibi olup da, nereden tutarsa tutsun diye bir oraya bir
buraya yönelenleri, susmayanları, çok konuşanları, boyun eğme-
nin en kötüsünü yapanları, anılmayacakları, susuşunla, az ko-
nuşmanla uyarmaya çalıştıkça daha da yalnızlığına doğru büyür,
daha da uzaklaşırsın..

–388–

Bazı insanlar $\frac{\text{konusmakla}}{\text{konusarak}}$ söyleyebileceklerini sanırlar.

Bunların çoğunun nasıl konuştuklarını biliriz.

Bazı insanlar $\frac{\text{Yazmakla.}}{\text{yazarak...}}$

Çoğu felakettir, nasıl yazarlar görüyoruz.

Ya bazılarının da susmakla saklayabileceklerini sanmaları..
Görüyoruz.

–389–

— Sustuğunuz sürece konuşun, konuştüğunuz sürece susun.

Değiştirin bakalım ne olacak.

— Belki bir şeyler olacak, belki birçok şeyler olacak.

Ama buna gücümüz var mı bakalım.

–390–

Birisi, konuşurken öksürse ya da gülse, ben onun öksürme-
sini de gülümseyişini de konuşması arasında bir kelimeymiş gibi
alırım.

Yaşantısından ayırmam kimsenin konuşmasını. Ya da konu-
şmasından ayır düşünemem onun yaşantısını.

-391-

Çok bağırın bana az duyurur. Üstelik kendi sesinden beni de duymaz olur.

Kalır tek başına. Aramızdaki sesiyle.

-392-

Ben seni aşağılamaya kalmadan sen kendini aşağıladın. Kendini haksız kıldın. Ben susabiliyorum sen konuşamıyorsun.

-393-

Susmak zekânın işidir ilkin.

-394-

Neler yaptığını değil;

Sen bana "neler düşündüğünü" söyleyebilirsen, ben sana "ne olduğunu" söyleyebilirim.

-395-

Ben her zaman konuşmam

Ben senin susmalarını dinlerim.

-396-

Bir masa ile bir sandalye konuşuyorlar.

Masa diyor ki:

Şu konuşan adam bir sussa, kazanacak.

Öteki de konuşursa kaybedecek.

Üçüncüsü ise dinlemese de olacak.

Sandalye cevap verir:

Benim üzerimdeki de bir kalkıp gitse, sevilecek.

Halı söze karışıyor:

Niye bilmezler.

-397-

Biri bana: "Bunu sakla" diye baksa, onu saklamak kimden?

Biri "bunu sakla" diye bana söylese, onu saklamak neden?

Diye sorarım.

XXVIII
*Doğru – Yanlış**

–398–

Bir soruya, ya da bir yanıtı “yanlış” diyebilmek için uzun uzun düşünmeye hiç gerek yoktur; tartışmalar doğar, konu uzar gider..

Ama, “doğru” diyebilmek için çok, pek çok düşünmek gerekir.

–399–

Doğru, kısa ve kesin olarak kendine varır.

Yalan, gittikçe uzun ve karmaşıklılaşarak kendini arar.

–400–

Doğru, yaşça yanlıştan gençtir. Şimdi elimizde bulunabilen doğruların bir bölümü eski yanlışların gelişip doğurmuş olmasındandır.

Yanlışlar, doğrular üreten kaynaklardan biridir. Çünkü yanlış gökten inebilir, nereden nasıl geldiğini kimse bilmeyebilir. Ama doğru gökten (zembille ya da zembilsiz) inemez. Peki, nereye dayanacak? Akla.

–401–

Doğru hep biraz yalnızlıktır, öncülük olmasa bile, kesin öncelliktir.

Doğrular, doğru yolcuları, bir doğrunun (diyelim) yolcuları, hep ileride buluşacaklardır. Doğru hiç yığın yapmamıştır tarihte.

Ama yanlış hep kümelenmiştir.

–402–

Doğru nedir? Yanlış nedir? Her ikisinin de üzerinde çok söz söylenebilir. Netekim söylendi, söyleniyor, söylenmekte ve (galiba) söylenecek de.

Bence, önemlisi ve sonuçlusu Doğru'nun üzerinde eksik konuşmak yanlışla birinci adım'dır. Çünkü Doğru, ilkin eksiklik'ten azlanabilir: Biraz yanlışla dönüşür.

Yanlış'ın üzerinde de çok doğru konuşmak yanlış çoklatabilir:

Yanlış birazcık da olsa doğruya dönüşür yönelir.

Doğrunun da yanlışın da üzerinde insanlar konuşacağına göre.. yani açılar çoğalacağına göre..

–403–

Bir galiba demek bir doğruyu sakatlar, bir belki demek bir yanlış kanlandırır.

–404–

Desem ki herkes yerini alsın. İki şey söylemiş olurum, yani:

Bazıları bulundukları yerden insin.

Bazıları da bulunacakları yere çıksın.

İki yanlış düzelmiş olur.

–405–

Yanlış konu yoktur. Konuyu yanlış algılamak, yanlış anlamak, yanlış yorumlamak vardır.

–406–

Konunun yanlış doğrusu onu algılamak, anlamak, yorumlamakla ayrılır.

–407–

Bir saat hiçbir zaman doğru da olmaz, yanlış da.

Yakın ya da uzak olur.

XXIX
Çağdan Çağa

–408–

19. yüzyıl maddeye iyice üstünlük sağlayan aklın başarısını gördü.

20. yüzyıl bu başarının sonuçlarının deneylerine sahne oldu.

Önümüzdeki yüzyıl, maddenin insan aklına karşı sağladığı başarının çağı olacak.

–409–

Çağımızın adı bulunamadıysa..

Çağımıza bir ad takmak üzerinde birleşilemediyse, bu, çağımızın kesinlikten zengin oluşundan gelmiyor, bizlerin kesinlikten yoksun oluşumuzdan geliyor.

Biz kesin olalım, çağımız kesin olacaktır.

Nasıl kesin olunur? Şimdiki bizler gibi değil.

20. yüzyılda biz kesin değiliz.

–410–

Düşünmenin nasılı Eski Yunan'daydı.

Davranmanın nasılı Eski Roma'da.

Yaygın kişisel, ya da kişisel yaygın şeylerdi bunlar oralarda.

Bunlar şimdi büyük özleyleşlerdir.

–411–

Eski Yunan'dayım; düşünüyorlar.. neler konuşuyorlarsa konuşuyorlar; nasıl'ını arıyorum.

Eski Roma'dayım; davranıyorlar.. neler yapıyorlarsa yapıyorlar; nasıl'ını arıyorum.

—412—

Fazla ama söylemeli:

Düşüncenin davranışa kadar nasılı Yunan'daydı.

Davranışın düşünceye kadar nasılı Roma'da..

—413—

Tevfik Fikret'in şiirleri neden zamanımıza uydu. Tevfik Fikret kâhin miydi? Hayır. Sihirbaz mıydı? Hayır.

Başkalarına, eski zalimlere yöneldiği zaman dedikleri tıpatıp zamanımıza niçin uyuyor?

Abdülhamid, Mektebi Tıbbiye talebelerinin ayaklarına ağırlık bağlayarak denize attırmış.

Tevfik Fikret'in şiirleri bu zamana şunun için uyuyor ki o eskilerin eşi aynı zihniyet ve davranışla başa geçmişti de ondan.

—414—

— Tevfik Fikret'in şiirleri okunuyor. Onları ne zaman yazmış?

— Çok önceden başkalarına yazmış.

— Bunları nereden bilmiş?

— Tevfik Fikret kâhin değildi. Bunlara uyan Tevfik Fikret'in şiirleri değil çocuğum, onlar Tevfik Fikret'in şiirlerine tıpatıp uydular da ondan.

XXX
Tarih

–415–

... YARIM KALMIŞ BİR KONUŞMA – AMA BİTMEMİŞ BİR
YAZI YARIM KALMIŞ DEĞİL BİTMEMİŞ BİR YAZI

— Düşünce tarihi nedir?

— Düşünce sistemleri arasında bir yanlış düzeltmek amacıyla gelip, o yanlış doğrularken birçok yanlışlar yapanların bir-biri ardından aynı şekilde gelmeleridir.

— Felsefe tarihi ne?

— Aynı şey.

— Sanat tarihi?

— Başka türlü bir aynı-şey.

— İnsanlık tarihi de mi öyle!

— Öyle, aynı şey.

— Ya tüm tarih?

— Aynı şey. Bir yanlış düzeltmek için gelip, birçok yanlışlar, yanlışlıklar yapanların ardarda....

–416–

Tarihi, Tarih siler.

–417–

Yaşanmış tarihi öğretmenler bilir, yaşanacak tarihi öğrenciler.

Ama şimdiki öğrenciler hemen sevinmesinler, arkalarından yeni öğrenciler geliyor.

Nasıl ki öğretmenlerimiz de dünün öğrencileriydi, ve yaşanacak tarih'i biliyorlardı.

Sonuç: Tarih'i çoğunluğun gözünde ve belleğinde sevimsiz kılan da, onun bu tür sürekliliğidir.

Onun için tarih'den sınıf geçme zorunluluğu vardır.. Kimse kimseyi tarihten sınıfta bırakamaz, bırakmaya ilkin “tarih” açısından izinli değildir.

–418–

Tarih yalnız okullarda bölünür. Ondan sonra buna olanak yoktur.

Tarih'i okullarda bölmeyen sınıfta kalır, bölen, bölmeye yeltenen ölür.

–419–

Tarih şu dersi verir ki:

Başarıyı da başarısızlığı da belirli bir yerde bırakmalıdır insan.

İnsanlar sonlarını türlü türlü bitirmekteler ve bitirecekler ama bütün insanlığın sonu bir olacak – unutmamalı ve ona göre düşünüp, yaşayıp çalışmalı.

–420–

Alevsiz ve dumansız yanardağ olmadığı, olmayacağı gibi, öldürümsüz, ölümsüz savaş da yoktur (yaşam var mı ki).

Asmaya kesmeye; idam etmeye, kurşuna dizmeye gelince:

Bunlar her iki anlamdaki (olumlu, olumsuz) yanlışları, asılandan asana, idam edilenden edene karşılıklı etkili, (zaman ve alan içinde) geriye ve ileriye doğru gene karşılıklı ilişkilerdir...

“Bilip ettiklerime, bilmeyip ettiklerime..” gibi, bilip etmediklerime ile bilmeyip ettiklerime, eşittir tarihte.

Bu konuyu daha açık işlemek, dedikodu'ya girer.

–421–

Tarih açısından tarihsel yanlışlık nedir? “Yapılması gerekeni yapmamak ve yapılmaması gerekeni yapmak” değil midir?

Bunlar da, tarihte, önem ve etki yönünden eş değerdedirler (daha kesinlikle eşdeğerdirler). Bu eş'lik ya da eşitlik, onların birbirlerini etkilemesine varır.

Öbür dallarda, örneğin bilimlerde (gene aynı ikilemli) yanlışlık, içinde bulunduğu problemi doğrudan doğruya etkiler; (ilişkisi bulunmayan öbürlerine uzanmaz) tarihte hiç böyle değil. Birinin içinde bulunduğu problem, öbürlerinin tümüne uzanır, onları doğrudan doğruya etkiler.

XXXI
Erkek - Kadın

—422—

İnsan: İkiz doğuran bir kavram-ana'dır. Her doğumunda bir kadın doğurur bir erkek.

—423—

ARAMIZDA

Senin bana verdiklerinle benim senden aldıklarım arasında bazan birinciler bazan ikinciler yararına farklar oluyor.

Benim sana verdiklerimle senin benden aldıkların arasında da aynı şekilde farklar oluyor.

Bunları sen de biliyorsun ben de.

Her şeyde bu böyle başlıyor, böyle bitiyor. Eksilenler nereye gidiyor? Fazlalıklar ne oluyor? En iyisi, bunlara takılmamalı. Bu sualler yersiz, bu hesaplar cüce.

—424—

— Kadın ile erkeğin iş bölümlerini tamamlamış bulunduğu toplumlar geridir.

— Anlamadım.

— Kadının erkek işlerinde, erkeğin kadın işlerinde çalıştığı toplumlar geridir.

— Anlamadım.

— Erkeğin garsonluk, dikişçilik yaptığı, kadının müstehlik olduğu toplumlar geridir, dedim.

— Anladım. Garson, bize iki çay getir.

—425—

Bir kadına erkek güzelliğinde olduğunu söylemek, ona siz çirkinsiniz demekten de öte'dir.

–426–

Aklımda ardarda düşünceler geçiyordu, karşıma bir ayna geldi, durdu.

Aklından neler geçiyor diye sordu.

Ona dedim ki:

Sen git onu kadınlara sor.

–427–

Bir gevezesi vardır erkeklerin, bunları, akıllı ve güzel olsalar da olmasalar da hiçbir kadın, dinlemez. Dinleniyormuş gibi olmaları için onlarca gerekli durum zengin ya da paralı olmalarıdır. Yoksa yalnızdırlar.

Konuşan erkek yalnız kalmaz.

–428–

Bir kadın bir erkeğe, nesi olursa olsun, içinden yönelmiyorsa bir başkasına ondan yakınıyordur.

–429–

— Karın, beni bildiği halde kıskanmıyor mu?

— Hayır. Ama bir sevgilim var, seni kıskandığı için boyuna gözümden düşercesine konuşuyor.

— Öyleyse karın benden emin.

— Hayır.

— Ya da senden emin.

— Hayır.

— Böyle şey olur mu?

— Neden olmasın, kendisinden emin.

–430–

“Ama ben sizi tanımıyorum ki!”

Buna verdikleri karşılıktaki erkekler kesin iki tutumlarıyla ayrılır:

1/ Çoğunluğu ve sıradan olanlar,

“Ama ben sizi tanımak istiyorum” der.

2/ İlginç ve akıllı erkekler;

“Ama ben, beni tanımanızı istiyorum” der.

Birincilerin alacağı sonuç kadına ve duruma bağlıdır, kesin bilinmez.

İkincilerin varacağı sonuç kesindir, ve şaşmaz.

–431–

Erkek “nasıl yapmamı istersin” diye sorar kadına, seviyorken toplumda.

Kadın “nasıl yapayım” der erkeğe, seviyorken, mutfakta.

–432–

Kadın, kocasının arkadaşlarının çok ve erkek olmasını diler. Erkek, karısının arkadaşlarının çok ve kadın olmasını ister.

–433–

Erkeklerin kimisi anlarlar diye çekindiğinden, yalan söyler. Kimisi de anlamazlar diye.

–434–

Bir genç kızın istekleri yüz delikanlının isteklerinden yüz kez çoktur.

Ben bunu ne ölçtüm, ne de bilirim. Niye yazdım şaşıyorum.

–435–

Kadınlar erkeklerin birçok yanlarına, yönlerine bakarlar. Erkekler kadınların birkaç yerine bakarlar.

–436–

Kadın çok çok güzel olursa, hiçbir şey onu tutamaz. Erkek çok çok akıllı olursa, hiçbir şey tutamaz onu.

–437–

Kadın saklar, söylerse dinleme. Erkek söyler, saklarsa inanma.

–438–

İçmeyen, ayakkabısını boyamayan, susan ya da konuşmayan erkek yorulmuş demektir. Kaçamaz – Bıktırır.

Süslenmeyen, konuşan, sokağı aramayan kadın yorulmuş demektir. Bıktırır – Kaçar.

–439–

Para ile gelecek arasındaki ilişkiler kadının gözünde para ile ilgilidir, erkeğin gözünde gelecek ile ilgilidir.

–440–

Sevgilerinde: İkisi de bakarlar.

Aşklarında: İkisi de görürler.

Evliliklerinde: Bakılır.

–441–

Evlilik, katlanmanın eski adıdır.

–442–

İlgilerin serüveni:

— İlkın, emekleme döneminde kopar.

— Sonra sevgi döneminde kopar.

— Daha sonra aşk döneminde kopar.

Evlilik döneminde hesaplar yapılmıştır. Bundan sonra hesap yanlışlıkları sorumludur.

Bir iş hesapla çözümleniyorsa bir hesap yanlış işi de batırır.

–443–

Birbirlerine ilgisizlikleriyle ilgili insanların çoğu evliler arasındadırlar.

–444–

Dünyada acele evlenmeler yüzünden kurulmuş en az beş yüz tane büyük (milyonluk) fabrika vardır.

–445–

Rüyasında düğününü gören de boşandığını gören de uyku-

sundan buruk uyanır.

XXXII
Yalnızlık

–446–

Yalnızlık iki türlü: Yanındakiler aşağılara kaymış küçülmüş, korkak ve yalancı olmuş sen kalmışsın. Bir de çevrendekiler hep yükselmiş sen kalmışsın.

Birincisi sence makbul bir yalnızlık değil.
İkincisi bence.

–447–

İki insan birbirini yalnız bırakabilir. İki yalnız birbirlerini kurtaramaz yalnızlıktan.

Yalnızlık: Gelişi doğumunki gibidir, iki kişi ister. Gidişi ölümlüki gibidir bir kişi ister.

–448–

Bana, yalnızlığı mı yoksa yalnızlığı mı seçersin diye sorsalardı, ben yalnızlığı seçmezdim.

–449–

Onlar bir şey söyleyememiş olmanın acısını öylesine saklamaya çalışıyorlar ki.

Aradıkları söylenecek yeni bir şey daha değil.
Aradıkları söylenecek bir şey.
Söylenecek bir şeyi olmak.
Bu öyle yalnızlık ki.

–450–

Meyhanelerde bir kenarda yalnız başlarına içenler vardır, onların hepsi yalnız kişiler değildir.

Ama hep mi hep başkalarıyla içmek isteyenler vardır, ille birisini ararlar: Onlar kesin yalnız kişilerdir.

–451–

İnsan yorulunca duruyor... Durunca düşünüyor.. Düşününce koşuyor. Koşunca yoruluyor.. Yorulunca insanlaşıyor. İnsanlaşınca işler karışıyor.. Yalnız kalıyor.

–452–

Yalnızlığım sana erişemedi mi?

–453–

Pazar dağıldı. Herkes gidiyor. Yavaş yavaş yalnızlığa tutunuyorum.

–454–

Kadınlardan biri bir çocuk doğurdu mu, öbürü iki yalnızlık doğurur.

–455–

Avcılar sabah olmadan kalkar çıkarlar, size nişan alırlar.. Yalnızlıklarını vurmak için.

–456–

Ölüm, yaşamayı kurtaran bir yoldur. Ters bir bakıma yalnızlık da ölümü kurtarır.

XXXIII
*Bencil – Sencil**

–457–

Bencillik “ben” olmasa da yürütülebilir. Sencilliğin dışdan belirli bir sen’i yoksa o sencillik aptallıktır.

–458–

Bencillik kölelikle bağdaşamaz. Çünkü ondan daha aşağı bir şeydir.

–459–

Bencilleyin-Sencilleyin
Bencil-Sencil
Bunlarda ölçü “tümlüktür”, tüm..lük.

–460–

Bencil kişi kendini ele almaktan kaçınan kişidir. Elden bırakmayan kişi değil.

–461–

Bencil deneyden korkar.

–462–

Bencil üzerine nefret çeker.
Amaencil, acındırır.

–463–

Bencil yanlışla düşer. Sencil doğruyu bulamayandır.

-464-

Ben bencilimdir.. O çok sencil..

Bunlar beni hiç etkilemez. Ben ölçülü-değişken adama bakarım.

-465-

Bencil olmak biraz iyidir.

Sencil olmak belki iyidir.

O "biraz" ile "belki" yok mu!

İşte bunlardır değersizliğe götüren.

XXXIV
*Hastalıklar**

–466–

Dehayı hastalık sayanlar var. Hastaların hastalıkları kendilerince önemli bir konudur. Çoğu başkalarına da geçebilir.

Deha bir hastalık değildir. Çünkü dâhilerin dehaları kendilerince önemli bir konu değildir ve başkalarına da geçmez.

–467–

Hastalık başkalarına bulaşır,
Bashaları dehaya bulaşır.

–468–

Bazı hastalıklar var, ki onları doktorlar iyileştirir.
Bazı hastalıklar da var ki onları hastalar yetiştirir.

–469–

Hastalar o kadar çoktur.. ki çoğu doktor gibi olmuştur.
Doktorlar azınlıkta kaldıklarından hemen-hemen tümü hasta olmuştur.

–470–

İlaçların tümü bir şey'i geçirmek için..
Yeni bir ilaç var ki bir şey'i geçirmemek için.
Hasta ile doktorun arasındaki ara yalnız budur.

–471–

PIRAMİDAL (yepyeni bir baş ağrısı yapan)

Unutmayınız ki; bilememek ve anlayamamak sonsuzdur..
ve hep öylecene kalacaktır.

İşte çoğunluk ile çoççoğunluk arasındaki bitmeyen tarih.

XXXV
Her An 1/1 Olmak

–472–

Seksen yaşı 4 yirmi yaş sananlar yaşarken dörtte bir yaşar ölürken birde 4 ölürler. Yaşlarını üst üste kurulan taşlarla yapılan bir yapı sananlar, yaşlarını bir kap içinde eriyip kaynaşmış bir sıvı sananlardan daha gösterişli görünürler, ama hiçbir zaman bir bütün sayılmazlar.

XXXVI
Toplumdan Kişilikten

I

—473—

Davranış ve düşüncelerini beğendiklerimiz vardır.

Bir de beğendiklerinin davranış ve düşüncelerini benimseyenler vardır.

Birincisi dostluğa götürür, ya da aşka.

İkincisi kişiliğin silinmesine götürür. Ondan sonra aşka götürmüş ne çıkar, götürmemiş ne çıkar.

—474—

İri adam uzaklaştıkça küçükleşir. Büyük adam uzaklaşsa da büyükleşir.

Büyükleştiği için büyük adam değildir o, büyük adam olduğu için büyükleşendir.

Onu göz-duygu ölçümüne vurmak senin elinde değildir.

—475—

Kendine güveni yok. Bunun için kendini sıkıyor. İçini göstermemek baş amacı. Oysaki kendine güven duyması için benimle değil ilkin kendisiyle uğraşması gerek. O ise unutmuş bunu, bütün korkusu benden, benim göreceğimden.

Kupkuru, sımsıkı geçiyor yanımdan. Onda ilk görülen sevimsizliği ve kendini içine doğru zorlaması.

Ama hırçınlığı her saklamaya çalıştığıнын örtüsünü kaldırıyor. Sanki iş üzerinde yakalanmış bir hırsız. Kendini ele veren bir acemi. Zavallı tanıdık.

—476—

Dışına yenilen güler.

İçine yenilen delirir.

–477–

Tiryakılık: Tedrici-sürekli ya da sürekli-tedrici bir zehirlenmenin aldatıcı ve okşayıcı adıdır.

Akşamcılık: İçkiye en dayanıksız (kesece ya da bedence) kişilerin toplanıp birleştiği sonra dağıldığı bir deyimdir.

Alkolik: İçkiden sürekli korkup kaçmak istediği için, başka bir direnme çaresi bulamayınca büyüyen korkusundan içkiye saldıran kimsedir.

Gececi: İçkiyi tek bir yerde içemeyip, başka başka yerlere geçerek kendini ve kendince bir “ora”yı boyuna arayandır.

Dipsoman: Onu arkasından hep bir şey iter. O da önündeki içkilerin tümünü aşmak için boyuna içer. Onu arkasından iten şeyi söylese iş değişebilecektir.. O da söylemediği, belli etmemeye çalıştığı için..

–478–

— Sözüünü tutmuyor mu?

— İstiyor ama, kendini tutamıyor.

–479–

Bir ünleme örneği:

— O çivi gibi bir adamdır, çakı gibi bir adamdır.

— Çakı gibi adam, tutulduğu elin doğrultusunda: Kırlarda diken de keser, cezaevinin yoluna da sapar.

Çivi gibi adam: Başına vurula vurula topluma, seçime, demokrasiye saplanabilir.

–480–

Size vatan haini demedim demiyorum da, ama vatansever olmadığınız gün gibi gerçektir.

Size namussuz demedim ama namuslu olmadığınız gerçektir.

Size hırsız demedim ama çalıp çaldırdığınız gerçektir.

II

–481–

3 belki'nin bir hayır yerinde geçirildiği toplumlar değersiz insanlarındır. Çok var.

3 belki'nin bir evet yerinde geçirildiği toplumlar küçük insanlarındır. Çok var.

Hayır'ın hayır yerine, evet'in evet yerine söylendiği toplumlar düşüncede iyi toplumlardır, gerçekte iyi değil: Bizim şu çağdaki toplumlarımızın çoğu.

Belki'nin belki yerine dendiği toplumlar bozulmamış insanların bulunabileceği toplumlardır. O toplumlarda insanlar birbirlerine saygı beslerler ve sunarlar. Ve gerekiyorsa oralarda insanlar birbirlerini yerler.

Çünkü oralarda her şey tam kendisidir.

–482–

Toplum insanların ne ardarda gelmesidir ne de yan yana.

–483–

Kelimelerin ardarda gelmelerinden mizah, tragedya, fikir de doğar aynı zamanda.

İnsanların ardarda gelmelerinden de mizah, tragedya, fikir doğabilir aynı zamanda.

–484–

Bohem.. Bohemlik.. Bohemce..

Bırakalım bu sözleri biz. Bu sözler, çevresinde toplum ister, sınıksız önce.

–485–

Kişilerin geldikleri yer, toplumların gittikleri yön önemlidir.

–486–

Bir iş yapmış milletlerin kişileri ve bir iş yapmış kişilerin milletleri çok konuşmuyorlar, deyorlar.

Bir iş yapmamışlar ise o milletlerin kişileri çok konuşuyorlar. Konuşuyorlar, demiyorlar ama...

–487–

Sende zelzele, su baskını, kıtlık olursa ben üzülmüş gözükür, milletlerarası geleneksel ilgilenmelerimi yaparım ve içimden sevinirim de.

Çünkü sana yalnız makine değil ekmek, un da satacağım demektir. Çünkü bende her yıl mahsul fazlası oluyor. Çünkü ben çalışıyorum. Daha doğrusu çok eskiden beri çalışmışım da artık işler kendiliğinden tıkırında gidiyor. Aslında belki senden az çalışıyorum ama daha çok verim alıyorum.

Ben milletim, üzülemem, duygum olamaz ama, üzülmüş görünürüm.

–488–

Orman kenti içermesiz kuşatır.. bizim için: Kuşatması gerekir. Yerleşim için biz orman yakarız.

Yerleşim için onlar orman yaratır, kentlerini kuşatsın diye.

Biz de ormanlar yakarız kentler yapılsın diye.

–489–

Bazı ülkelerde adamlar iş arar..

Bunu bilenlerdeniz.

Bazı ülkelerde de işler adam arar..

Bunu da bilenlerdeniz.

O halde biz çok şey bilenlerdeniz.

Biz de az şey bilmiyoruz hani.

–490–

Bazı ülkeler bir insanın yaşını yaşar.

Bazı insanlar bir ülkenin yaşını yaşar.

–491–

Birey olmak: Toplum gibi büyük ve ama onun kadar küçük bir karışıt var iken... Birey olmak önemli mi?

Ya toplum olmak!?!..!

1962'de bu bizce, bu toplum olmak, ortalıkda gözüküyor.

–492–

Askerlikte ağırlık önemlidir: Ağır topçu, ağır makineli tüfek, ağır havan..

Toplumsal ün konusunda hafiflik.

–493–

Düzeltilemeyen, sürdürülen, yanlışlıklar düşüncede küçük, eylemde büyük yanlışlıklardır. Bunlar kişide büyük sayılır, toplumda küçük.

Rengini bunlar verir kişilerin ve toplumların..

Derecelerini de.

III

–494–

Öyle uluslar var ki 2000 yılında neler olacak, neler olsun diye düşünen kişileri ve kurulları var iş başında. Öyle uluslar da var ki bugün neler oldu diye düşünebilecek tek adamı yok iş başında.

Olayların oluşundan sonra, tepkili bir uçak'ın geçişinden çok sonra (kulaklarıyla) duydukları sesin sahibini (gözleriyle) ancak görebiliyorlar. Ki ben işte bunlara “duymak” ya da “görmek” diyemiyorum, ne de onlara “duyan”, “gören”.

–495–

Yönettiği topluluklardan çıkan sese ancak ve sadece cevap veren yönetici midir? Yönetici.

–496–

Vatan toplumundur. Ona kişiler sahip çıkamaz da, sığınmaz da.

Vatana tüm toplum sığınır. Tüm toplum sahip çıkabilir.

–497–

Sinema kapılarında fotoğraflara bakanlar, mağazaların önünde vitrinlere dalanlar..

Büyük şehirlerin küçük insan mağazaları. Küçük, ama sayıları değil..

Ve akıllarından hiç de parlak düşünceler geçmemekte.

Bunları unutan yönetimler başarısız ve geri kadrolardır.

–498–

Toplumsal mutsuzluk – ki biz bunu bilen bir kuşak olduk – yöneticilerinin kötü olduğu toplumlarda değil, yöneticilerinin aptal ve geri olduğu toplumlarda elle tutulurcasına görülür.

Kişisel mutsuzluğun ağababasıdır bu.

–499–

Başarılı yöneticiler yurttaşlarına her konuda, her anlamda “benden ne istiyorsunuz?” diye sorar. Ne yapmamı istiyorsunuz anlamında sorar. Yönetimini uygulamada ölçüsünü tartar, ayarlar.

Başarısız yöneticiler de (biliyorsunuz) sonunda yurttaşlarına “benden ne istiyorsunuz?” diye sormuşlar ve sordular. Ve bu onların son sözleri oldu.

–500–

İnsan sevmek düzensizlik içinde de olur, öyle olmuyor mu?

İnsanları sevmek için bir iç ya da dış düzen gerekir. Kafada veya çevrede.

Oysa ülke sevmeye.. plan ve program gerekir. Bilgi gerekir. Bunlar da yetmez; onları uygulayabilmek, hem de süreklilikle uygulayabilmek gerekir.

–501–

Yapamayacağı işleri vaadeden hükümetler, halkın bunlara karşı çıkmasından hoşnutsuzluk duyar, hırçınlaşır nedense.

–502–

Bir kişiye verilen sözün tutulmaması insanın uykularını kaçıırır, yüzünü kızartır. Bunu hep siz düşünürsünüz.

Birçok kişiye söz verdinizse, onların aralarındaki değişik algılamalar, size verdiğiniz sözü unutturur.

Bunu onlar tartışır.

–503–

Politikacı: Olmadığını olan, olmayacağını da olan.. Kısacası: Olduğunu olmayan.

–504–

1972 yılından bir anı: Bir bayramda bir yönetici mesajında “Bir gün gelecek, sizler de bizim gibi...” diye başlayan bir söz etmişti.

Hüngür-hüngür ağlamıştım.

–505–

Demek onun şimdi bulunduğu yer kadar aşağı bir yerimiz varmış bizlerin, ki ona sağladık.

Yazıklar olsun bize.

–506–

Yöneticilerden ne yurttaşlarını bölenler kaldı ne de onları karşı karşıya düşürüp çarpıştıranlar.

Şimdi varsa öyleleri, onlara yönetici deyen yok, onları öyle gören de yok.

Ve şükür, onlar da yok.

–507–

Yöneticilerin çoğunluğu adam olsalardı ben etika’larımın çoğunu yazamayacaktım, yazmayacaktım. (Daha birçok büyük yazar da.)

Ama benim için yazmak diye başka şeyler de var. (Daha birçok büyük yazar için de.) Zor da olsa var.

Ve yöneticiler için, adam (karnı acıkan sonra doyan vb..) olmak da hiç zor değil.

24 Eylül 1968

–508–

Bilemeyorum, öyleyse varım.

Bin dokuz yüz altmış sekiz yılında, bu söz benim için çok yanlış.

Ama yazık, koskoca bir ülke var ki çağımızda; onca doğru.

24 Eylül 1968

–509–

Bir okul arkadaşım (beni nasıl da bulmuş) bir mektup yazmış bana:

— Bir parti kurmayı düşünüyoruz, ama ad bulamıyoruz. Sen okuldayken de.. (filan, filan) bize bir ad bul.. (falan, falan) diye yazmış bana.

Oysa biz okuldayken ben onların parti falan kuracaklarını vallahi, billahi bilmiyordum.

Ben okuldayken ad takardım ama, (ve oturturdum da) sonra bunları bıraktım. Okuldaki adını ona hatırlatsam, bakarsınız beğenir ve kullanır ama, bence o ad da şimdi ona azdır. Aradan az mı yıl geçti..

–510–

“Kordelâ kesmekten yoruldum”, partiden ayrılıyorum, bundan böyle vatan hizmetini başka bir partide yöneteceğim. Belli olmaz, belki de ben bir parti kurarım.

(Vatan sana hizmet eder.)

–511–

Milliyetçilik genel bir bütün arayışıdır.

Particilik kendi bütününe öngörür, yukarıdaki genel açıdan bölücülüktür.

1) Bir parti milliyetçiliğin ardına düşerse..

2) Bir parti milliyetçiliği aramaya kalkışınca..

“Güler misin, güldürür müsün” oluyor konu.

–512–

Siyasi parti: Havaya kalkmış el, sağ el, sol el, açık el, kapalı el. El, el el..

At, kuzu, koyun, inek.

Oysa açık bir göz, bakan ve gören bir göz. Ve kalem tutan bir el olsun da, ikisi de sağ olsun, sol olsun..

–513–

Sizi seçebilirler, bir başkan olabilirsiniz.

Varsa, verirsiniz, yoksa çok zaman geçer.

–514–

Ben üç tür tanık tanırım:

1) Atanık tanık: Atanmıştır, ne dedinse onu söyler, onu söyler de söyler.

2) Utanık tanık: Utanır, ne şiş yansın ne kebab derken, ateş söner, getireni de kendini de dağıtır gider.

3) Uyanık tanık: Bire üç verir, kim artırırsa ona döner.

–515–

Ben aptallığı nedense hep kişisel bir durum sanırdım.

Bir kadro olarak hiç düşünmemiştim.

Okumamışlık ve bilgisizlik onu bir topluluk yapıp karşımıza çıkardı.

Ve onlar da, aralarında iş bölümü, sıra bölümü yapıp karşımıza çıktılar.

–516–

Çağ değişimleri, getirdikleri değerleri ayıklamaya, bölmeye, önmeye çalışmakla çözümlenemez.

Bırakın da batıyor-çıkıyor edebiyatını, olguları anlamaya, değerlendirmeye çalışın, ey particiler, bakanlar, hacılar, hocalar.

–517–

Politikacılar, çok olağan bir oyunu, büyük oynamaya yeltenen oyunculara benzemek istedikçe:

Bırakın kendilerini, oyunu da gümlerirler.

–518–

Politika alanında hep balon sözü geçer, neden?

Balon da patlar, neden? Çünkü bir bölümü üflemekle şişirmeye çabaladıkça öbürleri de “aman patlamasın” diye balonu “tutmak” isterler de ondan.

–519–

Sanatçıların tek ve baş düşmanları politikacılarıdır. Onlar sanatçıyı, sanatçıları överken de yererken de küçültürler.

XXXVII
Başkaları Çoğuldur

–520–

Bazı insanlar övünmesini sever. Bunu kimi salt kendisi üzerine kurar. Onları can kulağı ile dinlerim. Bunlar şimdiye değin hiçbir şey yapmamış bile olsalar, yapacaklık yolundadırlar.

Bir de, övünmelerini başkalarını yermek üzerine kuranlar vardır.. Bunlar da, dönüp dolaşıp amaçlarını kendilerine yöneltmek isterler, başkalarını kullanarak. Böyle övünenlerin çevresinde de adam yoktur onlarca. O çevrede —duranlar da— bence adam değildir. durabilenler de

(Bu değişim genel idi. Ama ben bunu bizim siyasi hayatımızın geçirdiğimiz bir devresine adayıp harcıyorum. Bir daha olmasa.)

XXXVIII
Devlet

–521–

Bir kargaşalık oldu. Toplumda mal can zararına uğrayanlar oldu. Devlet sorumluları aradı. Bulamadı.

Bulamazdı. Çünkü böyle durumlarda aranan arayandır.

–522–

Devlet devletçilik oynamamalı.. Bunu ya yapmalı ya da yapmamalı. Çünkü sonra ya kişi(lerden biri birkaçı) devletçilik oynar. Ya da kişiler kişicilik oynar. Birinci durumda devletçilik, ikincisinde kişilik yok olur.

–523–

Bir kargaşalık oldu. Toplumda mal can zararına uğrayanlar oldu.

Bu kargaşalığa milli heyecan denildi. Ama mal zararına uğrayanlara ödemeler yapıldı.

Denemez. Çünkü, milli heyecan sonuçları zarar yazdıysa bunlar parayla ödenemez.

Yani milli heyecan.. parayla alınmaz da, parayla verilmez de.

–524–

Vergi: Benim verdiğim.

Algı: Devletin aldığı.

Evet bunlar bilinen şeyler. Biz devletin verdiği ile vermediğini belirtmekteyiz. Bir de vatandaşın aldığı ile almadığını..

-525-

Bazılarını dün yapılmış işler yaşatır: Sanayiciler, muhafazakârlar, ziraatçiler.

Bazılarını yarın yapılacak işler: Tüccarlar, spekülâtörler, renksizler.

Bugün yapılacak işlerin yaşattıkları: Halk denilen bunlardır.

Bugün yapacakları işleriyle yaşayanlar. Buna halk diyoruz: İşçiler, memurlar yani halk.

-526-

Halk'ın demeden dedikleri:

Bana asker gözüyle bakarsan kendini yitirirsin ergeç.

Bana sürü gözüyle bakarsan sürünü yitirirsin ergeç.

Bana alıcı gözüyle bakarsan sen alınırısın, satıcı gözüyle bakarsan sen satılırısın, yarıcı gözüyle bakarsan hava alırısın, havadan bakarsan havada kalırısın, sığınak gözüyle bakarsan açıkta kalırısın..

Kendi gözüyle bakarsan kendini, benim bakışım la görürsen beni görürsün.. Der.

-527-

Halk, kendine övgü dizeni, kendine asılanı, kendini anlata-nı, açanı sonralamadı, öncelemedi.

-528-

Halk, denenecek bir aşama, aşılacak bir sınav değil ki, yarış ediyorsunuz. Varılacak bir yön, bir amaç da değil.

İçinde yaşanacak tek yalınlık.

-529-

Halk iyi sanatçıya der ki: Benden çaldığını bana satma. Derdimi pazara çıkarma. Neşeme göz koma. Beni alıp satma..

Bana açılar bul, açılar yarat. Ben onlarla kendimi sürdürüyüm.

XL
İst Mist Nist

–530–

Seni böyle konuşmaktan men'ederim.
Evet, olabilir, ama beni böyle düşünmekten men'edemezsin.

–531–

Oy verme yönünden:
Bir, oy vermekte özgür kişilerin ülkeleri var.
Bir de oy vermemekte özgür kişilerin ülkeleri..
Birincidekileri dışarıdan başkaları sever. İkincilerdekiler dışarıdaki başkalarını severler.

–532–

Kitap dediğin yaşantılardan yaratılmalı dedi biri.
Öbürü, yaşantısız kitap dedi.. ist, mist, nist, dedi.

–533–

Eğer kitaplar yaşantılardan ibaret ise:
Buyurun okuyun kitapları..
Bakalım yaşamayı
öğrenebilecek misiniz?
anlayabilecek misiniz?

XLI
*Devrim**

–534–

İhtilâl: Bir durumdur, bir evrimdir.
İhtilâl çok şiddetli olursa kendini de devirebilir.

–535–

Devrim, en çok yapanı evirir.

XLII
*Gazeteler**

–535–

Doğrular ayrı konu, ama toplumsal yanlışlıklarda gazete-
lerin haber ve yorum bölümlerinin payı vardır. Az olmuş, çok
olmuş ikinci mesele.

–537–

(Ahmaklığın) örgütlenip seçimlere girme olanağını elde et-
mesi.

Daha beteri var:

Seçimlere katılıp sıraya girmesi.

Daha da beteri yok değil:

Seçimlere girip kazanması, kabine kurması.

Daha daha da beteri yok değil:

Halkın yıllarca onun yönetiminde kalması.

Gazetecilik, bundan kolay ve sürekli konu elde eder. Kendi
yanlışlığının başlangıçtan geldiğini unutturmasına.

–538–

Son çıkan akşam gazetesi öğleye doğru, sabah gazeteleri bir
gün önce akşama doğru çıkıyor.

Uygarlık teknikinin

Teknik uygarlığı

XLIII
*Dil**

–539–

Aman yeni bir sözcüğü kullanırken çok çok dikkat ediniz.

Eskiye tutanlar sizi çok ileriye atmasın, eskilerin haksızlığını geciktirmiş olursunuz. Öz dil diye bir dil yoktur. Duru dil vardır.

–540–

Bir yanda dokuz ayrı milletten insan. Elllerinde tüfekleri. Onlara onuncu bir dil ile “silah başına” emrini veriniz.

Beri yanda üç insan. Onlara kendi dilleriyle aynı emri veriniz.

Soru:

Üç insanın tüfeklerini dolduran mermi midir?

XLIV
Kültür

–541–

Kültür birliği konusunda, kavramların gerçek değerleriyle işlem görememeleri, eğitimcilerle, ulus yöneticileri arasında sürüngen bir çekişme ve çelişme sonucudur.

Araya politikacılar da girerse her şey arap saçına döner.

Bunun sürmesi, iki yönün de sanatçılara bakmaması ya da ayrı ayrı açılardan bakmak istemesi yüzündendir. Hem de kendi aralarında bile bu konuda hep ayrıla gelmişlerdir.

Söyleyeyim: Bu, bir çekip çekiştirme, bir istek işi değildir.. Ağızlarımızdan düşmeyen iyi niyet deyiminin altında, yetersizliğiniz serilidir.

–542–

Kültür, çağdaş ve güncel olanı, ona en yakın anlamayı sağlayan tek yetenektir ki çağdaş ve güncel şeylerden öncekilerle edinilmiş bir şeydir.

Ve yarın da çağdaş ve güncel kalacak olanı belirleyecektir.

–543–

Çizme ile kültür; politika ile kültür; bir de seçimle ve eğitimle kültür olmaz..

(Kültür yazma ile de olmaz.)

–544–

Bir geleneği kesmek, yeni bir gelenek'in başlangıcını belirler.

–545–

Kitap aydınının bahçesi, yobazın mezarı, aymazın hücresidir.

Ağustos 1977

XLV
Sanata Yöniik

–546–

Yaşantısı olmayan.. Yaşantıya uzanmayan.. Ondan gelmeyen, ona gitmeyen ne bir söz, ne bir davranış ne de bir ıkıntıdır sanat.

–547–

Açısını genişletmek isteyen her sanat dalında teknik gelişir, içerik o oranda boşalır.

Bundan, açısını daraltan dalda onun karşıtı sonuç verir anlamını çıkarmamalı.

Teknik ilerleyebilir.

–548–

Yaşam’a ve yaşam’ın en yüce katı sanata heyecanın ve güzelliğin gücünü “mükemmellik”lerden çok “zaaf”lar sağlar.

–549–

Beğeni gücü olmayan insanın karşıtlığı geliş güzel bir övmedir bence.

–550–

SPOR: Nerede ise; oraya gidilir, seyredilir, dönülür.

SANAT: Nerede ise; oraya gelinir, düşünülür, kalınır.

–551–

Sürrealizm skolastiğin patolojisidir.

–552–

Sanatın tümü seçme ile yapılır, yığma ile değil.

–553–

Enlemesine çizgi çeken sanatçılar çoklukça tanınır, diklemesine çizgi çekenler yetişkinlerce: Piramid meselesi.

-554-

Sanatın ulusal anlamını, aralıklı çağlarda birbirinden ayrı zamanlarda yaşamış sanatçılar sürdürür. Bir grup kararı ile olmaz bu. Tek tek hazırlanır, belirir bu kavramın öğeleri.

-555-

Yasaklamak demek önlemek demek değildir. Sanat politikayı yasaklamaz, önleyebilir.

Politika sanatı önleyemez, yasaklayabilir.

24 Eylül 1968

-556-

1/. Şu şiire bir göz atayım.. 2/. Şu öykünün başına bir bakayım.. 3/. Şu resmi bir inceleyeyim.. 4/. Kulağıma ilişen şu müzik parçasını biraz dinleyeyim.

1. Şiir birkaç okunduğunda ve belleğe uzandığında;
2. Öykü sonuna dek okunduğunda ve düşüncede yürümesini sürdürdüğünde;
3. Resim kendini bıraktırmamakta direndiğinde;
4. O müzik parçası (ne ise) sesiyle ya da sözleriyle içimizde yankı-yankı olduğunda..

Onların sanatçıları kendi kendilerine sanatçıdır. Bunların dışındakiler de kendi aralarında sanatçıdır.

-557-

Akım ve Ekol:

Olmayan bir sevgiliyi birçok kişinin sevmesi..

Sanatçılık ve kişilik:

Olan bir sevgiliyi birçok kişinin sevememesi..

-558-

Gerçek sanatçı, geleneğin eksikliğine ve sırasına eli değecek kadar önde, deliliğin saçmalığına düşecek kadar da kenarda olabilir.

-559-

Sanatçı saçmaladığının farkına vardığı oranda sanatçıdır.

–560–

Söylediğin, olayın gerçeği değilse bir kişiye karşı yalancısın, ama topluma karşı sanatçısındır.

Söylediğin, olayın gerçeği ise bir kişiye karşı sanatçısın, topluma karşı yalancısın demektir.

–561–

Harflerin ardarda gelmesinden muhakkak kelime olmaz, bir sıra gerekir: Yazan ona göre yazmalı.

Kelimelerin ardarda gelmesinden muhakkak bir cümle olmaz, bir sıra gerekir: Yazılana göre davranmalı.

–562–

Bir konu üzerinde konuşacağım. Ama ben bu konuşmayı karşılıklı kılacak şekilde düzenlemeye çalışacağım. Yani bir konu üzerinde konuşacağız.

Yalnız şu var: Konumuz varsın değişmesin ama bu konuyu eğlendirici, dinlendirici mi yoksa konferans şeklinde mi yani zaman zaman sıkıcı esnetici mi işleyelim.

–563–

Anasız bir sanat yapıtı yoktur.
Zaten babası da sanatçısıdır yaptın.

–564–

Kötü yazara: Sana yazma demedik hiçbir zaman.
Ölçü yazıp yazmamakta değil, seçmekte demiştik.

–565–

Dünyanın gelmiş geçmiş büyük yazarları ağızlarına bakılan yazarlardır.

Acaba ne söyleyecek diye her yeni yazıları ilgi ile karşılanır.

–566–

Yazar gibi söylemek. Yapmacık.
Söyler gibi yazmak. Yapmacık.
Ya yazmalı, ya söylemeli.

–567–

Canbaza canbazlığın üzerinde konuş, denseydi canbaz ne yapardı?

Canbaz canbazlığını yazıp gönderemez. Yapıp donduramaz.

–568–

a) Çok güzel şeyler düşünürüm bazan,

b) Bazan da çok güzel konuştuğum olur.

Bunların her ikisi de onları yazmak için bir neden sayılmaz.

–569–

“Kendimi tutamadım, şunu da yazdım”casına havasında bir yapıt görünce, onu hemen kapatıyorum. Nasıl olsa arkasında bir başka şey yok da ondan.

Ben salt yapıt arayanlardan değilim: “Şunu da yazmayayım dedim ama olmadı”casına olanlar beni çekiyor..

Böyleleri, bittikten sonra arkasında bir adam kalıyor, hayır bir anlam belirliyor da ondan.

–570–

Sanatçı için yaşamak sürekli bir suçtur diye düşünürüm. Sürekli olarak yaşamdan ve suçdan vazgeçmek ister o, ve sürekli olarak suçunu yeniler. Sanatçının dinamosu budur bence.

–571–

Az ya da çok yaz farketmez. Yeter ki ne diyecek? diyesine “ağzına bakılanlardan” ol, ölümünden sonra arkanda:

— Acaba yaşasaydı ne derdi? sorusunu bırakabil.

–572–

— Sana anılarını yaz deseler neler yazarsın?

— Anılar uydururum.

—573—

— Sana “yaşayan edebiyatçılar” dizisinde görüntülenmen için çağrı yapsalar, sen ne yaparsın?

— Gider ölmeyen'i görüntülerim.

—574—

— Sana, sen O'ndan sonra gelen ikinci şairimizsin deseler, ne dersin?

— O'nun bundan haberi var mı, derim.

—575—

Gazete ününe gönlünü kaptıran orta romancı, gönlünün amacına vardığında ortadan aşağı bir romancı olur.

—576—

(Ne bileyim) askerin kudretini, tüccarın servetini, politikacının ününü birden kollamaya vakit bulan sanatçı ölünceye kadar rahat eder. Ama, ölünceye kadar.

—577—

Bir milletin öyle sanatçıları olur ki onları tanımamak, bilmemek milliyetçilik bakımından suçtur.

Bazı ülkelerde böyle sanatçılar vardır. Ve cart curt diye bağırarak bir çoğunluk vardır.

Sorarsanız “Bilmiyorum” demezler.

— Tanımıyorum, derler.

—578—

Evimi geçindiriyorum diye diye gazetelere sütun dolusu hikâyeler, romanlar yetiştiren bir sanatçıya evini daha rahat geçindirmesi için ikinci ayrı bir iş salık veriyorum. Gerekirse dolandırıcılık yapsın ama ayrı iş yapsın.

Aksi halde asıl işi okuyucuları kandırmak olur ki bu da ona hiçbir (maddî) gelir sağlamaz.

Ekmek parası amacıyla diye dolandırıcılık suç sayılmaktan çıkıyor mu?

–579–

Anı yazmak, sanıldığı gibi bir bellek işi değildir; bir kültür ve de saygı meselesidir.

–580–

Eskilerden günümüze kötü yazı kötü betik kalmaz.
Zorluk, çağımızdaki karmaşıklık.

–581–

Ya hep geçerli olanı yazabilmeli.
Ya da hiçbir zaman geçerli olmayacak olanı.

–582–

Bir boyacıdır bir başka boyacıyı beğenen ya da kınayan. İkisi de boyacıdır çünkü. İkisi de boyarlar..
Bir demircidir bir demirciyi..
Bir marangozdur bir marangozu..
Edebiyattadır yalnız, daha iyisini yapacaklık olumundan geri-uzaklıkta da konuşanlar yazanlar.

–583–

İlkelliğe dayanan insan tutumları ve durumları hepden, cana daha yakındır.
Büyük edebiyat ürünlerinin (hemen) tümü, evet tümü bu tür başkışilerin öykülerini yüklenmiştir.

18 Eylül 1980

–584–

Yeni şarkılarımızın çoğu iki türden oluşuyor:
Biri, önünde gürültü, ardında şarkı.
Öbürü, önde şarkı, ardda gürültü.

–585–

Kitaplar yaşantıların sonucudur: Bu, sanattaki olağanlığı anlatır.

Sanattaki olağanüstülük:
Kitapların sonucu yaşantılardır.. dır.

-586-

Sanat ve hele edebiyat!

Dergiler hikâye yayınlıyor. Hem de uzun uzun. On tane okuyan bir tane bulursa seviniyor. Kısa bir hikâye konusu.

-587-

Yaşamda olmuş, olan, olacak olayları konu yapan yazı türünün en üstününün adı: Edebiyat'tır.

Sanatın konusu yaşamda ne olmuştur, ne olur ne de olacaktır.

-588-

Edebiyat karın doyurmaz deyolarlar.. Doğru söyleyorlar.. Evet doyurmaz. Çünkü ot, saman gibi bir nesne değildir edebiyat.

Edebiyat açlığın anlamını verir. Ve bir de tokluğun değerini.

Sanat ise, açlığın değerini ver... Ve tokluğun anlamını.

-589-

Mizah, bence düzyazı sanatlarının başında geliyor.. Neden'i de yapılışında aklın duygu ile ortaklığındaki orantıdan geliyor.. Mizah'ın daha çok zekâ ile oluşup gelişmesi. Ayrıca, son bulması öykü'nün (lerin) ya da roman'ın (ların) son bulmalarına benzemiyor..

-590-

Doğru bir söz söylemek şiir değildir.

Bir sözü doğru söylemek şiir değildir.

Bir sözü saklamak ya da söylememek ve onun alt üst yan çevresinde gezinmek de şiir değildir.

Şiir bir tepeye dikilmiş o bayraktır ki durduğu yer tepedir.

-591-

Yazara dilini sevmesi yeter.

Şaire dilini sevmesi yetmez, onu sayması da gerekir.

-592-

Bir yazar dilini sevmelidir.

Bir şair ayrıca ona saygılı olmalıdır ve de tutkun.

–593–

Sözcüklerin ince, hem de çok ince ilişkileriyle ilgilenen ve bundaki başarılarıyla ünlenen şairler büyüktür.

Kavramların inceden inceye ilişkilerini deşen ve bunda başarı sağlayan şairler daha büyüktür.

Anlamların anlamlarla ilişkilerini, insanların insanlarla ilişkilerini.. Anlamların ve insanların kendi aralarında ve birbirleri arasında ilişki ve çelişkilerini deşen şairler daha da büyüktür.

–594–

İnsanlar yaşar, şairler ölür.

Şairler yaşar, insanlar ölür.

–595–

Şiirin durma noktasında durmayıp orayı aşır doldurmalarla şiiri bozmaktansa, ona varmadan bile durmak yeğdir. Çünkü birinci yolun düzeltme çaresi ve dönüşü yoktur.

Bu resimde de böyledir.

–596–

Seslere söz

Sözlere ses katan

–597–

Ne zaman beyaz bir alan bir müzik olsa

Sonra bir resim onu doldurur, şiir onu yüklemekten önce.

–598–

Bir şiir yazıp da bitirdim mi, ya onu karşıma alırım, ya da onun karşısına geçer, her dizesindeki her sözcüğü uzun-uzun sorguya çekerim.

–599–

“Şairane”liğe kaçmak kolay..

Veciz, temiz ve o kadar semiz’e yanaşmak aynı nisbette zordur.

6 Haziran 1945

–600–

Şiir, kendini çoğaltmak isteyenleri hiç affetmez.

26 Kasım 1979 Pazartesi

Saat: 03.30

–601–

Şiir hiç öldürmemiştir. Öldürmekten de beter eder o. Onun olağanüstülüğünün nedenlerinden biridir bu.

26 Kasım 1979

–602–

Şiirin sözlüğünde “hırs” kavramı yoktur. O kızarsa aradan çekilir. Özenenini “kendinsizliğe mahkûm eder” zamanı genişleterek.

26 Kasım 1979

–603–

Şiir gurur vermez, şiir gururdur.

26 Kasım 1979

–604–

Şiir adına, şairlerin kalıcılık açısından hiçbir katkıları olmamıştır.

Şiirseverlerdir şairlerin silinmez koruyucusu ve onları elden ele, ölümden ötelere taşıyanlar.

Öpülesi elleriyle önce, öpülesi dilleri, kulakları, gözleriyle...
Ve en çok bellekleriyle.

26 Kasım 1979 Pazartesi

Saat: 03.30

–605–

ÜSTÜNKÖRÜ

Çok güzel dedikleri o “bir şeyi eksik” şiir mi?

Yoksa..

Çok güzel demedikleri o “bir şeyi tamam” şiir mi?

Soruyorum.

Soruşumdan belli değil mi?

–606–

Ben şiiri çok severim
Ben şairleri çok severim
Ben şairi çok severim
Ve şiir ölür.

–607–

Şiir, birinin unuttuğunu öbürüne unutturmayan sözdür.

–608–

Şairlerin şiir tanımlamaları bir demircinin demiri tanımlamasından öteye geçmemiştir. Ancak, demirin fizikçisi, kimyacı gibi uzmanları vardır; onlar bilirler demirin girdisini-çıkısını: Ama şiirini yapamazlar.

Şaire demirci ustası daha yakındır. O demirin şiirini yapabilir. Ama o da çırak yetiştiremez.

–609–

Şiir’in “ne değildir”lerini olancasına saptamakla, belki sonunda kalandan bir ipucu yaklaşımı edinilebilir, şiir’in tanımlaması yolunda.

–610–

Eğer demokrasi kavramının boyutları çıkarılabilseydi, şiire bakış açısı da biraz daha berraklaşırdı.

–611–

Şiir, okul-dışı’dır; öğretisi, örneği olmadığından.

Yaşamdaki “ne değildir”leri seçebilmek için okullarda “nedir”ler okutulur, öğretilir.

Şiir ise yaşamda bekler şairini.

–612–

Şiir bilet almaz.

–613–

Şiirin çağrı ile geleceğini sandıklarından bekleyeni çoktur. O sabırla da gelmez.

–614–

Bir maskeli baloda şiir de bulunuyorsa; maskesizliğidir onun maskesi.

–615–

Öyküyü, romanı bol-bol besleyen yaşam, yani yaşanmışlık ve yaşantı deneyimleri, şiirin dışının kovuğunda kalır.

–616–

Ölüm hep şiirin tenceresinde pişer; şiirin tenceresinde hep pişer ölüm.

–617–

Şiirin haritası çiziliyor. Bunu eleştirmenlere yaptıran sanatçılar var.

Şiirin coğrafyası konu olmaya başladı.

–618–

Sevgiline söylediğini yazarsan, aşk şiiri olmaz yazdığın.

Söylemediğini yazarsan da aşk şiiri yazmış olmazsın.

Öyleyse aşk şiiri nedir?

Aşkın kovaladığı ama hiç yakalayamadığı..

Yani aşkı hep yücelten bir yalnızlık suskunluğunun dile gelme çabasıdır aşk şiiri. Görünce söyleyemediğin, söyledikçe yetinemediğin.

–619–

Şair:

Başkalarının da yaşamış olduğunu ilerde ya da sonra bulabileceğin bir şey'i hep önce bilen, bulan.

–620–

Ah o usta olayım diye diye, dememeye varan şairler..

Ah o, artık beni korkutmayan şairler..

Bana soruyorsanız ki:

— Pencerenden bakıyorsun, gördüklerini söyle?

— Pencere açık mı, kapalı mı?

—621—

- Bu şairi ne yapalım?
- Öldürelim.
- Hayır! Yanımızda yaşatmayalım.
- Öyleyse onu milletvekili yapalım.
- Hayır! Elçi yapıp gönderelim.
- Başımızın üstünde turalım.
- Hayır! Ayaklarımızın altına alalım.
- Para verelim.
- Hayır! Satın alalım.
- Satıp savalım.
- Baş verelim, sevelim.
- Sevmeyelim, boş verelim.
- Şairi çağırıp dinleyelim.
- Hayır, olmaz! Çağırıp soralım.
- Ne soracağız?
- Bunu ondan soralım.

—622—

- Eskici; şu ceket ne eder?
- Bahçıvan; şu gül ne gülü?
- Bakkal; peynir ekmek ver.
- Şair, bir şiir okusana.

—623—

Gerçek bir şiirde sözcükler kendilerini yepyeni görür.

—624—

Ozan kanun koydurandır.

—625—

Kendisinden öyküler bekleyen okuyucularını kırmadan ötelere itebilen bir şair..
deyip burada duruyorum.

XLVI
Şiirin Zararları

–626–

Şiir, olmayan bir şeydir.
Onun için yaşsız ve tanımı yapılamaz.

–627–

Düpedüz salt şiir, hiçbir şairine yaşamı boyu görkem getir-memiş ve sağlamamıştır. İşte onun ve şairinin görkeminin eşsizli-ği ve erişilmez güzelliği..

— Yukarıdaki bu söz hiç enine boyuna düşünülmeden de söylenebilir, hatta yazılabilir. —

–628–

Şiirin okuyucusuna da hiçbir yararı olmamıştır. Kendisini için-de görünce nasıl büyüdüğünü sanıp aldanmışsa, dışında kaldığını sezince de küçüldüğünü görüp hırçınlaşmıştır, şiir okuyucusu.

Onun insanlığının inceliği ve güzelliği çoğunlukların gözün-de bundan ötürü ışıldar.

–629–

Şiirin yüceliği, çok denenip varılamamasından değil, birkaç şairin varmış olmasındandır.

–630–

Şiir acımasızdır; zaman içinde kendi şairini bile kınadığını görmek, çok acı oluyor.

Susmakla söylemek arasındaki kocaman uçurum.

–631–

Yaşamları boyunca, “diyelim” alınlarına yazılmamış şiiri, ya da bir dizeyi aramak..

Şiirin için-için ağladığı tek konu budur.

–632–

Yaşamda başarılarla başarısızlıklar, kendi aralarında buluşurlar..

Şairleri yalnız bırakan başarılarıdır.

–633–

Şiir, yaratıcısına çırak yetiştirmek izni bile vermemiştir.

Bunun, onun kendini beğenmişliğinden geldiğini sanmıyorum. Olsa olsa, çırağın (çırak adaylarının ya da isteklilerinin) umutlarını kırmamak istemiştir. Çünkü şiirde çıraklık yoktur.

–634–

Şairlerin şiir üstüne konuşmalarını, yazmalarını okudum. Birçok gerçekler, bulgular vardı.

Şairlerin şiir adına – yukarıda benim denediğim gibi – konuşmayı denediklerini gördüm. Birçok uyarılar, vurgular vardı.

Şiir kendi adına ve şairler üstüne konuşsaydı, neler derdi?

Belleğimde bir tek sözü çakılıdır: “Ben ilk görüşün ilk ânında anlarım.”

XLVII
Güzele

–635–

Onun güzelliğini herkes görüyorsa o bence az güzeldir. Herkes biliyorsa o bence hiç güzel değildir.

Onun güzelliğini yalnız ben görüyorsam bu sevgidir. Yalnız ben biliyorsam bu aşktır.

Hiç kimse görmüyorsa bu yalnızlıktır.

–636–

İnsanda en uzun süren sanı güzellik kavramıdır.

–637–

Güzelliğin tarihi, tarihçeliğindendir. O boyuna yeni kavramlar doğuran bir anadır gepgeç.

–638–

Anlamın var olabilen bir şey olduğunu bir an unutturan güzellik, zamanın içinde ilkin anlama yenik düşer.

Anlam'ın güzel bir şey olmaması, zamanın içinde direnmesinden ötürüdür.

17 Eylül 1980

–639–

Nasıl gelirsene gel, gelince nasıl olursan ol.

Giderken olabileceğin en ulu yön iyi olmandır. En küçüğü..

Hiç olmazsa güzel olmak.

–640–

Bir de en güzeli vardı.

Sözünü unuttuğum.

-641-

En güzelleri unuttuklarım değil en unuttuğumdu.

-642-

Güzellik bir görüntü, çirkinlik bir bilintidir.

-643-

Güzel bir kadının başkasından hiç duymayacağı sözlerdir.

I

Ben sizi hiç sevmeyeceğim.

Söz veriyorum.

II

Benimle aç kalır mısınız?

Biraz konuşalım.

III

Size nasıl bir kötülüğüm dokunabilir?

Lütfen söyler misiniz?

IV

Siz şımarıksınız ama bu size yakışıyor

Ama ya aptallığınız..

XLVIII
Sempati Kanunu

–644–

İyi mi seçersin, güzeli mi? diye sorsalar bana.

Her ikisini de ikiye böler, yarım birinden, yarım öbüründen
bir harman yapar kafamla gönlüm arasında paylaştırdım, derim.

Nasıl olsa onlar sonra kendi aralarında değiş-tokuş yapacaklardır da ondan.

XLIX
Sorulardan Cevaplardan

-645-

Bir soru bir an içindir. Cevaplarlsa her zaman içindir..

-646-

Çok konuşulmuş konular bulanıktır en çok. Örneğin, “benim iradem çok kuvvetlidir” demedeki “irade” sözcüğü. Ben böyle diyen birine sordum.

— Yapmakta mı, yoksa yapmamakta mı? dedim.

Hemen cevapladı:

— Tabii yapmamakta, dedi.

— İrade, dedim, yapmakta aranılması gereken bir şeydir.

Yapılmayan bir şeyde irade aranır mı?

Bundan sonra onca da söylenecek söz vardı, bence de.

-647-

— Bunu sen mi yaptın?

— Yalnız bunu mu yaptım sanıyorsun?

-648-

Bilmek mi, bilmemek mi?

Edip etmemek mi?

Olanlar mı, olmayanlar mı?

Susmak mı, söylemek mi?

Dört ikiz soru ki, karşılığını zaman içinde bulur. Ne var ki, çoğu zaman, soru ile karşıtı yüzyüze gelmez tarihde; herhangi birisi öncedir bunların; hangisi?

İkisi de önemli. Çünkü karşı karşıya gelmedikçe bunlar hangisi önce olursa olsun, sonuç değişmez: Yalnızlığı sürdürür, bulaştırır öbür olayların tümüne.

–649–

İnsanlar kökten dürüst olsalardı cevabı bilinmeyen sorular üzerine de oyunlar oynar armağanlar koyarlardı.

–650–

Hayır demesini bilmeyen, ama evetlere de düşmeyen birisine:

— Evet’i tanır mısın? dedim.

Tanıyormuş.

Hayır’ı sordum. Bilmem, dedi. Ondan korkuyormuş, utanıyormuş da, tanışmamış onunla.

Söyleyene de, söylenene de içinde doğduğu anı yaşatan, onların ikisini de düşünmeye çağıran Hayır’ın tadını bilmemek insanda bir boşluk sayılırdı bence.

Ben sana Hayır demesini öğreteceğim demeden ona Hayır demesini öğretmeye başladım. Maksadımı hiç belli etmediğimi sanıyordum.

Bir gün ona öyle bir sual sordum ki. Düşünerek giderse o soruma muhakkak “evet” demesi gerekiyordu. Ama sözleri için başka bir hazırlıkta bulunmuştum. Görünüşe bakarsa “evet” diyemezdi.

Sonunda evetten başka türlü bir cevabı olmayan soruma kesin kesin Hayır diyerek cevap verdi.

Yanılmıştı bence. Ve kendince yanılmıştı. Ama ben kazanmıştım çünkü yerinde olmasa bile Hayır demesini öğrenmişti. Artık bundan sonra alışacaktı. Sonunda da anında ve yerinde Hayır’ı yapıştıracaktı, inanıyordum.

–651–

Herkesin evet deyip de cevap veremeyeceği baş soru:
Hayatınızı anlatır mısınız?

–652–

Bilmiyorum demesini de biliyorsan yanıtlayamayacağın soru yoktur.

–653–

Bazı yaşamlarda öyle bir soruyla karşı-karşı'ya kalır ki insan.. Sorunun karşılığının hemen verilmesine olanak yoktur; gurur'un böylesine hüznü kazanılması, bir sanat sarhoşluğu ile beklenebilir. Bir de delilikle beklenmez.

–654–

Denizlerde niye sünger vardır?
Sular taşıp da kentlere zarar vermesin diye.

L
Uzun-Kısa

–655–

Her uzun'un bir kısa anlatısı vardır.

Ve her kısa anlatı, derinlemesine ve genişlemesine yüklü olmak gerekir.

–656–

Uzun diye bir sözcük var.. O yolumu alıyorsa, zamanım yoktur, veremem.

Zamanımı alıyorsa, yolum yoktur, veremem.

Ben uzun hiçbir anlatı dinleyemem.

LI
Gidiş Dönüş, İleri Geri, Eski Yeni

–657–

— Buradan oraya nasıl gidilir?
— Böyle gidilmez. Sen buraya geldiğini sanıyorsan oraya
öyle gidebilirsin.
Buraya geldiğin gibi değil.

–658–

Ben o sokakdan geçerken, o sokağı yapıyorlardı.

–659–

Kendini anlamayan, geri'dir..
Başkasını anlamayan, daha geri.

–660–

Yeni değerler getirmek.. Ne demektir bu? Eldekilerden başka
iyi ölçüler.. Eldekileri değiştirir mi bu? Yeniliği eldekilere göre
değil mi?

Öyleyse:

Yeni değerler getirmek bile, eskilerine göre olduğundan,
önemli bir şey değildir. Sadece değişik bir şey..

–661–

Zayıf yenidir eskiyle döğüşe kalkan.

LII
*Suç-Ceza-Kanun**

–662–

Suç neden hep hızlı koştu ve koşuyor da.

Ben ona bakanlardan olmadım, bakacaklardan da olmaya-
cağım. Dinsel ya da felsefî niyet ve dilekler o konu ile oyalan-
makta.

Ben ne zaman bir suç görsem ya da duysam, onu yaptırının
durumunu bir de onu önleyemeyenin güçsüzlüğünü düşünü-
rüm hep.

–663–

Suçlar cezaları izler, ceza kanunlarıdır yeni yeni suçları ya-
ratan.

–664–

Birçok suç bir kanunla yaratılmış, birçok kanun bir suç ile
yaratılmıştır.

–665–

Özel kişiler özel kanunlar gerektirir.

Özel adamlar için özel kanunlar yaparlar. Korumaktan çok
önlemek için.

Özel kanunlar özel adamları korur. Önlemekten önce koru-
mak için.

–666–

Cezalar mı suçları değiştirir, suçlar mı cezaları?

Suç: Belirli bir çağın, bir dönemin inançlarına ve alışkanlık-
larına göredir. Onlar değişip geliştikçe, cezalar ayarlanır.

Cezalar ne denli değişirse değişsin suçları ayarlayamaz.

–667–

Cezalar boyuna ayarlanır iner çıkar uzar kısalır. Suçları ayarlayacak bir yol daha bulunamadı.

–668–

Şairlerin bir ödevi de bazı suçları kanunsal kılmaktır.

“Şairler insanlığın kanun koyucularıdır” diyordu Shelley.

Şairler bir dünya çizerler, bir evren yaratırlar derken, yorumda bu anlam da vardır:

Bazı suçlar kanunların kontrolü altına alınamıyor; örneğin, sevmek suçu.

–669–

İnsanlara boyun eğdirmeye çalışmanın hiçbir yolu olmadı ve yok. Günümüzde bunu denemek isteyenlerin de hiçbir yolu olmayacak ve yok.

Çağımızda boyun eğip çekilecek bir tek tip kaldı. İnsanlara boyun eğdirmeyi düşünen.

LIII
Seçimler ve Kapılar

–670–

Yaşamak, sürekli olarak kişiliğin yolunu seçmektir.
Seçim, aralıklı olarak kişiliğin yolunu değiştirmektir.

–671–

Dünya geç yatanlarla erken uyananlar arasında paylaşılmıştır.
Yerinizi ya da zamanınızı seçtiniz mi?

–672–

Seçecek olana ben seçme nedir öğretmeden, o beni seçse.
O seçmiş olmaz, ben de seçilmiş olmam..
Bir oyun oynanmış olur. Adına ne dersiniz deyin.

–673–

Tarihte, Kapı Devri diye bir çağ olmalıdır.
Çünkü ahlâksızlıkların başı kapı ile başlamıştır (yalanların,
kaçmaların, saklanmaların, hırsızlıkların...)

–674–

Yazık; Ben hep açık kapıları çaldım, (kapadılar.)

–675–

3 yol varsa, ortadaki kestirme değildir.

LIV
Oyunun İçi ve Dışı

–676–

En iyi aktör için rollerin en zoru oyunda, acemi, rolünü bir türlü iyi oynayamayan bir aktörü canlandırmak.

–677–

Bir tek oyun oynadı. İyi oynadı. Ve öldü. Çünkü tam oynadı.

–678–

En iyi aktör: Hiç kimsenin, sokakta yürürken, lokantada yemek yerken kendisini, gazetede, dergide resmini görmediği.

–679–

En iyi aktör: Adları ile yaşayan.
En iyi seyirci: Adı ile yaşayan.

–680–

Aktörler yaşamlarında en iyi oynadıkları rollerindeki durumlarıyla (bile) karşılaşsalar, hoşlanmazlar.

–681–

Ben oyuncuların seyircisi olamam. Çünkü ben seyircilerin oyuncusuyum.

–682–

Tiyatro için kötü yazılmış birçok oyun vardır.
Ama o oyunları iyi oynamış oyuncular çok azdır.

–683–

Normal bir insanın içebileceği ölçüdeki bira biradır. Bundan fazlası değildir. Ama ben onu bira sanır onu içerim.

Bu bayağı sözüm, denenmeye değer: Kendinizi denemiş olursunuz.

–684–

Son zamanlarda tiyatrolarda öyle oyunlar oynandı ki:

Burjuvanın eğlencesi mi yoksa eğlencenin burjuvası mı ben iyi çıkaramadım.

–685–

Sarhoş rolü sarhoşken oynanmaz. Ama ayık rolü de ayıkken oynanmaz.

LV
Cennet-Cehennem

–686–

— Cennetin kapısı neye sımsıkı kapalı böyle?
— İçindekiler kaçmasın deye.
Öyleyse neden bize başka türlü bellettiler: İçindekiler üşümesin diyedir dediler.

–687–

— Cehennemin kapıları neye ardına kadar açık, kaçmayorlar mı?

— Kaçanlar olmadı değil, ama çabuk döndüler.
Oysa, onu da bize oraya kimse isteyerek gitmez diye sunmuşlardı.
Kilidin görevini yeni yeni anlıyorum. Bu arada anlamını da.
Öncekiler bizden yalnız saklamamışlar, şaşırtmacaya da başvurmuşlar.

–688–

Bir rüyadan:
— Üzerine cennet yazılı bu kapı neden böyle sımsıkı kapalı?
— Bir çıkan bir daha dönmüyor da.. İçerdekiler kaçmasın diye sürgülediler.

LVI
İki Kere İki Dört'ler

–689–

Korkaklar saklar. Aptallar sorar.
Korkmayan örtmez. Cesur söyler.

–690–

Ağlayan insan çocuksa gözyaşı eğitimi yapıyordur. Yetişkin ise gözyaşı dökme kabiliyetini denemeden geçiriyor demektir. Ki ben bunu akılca doğru buluyor, gönülce buna inanmıyorum.

–691–

Hiç kimse kimseyi ikinci bir ölümle öldüremez. Çünkü herkes nasıl olsa birinci ölümüyle ölecektir ve çünkü kimse kimseyi sonsuz yaşatamaz. Çünkü Sonsuz da bir ölümün adıdır. Ve ancak, insanın küçüklüğünü bir başka yönden gösteren işaretlerden biridir. Birbirimizi bu konularda aldatmayalım.

–692–

Tarihin en büyük katili bir insanı canlı varlığıyla hayatın içinde ölümden alıkoyacak insan olacaktır.

LVII
Eski Sözlere Rötüşlar

–693–

“Vicdan en rahat yastıktır” diyor bir söz. VARSA

–694–

“Lafla peynir gemisi yürümez.” BATAR

LVIII
Son ve Suz'dan

–695–

Sonsuz, bilim'in nefes aldığı; yani yaşayabildiği bir ora'dır..
ise.

Onu "herhangi bir şeyle" durdurmak sanırım ki "dialektik"
olmasa gerektir.

Bilmem.. Anlatabildim mi!

İnsanı unutmaz isek.

8 Temmuz 1980, SALI

'ÇA

otokopi, deneme

*Tüm dünyayı
Kucaklamak istedim;
Kollarım yetişmedi.*

Özdemir Asaf

Sanatta etkili olmayı amaçlarımdan biri sayarım.

Bu yolda araçlarımdan biri, üzerinizde etki yapmak istediğim siz seslendiğim insanlarsınız. Yani amacım sesimi iletmek olan okuyucular, şiir severler.

Hiç çelişki yok bunda. Benim yaşam deneyim, sizlerin deneylerinizden yararlanarak zenginleşiyor da ondan. Bu yüzden gözüm-kulağım sizde. Kısacası her boyutu her anlamıyla, işçilik benden, gerçeklerin çoğu sizden diyorum.

O yüzden zengin bir kaynağım var, şiirimi besleyen.

Kıskanç, bencil değilim..

Doğumlar, düğünler, aşklar, sevilir, şölenler sizden olsun, dile getirmek benden, şiiri, şarkısı benden.

Sizleri karşıma almak bana bir güç daha katıyor. Yalnızlığı-mı görüp anlama gücü. Öyleyse acıları, ayrılıkları, yalnızlıkları, özlemleri'nizi de ben duyarım, ben anlarım diyorum. Onların da çıraklığı sizden, ustalığı benden.

Sanki asılacakmışım.. Ölecekmişim.. Son sözünü söyle demişler gibicesine..

Ben hep böyle yazmaya çalıştım, irili ufaklı, ne yazdımsa.

— En çok hangi kitabınızı, hangi şiirinizi seversiniz? diye sormuyorlar mı!

En çok hangi asılışımı sevdiğimi söyleyemem ki.. Açıkçası: Bütün asılışlarımı, ölümlerimi seviyorum demek geliyor içimden.

Yazarken, yazdıkça, yazınca yorulurum. Yorgun düşerim.

Aklımdan geçenleri, geçerken toplamak işim değil. Aklımdan durmamacasına birşeyler geçer.

Onları gidip biriktikleri yerde darmadağın, üstüste yığılmış durumlarında gider bulurum.

Giderken de kendimle götürdüklerim onlara katılınca.. Daha karışır durum.

Orada yazarım. O zaman yalnız ben yokumdur artık. Olabildiğince insan deneyi oradadır. Çoğalmıştır insan zamanları orada.

Beni aşmış, bizleşir bir yoğunluğa varmıştır birikenler.

Yapmacıklığa yol kalmamıştır. Kimse kimseye yutturamaz artık, yutturamayacaktır duyularının sıcaklığındakilere duyularının sıcaklığındakileri. Çünkü soğutur zaman. Ve ayrılır sıcaklık dereceleri duyanların ve duyulanların. Ne yeni olmak hırçınlığı vardır o yolda ne de eski sayılmak korkusu. Zamanlar tekleşmiştir gibi. “Gelmiş” geleceğe dayanmış, “geçmiş” geleceği aşmıştır.

Ortak duyular deneylerini yaşamın, yaşamların enine boyuna açmış, aydınlatmıştır. Sevginin kokusu kine, yaşamın rengi ölüme karşılıklı bulaşmıştır.

O an belki daha doğmamışımdır; öncekilerin ve gene sonrakilerin deneylerini görmekteyimdir. Belki ölümü geçmiş orada sonrakilerin (ve gene öncekilerin) deneylerini duymaktayım. Deneylerden geçmekteyimdir.

Sözcükler kavramların ve anlamların tüm gelmiş-geleceğini yansıtmaktadır. Yoğunluğu sağlayacak bir birikim alanı vardır karşımda. Ki budur işte seçmede yalınlığı veren.

Ve o seçmedir yorgun kılan. Çünkü o kadar çok deneyin, o kadar çok karşılığı ve örneği yığılmıştır ki önüme, uzun yaz-

mama hiç gerek yoktur artık. Zaten uzun yazmak için buralara gelmek ve beklemek boşunadır.

Yaşamda akıldan geçenleri geçerlerken toplamak her türlü uzunluğu kolaycana verirdi. Ve bu yola girmek olanaksızdı..

Karşımdaki bu birikmişlik, bana, hep kısaya varmak için yorulmayı yeğletmiştir. Az'lık uzunda, alt-alta'da, ölçüsüz sözcük sıralama yollarında (dilation) suyu çok kaçırmadan ileri gelir.

Önümdeki zengin yığında ben özü ancak kısa ile elde edebilirim. Yolumun gelişi ya da gidişi diyeyim, zaten zor ve yorucu.. Dönüşü ya da varışı diyeyim gene zor ve yorucu olacak. O halde neden varınca sonra, ileride atılacak şeyler taşıyayım.

Kısayı ve kısada ağırı (gramaj) bulmak için en iyi ortam varken.

Yeni olmak hiç kalıyor burada. Hiç kalınca eskimek diye bir şey de kalmıyor ortada. Onun için (ben) yıllardır koşarım yorulmadan. Yarışın uzaması, benim için. Yarış ne kadar uzarsa o kadar iyi koşacağımı biliyorum. Yarış sözün gelişi.

Ben koşarım. Koşuyu bırakmam söz konusu değil. Başlamışım bir kere. Aklımda, bir zaman parçası içinde herkesi (bazılarını) geçmek yok. Yalnız koşmak fikri var.

"Ne yapıyorsun?" diye sorsalar, "koşuyorum" derim.

"Ne yapacaksın?" diye sorsalar, vereceğim cevap "koşacağım"dır.

Bir zamanlar koşuda kimler yoktu. (Ki) Şimdi onları göremiyorum. Onlar başka bir yerdeler.. Paralardalar, kasalardalar, masalardalar. Kınamıyorum onları.

Yaşamları son bulanlar oldu. Ama onları görüyorum. Onlardan da koşmakta olanlar var şimdi.

Sana seni anlatmak için, daha doğru bir deyimle: Sana ulaşmak için yaşam deneylerinin tüm açılarından tanınmış, yaşanmış olması gerekiyor. Deneyler, deneylerim, deneyleriniz.

Deneylerine benim deneylerimin bir katkıda bulunabilmesi için senin deneylerinin benim deneylerime bir vurgulaması gerekir.

Sen ile ben arasındaki bu dengeleşmede "dünkü bugünkü, yarınki onların" da payı, aramızdaki vurgulamada olduğunca eşit.

Bu eşitliğı işim gereğı ben değıştirim. Senin ve onların adına yazma-açıklama işini yapıyorum. Katkılama oranlarını araştırıyorum.

Seçme, istifleme, sunma sorumluluğı bende. Biçim, sesleme, söyleme, tartma yükünü ben gururla taşıyorum.

Ve korkusuzca adımı koyuyorum.

Önce sana seni anlatıyorum, kendimi sana anlatma içinde. Öylelikle sen bence anlatılmış olmaktan çıkıp kendince kendine anlatılmış oluyorsun.

Onun için başaramazsam unutacak, itecek, silecek sensin. Bana: Sen yoksun diyecek sensin.

Başarırsam da.. İşte onun içindir ki: Koşuya devam.

Eski defterlerimi karıştırıyorum. Öyle kötü yazılar, şiirler yazmışım ki. Hem övünüyorum hem hüzünleniyorum.

Övünüyorum, çünkü: Demek ki, diyorum kendi kendime.. O kadar yakın ve yalın olabilmişim kendime. Demek ki daha bozulmamışım.

Hüzünleniyorum çünkü: Ah neden bunların da söyleniş biçimlerini bulamıyorum diye diye, istemeyerek yırtıp atıyorum onları. Demek ki diyorum kendi kendime. Daha işin hünerini çözebilecek kadar usta'laşmamışım.

Hiç yoktan iyi. Kendi kendisinin çırağı kalmak.

Bedenim dinlendiđi zaman kafam en tehlikeli dűřüncelerle yorgun.

Bedenim en tehlikeli işlerle uğraşırken zihnim dinleniyor.

Doğrusu, ben kendime her zaman bir zorluk çıkarmanın yolunu bulma ustası olmuşumdur.

Erip de yapmadıklarım benim ne ise o olan değerimin asıl dayanağıdır.

Beni başkalarından ayıracak özellikler buradadır.

Yaptıklarımın çalışmaları ve çabaları sonucunda varabildiğim yeri gösterir ancak. Ki bu herkesin yaptığıdır. Beni başkalarıyla birleştirir.

Vah Vah Hey Gidi Hey

“Yaşamım, bana biri tarafından
oynanmış kötü ve acı bir
oyundan başka bir şey değil.”

Tolstoy

Benden az bilenlerin önünde onların öğretmeni, bilgin’iyim. Konusunu iyice bildiklerini bildiklerim karşısında iyi, suskun bir öğrenci, dikkatli bir dinleyiciyim.

* * *

Merak ettiğim bir şey için hiçbir kitap okumadım. Hep bilmek, öğrenmek içindi seçtiğim kitaplar. Kısacası, ilk kitabım Alfabe bence ne ise, sonra okuduğum kitaplar da hep öyle olsun istedim.

Denebilir ki, (hiç okumadığım) polis romanları, korku romanları, ruhsal konulu kitaplarda da kim bilir ne öğrenilecek “yan bilgiler” vardır.

Derim ki: Onca tasvir arasında oraya-buraya serpiştirilmiş öğrentileri, taa uzaklara itilmiş insanların silik gölgelerinden edinmek için Çekhov’a niçin yalan söyleyeyim, niçin yalancı düşeyim.

* * *

Öğrendiklerimin çoğunu dinlediklerimden,
Bildiklerimin çoğunu düşündüklerimden,
Unuttuklarımın çoğunu yaşadıklarımın,
Yazdıklarımın çoğunu unuttuklarımdan çıkardım.

* * *

En uzun hep kendime konuştum,
Başkalarına hep kısa yazmak istedim.
Ne kendim dinledim ne başkaları...

* * *

Bilenlere bir şey anlatmanın söz yahut yazı biçem'i (üslûp) ile bilmeyenlere anlatmanın biçemi apayrı'dır. İkincisinde anlatı tadını anlatım biçimi bozar. Ama buna karşın okuyan da satırların üzerinde yüzmez, içine girer. İkisinin de yeri var yazım'da ve sözüm'de. (Yazım kılavuzu var, neye "Sözüm Kılavuzu" olmasın.)

Örneğin: İleride okunacak, açıklamalı bir olayı burada, sanki herkes, aynı kuşaktan, aynı çağdanmış gibilerden, şöyle bir anlatayım..

"O gün sabah hava güneşli idi, öğleye doğru bulutlar yağmur getirdi.. (Mayıs ortalarında bir gündü.) Sait Faik'in cenaze töreninde, camiden mezarlığa yönelirken gene güneşlenmişti hava. Zincirlikuyu'dan dönüşte, dağıla dağıla Beyoğlu'na doğru gidiyorduk; Fikret Ürgüp, Safder Tarım, Enver Orhon bir de ben... Sözleşmiş gibi, Mutfak'a geldik çıktık. Hava bulutlarla kaplı, ama yağışsızdı.."

* * *

Kim bilir kaç yıllık bir büyücek defter. İçinde aforizma, şiir, öykü taslakları, tasarımları, bir sürü düş ve düşünce kırıntısı. Ben hep öyle yaptım. Şiirlerimin, öykülerimin, aforizmalarımın, günlük notlarımın ayrı ayrı defterleri olmadı. Kiminin altına tarih koymuşum, saat bile koyduklarım var.

Ama, bir sayfada, yazıların arasında, iyice, (bir daha okunmamak üzere) karalanmış üç sözcük. Okunacak gibi değil. Hemen, altındaki sözcükleri anımsadım. “Ölüm bir bakıma” yazmış olduğumu yıllar yıllar önce. Sonra neden karaladığımı da anımsadım. Ardından ne diyeceğimi ve neden caydığımı da anımsadım. Bunun adına “bellek” deyip işin içinden çıkmak pek kolay değil. Bilimsel kalıyor bellek sözcüğü. Daha bilimsel sözcükler galiba sanatın çıkış ya da varış noktası: Bu ne biçim laboratuvar, ne biçim arşiv şu gözde başlayan, gözde biten.. Ve gözde bitenden sonra gene bir başka yerde, yönde süren, bitmeyen, tükenmeyen, (unutulmayan) unutmayan kafa, şey bellek, yok laboratuvar, arşiv.. Devenin başı da olan baş.

* * *

Nuruosmaniye’den Cağaloğlu meydanına doğru yürüyorum. Cadde sağlı sollu parketmiş otomobil ile daraltılmış. Cağaloğlu’ndan Çemberlitaş’a doğru oto geçiş yolu var. Onlar da cadde-nin kalan orta şeridini zincirleme tıkamış. Zigzaglarla ilerlenebiliyor. Kaldırımlar, halıcılarca ve kuyumcularca kovulmuş matbaacıların yerlerine görkemli ışık ve vitrinlerle kurulmuş turizm endüstrisinin seyirlik halılarını, mangallarını, altınlarını, taşlarını seyreden turist kümeleri ile tıklım tıklım. (Lâf aramızda zamanın basımevleri de hiç iç açıcı görünmezlerdi.) Gezdirme otobüsleri zaten koskocaman şeyler. Turistler de böylesi yerlerde ikişer üçer dolaşmazlar nedense. Bir küme turist, kocaman bir vitrinin önünde.. Her biri öbürüne, onun da görmekte olduğunu yeniden kendince yansıtıyor. Büyütülmüş vitrinler, büyük halılar gerilmiş büyük salonların içinde, çoğunlukla almayacağı bir kilim ve halıyı inceleyen çift (yaşlı) turistler. Karı koca, döndüklerinde o halıyı ya da kilimi almamakla yanlışlık yaptıklarını birbirlerine anlatacaklar İstanbul izlenimlerini yenilerken. “It was beautiful darling... beautiful...”

Meydanda, önümde bir kamyon belirdi, mavi kasalı. Arkasındaki yazı beni ardına çekti, mihladi. Bir süre ardından yürüdüm:

“Ne söylersen bir eksik.”

Hemen sağa sola bakınmaya başladım. Bir tanış olsa da, bunu ona göstersem, paylaşsak.

Nuruosmaniye caddesi yukarıda çizdiğim gibiydi.

Ne söylersen, bir eksik.

* * *

Rüya

Birden uyandım. Sıcağı sıcağına, bir rüyanın üzerinden indim gün'e.

Gençlik yıllarımdan bir kesit.. Yaşanmışa benzer olaylar, yeniden ardarda sıralanmıştı. Zamanları ve yerleri biraz değişerek, konular yan yana kendi örgülerinin çizgisinde bütünleşmiş, masalımsı bir dizi çıkmıştı ortaya. Yerler aynı yerlerdi.

Olaylar havadaydı, ayakları bir yere değmiyordu.

Bilmem, derinlemesine kavrayamayacağım ama, sanırım düşünülmüş de gerçekleşmemiş düzeyde bir tablolar toplamı.

Şimdi de belki aynı konular hazırlanıyordur, yarınlardaki bir rüyaya.

O zamanlar nasıl ben o rüyadaki idim de ama başka bir düzeyde idimse, bugün de yarınki bir rüyama göre ayrı bir çizgi-deydim.

Çok rüya görenlerden değilim. Gördüklerim de hemen silinir.

Fakat bir yapı gereği sanıyorum; gene de gelecek rüyalara hazırlıklar yaptığımı yadsıyamayacağım.

Lise ötesi, üniversite yıllarını kapsıyor.

Masalımsı öykülerdi. Gezmeler, tozmalar, giysiler, arabalar, kotralar, tatiller.. Paralı, pullu, gösterişli bir kesit.. Hiç öyle zamanlar içinde yaşamadım. Ko'madı bana.

Ama bir rüya anımsıyorum.. Matbaacılık, kitapçılık dönemim. Ondan bir parça geçmişti bir rüyamdan.. Tıpatıp *yaşamış olduğum*'du. Uyanınca hayli zor döndüm uyanıklığıma..

O, ko'muştu.

Coşkulu olduğumuz dostlar çevresinde herkes daha yakından *kendisi* oluyor bence. Kim içinden ne geçerse, ilk-söz ya da karşıt olarak aklından geçeni de, geçecek olanı da hemencecik deyiveriyor. Dilimizde yaygın, espri yaptın, espri yaptım deniyor ardından.

Böylesi topluluklarda beni en tedirgin edip kaskatı yapan ürkü alınganlık denen o söyleşi-bozucu, günü, geceyi, masayı, şişeyi, bardağı darmadağın eden (içine eden) sinirsellik, esnek-sizlik, tekdüze'lik... Ardnıyet.

Tomris Uyar'ın *Göndökümü* 'nü okuyorum: "Okudukları kitapları yerli yersiz sıralamayı kültür belirtisi sayanlardan tiksiniyor... Dilimizde yayınlanmamış kitaplardan söz açanlardan da ve özellikle kendi bulduklarını sandıkları önemli yazarlardan, bilginlerden yazılarında alıntı yapmayı iş sananlardan."

Sonra satır başı edip:

"Yalnız, kitap yaşamının bir parçasını oluşturuyorsa, derin bir iz bırakmışsa, ondan söz etmemek de kadir bilmezlik oluyor düpedüz."

Ve bir kitap adı verip yansıtır.

Kitaplara yöneldiğimde, ben, edindiğim kitapların bir bölümünü –ileride okumak üzere– görürdüm. Çok vakit olacaktı, nasılsa... Uzun bir yarınlara zinciri, bitmeyecek yılların, sonsuz günleri geceleri olacaktı.

Sonra, okuduğu bir şeyi anlatanları, yaşadıkları bir serüveni, buldukları bir deyişi, bildikleri, öğrendikleri bir deney'i –yerli-yersiz de olsa– sıralayanları dinledim, ve Tomris'in öbür çiziklerini de. Çok şeyleri de öyle öğrendim.

İlkin aklımda zaman kazandığım vardı. Bir kitap okunmuş, anlaşılmuş, özeti alınmış, bir yaşam olayı aşılmıştı. Önceleri acele onları bir başkasına hemen satmaları denedim. Birkaç kez, başımı kayaya çarpınca, taşıma su ile değirmenimin dönmeyeceğini anladım.

Ama gene de o yüzden, kazancım daha çok ve iki kat oldu deyebilirim, sonuçta.

Onlar olarak kendim oldum, ben de. Her uzmanlık, biraz, yarıyariya'dan az ya da çok, karşılıklı içeriden veya dışarıdandır. Her biri, bir başka uzmanlık türünü oluşturur.

Kendimi öğrenişim, sonuna dek hep onlarla sürsün istiyorum, onları öğreneceğim son ân'a kadar.

Avusturyalı bir (doktor ve avukat) yazarın kitaplarından birinin başlangıç sözünü anımsıyorum:

"Yaşamım boyunca her kime rastladımca ondan kesinlikle bir şeyler öğrendim."

Rüyalar Yaşanca'lar

Çok, çok-az rüya görürüm. Bunun nedenleri beni ilgilendirmmez. Çok rüya gördüklerini söyleyenler olduğunu da biliriz. Anlatırlar, anlatırlar. Dinleriz, ya da yarım kulakla dinleriz.

Şimdi uyandım. Baktım, dün gecenin kanyak'ı ölçülü gitmiş:Bitmeseymiş daha bile gidermiş hani.. Ama cıgara? O birazcık çok tütmüş. Başka zamanlardan bilirim. Süt ısıttım. 40 santilitrelik bir bardak.. Kaynar mı kaynar.. İçtim.. İyi geldi.. Bazen o bile bana mısın demezdi.. Onun için, dün gece cıgarayı birazcık fazla kaçırmışım demiştim. Çünkü şimdiki üçüncü sabah cıgaram rahat tütüyor, onlardan anlıyorum. İnsan bir şeyi başka bir şeyle daha çok, daha iyi anlar.

Aslında, ne o - ne bu. Umurumda değil de ondan.. Neden umurumda değil? Biliyorum. Dün geceki rüyamın üzerinde tütüyorlar da ondan.

Dün geceki rüyamın, sizi ilgilendirmeyeceğini biliyorum; anlatmayacağım. Çünkü sizlerin de rüyalarınız olduğunu biliyorum.

Hani, çekmeceler, kutular, eski bir çanta, bir torba.. Hemen hemen çoğumuzun vardır. İçlerinde bir sürü eşya.. Parçası eksik bir saat.. Kırık bir kilit.. Kopuk bir zincir.. Bir kalem parçası. Yarım bir anahtar.. Tek bir kol düğmesi.. İçi boş bir derecelik.. Bir rozet.. Paslanmış bir şey.

Arada bir açılır o çekmeceler, kutular. O zarflar.. Bakılır,

bakılır.. Dalınır gidilir. Bazı parçacıklar daha çok durdurur, düşündürür.. Elinizde tutar tutar, evirir çevirir, bakar da bakarsınız.

Sonra bir başka şey vardır onun da yanında. O da bir başka öykünün, bir başka yaşanmışlığın tanığıdır. Kim bilir, belki aktörlerinden biridir o şey yaşanmış bir düşüncenin.. Belki de düşünmüş bir yaşanca'nın seyircisidir.

O dalıp gidilen nere ise, ne ise ve de kim ise.. Tümü birbirlerine bağlı ya da yakın kalmış, yani *oldukları gibi* duradurmuş.. Size bakmaktadır tümü.. O zamanlardaki gibi.

Bir sürü işiniz var ya! Amacınız, sözünüz, alacağınız.. borcunuz.. bir sürü şey.. Bu parça parça, gününüzü dolduran şeylere *yaşanca* diyorum ben.

Evliliğinizi, umudlarınızı, yanılgılarınızı, yanlışlarınızı, saç taramalarınızı, aynaya bakmalarınızı, yaralarınızı gizlemelerinizi, boyanmalarınızı, kirlenmelerinizi, buruşmalarınızı, ütülenmelerinizi... Islanmalarınızı, kurulanmalarınızı, acıklarınızı, susamalarınızı.. Parça parça birleştirip sürdüren ve sonra yerlerinde kalıp sizi yarınlara uğurlayan, yaşantılarımızı yaşam bütünlüğüne erdiren elle tutulur veya elle tutulmaz olan *şey*'ler.. Yani *yaşanca*'lar.

Bu *yaşancalar* sizin cafcac'lı yaşam kişiliğinizi.. Yani kısacası sinirlenmelerinizi, küfürlerinizi, yalanlarınızı, kızmalarınızı, dayak atmalarınızı, dayak yemelerinizi, gücünüzü, güçsüzlüğünüzü, pisliğinizi, aşağılıklığınızı, küçüklüğünüzü, gözlüklerinizi, saatlerinizi, çakmaklarınızı, o pis paralarınızı süsleyip yıldızlayan, kırıp yapıştıran.. Düşlerinizde gerçekleşip kafanıza çarpan *yaşancalar*..

Yerinde davranışlarınızı, saygıdeğer tutumlarınızı, aydınlatıcı düşüncelerinizi, alçakgönüllülüğünüzü, olgunluğunuzu, bağışlamalarınızı, hüznlerinizi, yarım bakışlarınızı, düşlerinizi, göz yaşlarınızı, parasızlığınızı, umutlarınızı, ılımlılığınızı kuran *yaşancalar*..

Siz gidersiniz.. Kalır onlar. Size kokularını, renklerini, esinlerini bırakırlar.. Siz gidersiniz.

Saatiniz düşer, sevgili (o yok olası) çakmağınız yürür.. Kalemınız biter.. Defterinizi unutursunuz bir yerde. Paranızı çaldı-

rırsınız.. Güzelim gömleğiniz lekelenir, yırtılır. Üstünüze şarap dökülür, yepyeni giysiniz batır. Huysuzlanırsınız. Gidersiniz.. Amacınız vardır ya!

Onlar yerlerinde kalırlar. Yarın size bir mutluluk parçası sunmak için sizi mutsuzluklarınıza yolcu ederler.. Bilmezsiniz.. Bilmezsiniz.. Uğurlarlar sizi. Hani o şarabın giysinize dökülmesindeki yaşantıda sizi kıpkırmızı eden *an* vardı ya! O, orada durur kalır.. Siz gidersiniz. İşte o *an* size ileride sıcak bir katkıda bulunacaktır.. Acıyarak.

O yaşancalarınızın tek başlarına ufacık gibi görünüp, belki tüm yaşamınıza eşit değer ve anlamdaki ağırlıkları, bir yerlere çöker.

Kendi başlarına çekmecelerinizde, kutularınızda işe yaramayan, ama atamadığınız o *şeyler*..

Yaşancalarınızın düşünsel olanları nasıl kafanızın çekmecelerinin birinde ise, maddesel olanlarının elinizde kalanları da kutularınızda öylece durur. Atamazsınız.. Siz gidersiniz.. Bütünlüğünüzün üstüne titreye titreye.. Ama aslında bölüne bölüne.. Parçalana parçalana gidersiniz.

Kulağınıza bir şarkı uzanır.. Birden dalarsınız.. Kala kalırsınız durakta.. Ama dolmuş gelmiştir, binersiniz.. Gidersiniz...

Ve sonunda, dün geceye kadar gelirsiniz.. Uyursunuz.. Bir rüyaya uyursunuz.

Gördüğünüz rüya, o tek başlarına yaşamınızda artık bir işe yaramayan ve çekmecelerinizle kutularınızda bekleyen yaşanca'larınızın, birleşip oyunu kurmalarıdır. Sahnesi uyku durumunuzdur.. Seyredersiniz.. Kendinizi seyredersiniz.. Yapyalın.

Hani gidiyorsunuz ya! Şimdi gidin ya! Uykunuz sizi, kımıldasız, tutar.. Gidemezsiniz.

Hani bir şarap dökülmüştü, gömleğiniz leke olmuştu.. Siz bozulmuşsunuz. Oysa tam onun yanında sevgi ve özlem duruyordu.. Görememiş, sezememiştiniz. İşte o iki paralık gömleğiniz.. O kimsede eşi olmayan, dışarıdan yeni gelmiş, herkesin baktığını sandığınız gömleğinizin lekelenmesine bozulmakla içine ettiğiniz yaşamınızdaki yarım bıraktığınız oyun oynanmıştır. Ama o başrolü oynayan kadın, siz uyanınca hüznü kılmaştır sizi. Kimdir o!

Onu da bir başka, bırakıp gittiğiniz yaşam öykünüzden getirmişlerdir yaşancalarınız, dün geceki rüyanıza.

Hani kutularınızın birinde bir saç tokası vardı ya! Siz onu ne sanıyordunuz? Öyle bir saç tokası mı?

Demek o öyle bir saç tokası imiş.

Bir asma çubuğunda bir salkım var. O salkımdaki üzümler arasında kuruyup morarmış bir tanesi var. O üzüm tanesi bana gelir. O üzüm tanesi ne zaman bana gelse alır beni götürür. Ben Hacıbayram'a giderim. Hacıbayram'da bulurum kendimi, orada olurum.

Yedi yaşında değilimdir. Babam ölmemiştir.

Ben o üzüm tanesini ne zaman yesem o sokaktaki o evde olurum. Damacana kırdığım o evde.

Ben o üzüm tanesini her yediğimde, yerim. Yedi yaşındayım.. Babam ölmemiştir. Cumhuriyet ilân edilmemiştir.

Ben Hacıbayram'daki o sokağın o evine giderim. Beni götüren o üzüm tanesini yerim.

Babam ölmemiştir. Olanlar olmamıştır.

Bir asma çubuğunda bir salkım var.

Ankara’da Hacıbayram’da doğduğum evi, yıllar sonra, gösterdiler de gördüm. Daha önce, albümlerdeki resimlerini göstermişlerdi. “İşte bu doğduğun ev” diyerek. Resimlerde ve Ankara’ya gittiğimde göstermemiş olsalardı ben nereden bilebilirdim.

Ama evi dışardan görür görmez, arkasındaki küçük bahçeyi, yanımızdaki komşumuz, Ankara’nın yerlisi Fatma Hanımı hemen çıkardım belleğimden.

Ben o evden yedi yaşımıdayken ayrılmıştım. Bana gösterdiklerinde on yedi yaşımıdaydım.

Komşumuz Fatma Hanımı hatırlayışıma dayanaklar çok. Yedi yaşına kadar sürekli komşumuz. Fakat arka bahçeyi, ve orada (bana sonradan kimsenin anlatmadığı, unutup gittiği, ben anlatınca annemin, teyzemin hemen hatırladığı) ancak beş yaşlarımda iken kırdığım dolu damacanayı ve içinden bahçeyi tüm kaplayan suların yayılışını bana kimse anlatmamıştı.

Bir de doğumlarımızın (ikiz kız kardeşimle) beşinci yıldönümü akşamını ve bisikletlerimizi (kız kardeşiminki yeşildi) hatırlıyorum.

Ve arada yaşlara göre belleğe sırayla dizilmiş izlenimler. Kimi daha sonraki bir başka olay ya da öyküye bağlı, kimi anlatıla anlatıla anılar dizisinde yer etmiş izlenimler, olgular.

Bir de, kimsenin anlatmasına gerek olma’dan belleğime sipsivri saplanmış olan, Ormanda (!) bir kır gezintisinde kayboluşum. Bunu doğrudan doğruya kendim hatırlıyorum. Bana o konuda anlatılanlar öykünün özü üzerine sonradan eklenen değişik görüş açıları olarak belleğimde yer almış.

Albüm adıyla şiir diye yazdığım şu satırları buraya alışımın nedeni, onun daha çok yaşam öykümü anlatması olsa gerek. Kendime göre şiir saymadığım ama anılarım adına da vazgeçemediğim.

Hazırlanırken

21.12.1950

3üncü saat
30 dakika

Bir haftaya kadar yeni bir yıl başlayacak. Acaba yıllar zaman içinde, ayırıcı olmakta en iyi ölçü müdür? Daha açıkçası; zaman içindeki ömürleri en iyi yıllar mı bölmektedir? Daha da açıkçası; zaman içindeki ömürleri en iyi olarak bölenler yıllar mıdır?

Yaklaşan yıl ile, o yeni yıldan ileriye doğru (yani itibaren) tutacağım defterde, hayatımın sürmesini yıllarla mı ayırabilmiş olacağım? Herhalde hayır. Şimdiden biliyorum ki, 1951'ler, diğerleri, yani 52'ler, 53'ler, 54'ler, 55'ler beni dilim dilim edemeyecekler. Çünkü bende, eskiden gele gelen hayatımda yılların o kadar kesin bir rolleri yok. O halde, bundan sonra da olamaz.

Hayatı saatlerin bölmesi de benim için çok uzak. Ama hayatlarını yılların, saatlerin hatta dakikaların böldüğü insanlar yok değil. Öylelerini biliyorum. Fakat şükür ki ben onlardan yüksekteyim, nebatî, hayvanî yaşamaların üstündeyim.

Bulunduğum mevki onlarınkine nazaran yüksektir, buna inanıyorum. Bu inanışım, içimdeki mesut olma havasına hiç yaramıyor, onu da anlıyorum. İnaniyor ve anlıyorum ki durumum, mesut olma, mesut etme rüzgârlarının içimden dışarıya yahut dışımdan içime doğru esmelerine set çekmektedir.

Saadet üzerine şu arada laf söylemek niyetinde değilim. Sa-

adet anlayışının derecesini şu söz biraz anlatacaktır: Ben, zor mesut olanlara yakınım.

Niyagara şellâlesi tabiat kanunlarına göre akmaktadır. Ben, onu görmek istiyorum. Ama hayran olduğumdan değil. İşte meselem bu: Ben hayran olamıyorum, hayran kalamıyorum. Oscar Wilde onun için: "... bu muhteşem, bu gümüş su kitlesi yukarıdan aşağıya değil de aşağıdan yukarıya aksaydı kim bilir ne kadar daha tesirli, ne kadar daha güzel olurdu!" diyor. Wilde'ın herhalde o an kendince bir maksadı vardı. Fakat dediği gibi de olsaydı ben gene Niyagara için kendimden geçmezdim. Ah geçebilseydim.

İnsanlara da hayran kalamıyorum. Yaptıklarını, dediklerini, ben de yapar, derim gibi geliyor. Hele eskiden hiçbirini kendimle ölçemezdim. Zannederdim ki 15. Asırda gelseydim Fatih Sultan Mehmet, 16. Asırda gelseydim Kanunî Sultan Süleyman, 17. de gelseydim ..., 18. de... , 19. da..., ben olurum. Yirminci asırda işi değiştirdim. Değişiverdi kanaatlerim. Nasıl olmuş, nasıl oldu bu anlayamıyorum. İyi oldu. Bu hal ile birkaç basamak aşağı indiğime sevindim. Zira aşağılarda kolayca mesut olmak var.

Bugün için diyorum ki: Eski asırlarda gelseydim, şimdi yoktum. Fatihler, Kanunîler, gene onlar olacaktı. Yirminci asırda, Atatürk ben olamazdım. Mustafa Kemal olurdu ve oldu. Beni iten, beni tutan, kurtaran Atatürk'tür. Buna candan inanıyorum. Atatürk'ü seviyorum. Atatürk'ü beğeniyorum. Atatürk'ü büyük görüyorum. Böylelikle, kendim de büyüyorum, büyüdüğümü hissediyorum.

Ben İstanbul'u alamazdım, İstiklâl Savaşı'nı başlatamazdım.

Eğer, "ben de İstanbul'u alabilirdim, ben de İstiklâl Savaşı'nı kazanabilirdim" deseydim bu yaşlarımda, etrafım için de, kendim için de öldürücü, yıkıcı, kırıcı bir mikrop olurum. Haklı olarak beni dezenfekte ederlerdi. Ama öyleleri halen var. Ve onları dezenfekte etmiyorlar. Demek ki onlar kırıcı ve yıkıcı, dağıtıcı olamıyorlar. Zararsız mikroplar, toz gibi şeyler. Onları dezenfekte etmeyişleri de bana huzur veriyor, rahatlık duyuyorum. Müsamahadan hoşlanıyorum demek. Avaz avaz bağırarak, bağırabilmek her babayığidin kârı değildir. Avaz avaz bağırarlara müsa-

maha gösterilmesi en önce bana kendi emniyetimi ihtar ediyor, huzura geçiyorum. Öyle ya: Bir gün belki ben de bir inanç için –kendimi tutmak isteyip de tutamaz– bağırabilirim. O ihtimalin göreceği müsamaha beni bugünden rahata kavuşturuyor.

Ne ve nasıl olursa olsunlar kemiricilerden hoşlanmıyorum. Ne kemirmek işime geliyor ne de kemirilmek.

Kemirile kemirile kusurlarımdan sıyrılacağımı, eksiklerimin tamamlanacağını, mükemmel olacağımı, her dileğimin yerine geleceğini ve getirileceğini, hızır gibi olacağımı yüzde yüz bilsem inanınız katiyen, asla kemirilmeye bırakmam kendimi. Nasıl olur da kötüye doğru bırakabilirim.

Ölüm beni korkutmuyor. Beni korkutan mezardaki kemiriliştir. Beni korkutan yalnız kendimin kemirilişi değil, hepimizin, sizlerin de kemirilişidir. Ölen birini mezarda bırakıp dönerken bunu hatırlar, titrerim. “Şimdi başlamıştır, devam ediyor” diye düşünmekten kaçmak için akla gelmez şeyler yaparım.

Düşüncelerin kemikleşmişlerinden çıktıklarımı bilseniz.. Vücuduma batıyorlar.

Şimdi yeni günün 5inci saati. Ben 1inci saatinde uyumak üzere yatağıma girmiştim. Aklımda bazı düşünceler vardı. Onları kovamadım, başımdan savamadım. Kalktım bu satırları yazdım. Ama, bilenler inanır: Beni uykudan alıkoyan düşünceler bunlar değildi:

“Hayatımı bir düzene sokmalıyım” diye helâda bir karara varmıştım. Matbaa mı açacağım; açayım.. Büro mu kuracağım; kurayım.. Üç beş kuruş elime geçsin de Yüksekalkaldırım’da her gün üzerlerine biraz daha toz konan kitapların içinde bir şeyler arıyayım. Fransızca gazeteleri Hachette’te kaçırmaktan dikizlemekten kurtulayım. Tasarladığım mevzuları derinleştireyim, yazılar yazayım.

İçimdeki ses beni harap ediyor. Diyor ki: “Çabuk ol. Aradığın, istediğin kitaplar tükeniyor. Kapışıyorlar onları. Yeni gazeteler çıkıyor. Ne mevzular var, ne makaleler var, göremiyorsun. Yeni kitapları kaçırıyorsun. Zaman geçiyor, geçtikçe de o kitaplar, dergiler, gazeteler dağılıyorlar. Biraz daha gecikirsen yerinden kımıldatamayacaksın. Çabuk ol!”

Dayanabilir misiniz? Vatmana kızarsam, biletçiye emekli subay edası ile çıkışırsam kim dinler mazeretlerimi?

Onların da başka emelleri var. Ben onları dinliyor muyum ki onlar beni dinlesin ve yatıştırsın:

“Üzülme, yakında istediklerin olacak. Bak keyfine” desinler.

Yanlamasına bakış çabalaması ile tel dolap başındaki hizmetçisini mutfak kapısında meşgul pozu ile dikizleyen hasis ev hanımı rolünü ister istemez takıyorum. Kendi kendime:

“Değmez be Özdemir, şu üç günlük ömrün dünyanın en sıkıntılı ve keşmekeşli devirlerine rastlamış. Ne yapalım. Talihine küs. Eğlenmene, yaşamana bak. Burada, böyle hallerde bütün Galatasaraylıların da hatırına gelen sonnet’nin son satırı:

Cueillez des aujourd’hui, les roses de la vie... ile Ronsard akla geliyor. Hay demez olsaymış Ronsard onu. Keyfi denkken o lâfi etmiş. Benim keyfim berbat, ona esir oluyorum.

Evet, helâda o kararı verip uyumaya geldim. Sonrasını biliyorsunuz.

Yazdığım şu satırların, bir silkinişe, uyanışa başlangıç olmasını diliyorum. Defterime yeni yıldan itibaren başlamamak da yıllar bahsinde kendimi/beni haklı çıkarıyor. Her şeyin bir zamanı sırası oluyor. O da yıl dinler mi, yıl bekler mi?

15inci yaşımıza girerken, anam ikiz kız kardeşimle benim için o devri saadete göre fakirane, bugünkü devri hâzıra göre şahane bir arkadaş çağrısı yapıp, sofraya donatmıştı. O günden bu güne 15inci yaşa devir hâdisesi değil de, anamın ak saçları daha canlı geldi. Anamın ak saçları o hâdiseyi canlı tutmuşsa ben neden 15inci yılımın dönümünü öne süreyim.

Demin “şükür ki” dedim. Ben şimdi onu “anama şükür” diye tamamlamak isterim. Babamın bunda hissesi yok. Çünkü o çok gerilerde kalmış. Birkaç fotoğraf hatıralarımı zorluyor.

Babam çalışkan adammış. Beynindeki damarı çatlamasına tek sebep olarak çalışkanlığı gösteriliyor. Cigara, içki, kadın, mehtap, musiki, saz vesaire tadacak vakti olmamış. Mektebi mülkiye, mezuniyet, mükâfatı sürgün ve Bitlis’te iki yıl hapis. Hapiste seslerden uzaklaşmış.

Eşkıyalar peşinde mutasarrıflık, mektupçuluk, kaymakamlık, valilik, uzun isimli bir mahallî idareler müdürlüğü, Devlet Şurası azalığı ve ölüm.

Adamcağızın sefahati damar sertliği neticesinde beyninde damar çatlaması olmasa gerek. Belki bir şeyler yapacaktı, ama vakit olmamış. Babama şükür. Beni Cumhuriyet ile yaşıt etmiş.

(direkli kaymakamı)

Kasap her müşterisi için bıçağını, satırını ayrıca bir bilemeye tabî kılar. Ben de her hatırlama ve taşma için bu defterle kendimi taze tutmaya gayret göstereceğim. Aksi halde geçtiğim yollarda ayak izim kalmayacak. Nurlu bir yola çıkarsam yolumun seyri bilin-sin. Kaybolursam beni kurtarmaya gelen bulunsun.

Sabah oldu gibi. İşte, ağdalı ağdalı uykuma doğru ilerleyen düşünceler çok defa elle tutulur hallere giriyor, beni sanki dürtüyorlar, uykumu geri püskürtüyorlar.

Baraj olunamayınca bu deftere düşünceleri akıtıp rahatlıyacağım.

(saat tam 6'da bitti)

Oto Roman

Birden yerimden kalktım. Bir bloknot çektim masamdan. Odam karanlıktı daha. Kalem el yordamı ile bulamadım. Işığı yaktım.

Başladım yazmaya. Yaşamımı yazacağım. Sabaha daha var. 3 ocak 4'e geçiyor. Yıl 1970.

Öbür odada karım ve en küçük oğlum Etkin, uyuyorlar. Büyük oğlum Gün ile ortanca Olgun da odalarında uykuda.

Şimdi gittim üzerlerini örttüm. Her zaman açılırlar, babalarının oğlu derler. Olgun başını yorgana gömmüş gene. İki gündür bir maymundan söz ediyor. Ağabeyi; "maymun (sana) bakıyor" demiş. Bu sabah uyandıklarında onlardan öğrendim. Çünkü sormuştum sabahleyin Olgun'a; "Neden dün gece başını yastığın altına almıştın?" deye. İkisi de gülerek aynı anda konuşmuşlardı.

Yaşamımı yazacağım. Birden karar verdim, bilmiyorum. Biliorum bilmesine ama neden olduğunu bir çırpıda söyleyemeyeceğim nedenlerden ötürü öyle demek zorundayım şimdi.

Artık, nedeni nasıldan çıkacak yazdıkça. Bir soruya karşılık olsun diye değil. Bir şeyi, ya da bir şeyleri açıklığa çıkarmak kaygusundan da değil. Yazdıkça çıkacak olaylar ortaya.

Evet, benim yıllarım yok. Yok artık. Benim olaylarım var. Yıllarım olayların arasına saçıldı. Olayları sıraladıkça, birbirine benzeyenleri topladıkça yıllarım da derlenmiş olacak.

Birinci, büyük, baş ve uzun olayım, "Ev olayım"a, geçmeden önce, şimdiki durumumu belirtmekte yarar görüyorum.

Şimdi İstanbul'da Bebek'de bir apartmanın birinci katında-

yım. Boğaz'ın kenarında, kıyıya elli metre var yok. Bir gemi boyu denizi görüyorum boy çizgimden. Yazın bunun yarısını yeşeren ağaçlar kapatırmış. Kapatsınlar. Ben ille denizi göreceğim, görmeliyim demedimdi zaten.

Geleli bir ay olmadı. Katımız yan daire. Çocukları salondan bahçeye çıkaran bir kapımız var ayrıca. Onlar çabucak bahçeye kaçıp, suların çamurların içinde bulanıp halıyı batırsınlar ve annelerini sinirlendirsınlar diye seçmedik bu sessiz yan bahçeli daireyi. Çocukların bahçe ile ilişkileri sürsün diye seçtik, kiraladık.

Bahçenin önemini söyleyen kim şimdi. O ileride çıkar mı dersiniz.

Ev

Benim yaşamımda, yıllarımı darmadağın eden olay ev olayıdır. Başlıyorum.

Yıl 1923. Ankara’da, Hacı Bayram’da resimleri eski kitaplarda kalacak kafesli cumbalı evlerden biri. Sokağımızın ucundaki mescit de boyasız, kararmış yanmış tahtalı.

Bizim evin bahçesi arkada. Avlu biçiminde önden bahçeli evler de sokağımızda vardı. Bizim bahçeyi yıllar sonra görmeye gittiğimde adımlarımdan korktum; birden kendimi dev sanmıştım.

Bir taş atmıştım da, köşede duran hani altı sepetli yeşil su damacaneleri vardı ya, onu kırmıştım. Evin o yedek su damacasından yayılan sular bahçeyi doldurmaya başlarken, yiyeceğim dayaktan çok, boğulacağımdan korktuğumu daha da unutmuş değilim.

Ben 11 Haziran günü sabahleyin saat de doğmuşum. Babam Mehmet Asaf da annem Hamdiye gibi doğum, çocuk fılan diye düşünmüşler. Teyzem Zahide ve anneannem Şaziment gibi. Nereden düşünsünler ki ebenin; “bir çocuk daha var” demesiyle beliren şaşkınlık sevincini. Ebe mi, o hiç sevinememiş, korkmuş.

O zamanların kendi kendine doğamayan çocukdan başka bir yardımı ve bilgi gücü olmayan ebesi, korkmasın da ne yap-sın. Biraz beklemişler, biraz daha, bir çocuk var gelmeyen.

Benim o saatlerimi tamtamına hatırlayan kimse yok. Tüm hazırlıklar bir çocuk için, tek yatak tek yorgan, tek kundak.

Yıl 1923, yer Ankara. Cumhuriyet ilânına dört buçuk ay var. Doktor aramak nerede bulmak nerede. Ama durum: Doğurtulmayan bir çocuk, doğum üstünde bir ana.

11 Haziran gününün geçtiğini söylemeliyim. 12 Haziran gününün başladığını söylemeliyim. Öğle olduğunu, öğleyi geçtiğini söylemeliyim.

- Çocuğun mu kurtulması, ananın mı? sorusu babama soruluyor. Karar ananın kurtulması.

Ankara'da bir tek forseps var. Çocukları doğurtmak aracı. O bulunacak, gelecek. İş doktor işi. Doktor hastahanesinden istettiği forseps'i bekliyor. Çocuğu, anayı zehirlememesi için rahimde başını darbeliyerek anlaşılmıştır.

Forseps'i getiren, sokağın başından çanta ile görünmüştür. Saat öğleden sonra üç. Ben doğalı otuz iki saat olmuş. Kapı açılıyor. İnanamayacağım kadar bir zaman aralığında, doktor:

- Doğum oluyor diye bağırıyor.

Evi düşünün.

Forseps çantası odada yere konduğu an kardeşim doktorun elindedir. Sağdır, yüzü kanlar içindedir. Anam kurtulmuştur. Babam, hiç kimsenin anlatıp, anlayamayacağı bir ruhtadır.

O geciken güzel çanta, o eski, o araçsız, güzel Ankara, o güzel çaresizlik.

Ben normal biçimimle doğmuşum. İkizlik gereği diyorlar kardeşim rahim içinde dönmüş, boynu içeride biraz büküldüğünden sağ yanağına dönük rahim ağzında kalmış. Doktor "hafifçe beynine dokunurum, ananın zehirlenmesini önlerim" derken sonra forseps ile almayı düşünüyormuş. Doktorun darbeleri kız kardeşimin sağ kulak altını yaralamış, kanatmış. Akan kanların sıcaklığından rahimde olan bir yumuşama doğumu sağlamış.

Kız kardeşimin doğum çıgıllıklarını anneanneme kim bilir kaç kere anlattırmışımıdır.

Derhal beyaz, bembeyaz pamuklar... Acele hazırlanmış yataklar, yorganlar, kundaklar. Ve, bizler için:

"Tam kaybolacakken beliren mutluluk."

KESTERE *ya da Şekerfare*

Bir Not:

Kierkegaard'ın: "Ou bien ou bien" adlı kitabı: Felsefe'de (ya da - ya da) var ya!

Oğullarımın en küçüğü de büyüyedurunken, -her çocuk gibi- yeni öğrendiği sözcükleri içeren cümleler kurmaya özenirdi..

A) Onların aralarında yap, yanlış (ters pers) olanları anımsamıyorum şimdi.. Evcek, gülüşüp onunla eğlenmeden, tümcesini ona öğrettiğimizi belli etmemeye özenerek, yeni sözcüğünün anlamını ve yerini belletirdik ona.

Bellek, aykırı düzenlemelere genellikle karşıt bir kurgu'dadır. Bir sistemi vardır onun. Ama bambaşka yönlerden, bazılarını, kendi genel kurgusu içinde tutar, unutturmaz.

B) Bazıları da, sözcüğün bulunması gereken yerin saptanmayışından yanlış olurdu.

C) Benim şimdi anlatmak istediğim üçüncü tür tümceleri bambaşka bir özellik taşırdı:

Bunlar, bizlerin kullanıp, üzerinde durmadan yineleyip geçtiği sözcükleri içeren türden olanlardı. Sözcüklerin harflerinin ya da hecelerinin değişmesinden oluşan bu türler, bizleri de eleştirir, uyarırdı. Anlamını, kökenini, gelişimini araştırmadan kullanıp durduğumuz sözcükler. Latineden olduğu gibi, türlü milletlerden, komşulardan gelmiş, tarihteki ilişkilerden artakalmış sözcüklerdir bunlar, dilde yer-etmiş kalmışlardır. Bir de, meslek

ve uğraşların ortak sözcükleri vardır. Her millet, karşılıklı bir alışveriş gereği o dallarda aynı ya da ona yakın kalarak değişmiş sözcükleri kullanır. Bunlar terimleşmiş olurlar, hemen her insan uğraşı alanında hayli vardır.

Diyeceğim şu:

Keser diye bir sözcük. O gereç marangozluk dalında durur. Oysa ilk işi kesme de değildir onun. Ama Türkçe köklere bir uyum bulmuş olarak, kesme işini benimsemiştir. Oysa şimdi “makas” yerine *keser* diyemez miydik. Keser’e de başka bir söz bulurduk. Ki kesin vardır da, keser onu aşır gelmiştir. Netekim “balta” deriz, ama nenin nesidir, ben bilmeyorum. Onun ödevi yarmak olduğuna göre –bir zamanlar– ve günümüzde de çok yerlerde “yarak” olarak kullanıldığını çoğumuz bilirler.

Etkin, –oğlumun adı– telkadayıfına “kelkadayıfı” derdi ve ben buna gülerdim, hâlâ da güler ve evcek kullanırım. Saçsız birini görsek, yanında telkadayıflı bir cümle ile konuşuruz. Ben, saçsızlar için, yalnız ev kişilerinin yanında –asla alaylama olarak değil–: “Kel kadayıfı sevmiyor galiba” derim.

Burada, fazladan bir anımsama ile –şekerpare yerine onun küçükken “şekerfare” dediğini de nedense– bugünedek unuttum. Ailecek kullanırız; ben şekerfareyi sevenlerdenim.

Kızıma Mektuplar

Hizmetlerinin büyük olduğunu unutmuş değiliz. Yaptıklarını (eserleri) kötülük olsun diye yapmadığını bilmeyen yok. Bunlar ödevindi ama.

Bir ana çocuğunu yıkarken başına ılık su döker, kaynar su değil. Ana çocuğunu yıkamak için kollarından tutup banyonun içine batırmaz. Azar azar suyu döker, aklını, sevgisini kullanır. Çocuğunu yıkayacak derece ve miktarda su kullanır, boğacak miktarda değil.

Ananın ödevi çocuğuna bakmaktır. Ayrıca ana çocuğunu sever. Ama hiç kimse çocuğunu seven anayı, çocuğunu seviyor diye taçlandırmaz. Bu onun insanlık borcudur ilkin, sonra analık borcudur. Yapmasında değil yapmamasında o ananın insanlığının ve analığının olmadığı anlaşılır.

Bana bir ana gelse ben çocuğumu seviyorum dese ben ona şaşarım:

— Ya ne yapacaktın, diye sorarım.

Ananın çocuğuna bakması ananın borcudur. Bakılmak çocuğun borcu değil.

Vatana hizmet senin borcundur (benim de borcum olduğu gibi). Vatanın bana borçlu olduğunu ben hiç aklıma getirmedim. Hiçbir vatanın da borçlu olduğu bir insan görmedim.

Çocuğa gözle bakılmaz, gönül ile bakılır. Vatana gözle bakılmaz (hayvanlar tabiata gözle bakar), akıl ile gönül ile bakılır. (Hayvanlar akıl ile bakamazlar, sevgitabi'leri ile bakarlar), yemek, içmek, korunmak, cinsiyet hayvanlarda içgüdüleridir

ve hayvanlar bunları düzenleyip önleyecek akıldan mahrumdurlar.

İhtiyacından bin misli saman, ot, su biriktirip küfleten hayvan gördün mü?

Sonra hayvanlar yedikleri kadar süt, yumurta, bal, yağ yaparlar. Yalnız yiyip cinslerinin gerektirdiği semereyi vermeyen hayvan gördün mü?

Çiçekleri yiyip bal vermeyen arı gördün mü? Yaprak yiyip koza yapmayan ipek böceği gördün mü?

Sakın bir daha ben çocuğumu seviyorum ya! diye övünme. İlkin gülünç olursun.

Otokopi No: 50
1923-1971 Çıkartmaları
Yıllanmış Günlükler
Gece Uyanmalarından

— Başkasından kopya çekecek kadar, bu konuyu biliyor musun sen?

— Hayır, bilmiyorum o konuyu. Ben bildiğim konuyu kendimden kopya ettim.

“Kopya” sözünü çıkartma (decalquer) karşılığı kullandım.

* * *

Girerken sordular:

— Dört adı olan bir şey söyleyiniz?

Çıkarken sordular:

— Bir adı olan dört şey söyleyiniz?

Ben bu iki soruyu da

Cevapladım bu kitapta

* * *

Önce

Bunların tümünü günü gününe yazmadım.

Dr. 6 saatte bir alacaksınız bu ilacı.. dedi. Ben bunu hiç uygulayamadım.

Patron, her sabah 9' da geleceksiniz.. dedi. Bunu da yapamadım.

Her akşam 6' da paydos. Onu da yapmadım.

Yakın dostlarım vardır. Arada bir uğrarım, akşam ziyareti niyetine:

"Ben ne gelmesini biliyorum. Ne de gitmesini öğrenebilirim" derim sabahleyin çıkarken.

Günlük olmasına günlük. Ama "her akşam yatarken", ya da "her sabah kalkar kalkmaz" türünden değil.

Tek belirgin yanları, olmuşluklarıdır, bir de yılları. Yetmez mi?

Özdemir Asaf
5 Kasım 1970*

Fareyi Okumak

Saat 2'ye beş var. Çekmecede fare var. Elimde bir gazete var. Gazeteyi bırakmalı. Çekmeceyi açıp fareyi okumalı.

Çekmeceyi açtım. Fare kaçtı. Küçük bir şeydi. Sesinden anladım.

Çekmecede mektuplar var. Silme dolu. Bir zarf çektim. 1949 tarihli. 1750 kilometre uzaktan. Batı yönünden gelmiş. Ben daha Erzurum'dayım o yıl. Askerim.

Bir cıgara yaktım. Gazete, "suyu kaynatmadan içmeyiniz", "elinizi ağzınıza götürmeyiniz", "aşı olunuz" diyordu. (Dünkü gazete ise, Sağlık Bakanının ağzından: "İstanbuluların tümü aşı oldu, aşı bitti" diyordu.)

Başbakan ise dün bir yerde demiş ki: "Zelzele, yangın, kolera gibi şeyler takdir-i ilahîdir." Ona ben ne diyeyim.

Ben de dün gece bir ara Montaigne'i karıştırırken Emmius'un bir sözünü okumuşdum:

"Tanrı vardır deyorum, deyeceğim her zaman.

Ama insan işleriyle uğraştığını sanmam."

* kitabın daha adını koymuş değilim.

Kime inanmalı? Ben fareye inanıyorum. Şimdi ayakkabı kularımın arkasında, o da konuşuyor. Başbakandan daha gerçekçi şeyler söylediğine inanıyorum farenin.

Bir Belediye Başkanına kızan Başbakan “sefalet edebiyatı yapmayalım” diye terslemiş adamı.

Belediye Başkanı olmadan ben cevap veriyorum, Başbakana: “Cehalet edebiyatı yapmayalım.” Ama, cehaletle başa çıkılmaz, o da bir takdir-i ilahîdir derse bana. Ben de derim ki ona:

— Aradığın bizde yok. Sen de oradan bul.

1949 tarihli mektup, beni buradan oraya götüreceği yerde, oradan buraya getirdi.

(Ekim 1970)

Postaya Atmak

Buradaki ben, oradaki ona bir kitabını göndermek ister. Yıl 1955. Büyük Postahane.

Elimde bir zarf, içinde iki kitap (kitabın biri, belki bir başka dost öbürünü almak isterse, o birinci onda kalsın diyedir).

Pul memuru:

— Son günlerde, diyor, alınan bir karar var. Dışarıya kitap vesaire göndermek için “Kambiyo’dan izin” gerekir.

Ben:

— Bunun mektuptan ne farkı var?

— Şefe gidiniz.

Şef zarfı açtı. Baktı. İçine bir iki göz attı. Ve dedi:

— Bu ne kitabı?

— Yemek kitabı. Demek geldi içimden.

— Neye iki tane aynı kitaptan?

— Hiiiç.

— Ne maksatla gönderiyorsunuz?

— Anlamadım.

— Yani ticaret maksadıyla mı?

— Şimdi anladım efendim. Bu kitapların bedeli ikişer buçuk lira. İkisi beş lira eder. Bizim de ticaretimiz bu kadar olsun beyefendi. İnanın daha fazla ekonomik durumum yok. Ayrıca

sanayici de değilim. Şair olduğum için, üretimci olarak kitap-
tan başka bir alanda çalışamıyorum. Bunları numune olarak
gönderiyorum. Eğer anlaşırsak, büyük bir parti mal ihraç ede-
ceğim. O zaman tabii ülkemize döviz gelecek. Ben de kazana-
cağım, siz de.

Falan filan demek için vakit yoktu.

— Yani ticaret maksadıyla mı? diye sorunca şef.

— Hayır, dedim dışımdan, ve gülümseyerek şefe, “ziyaret
maksadıyla” denebilir efendim dedim. Gülüştük. Anlaşmıştık.

Peki, peki dedi. İzin verdi.

Büyük bir duvarı aşmışdım. Artık gelecek beni bekleyordu.

Pul memuruna döndüm. İzin verildi, dedim. Döndü, camlı böl-
medeki şefe baktı. Şef de ona bakıyordu. Baş ve göz işareti ile ilgi
kurdular. Şef, tamam, der gibi başını salladı.

— Pul memuru da birkaç sayfaya göz attı:

— Neye her şiirin altında şairin imzası yok, dedi.

— Kitap olduğu için, herhalde kapağında var diye, koyma-
mıştır, dedim.

Kitapları zarfa koyduk. Pulladık. Memur aldı, omuzunun
üstünden savurarak hiç dönmeden arkasında duran sepete, bir
atışta tutturdu.

— Öyle hızlı atmasanız olmaz mı, kitap köşelerinden çar-
pınca bozulur, dedim.

— Daha gidinceye kadar o çok atılacak, dedi.

Bir cumartesi günü, öğle sonrasıydı. Postahanede kalabalık yok-
tu. Ben bir şairdim. Bir dostuma, Fransa’ya iki kitap göndermek
istemişdim.

* * *

Birkaç gün sonra, oradan bir mektup aldım. 31. 7. 1955. Dost
övüşleri vardı içinde. Şu birkaç satırı buraya alıyorum:

“Kapağına çiziverdiğin Cami ve Eiffel Kulesi buluşun bizim
gibi diğer dostların da çok hoşuna gitti.”

Kitabı sepete basketbolcu ustalığından öte bir güvenle fırlatan memura gidip:

— Cami ile Eiffel Kulesi kırılmamış, desem mi diye düşündüm.

Dilimizdeki “Postaya atmak” deyimini aklıma gelince, caydım.

Koşu Devam Ediyor

Bir mektuba cevap vermişim. Yıl 1946. Erzurum’dan bir şair dostumdan gelmiş. Onun zarfı içinde benim cevabımın müsvettesi de var.

O benim şiirlerimi eleştiriyor. Bana şiirler göndermiş, eleştirmemi istiyor.

O, son çıkan üç şiirimden ikisini beğenmiş (dostları da öyle). Birini beğenmemiş, bana göre bulmamış.

Beğendiklerinden çok, beğenmediği şiirim için söylediğini beğendim, gururlandım. Bana göre bulmaması’nı sevdim.

Bunun, bana bir şeyler katacağına inanıyorum.

Not: Burada diyor hiç sanat hayatı yok. Gazetecilerde yalnız Fantoma’lar. Sonra, bir sürü soru soruyor bana. CHP’nin şiir armağanının Tarancı’ya verildiğini, daha ilân edilmediğini, bunun doğru olup olmadığını, ki ben daha onu bile duymamışım. Sonra yeni çıkan iki şiir kitabını görmediğini yazıyor. Ki ben daha duymamışım. Bir de Dergi’den söz ediyor, çıkacakmış..

Borsa kıraathanesi ile Suna’daki haftalık toplantılarımızı soruyor.

Biz İstanbul’da toplanıyoruz. Ama ben ve arkadaşlar onun duyduklarını daha duymamışız.

Bulut

Yıl 1944. Beykozlu, ama Ankara'da iş gereği oturan bir şair dostumun bir mektubu.

Beni öven satırlar var. Kendi şiirlerini göndermiş:

— İki aydır yazamıyorum. Kuruyup gideceğim, gibi geliyor bana, diyor.

Yer yer şair mektubu. Ama sayfalarının (4 sayfa) çoğu bir memur havası içinde.

Gereksiz zaman anlatımları ile, şairliğinin örtüleceğini kendisi bildiriyor.

Bu yazının adını "Bulut" koydum.

Kalmaktan "kalıt" olduğuna göre bulmaktan "bulut" neye olmasın. Daha önce bunu neden düşünmemiş olduğuma şimdi şaşıtm.

O Kadın Kaçar

Bir tomar şiir, bir zarfın içinde. Bunlar nasıl diye sormuş. Şimdiye kadar da adını duyuramamış birisi. Ona cevap vermişim. Yıl 1945.

Şunları atmadan önce birkaç satır not edeyim dedim:

"Şiirleriniz, dışından hep aynı görüntüyü veriyor. Bu, göz için."

Aralarında üç tanesi belirli bir baş ile belirli bir son arasındadır, anlatıma ve iletme ulaşmış. (O zaman dilim böyle değilmiş. Şimdi Türkçeleştiriyorum)

Onlarda bir kesinlik var: İnsanlara diyeyim, konulara, sen sarışsın, sen esmersin, sen kısa, sen uzunsun demişsiniz.

Öbürlerinde, okunamayan ya da kırılmış eski metin (kitabe, taş) çözümlemelerinde olduğu gibi "hiçbir şey tam yok" ama çok şey var, aralıklı aralıklı. Sonra dörtlemelerin içinde sıkışıp kalmışsınız.

Biçim konuyu ve deyişi yaratamayacağına göre, konuların ve deyişlerin de tümü (aynı) eş vurgulu, birbirlerine yakın ağırlıkta dörtlemelerle kısıtlanamaz.

Kadın kalıbı ile erkek ayakkabısı yapan birisi bana bunu söylese, ben ona:

— Sen ustasın, ama kunduracı değilsin, derim.

Kübik bir villânın bahçe duvarı ile kalenin duvarları.. Biri birine hafif gelir. Ama öbürü de ötekine (bırakın ağır gelmesini) gülünç gelir ilkin.

Venüs'ün karikatürünü yapmak konusunda iki görüş vardır, bilirsiniz. Biri der ki bu bir deha işidir. Karşı taraf ise bunun cinnet olduğunu söyler.

Acaba gerçek bunların ikisinden birinde mi?

Bence hayır. Yanlış başlayan şeyin yanlış sürdüğü ise, evet.

Şiiri siz yakalayın biçimini şiir getirsin ya da kursun.

Siz biçimini kurup, şiire gel gel diyorsunuz. Bir ev, bir oda döşeyip bir kadın aramak gibi oluyor bu. O kadın kaçır.

Kadınınızı bulun. Evinizi, odanızı beraber döşeyin.

Her biçimin şiiri olduğu gibi, her şiirin de niye bir biçimi olmasın. Anlatabiliyor muyum?

Kendiliğindenlik. Bunu “duyma” denen “duyuş” denen şairlik özelliği için kullanıyorum. Ki bunu anlatmak, bana da size de çok olur.

Kalıpçıların işi budur. Kumpaslarını bunun için kullanırlar, ölçerler, biçerler.

Endüstrinin temel dayanaklarından biridir kalıpçılık.

Parçaya göre kalıp, kalıba göre parça.

Parçalar bir araya getirilir, ve makina, motor ne ise, çalışır o.

Yama'cılık yapılmamalı. Yamacılık, bunu açıklamak istemiyorum burada.

Ne bulursan yan yana, yapıştır ya da dik. Palyaçoların giysileri ne kadar da güzeldir. Gözleri ayırmaz üzerlerinden. Onların işi kendi içinde kutsaldır bence. Her iş gibi. Şiirinki de neye olmasın.

(12. 3. 1945 günü yazılmış)

Temmuz 1970 İst.

Millî Eğitim Basımevine gittim. Kapıdan tam girdim, merdivenlere yöneldim. Baktım yukarıdan birkaç kişi iniyor. Farkına varmadım önce, hiçbir şeyin. Ta ki müdür arkadan bana eliyle, gözüyle:

— Sen odama çık ben şimdi döneceğim.. işaretini verinceye kadar. En öndekinin Millî Eğitim Bakanı olabileceğini, onun arkasındaki umum müdürü tanıdığım için anladım.

Şu anısını yazdığım bugün ne o Bakan var ne de o umum müdür. O bakan önce umum müdürü uzaklaştırdı. Sonra da seçimler bakanı. Müdür yerinde.

29 Ekim 1970, Perşembe

Ben bir şair olarak yaşamı (derinliğine, genişliğine) açamazsam, yaşam da beni akışına alır götürür.

Kasım 1970

Ödüller verildi.. Yeni ödüller verilecek.. Radyo, TRT roman ödülüne yapıt gönderme süresinin bittiğini söyledi..

Oldum bittim ödüle ısınamadım. Hiçbirine de katılmış değilim, bugüne kadar. Ödülleri sınava benzetiyorum. Ama kim öğretici, kim öğrenci, bilemiyorum. Kime ün verelim diye mi düşünülür? Yoksa kime para verelim mi diye?

Kimse kimseye ün veremeyeceğine göre, geriye bir para kalıyor. Ona da kimin ihtiyacı var, kimin yok, öyle belli ki.

Ne zaman ödül dense aklıma parası geliyor. Ama paraya gerek duyduğum zaman aklıma hiç ödül gelmiyor.

Kasım 1970 (29 Ekim ile 10 Kasım arası)

Tembellik, çalışkanlık. Bu iki kavramın anlamlarını belirli, kılmıdamaz bir yere yerleştiremedim bir türlü.

Okul açısından başka, yaşam açısından başka görüntüler çıkıyor içlerinden. O kadar ki her iki açıda da, kendi içlerinde ayrı ayrı yollar gösteriyor.

Okulda birini önde götüren çalışkanlık, okul ile bittiğinde yaşamda bir sürüye sokuyor onu.

Bitmediğinde, çalışkanlık süre süre, yaratıcılığa dönüşemezse kendini yinelemeye düşüyor, ona eklenen unutmalarla bölük örneğini veriyor. Hırsla kapılırsa para ya da politika alanlarında yırtınıp sürünüyor.

Çalışma kavramına saplanan kafa, konusunu yitirince, çalışma sözü içinde bir biçimde donuyor: Dolap beygiri. Düşünce yoktur artık.

Tembelliğin de anatomisi öbüründen ayrı tablolar çizmiyor. Yalnız ayrıldığı bir yanı var. Düşünceye sürekli zaman buluyor tembellik.

Okulda tembel bellenenlerin çalışkanlara oranla yaşamdaki başarılarının çokluğu, bu kanıyı destekliyor.

Bize yanlış sunmuşlar bu iki kavramı. “İşin özü kafayı çalıştırmaktır” diyebilirlerdi. Çalışma biçimi içinde kafayı dondurmak.. Ya da tembellik durumunda kafayı uyanık tutmak sonucuna vardırıdılar okul ve yaşam düzeylerimizi.

Üstüne bir şey katmadan çalışmak. Veya bir şey bulmadan tembellikte direnmek. Kaç kuşak bu iki çıkmazda tıkanıp kaldı.

Nasıl çalıştığını bilmeden didineni değil, ne ayarlayacağını kuran tembeli tuttuk, doğru olarak. Hiç olmazsa tembelin kafası bir ölçü sayıyor, bir ortam arayordu. Bunun için bulanık değildi.

İş, demek ki kafada yani akıldaymış.

Boşuna bunca yıl göz ile gönül ölçüleri arasında bir iki kuşak harcanmış.

O kuşaklar ki, şimdi biri tutucu, öbürü sömürücü iki uç olarak ülkeyi çekiştiriyor.

Kurucusu eşsiz bir ülke, ondan sonra gelmemiş ona uygun bir yönetici (kişi ya da grup) beklemekte.

18 Kasım 1970

Saat: 03.30

İlkin avukatın mektubunu hatırladım. Birkaç gün oluyor geleli.

Müvekkilim oturduğunuz evin sahibi. Sizden bir cevap çıkmadığını bana bildirdi. Bu durum karşısında diyor, bana düşen ödevimi yapmaktır.. Sizi evden çıkarma işlerine bir iki gün de ben bekledikten sonra başlayacağım.

Avukat bunları, avukatlık eliyle ve diliyle ve incelikle yazmış.

Etkisi daha etkili oluyor inceliklerin. Bu bir iki gün içinde, birikmiş kiralari ödeyip ödeyememek..

Sizden bir cevap bekleyorum, acele, diyor.

Uykuya bakıyorum, odanın hiçbir köşesinde görünmüyor.

Saat 04.30'u vurdu: Saat de deyior ki zaman ilerleyior.

Bir kara sinek, ışıktan şaşırmış.. vızıldıyor: O da deyior ki: Zaman dediğin öyle pek uzun boylu bir şey değildir.

Gecenin Biri: Aynı Gece

Bir çekmece açıyorum. İçi fotoğraflarla dolu. Yıllarca içinde durduğumuz kartlar. Yıllardır içinde durduğumuz.

Ama, birkaçına bakıyorum. Daha elime ilk aldığımında, Mustafa Şekip Tunç'lu bir tanesi. Bir zamanların 1949 ya da 50nin bir gecesi.. Beyoğlu'ndaki Mimarlar Kulübü'nde bir masa başı söyleşisinde çekilmiş.

Ben bir kitaptan bir şey okumaktayım.

Yanımdan bir başka kart uzanıyor. Anımsıyorum: O günün akşam üzeri orada bir şiir okuma toplantısı yapılmıştı. Elime ilk gelen kart onun gecesini gösteriyor. İkincisinde ben şiir okurken görünüyorum. Yıllardır içinde durduğumuz kartlar değil bunlar. Durmadığımız kartlar demeli. Çünkü ilkinde Mustafa Şekip Tunç gibi, ikincisinde de, ben şiir okurken bir masanın önünde, tam sağ yanımda duran Haşmet Akal yok bugün.

Şimdi ummak isterim. O günkü şiir okuma toplantısında okuduğum şiirler yaşamı anlatıp açıklamış şiirler oldu.

(Kartların hepsini bir elden ve gözden geçireceğim. Bir şey yazdırırlar)

Ben senin yerinde olsaydım öyle yapmazdım.
Ben de senin yerinde olsaydım böyle yapmazdım.
Ben senin yerinde olsaydım şöyle yapardım.
Ben de senin yerinde olsaydım böyle yapmazdım.
Ben de..

Bilir-kışı Raporu

- Herkes beni çok anladı biliyor, oysa ben az anladım sanıyorum.
— Ben ise hiç anlamadım. Ama beni herkes çok bilir sanıyor.
Çoğunluğun demediğı, demeyeceğı ama öyle olduğı ve olacağı durum... Yukarıda özet olarak sunuldu.

Yalnızlık

Yalnızlıktan korkmak ya da korkmamak değildir önemli olan.
Onu duymak ya da duymamak önemlidir.

Yalnızlık dışarıdan gelmez; insanın içindedir.

Ben büyüklerimin yaptıklarına varamadım belki..
Ama onların yaptıkları yanlışlıkları hiç mi hiç yapmadım.

Uyanmak başka, kalkmak başka.

Uyanmışımdır, gözüm aralanmıştır ama kalkmamışımdır. Bir konu üzerindeyimdir.. Bir konudan geliyorumdur. Kaç kez “kalkınca yazarım” deyip, aklımda kalan “kalkınca yazarım”la baş başa oturup düşünmüş, neyi yazacağımı (kesinlikle) bulamamışımdır. Bir duvar vardır sanki, ardına bir türlü geçilememiştir.

Oysa o bir fıkra, bir aforizma, bir şiir'dir. Sözcük-be-sözcük gözlerin önünde yazılmış, hayır “serilmiş”tir.

Ben o tür “serilmiş” yazılardan dolgun bir kitap çıkarabilirdim. Her iki anlamında da “iyi de” olurdu.

Netekim şu satırları öyle yazdım: 1980'in 26 Martı; başlanca saati: 04.07. Bitişi: 04.27.

Son olarak ekleyeceğim: Bunları üç dakikada sanıyorum gözlerimin önüne serdim. Yazışım 20 dakika almış.

EK: Düşün'ümde bir şişe bira üç sigara içmemiştim.

* * *

Uyanıverdim.. Gözlerim aralanmıştı.. Hemen yumdum gözlerimi. Oysa bir romanı derli-toplu –okumuyor– gözlerimin önündeki bir alan içinde boyutları, kişileri ve olaylarıyla geçiyordum. Hemen kapadım gözlerimi: Kaldığım yerden sonuna –doğru– götürmek için. Nerdeee...

Kalktım bunları yazdım.

EK: Roman Lâtin Amerikalı kökenli idi. Ne romanın adı var, ne de yazarının. Ama konu?

Bir adam.. Başkente geliyor.. Havana'ya sanıyorum. Okuyor, bitiriyor.. İşe giriyor: Havana gümrüğü “sağ bölüm” müdürü oluyor..

Gözümün önünde gümrüğün kuşbakışı bir plânı belirmişti. Aslan gibi (!) dört oğlu yetişiyor. Gümrüğün “sosyal tesisleri”nde aşklı, kavgalı-dövüşlü, spor’lu, müzikli, danslı, birbirine güzel-cecik bağlantılı serüvenleri onların..

Babalarını vuruyorlar, (babaları vuruluyor) oğulları kıyasıya haşarı, atak; “atılım” diyebileceğim bir yaşam yolu’na giriyorlar. Bir yerde, en büyükleri şöyle konuşurken –evet, tıpatıp şöyle konuşurken – uyanıverdim:

— “Babamızı rüşvet aldığı ya da almadığı için vurmadılar. Çok iyi biliyorum bunu.. Almayacağı için vurdular” diyorken..

Güney Amerika’da bir ülkede Cesar Romero (San Salvador başkenti El Salvador başpiskoposu) diye birini, arabasına bomba saklayarak yok etmişler.

Rahip Romero – dün akşam TV’de de gösterildi – barış, kardeşlik ve bunlara bağlı türlerden bir insanlık tutumu ve düzeni önerirmiş. Geçen yıl da Nobel Barış ödülü adayları arasındaymış.

Demek başka konuların da adayları varmış. Onlar, karanlık-taki yollarında bir örgütün üyeleri olsa gerek. Romero’muz ise aydınlıktaki yolunda tek.

EK: Gel de ek’leme.. Hani bazı oyunlar görmüş, bazı kitaplar okumuşuzdur: “Konu herhangi bir zaman diliminde herhangi bir ülke’de geçer” der başında.. Bu da onlardan.

Ve böylesine – bu gibi olaylar yirminci yüzyılda çoğunlukta. Nerdeyse, önümüzdeki yüzyılda hemen her oyun böyle oynanacak.

* * *

Eksiden diyeceğim, bizlerin okuma-öğrenme çağında yapıtlar “yaşamdan bir kesit” idi genellikle.

Başkalarına serüvenleri, aşkları, yaşamları ve ölümleri anlatıp açıklıyorlardı okuduklarımız.

Yazarların olayları, olayların yazarları idi eski’den. Artık olaylar yazıyor. Okuyucular okumuyor, okuyucular okunuyor.. Yazarlarınca.

* * *

Ben okumadım. Ama kesinlikle söyleyebilirim ya da “öne sürebilirim” ki, oralarca öyle bir roman bulunsa gerektir. Batista dönemini anlatan bir roman.

EK: Ben 1954 yılı 4 Temmuz günü öğleye doğru Havana’ya ayak basmıştım. Amerikalıların kurtuluş bayramları. Kurtuluş kutlama yansılarını gözle görülürcesine idi. Amerikan doları ile Küba doları eşit işlem görüyordu para piyasalarında. Bildiklerim – kişisel öbür anıların dışında – bu kadar. Bir durumlar görmüştüm. Ve gazeteme “Batista’nın suyu ısınmış” adlı bir gezi makalesi postalamıştım Havana’dan.

Florida, Miami'de Beach'de Shirley Backwoold'a kumların üzerine bir aşk mektubu yazdım; unutamıyorum. Sonsuzluk gibiydi.

Yanına çizdiğim, sarayın odalarından birindedir her hal.

Bir dilim karpuz. Hiç aklıma gelmezdi. Bir yazdı. Roma'da sokaklarda beyaz arabalarda dilim dilim karpuz satıldığını gördüm. Daha doğrusu karpuzun dilim-dilim satıldığını gördüm.

Unutmadım. Dilimi on liret idi, onbeşlikler de vardı. Yedim de yedimdi. Bunları yazmamın nedeni, o zamanki ilk şaşırışım.

Bir de şunu anımsıyorum:

New York'da da bir gün, (akşam üzeri geç vakit) gene beyaz pepsi-cola arabasını gördüm. Sekiz sent idi. Oysa Coca-Cola on'a satılıyordu. Bir Pepsi istedim, adam (önce parayı istedi ve aldı) şişeyi açtı uzattı. Gitmeye başladı. Ardından seslendim. Aceleyle içiyordum; şişeyi vermek için.. Şişeyi gösterdim, bir an beklemesini söyleyecek oldum.

Unutmuyorum.. Kaldırımın kenarını gösterdi, bırakmam için. Yürüdü, çekti gitti.

NOT: Böyle bir şey gündüz olamaz. Geceye doğru olur. Çünkü gece çöpçüler tüm sokakları basınçlı suyla yıkayarak, suların sürüklediği her şeyle beraber, akıntı yönünde durup onları da toplayacaklar. Atılacak gidecekti.

Bunun üzerine öğrendim:

Yiyecek içecek şeylerin, ikinci kez aynı kaba konmalarını yasaklayan yasa varmış.

Çöpler ayıklanırken şişeler de kırılıp, fabrikalara gidecek.

Hastalıklarımız Azalıyor mu

İsveç'den:

Verem hastalığı yok denecek kadar azaldı.

Diyorlar ki ikide bir. Bakanın filan. Yok verem yok gibi, sıtma hemen hemen gidiyor... Bir sürü çareler, ilâçlar, tedavi yöntemleri, buluşlar...

İsveç'de iken (bir zamanlar verem hastalığı rekortmenleri Skandinav ülkelerinden biri) verem hastahanelerinin, hastahanelerdeki verem yatakları sayısının azaldığını söylemişlerdi. Stokholm'de, bir zamanların ünlü bir verem hastahanesinin doğrudan doğruya akıl ve sinir hastalıkları hastahanesine dönüştürüldüğünü söyleyip gösterdiler.

İsveç üzerine bir monografi hazırlıyordum, başvuru kitaplarımdan birinde tüm İsveç'de hasta yatak sayılarından söz ediliyor ve deniyordu ki: "Tüm İsveç'de verem için ayrılan yatakların sayısı sembolik olarak 1000'e indirilmiştir. Onlar da, gerektiğinde başka bakımlar için, başda akıl ve sinir – asabiye – hastalıkları için kullanılmaktadır."

Buna karşın, asabî hastalıklar sayısında giderek ilerleme görüldüğünden ve bunun nedenlerinden söz ediliyordu.

Bence hastalıkların azaldığı yok.. Yalnız dalları birleştirilip küme'lendiriliyor. Örneğin bir zamanların *patoloji*, ardından *genel patoloji* adı altında toplanan hastalıkları da bugünlük genel tanımlaması içinde.

Ayrıca, bir zamanların “ruh hastalıkları” denen türü – bugünkü diyorum – “Psikosomati” adıyla anılıyor; yarın kim bilir Psikosomati de kaç bölünecek. Transplantasyon (organ nakli) de öyle. Ve, olup da daha bilmediğimiz hastalık. Ve de, hem bilmediğimiz, hem de “olacak olan” hastalıklar. Bir şey daha var: İleride yapacağımız, yaratacağımız hastalıklar. Bir yerde bu da söz konusu.

Belki insanda olmayan bir organın farkına varıp, yepyeni, yapay bir “organ takma” dalı da gelişecek. Madem ki bir tez’e göre insan türünün gelişmesi (yani bu hale gelmesi, eğer gelişme ise bu) 2 milyon yıl erken olmuş. Yani insan iki milyon yıl daha, iki ayağı üzerinde doğrulmasaymış, daha denenmeden geçmiş (uçaklar gibi, ki onlara da yetmiyor) olur, bir sürü eksiklikleri, bu arada hastalıkları olmazmış. Yani sizin anlayacağınız, sözün gelişi: Biz insanlar Doğa A.Ş. tarafından tam denenmiş olmadan, acele piyasaya sürülmüşüz.

Belli olmuyor mu?

Artık önemli işlerimizden biri, bulduklarımıza ve yaptıklarımıza yetişmek için çaba harcamak olmalıdır.

İlâç hastalığı geçerse ya da, ilâç hastalığın önünden giderse yalnızlık da insanların önüne geçer.

Onlara bir düşmek kalır, içine. Oysa yalnızlık insanın eski ve yorgun buluşlarından biridir.

Çocukluk

A/. Elde edemediği, isteyip de alınmayan, ya da izin verilmeyen bir şey için ağlamaktır.

B/. Yitirip ya da kırdığı bir şey için üzülmemesini bilmemek. Bu çocukluktur. Çocuk içindedir onun.

* * *

Büyüyünce A unutmak olacak, ağlamak B ye inecektir.

“Tanrının dediği olur” diye yazmış gezginci satıcı arabasının kenarına. Ve yanına çömelmiş, uyuklarcasına dalmış. Arkasında Yenicami, önünde Galata Köprüsü...

Gün, bir temmuz cumartesi.. Saat 17.

— Bunu kim yazdı?

— Ben. Yazdırdım.

— Kim söylemiş bu sözü?

—

— Yazıyı yazan mı söylemiş? Yoksa ona bir başkası mı?

—

— Tanrı, “benim dediğim olur” demiş. Ya da bunu birisi duymuş mu?

— Varma üzerime. Kim demişse demiş.

— Diyelim ki sen, ya da senden önce bir başkası demiş.

O zaman, o Tanrı adına bir söz söylemiş olur. Yani, onun dediği olmuş olur. Öyle değil mi?

Demek ki, biri, birileri olmuş ki, ve de var ki onların dediği oluyor.

Onlar bilim adamı olsa idiler. Hem başka şeyler demiş olurlardı. Hem de o gün (bugün) başka bir görüntü olurdu İstanbul’da, Türkiye’de, evrende.

Evlerine uğradım. Zile bastım. Açtılar. Bir kısmı odada oturuyordu. Bir kısmı balkondaydı. Saydım; ben dokuzuncuydum. Bir daha saydım. Gene dokuzuncuydum.

Odaya baktım. Odaya göre altıncıyım. Balkondakilere baktım. Onlara göre üçüncüyüm. Şaşırdım. Meğer içlerinden biri o arada cıgara almak, konyak var mı diye sormak için dışımıza çıkmış. Şaşırdığımı söylüyeyim mi, söylemeyeyim mi diye düşünmeye vakit bulamadım. Çünkü bir o, bir öteki: “Sende bu akşam ne var” diye soruyorlardı. Sesleri arasında bir aralık yakalayıp girdim:

Akşam mı şimdi? deyiverdim. Gece, dediler.

Öyleyse, dedim.

— Ama sende bir şey var, dediler.

— O başka, dedim.

Ki o sırada, o demin dışımıza çıkan odaya geldi. Bir dakika kadar odada olduğu halde içimize giremedi.

O hali bana onu dokuzuncu gibi gösterdi.

Cıgara ile konyak peşinde iken ben bir ileri geçmişim. Onun yerini almıştım. O dokuzuncu olmuştu. Ama ben onun da öbürleri gibi sırasını bilmediğim için kendimin kaçınıcı olduğumu bulamıyordum. Bildiğim tek şey onun dokuzunculuğu idi.

Önce birinciye aramak akılcı kolay gibi duruyordu ama, hisce en zoru da oydu. Kendimi birinci saysam, iş gene bitmeyecekti. Zaten bırakmazlardı. Hem ben de orada birinci olmayı pek istemezdim.

Zaten ben kelime sayarken bir başka ad geçti oradan, söylenmişlerin arasına girdi.

Bir onuncu bu gece daha iyi olamazdı. Hatta çok fena olabildi.

Birden bir üşenme sardı beni. Bir yorgunluk da duydum. Bu

ikisi oradakilerin hepsine kızdırdı birden beni. Gülüşleri gözlerimden düşmanlık bulmadan geçiyordu ama kulağıma başka geliyordu.

İlk anlarda kızmaktan kendimi kurtaramadım. Baktım, arkası da böylece sürecek gibi geldi.

Dokuzuncu yerine koyduğum, susup duruyordu. Onun bilmediğim sırasını kendime vermekten utanıp da ağlarım diye korkmaya da başlayınca, kalktım: Ben gidiyorum diyeceğimi sandıkları için onlara böyle demeyecek olsam ne olacaktı. Hiç. Hiçin kapısını bir aralasam yandım demekti. Ben ne zamandır, her şeyin bir arada orada olduğuna kendimi zorla inandırmıştım. O yüzdendir ki, şüpheli ve paradoksçu demeye başlamışlardı bana zaten.

Bu sefer kendi kapımı zorladığımı anladım. Onun da şimdi yeri değildi. Bu yerde vaktim azdı.

En iyisi odada söylenmedik duran kelimeleri şöyle bir sayayım dedim. Elli yoktu bile. İyice sayamadım. Söylenmişlerin dumanı ve gölgesi engel oluyordu. Kırtan fazlaydı.

Adam başına bir ellik parmak hesabı bir şey düşüyordu kestirmeden. Aslında, az sayılabilirdi bu. Ama o gece ve o topluluk için hiç de az değildi.

Ben gidiyorum, deyiverdim ve yürüdüm. Söylenmemiş kelimeler kalıyordu. Onlara da acıdım:

— Sabah olmadan pencereleri açın, sakın unutmayın, demeyi de unutmadım.

Eğer son olarak onları söylemeseydim hem o kelimelere kötülük etmiş, hem de kalanları yanlış yola atmış olacaktım. Çünkü o zaman, benim çıkıp dolaşıp birazdan döneceğimi sanıp bekleyebilirlerdi beni. Çünkü eskiden öyle yapmışlığım olmuştu ve onların arasında bunu görmüşler vardı. Ötekilerine anlatırlar hem kendileri yanılır hem de dinleyenleri yanıltırlardı.

16 Mart 1955

Bilirsiniz. Edebiyat arşısında bazı zamanlarda, genç edebiyatçıların eskimeye doğru geçtikleri sıralardaki durgunluktan faydalanarak ortaya bazı yeni gençler çıkar ya. İşte gene onlardan biri birkaç aydır klâsik sanat dekoru ve çevresi içinde gözükmeye başlamıştı. Bir fırsatını bulup, yoksa yaratıp kendini lanse etmeye çalışıyordu. Bu işin ayrıca kendi içinde sevimsiz olduğu yetmiyormuş gibi üstelik delikanlımız da sevimlilikten yana hayli fakirdi. Önemli bir kaygısı vardı, kimseye benzememek - ve bu onda sadece bir tek istek olarak kalıyordu.

Bir gün gene tatlı (!) sesi ve şirin (!) kelime ahengiyle bir şiiri ni okuduktan sonra ortalığa çöken sessizliğe bir giriş yaptı:

— Ben son zamanlarda yazarlar gibi yazmıyorum. Bende galiba yadırganan bu.. dedi.

Özdemir Asaf hiç anlamamış, daha doğrusu ters anlamış gibi:

— Estağfurullah. Siz de pek âla son zamanlarda yazamayanlar gibi yazıyorsunuz.

Kahve

YAHU, şu lokomotif su alsın da Yerköy'den kalkalım

Bazıları söze başladılar mı, durmasını bilmezler. Durmasını bilmezler diyorum, susmasını değil. Çünkü sözlerini bağlayamazlar, bir çizgiye çekemez de ondan duramazlar bir türlü. Araya yan hatırlamalar, ya da kendi hatırladıklarını kendilerine pekiştirmek için yinelemeler katarlar. Sözleri de sağa-sola vurur da vurur, yalpalaya-yalpalaya sürer.

Örneğin bir gün, arkadaşlarımızdan biri – içkinin de etkisiyle – sözü Yozgat'tan aldı, trene bindirdi Yerköy'e getirdi. Tren orada durdu, lokomotif su alacaktı. Sonra döndü dolaştı durdu. Ben masaya, kronometre andırırcasına saatimi koydum.. Para etmedi.

Gene başka bir yerlere gidiliyordu.

— Aga, dedim, şu lokomotif su al da yoluza gidelim.

Benim lokomotifim de su almasını yazımın içeriği gibi biraz uzattı. Bitireyim:

Bir gün, (bir içki masasında) gene bir arkadaşımız, tarih'e dalmıştı. Konusunun çizgisini çekmiyordu da bilip hatırladıklarıyla düğüm üstüne düğümler atıyordu. şimdi hatırlamıyorum söz nereden yola çıkmıştı. “Efendim, Viyana'ya kahveyi biz götürdük” dedi.

Evet, dedim ben; dönerken almayı unutmuşuz, hâlâ da bulamıyoruz bir türlü.

* * *

Söz kahve'den açılmış iken:

Hilton'da N. Ataç ile konuşmamız.

Ben bir şey çalamam, ilkin tutuklanmaktan yatmaktan çok korkarım bir kere dedi ve: Ama diye eklemişti; açık söyleyeyim kahveyi gerekirse çalarım. Kahvesiz duramam çünkü. Bana, ben kahvesiz isem, şurada kahve var deseler, kapıdan girer, pencereden sızar, her türlü cezayı göze alır kahveyi çalarım.

Hayat Arkadaşı

Bir günlük-gazete'nin "Hayat Arkadaşı" köşesindeki başvuru'lara gözüm ilişti.. Küçük küçük seslenişler, karmakarışık toplumsal yaşam durumumuzun uğultuları arasında bir yer edinmiş, fısıldaşıyor. Bir sürü rumuz.. Bir sürü özlemsel yaşam isteği.. Aranıyor, çağırıyor biriler birilerini.. Hepsi iyi niyetli mi? Kesinlikle biliyorum ki değil.

Artık, insanları o kadarcık tanımaya başladığıma inanıyorum. Çoğunluk, CİDDÎ, çok CİDDÎ, eş arıyor. Ardından gelen istek İNANÇ. İnançlı olunmasını istiyor, ya da bekliyor; inançlı iseniz diye pekiştirenler var. Gerçek - Sevgi - Acele - Samimî Duygular - Yuvaya Çağır - var..

Amin, var. Karar İkimizin - Sormadın hâlimi hiç - var.. Yalnızlık'lar var.. Huy arayan var, boy arayan var, renk arayan var.. Yaşa bakan var, bakmayan var. Gelirini söyleyen, gelir soran var.. Destek olacağını söyleyen, destek arayan var.. "Fakir tercihimdir" diyen var.. Kent belirten var.. Hangi kent olursa olsun diyen var.. - Neresi olursa olsun! -

Hepsi bir başka perspektif getiriyor.. Öyküler, romanlar kıymıdanıyor sözcükler kuruluşunun altında.

Bu parçayı bir yerde noktalamak istiyorum; Araba'da.. Çağrılarının önemli bir bölümünde araba geçiyor.. Arabası olmak, ayrıca bir ağırlık olarak gözüküyor başvuru'larda; arabam var, diyen az değil. "Arabası ve mutluluk azmi olan" bir 33 yaş da, beni ayrıca bir süre düşündürdü.

Üzerinde durmamın nedeni: İleride bu notun daha da çok-
çok çoğalacağı'na inancım. Öbür nitelikler yavaş-yavaş azalacak,
yerini arabalar alacak. İnanın.

30 Mart 1980 - Bodrum

İç-içe yazmalar,
dış-dışa konuşmalar

Bir pazar sabahı saat 8.

Artemis'de gazeteleri okuyorum (aslında gazeteler okunmaz ya). Nasıl da okuyorum, şaşıyorum.

Mina Urgan geçiyor. Elinde ekmeği ve gazetesi. O saatte hal-hatır sormayayım diyorum içimden, ve sessizce.

Şehre – öyle deniyor; ağız alışkanlığı! – inerken, karşıdan Fethi Naci geliyor.

— Nereye?

(Bir gece önce beraberdik, Şarapbaşı'nda)

— Mina Hanım'a gidiyorum, diyor. Hem İstanbul'a iniyorum bugün; (İstanbul'a gidiyorum demekten bir gömlek ince değil mi?) hem veda, (bir isteği var mı metropol'den) hem de (elinde küçük Aygaz tüpü var) benimki başka bir arkadaşta kaldı, bu ondan aldığımı (bir tane yedeği varmış) iade...

— Ben de geleyim. (Yukarıdakileri anlatıyorum hemen ayak üstü.)

— Merhaba.

— Merhaba.

— Merhaba.

— Sen ne zaman geldin?

— Dün öğleden sonra geldim.

Falih Rıfki Atay'ın kitapları yeniden basılıyormuş.. Ve başka konular, anılar...

— Mina Hanım, diyor Fethi Naci, bilir misiniz ki Özdemir benim İktisat Fakültesi'nden sınıf arkadaşımdı. Acıbadem'e ders

çalışmaya gelirdim, yarım saat kadar sürer-sürmezdi, şiirler okumaya geçerdik.

Bana dönüyor:

— Özdemir, beni hep sen saptırdın, havaîliğe.

Mina Hanım:

— Özdemir, yoksa sen İktisadı bitirdin mi?

— Hah, yoksa hakkında başka düşünecektim.

Ben seviyorum. İşte diyorum bu sözünüz benim diplomam olacak.

(Hemen ardından içimden diplomalı sanatçı arkadaş-dostları gözümden geçiriyorum. Mina Hanım'ın hiçbir zaman ard düşünceleri bulunmadığını onlar bilir, diyerek onları da kendimi de Mina Hanım'ı da korumuş oluyorum.)

Fethi Naci:

— Ben bitirdim, çünkü mecburdum, diyor.. Beş yıl parasız-yatılı lise. Ardından Sümerbank bursu ile İktisat Fakültesi. Burs yakma ürküsü.

Birden uyanıyor:

— Sâhi be! Ben sınıfta bile kalamadım yahu! diyor.

Ben de diyorum ki:

— Ben buraları satacağım ve şimdi satmış oluyorum.

Bir Kerpiç Düştü Gönliümün Sarayından

Behçet Necatigil'e

Yazmasam sanki bir şeyler değişecek diye, yazmamak için günlerdir kendimi kaçırdığım bir yazıya birdenbire başladığımı görüyorum şimdi. Artık ne değişir. Boyun eğdim yazıyorum.

İlkin O'nu 1942-43 yıllarında tanıdığımı sanıyorum. İlk dememin nedeni, sonraları da onu yeniden-yeniden tanımayı sürdürdüğümdendir bugünedek. Bundan sonra da yeniden-yeniden tanıyacağıma inanıyorum. Taa ogünedek.

Yani, son bir anlamın son noktasında bir daha buluşuncaya kadar, O'nu tanımayı yineleyeceğim.

Bir ana-konu'nun yöresinde yaşam sürdürmeye adanmışlardandık kendimizi. Bu bir çok-yakın akrabalıktı. Aynı hamurdandık. Şiir duyuyor, şiir bakıyor, şiir arıyor, şiir görüyorduk. Bir açıklamayı daha daha ötelere götürmek ve iletmek isteyenlerdendik. Yaş farkımız vardı, yaşdaştık.

Konuşunca dinlerdim. Susunca anlardım. Bu bir saygı idi, sevgi görünümündeydi. Neler konuştuğumuz da nasıl konuştuğumuz kadar önemliydi. Bir dilden, değişik vurgularla aynı konuyu büyütmeye çalışırdık. Birbirimize çağrı olduğumuzda öncü oydu benim için. Çünkü dedim ya, yaş farkımız vardı; deneyde de öndeydi. Güneşin doğuşunu batışını benden çok yaşamıştı.

Bir “istihza’yı” birbirimizle yarışircasına besliyorduk; böyle konuşmalarımızdan sıra-dışı anlamlar, biçimler doğuyordu. Bir “hüznü” de böylesine besliyorduk. Her iki tür konuşmalarımız da yepyeni bili ve duyu açıları sunuyordu bize.

Bir şairin, şair dostu ile, ısıtırcasına öbürünü tamamlayan dostluğu aralıksız sürdürmeleri, böylesi ortak duygu bilgi alış-verişinden kaynaklandı. Sonra dergilerin, kitapların, notların, eskilerin, yenilerin, beyitlerin, mazmunların (bunların yeri az değil), oyunların, biraz içkilerin ve belki de aşkların, sevilerin, iç burukluklarının, özlemlerin aralarından biraz körebe, biraz da köşe kapmaca örneği sürdü gitti.

Bazı akşam üzerleri, ve yıllarca da arife günleri, O beni nerede bulacağını bilir (nerede olacak, basımevimde) ya da ben O’nun nerede olabileceğini kestirip sezinlemeye çalışırdım: (Bâbîâlî’de bir yerde).. İkimiz sessiz, sakın bir köşe meyhanesinde, benim için gecenin başladığı, O’nun için bitmek üzere olduğu bir vakte kadar susmaları konuşup, konuşmaları susmakla birkaç kadeh rakı (bazan da şarap) yudumlardık. Ben Kadıköyü’nde o Beşiktaş’ta (Valdeçeşme) oturduğumuz yıllarda, Karaköy’de. Ya da, erkense Galatasaray’da (Pasaj’da biraz durakladıktan (!) sonra) ayrılırdık: O’nun ev-gece’lerinden biri başlamış olurdu, benim de gece-ev’lerimden biri. O’nun işi geceleri öznel çalışmasını öngörüyordu, benim işim de sabahdan öğleye kadar. Ayrılırken ona: “Aklın bende kalıyor ama, sen işinin başına git oğlum, ben sana sonra anlatırım. Senin içindeki fırtınalar bana bu gecenin de içinden sağ-salim, bilinç ve cür’etle geçme gücünü veriyor. Benim de her zaman olduğu gibi senden bir ders daha alacağım kalacak, onu da sen bana anlatırsın. Çünkü bende kalan aklın sana bazı pencereler açacak onun da bilincindeyim. Ortaklığımız berdevam, iyi geceler.” gibilerden takılırken gülümsemelerle ayrılırdık. O çantası, düşünceleri ve duyguları elinde EVLER’ine yönelirdi, ben de GECELER’ime. O’nun evindeki geceler, benim gecelerimdeki ev aslında ayrı-ayrı şeyler değildi. Bu karşıt benzerliği tamamlayan bir başka nokta da, her ikimizin dergi ve kitap tutkunluğu idi. İkimizin de kitaplığı başvurulacak nitelikte ve nicelikteydi. Çağdaşımız ortak dostlarımız anımsar sanıyorum.

Yaşam biçimlerimizin ayrılığı, bizi şiirlerimizde oluşacak kişiliklerimize iten nedenlerden biriydi. Bence evcillik sıcaktı hep, ama O evcildi. O'nca da Bohem sıcaktı sanıyorum, ve gene O evcildi. Bir kitabını bana şöyle imzalamıştır:

“Kitaplar diyor bize kurtul, gel..
Almamızla bırakmamız bir olur,
Böylesi daha güzel.”

Şimdi bakıyorum da şiirde sanki bir işbölümü yapmışız, yaşam biçimlerimizdeki gibi. Belki de bu yüzden, bir an olsun birbirimize küsmedik, darılmadık: O “GİZLİ SEVDA”larla açıkladı, ben sevda gizlemelerle... Denilebilir ki: Savaşımız benzer, savaş alanlarımız ayrı idi. Aynı fırına ayrı aşlar sürdük diyebilirim.

Bir mesajı bölüşüp paylaşmış olmamız, (benim hissem ne olursa olsun) beni yüceltiyor.

Ancak kendimi O'nunla anlatabilirdim. O'nu da kendimle. Bu tamamlama ile hep övüneceğim.

Kendimi onun kampından sayışım (bu benim sav'ım da olsa) insanı, insanları gözlemlemedeki eşdeşliğimizden geliyor. Şimdiki öksüzlüğüm de ondan.

Anılarımda bundan böyle ne sürdüreceğimi çok iyi biliyorum. O'nca ve O'na göre olmayanı ayırdedebilecek kadar ona yakınlığım birinci gerçek. Şimdi bir başka duyguya (derse) onun ora'daki yakınlığı kadar yakınım.

“Uzaklarda olmalıyım, çok uzaklarda
Bir yakın'ım öldümü.”

Bu dizeler tüm özlemlerin, duyuların, sevilerin, korkuların ve sonuçların yanibaşındalığının duyarlılığını yansıtmıyor mu? Ve:

“Şayet geceleri sarhoşsam
Delil gösterin içtiğime.

Bir kızın yanına gidip konuşsam
Çok mu görülmeli gençliğime.
Bir gün gelir şahit ister
Bu yollardan geçtiğime.”

Yaşamın bir tür ölçümünü içermiyor mu?

Aşkların, ürkü’lerin, avunmaların, iç burukluklarının, (he-
yecanların değil) helecanların, dalıp-dalıp gitme’lerin, her ney-
se, yalnızlıkları anlatımının yorumunu kendi çektiği çizgisinin
yaklaşımında izlemek.. Kendini yaşamak, bu ego’da başkalarını
da yaşamak.. Öyle pek kolay değil!

“Bayramda gidecek kimsesi
Olmayan insan
Aslanları görmeye parka gitti.

Aslanlar taştan,
Oysa bir insan..

Nasıl anlaştılar dersiniz,
Anlaştılar.”

* * *

Edebiyat, şiir günleri, geceleri, toplantıları yapmak o zamanlar
çok yaygındı. Bir grup şair ve öykücü ve romancı bir tiyatro gru-
bu gibi kümeleşmiştik. Çağrılara seve seve katılırdık. Kitap ya-
yınları yanında, o zaman bir tür “canlı yayın”dı o şiir *matine*’leri
ve *suare*’leri.

Okullardan, kurumlardan bir sanatçının bulmakla ısındı-
ğı ilgi içinde, alkışlarımızı alırdık. İkimizin topladığı alkışların
orantılı yankılarını şimdi anımsadıkça, şirketimizin başarılı sür-
düğünü söyleyip onu gülümsettiğimi hatırlıyorum.

En uzun süreli beraberliklerimiz İstanbul dışı uzak-yakın
çağrılı gidip günlerce kaldığımız kentlerde ve gidiş-dönüş yol-
lardadır. Onların da gecelerini toplarsak bir ayı doldurmaz.

Gözden kaçacak kadar küçücük, incecik bir durumu, bir yaşam parçasını, bir duyguyu, bir düşünceyi işleyiverir, kalıcı kılardı. Başkaları da görüverirdi. Neş'edeki burukluğu vurgular, umutsuzluktaki sönük ışığı bulup çıkarır yakardı.

Şiirin kurgusu sessiz-sakin bir direnişin gür sesinden oluşuyordu. Bu nasıl oluyordu? Amacına varmak için gereken araç-gereçlerin de ustası olduğundan oluşuyordu. Biraz daha katmalıyım:

Heceleri sözcük, sözcükleri cümle yapma hüneri, (tersinden karşıtını söylemek de olası) yolunu kısaltıveriyordu. Buna, bu bilgiye, sezgiyi ekleyince, şiirin özü ve etkisi, bilindiği gibi belleklerde yerleşiveriyordu.

Bir şairin kullanmadığı kelimeleri saptamakla onun şiirine yaklaşmak olasıdır. Kullandıklarını istifleme biçimine eğilmek de bir başka tahlil yöntemidir. Şairin portresini bu iki yoldan birinden giderek çizmek yanlış olmaz.

Aynı konuları işleyen şairlerin, o konulara getirdiği boyutların karşılaştırmalı ölçümlemesi şairlerin boyunu da saptar.

İnsanlığın değişen serüveninin içeriğini oluşturan, bir değişmeyen (constant) konumlar zinciri var ya! O zincire yeni halkalar eklemek, ve bu yola bir yaşam adamak... Olanlara olmuşları eklemek, olmuşlara olacakları katmak. Bakmayın bakmadığıma der gibilerden, onlara, neler gördüğünü kanıtlarcasına konuların üstüne- üstüne eğilmek.

“Kimseler ölümü sevmezdi

Şairler yazmadan önce.”

Ve duyarlılıkların tükenip yaşam konvoyunu bırakmasından ötelerde, o hiç duraksamayan belleğin, insanlar nasıl olursa olsun yaşadıkça, ama gündüzlerinde, ama gecelerinde, uykuları kaçınca, uykularından uyanınca, bir anıya dalınca, BEHÇET NECATİGİL diye bir ata binip yaşam savaşlarında, buruk korkularının üzerine-üzerine yürüyeceklerine ya da yitik sevgilerine dörtlük koşacaklarına ben inanıyorum.

Ama bir günün bitiminde, ama başlangıcında.. Ama giderken, ama dönerken.

Dün gece (4.9.1980 Perşembe) Televizyonda “Yaşayan Edebiyatçılar” programını izledim. On dakika süren yayında şunları düşündüm:

İlkin aklıma “ölen edebiyatçılar” geldi bir bir.

Sait'e Mektup

5/9/1980
Cuma

Sait,

Bugün 253 lira 29 kuruşluk bir makbuz imzaladım ve 200 lira aldım. Elli üç lira yirmi dokuz kuruş da stopaj.

Ölümünün yirmi beşinci yılında, Milliyet Gazetesinin Sanat Dergisi'nde.

Otobiografi

Nasıl ölmedim

Ölmelerim
yaşamımın romanı

Yaşadığımı şiirlerimde en yoğun yönleriyle, en kesin sandığım biçimlerde, en kısa olduğuna inandığım ölçülerde verdim, veriyorum, vereceğim.

Şiirim nasıl, yaşamalarım =/eşit ölmelerimin şiiri ise.. Romanım da ölmelerim =/eşit yaşamımın romanı.

Ölmelerim derken çoğulu kullandım, yaşamım derken değil. Öyle de ondan. Yaşamımı çoğul ile ne büyütebilir ne de çoğaltabilirdim. O ne ise o idi. Ama onun içindeki parçaların hepsi biraz ölmekti benim için.

İstedim.. İstediklerim olsa idi başka. Olmadı.

İstedim.. Ama yanlış, ama doğru istedim. Olur, olmaz demeden istedim. Düş değildi istediklerim. Büyük ya da küçük şeylerdi. Uzak ya da yakın şeylerdi. Ben istedim. Usanmadan, korkmadan, çekinmeden istedim.

Bu yüzden, isteklerim bir gerçeği sürdürdüler. Çağırda beni bende çağımı yansıttılar. Yakıştırma olmadıkları için, uydurma olmadıkları için gerçeği izlediler. Daha doğrusu, izledikleri gerçek idi hep.

O uyuşmazlık, o çatışmadır ki, beni, dünkü benden koparmadan bugünkü bene ilettili. Bugünkü de yarınkine ileticek.

Bunları sayışım bir böbürlenme değil. Artık değişmem.

Çünkü düşe kırıla iş açlığa kadar dayandı. Ezik, yenik olmayı gücü olmamak sandılar. Direncimi kıskanan önüne çıktı. Kendilerine benzemediklerim küplere bindi. Yalan kullanmayınca çevremdekilerin ilişki düzenleri aksadı. “Biraz da kötü ol” demeye kadar vardırıldılar. Önce, “Temizsin, safsın” diye başlamışlardı oysa.

Gittikçe yeniliyor, geriliyor, çalınıyor ve dolandırılıyordum.

Kişiliğimi hiç değiştirmeden yürüyordum. Uyuşmaya, pazarlığa girişseydim dört yanımdan destek yağacaktı. Yardımlar görecektim. Önceleri belli belirsiz söylediler, sonra açıkça.

Demek istedikleri bir bakıma da şu idi: “Bizlere benze biraz.” Bir kıvamda onu da denediler.

Niçin olmadı. Niçin ne onların dediği oldu, ne de benim dediğim. Bunu olayları sıralamaktan başka bir yol ile anlatacağımı sanmıyorum. Onun için yazayım dedim. Şiirlerim bana tanık ama, bu ancak günümüz için. Yarın onlar kendi bağımsız anlamlarını sürdürecekler. Girmedğim oyunların tortularını taşımaya-caklar. Ben şiire öykü koyma yanlısı olmadım. Şiirimi savunma aracı yapmadığım gibi, onunla saldırılarda da bulunmadım. Şiirimi başka yaşam araçları sırasına da sokmadım. Onları kendi başlarına bırakmak iyi idi bence. Gittikleri kadar gittiler, gururlandırılacak yankılar geldi onlardan. Zaten ben de bilmiyorum değildim.

Çevresine kızıp toplumdan bilenlere alaylı baktığımı saklamayacağım. Toplumdan bekleyip çağına sövenleri gülümsemeyle karşıladığımı da.

Giden bir gemiydi bence. Tarihçiler, sosyologlar, ekonomistler onu anlatmakda. Ben de onu anlatacağım. Birey yoluyla olmayacak bu. Olaylarla, olaylar içinde bulunduğu gibi, olaylara karşı da olunabilir. Birey grupları deyebileceğim partiler yok mu? Bence dünyadaki açlar, aç bırakılanlar bireydir. Savaş hazırlayanlar, çıkarlarına kütleleri gözetleyen bireyler bir ordudur.

Kendi olmanın, kendi kalmanın, geminin gidemediğinin nedenlerini ben de bir yol ile anlatıyorum. Ben de ödememi kal-mayacaklarla kalacak olanlar arasında zamana yapacağım.

Aç kalmamanın yolları ille, onlarla olmakdan geçmez. İstediklerimi anlatırken, istemediklerimi göstermek ödevi bence büyük.

Daha önceden başlamasını gördüğüm dönemeçlerin artık bence gizli bir yönü yok. Şimdiye kadar elimden geleni yaptım. Yaşamın köşe bucağını tanıdım. Kişiliğim belirdi. Ödemelerimi yapmakdan kaçınmamış biri olarak, neler yazacağımın tablosu kafamda, yazmalıyım.

Bir şairin romanı bu, bence. İçinde şiirden ve onun yankılarından çok az bulunacak. Daha da iyi.

Öyküye de benzemeyecek. Olaylar, dağıldıkları ve kapsadıkları yılları toplaya toplaya geçecek. Çağımdan ve çevremden bir belge olacak yazılarım.

Benim niçin böyle olduğumu onların niçin öyle olduklarını verecek, ya da karşıtını.

Ölçüm şu: Ne bendeki onları çizip öykülenmek. Ne de onlardaki beni tasarlayıp romanlaşmak. Ortaya olayları almak... Ayrıca söylemeyi fazla buluyorum. Ben melek değilim, onlar da şeytan. Yalınlığım teraziyi ve dengeyi sağlayacaktır.

Şimdi, başlıyor.

Herkes yerine, marş-marş.

Programı sunuyorum: Sıra ile maddeler

I. SAYGI: Beni önceden tanıyanlara ve bugün biraz tanıyacıklara unutanlara ve unutmayacıklara.

Saygı duyarım en önce ben başkalarının zamanına. Kısa ve sayılı bildiğim yaşam içinde:

Yerden, paradan, vesaire'den önce zaman'adır benim saygım ve onun içindekilere.

Eğlendireceğim ama düşündüreceğim de.
İşimiz bu.

Her zaman tren kalkmak üzere.
Kısa kesin söyle'den yanayım.

Bilmeksizin ne yaptıklarını
Ve yapmaksızın ne bildiklerini

II. EKMEK "Taze olsun misafire çıkaracağım" dedi
Ben de bunun üzerine taze olsun dedim..

* * *

Şiirin haritası çiziliyor. Bunu eleştirmenlere yaptıran sanatçılar var.

Şiirin coğrafyası konu olmaya başladı.

* * *

Yaşamak sanatı
İnsanlık mesleği.

* * *

III.

Ben bir konuyu elinden tutup buraya getirecek kadar antipatik değilim.

Gülmemi sebepli sebepsiz, uçucu zaman yemesi içinde.

Ne oldumsa onu tuttum kendimi getirdim. Eğer bugüne kadar olmadıysa 20 gün içinde olamaz.

En önemli zaman'dır. Çünkü her şey onunla onda olur. Olmamak da onunla onda olur. Saygım sizedir ötesini saymam.

Şairler onda der, onda susar. Onda direnenler uygar ama tarih kazanlarının dibi kara ülkelerde gerçek şairlerin arasına % 5 oranında kof isim girer. Bu % 5'i hiç geçemez. Çünkü saygılıdır- lar. Neden, muhakkak diplerinin bir yerinde kara vardır. Korktukları için deşilmekten, kendi önlerine ve aralarına saygı'dan bir *duvar* çekmişlerdir.

Saygının özüne yabancı kalıp karşıtı olanı sever beğenirler.

Uygarlıklarını bitirip geri kalma sırasına giren ülkelerde kof isim sayısı % 20'yi geçmemelidir.

Geçerse gelişmemiş toplumdur o .

Neyse..

Şairler der.

Koflar sıralar.

Saygılı uygarlar dinlemez.

Geri kalmışlar hiç dinlemez.

Ne kadar ayıp değil mi "hiçbir şey demeden yer tutmak".

Utanmadan direnmek.

* * *

Artık o geniş zamanlar yok. Bu bir konferans değil. Ben bir konferansçı değilim. Konuşmak için geldim. Siz de dinlemek için.

Eski zamanlardakilerinki gibi engin rahatlık içinde 4/4, tuzunuz kuru değilsiniz, tedirginsiniz biliyorum. İşiniz yolunday-

sa muhakkak içiniz yolunda değil, rahatsızsınız, işiniz yolunda değilse gene öyle. Tuttuğunuz takımdan partiye kadar, size güvenlik – uzun vade – verecek bir konu yok.

Aceleniz var. Sözleriniz var. Paranız eksik, istedikleriniz tamam değil. Tamamlanamayacak da.

Çekilip bir kenara sindire sindire, uzun romanlardan beter insanın canını sıkan, sıktıkça bir damla anlam suyu çıkmayan öyküleri okuyamayorsunuz.

Geminin gittiği sular da gemidekilerin çatışması geminin geleceğini daha çok düşündürüyor insana.

Öyle sorunlar dinliyor okuyorsunuz ki, karşılığı gülmek, ama hüzn.

Ne nerede kimin, kimsenin cevap verecek bir durumu yok.

Japon edebiyatı, Romen edebiyatı, Yugoslav edebiyatı. Cart cart.

* * *

Birbiri üstüne kötü şiirler, ki kötülükleri zamanlarına ayak uyduramayacak kadar ağır, geri, boş ve çok söz yüzünden.

Vakit yok. Herkes bilir duruma geldi. Bilmek, yaşam ve yaratmalarında uygulamak ellerinden gelmiyor.

Başka türlü yapamadıkları için.

Aralar kısaldı, hızlar çoğaldı.

Sanatta kötü eser artık cezasını kendi çekmiyor. Bir çevreye çektiriyor.

Dili biri önden çekiyor. Biri arkadan çekiyor.

Her iki yönde de dil çekiyor.

Problem haklı ile haksız ayırmaktan çıktı. İki haksızdan daha az haksız olanını seçmeye kaldı.

Az yaratan çok bağıyor. Çok yazan çoklukla uzun birbirine katıyor, tekrarlara yöneliyor.

Ama benim vaktim yok. Söylüyorum, duymuyor.

Benim vaktim yok, anlıyor musun kısa kes diyorum. Sine-

maya gideceğim, tiyatroya gideceğim, maça gideceğim. Bir yere gideceğim diyorum.

Bu kadar kitap çıkarma param yetmiyor diyorum. Kısa kes diyorum.

Eskiden bir vapur, bir tren kaçırınca bir saat, bir gün kaçırırdın. Trene binince de kaçırırdın ya.

Şimdi iskelenin kapısından gişenin önüne gelinceye kadar senin kaçırdığın vapura değil yeni yanaşana yetişiyorsun. Aklın kaçırdığın vapurda.

Gece Kadıköy'den Pendik'e gzmeye taksiyle 50 liraya gidiyorsun. Kastamonu'ya 15 liraya otobüs kalkıyor.

* * *

Kırdan geliyorsun. Bir iki aile birlik olmuş kilimlerini sermiş kır yemeği yiyorlar.

Burada kalsa ya, hayır, ille yakınlarından geçecek ne yediklerine bakacak, yavaşlayacak konuştuklarını duyacak.

Sayıklama bunalım eserlerini de bunlar okuyor.

Yazıp yazıp kendilerini de seni de bir bitmemişlikte bırakıyorlar.

Karşısında mini etekli oturuyor. Gözü maksilide.

* * *

Bir ülke karşıtı bir yapıt yazmış birini tanıyorum.

Satışı çok oluyor. Parlak karton kapaklı kitaplarım diyerek yalnız o ülkenin ihracatından olan o kapağı kullanıyor.

Göz kırıyorum gülümsüyor.

* * *

Edebiyat hayatı *ileride olmayacaklarla şimdi olmayanların* bir savaşıdır
yarışıdır
demeyelim de
kapasite beklemesidir deyelim.

İnsanlık çok ünlü taşıyacak durumda değil. Yarınkilerden almak için dünkülerden atar. Alırken de atarken de özel çağlara özel ölçüler kullanır.

Kimi önce gelmiştir, yadsınır.

Kimi geç kalmıştır, gelmiştir boş verilir.

Kimi unutulmuştur, hatırlanır.

* * *

Aya ayak basılır:

Bu kimine göre “ay ayaklar altında kaldı artık”tır
kimine göre “ay efendim insanlar tarafından
(bu kelimeyi çok severim) fethedilmiştir.”

* * *

Kendine göre bir sayım yapar. Her şeyde olduğu gibi *virgül*, burada şansın yeri yoktur.

Yunus’un dediği gibi olur. Kimi: VAR BİRAZ DA SEN OYALAN

O şişinir küçük dağları yaratır.

Sonra:

Küçük tepelerin altında kalır.

Yani:

Kimi küçük oynar yutturur

kimi küçük oynar tutturamaz.

* * *

Benim için kaç yol var:

A) Size gösteri yapsam. Atsam tutsam.

(Bunu yutturamayacağımı biliyorum.

Demek o kadar akıllıyım.)

B) Büyük lâflar hazırlayıp, arayıp bulup burada saysam.

Bilgini oynasam. Nezaket ve pişmanlıkla içinizden okuyarak..

C) Şu yalın: Yani Ne ise o.

Bir bloknot bir kalem vardır.

Bu bir portföy bir anahtar destesi de olabilirdi.
Onu da fena oynamazdım gibi geliyor: Neden?
Çünkü 1inci turda oynayamadım.

Ama bloknot hep vardı: Belki de onun için

Bloknot:

Kendimi izlerim ben. Bu adam ne yapıyor ne ediyor diye.
Not alır kendimi göstererek – Şefime bildiririm. O üzgün, düşünür, ölçer biçer raporunu verir. Bu bloknota dayanarak beni yüce divan'a çıkarır.

Bu arada savunmamı yaparım. Onları sonra yayınlarım.
Azını.

İşte onlar benim uzun şiirlerimdir.

(Herkes sanır ki uzun savunma insanı kurtarır. Hele duruşma öğleden sonra ise.. kimse nasılsın demeye zor dayanır..)

Arada bir susarım.. Notlarım devam eder. Sürekli gizlidir. Şefe çıkarmam.

O ara bir sivil polis gelir: Niye yazmıyorsun? der.

SANKİ YAZMAK YAYINLAMAK:

Ben yazıyorum. Yayınlamıyorum derim. Benim tezgâh ufak. Ben yüzbinlerce kişiye aynı malı çıkaramam. Hile yapmam gerekir. Kaliteyi düşürmem karıştırmam gerekir. Ben de ona razı değilim: Yani ben: Sürümünden kazanan bir şey değilim. İthâlaten toptancı, perakendeci kârını alayım diye firmalar kuramam.

Efendim, arandıkça bulunacak kadar bir pazarda aynı kalitede malımız vardır.

Şan olsun diye. Markayı bozmamaya çalışırım.

Derecesini düşürüp miktarını çoğaltmak.

Fiyatını indirip pazarı genişletmek.

Harcımız değil bizim.

Bir satırda bitmeyen şiir bence sonsuz bir azaptır. Demek ki bitmiyor derim. Uzaklıkça içim içimi yer.

SAYGI duyarım başkalarının en önce zamanına.

* * *

Takdime ait: BEN

Ben yanlışları kaldıracak kadar çoğul değilim. Başka şairin
duymayacağı bir hata beni yıkabilir.

Ben *yanlış* yapamayacak kadar bir durumdayım..

Adım çıkmış bir kere çıktığı gibi.

Değiştiremem onu.

* * *

— Olmadığına inanç getirilen bir yazıyı (şiir veya öbür türler) yırtıp atmak, öyle bir heykeli kırmaktan kolay mıdır?

— Çok yazmak..

— Kelimelerin uydurmalığı bizim onlara alışmaklığıımız.

İnsanların yaşantılarının yanında süregelen ya da süre giden kelimeler vardır. Bunların bir çoğı yediklerimiz içtiklerimiz gibi doymamıza birçoğı da acıkmamıza bağıdır. Uyutan, uyandıran kelimeler vardır. Çok alıştığıımız için hava gibidirler bizce. Onların yokluklarında anlarız olmadıklarını. Varlıklarında anlaşılan kelimelerin çoğı da yeni olayların yeni durumların anlaşılması kolay kelimeleridir. Bunlar bizi sevindirir ya da kızdırır.

Bir de kelime olarak var olduklarında (an) bize yeni bir olay, yeni bir yaşantı, yeni bir sanı açan kelimeler vardır. Bunlar bir bakıma, hayatı düzden alanlara göre tehlikesiz ama derinden alanlara ve alacaklara tehlikeli kelimelerdir. Tehlike bir olaydır hayatta ama felsefede ve sanatta ve düşünce dünyasında bir değerdir tehlike. Tıpkı oyun gibidir: Çocuklara eğlence, büyüklere değil. Çocuklar oyunlarıyla dünyanın içine inerler. Büyükler oyunlarıyla yeni bir dünyaya uzanmak isterler kendi dünyalarından. Çok kişı dünyasını kendi kurmayıp olayların, yılların, durumların esintisine bırakmış olduğı için, bir gün kendi yaratacakları bir dünyaya oyunla uzanmak isterler.

Ne oyunu tadabilirler ne de yeni bir dünya.

* * *

Bir konu üzerinde konuşacağım. Ama ben bu konuşmayı karşılıklı kılacak şekilde düzenlemeye çalışacağım. Yani bir konu üzerinde konuşacağız.

Yalnız şu var: Konumuz varsın değişmesin ama bu konuyu eğlendirici, dinlendirici mi yoksa konferans şeklinde mi yani zaman zaman sıkıcı esnetici mi işleyelim.

Konuları Yapan Konular

Önsözden Sonra

Kimilerine göre en önemli olan yıldır. İsa'dan öncedir, ya da sonradır. Rönesans'ın zaman içindeki yıl yeridir, 1770'dir, 1789'dur yahut 1870'dir.

Ben şunu anladım ki bu "yıl" milletlere insanlardan daha çok yararlı. Onların dünyadaki yerini ve sırasını belirler.. Veya kendilerinin *ileriye* ya da *geriye* doğru gidip gitmediklerini *belirler* veya *örter*.

Oysa bu "yıl" ile kişiler nedense daha çok uğraşıyorlar. Kafa yoruyorlar.

Oysa yıldan daha çok, onun içindeki olaylardır, onun içindeki kişi ya da kişilerdir, yani *anlamdır* kişilerce önemli olan. Ama çok kimsenin sade yılı hatırlamak ya da unutmamak için kafa yorduklarını görürüz hep. Babasını unutmuştur biri, onun öldüğü yılı unutmaz. O yılı anınca babasını ve onun anlamını ve anısını anıyor sanır kendisini.

Biri sevmiştir, unutmuştur sonra. Ama başlangıç ve bitiş yıllarını hiç mi hiç unutmaz o sevginin, o bitmiş, o sönmüş sevginin.

* * *

Sonra ay gelir. Ayların da efsanesi buna benzer. Aylara göre anıları vardır çok kişinin.

Kar yağınca şubatı, yelkenliler, uçurtmalar görünce denizi yani Temmuz ve oradan kalkarak bir anı, bir olay hatırlarlar.

* * *

Gün kişilere de yakındır. En çok tekrarlanan, en çok yaşanan gündür.

Ama onu küçümserler nedense. Bir çarşamba öyledir ki çok yakın bir geçmişde biri yaşanmıştır, çok yakın gelecekte bir yenisi durmaktadır.

Nedense küçümserler, bu asıl yaşamı yapan günleri. Kaybolarlar içinde.

Toptancı bir görüşle onu mevsimlere yıllara bağlamak kolay gelir.

Bakarsınız yaşam bitmeye doğru, bir pazar anımsar biri, bir ikiperşembe hatırlar, birkaç tane de cuma.

Hepsi

Gelenek bize büyüklerimize uymak. Onların ölümüne biraz üzölmek sonra unutmak.

Sonra çılgınlıklar olgunluklar yapmak için para kazanmak yani yaşlanmış olmak. O zaman *hayatın tadını* çıkarmayı hayal etmek ve o zamanki küçüklerimize (bizim şikâyet ettiklerimiz, kınadıklarımız gibi) *büyükölük taslamak*.

Eee sonra... onlar gibi biz de ölünce aynı oyunu onlara bırakacağımızı, unutmak.

Hayatın tadını çıkarmak için, paralı, iyi giyimli, temiz ve görmüş geçirmiş adı altında boş, yalnız hayal dolu bir depo..

Hippiler bu geleneği bozdu diye, büyükler kızdı.

Hayatın tadını bir ucundan tutup çıkarmaya başlamayı denemek onlara ağır geldi.

Onun için kızdılar.

* * *

Biri oğlunu asansörcü yapmış. Öbürü bir kucak gazete vermiş sattırmış.

Niçin, yarın milyonların başına geçince sokağı özlemesin, oradakileri ezsin diye oğlunu önce parasız – az paralı – ezdirmiş.

Ne meziyet değil mi?

* * *

Bir umum müdür:

Bana kimse yutturamaz. Çünkü ben bu şirkete kapıcı olarak girdim. Asansörcü hademe oldum. Evrak taşıyıcılık yaptım.

Şimdi bana bir mektup gelse, ona bir bakışta, nerede, hangi kademedede geciktiğini anlarım hemen diyordu.

Bana kimse kül yutturamaz diyordu. Oğlu kumarbaz oldu, karısı kaçtı.

Yatları, özel uçakları, motorları unutarak.

Genel müdür kül yutmuyordu işinde ama evinde bir erkek, bir baba, bir koca arayanlar, bulamıyordu.

* * *

Her şeyin azı karar çoğu zarar diyenden korkmalı. Bence.

Çünkü bana böyle demiş olanların hepsi bir şeyi saklıyorlardı.

Biri hırstdan, bir han yapmada ustalara kızdı enfarktüs oldu..

Biri parayı hep gelen bir şey sandı. Onun bir defa zarar adı altında gittiğini görünce inme indi.

Biri vapura koşuyordu – o zaman Kadıköy-Köprü vapurları yarım saatte birdi. Vapura yetişti. Ama vapurda kalpten gitti. Köprüye örtülü sedye ile çıkardılar.

Neyin azı zarar, neyin çoğu?

Neyin azı karar, neyin çoğu?

İş o ne? 'leri seçmede idi. Ortaya *her şeyin* diye yuvarlak lâf atmada değil.

Akşam'ın Anketi

24 Eylül 1968

İnsanlar bilim yollarında yalnız tek amaca yönelmiş değillerdir, insan yaşamı bakımından.

Bilimin amacı kendi içinde, kendini alıp insana karşı bile götürülebilir.

Birçok şeyi unutabilir bilimin insanları, bilim yapırlarken. Ya da bir şeyi hatırlamayabilirler.

Sonradan hatırlayabilirler. Ve bu arada da büyük bilgin büyük bir buluşa varabilir, her şeye rağmen.

Sanatçı ise her şeyi unutabilir sanatta bir doruğa varırken, ama o bir şeyi hatırlamadan edemez.

O bilginlerde hatırlanamayabilen, sanatçılarda unutulmayan "bir şey" insandır. Ve insan nedir?

Denildiğinde, bunun cevabını bilginler değil sanatçılar vermektedirler. Ve sonuna kadar dünyanın, onlar vereceklerdir.

* * *

Bilim bulunan şeylerle, şöyle övünür..

Ken bulunmayan bir şey vardır diye üzülen sanattır.

İnsanın velisi'dir sanat.

* * *

İnsan sanatsız da belki gene düşünen ve inanan olabilirdi, bilimiyle.

(Ama sanılmasın ki uygulayan olabilirdi.)
Ama uygulayan olabilir miydi?

* * *

Sanat bilginlerin vasisidir.

* * *

Nâzım Hikmet'in şairliğinin gücü, öbür şairlerin kişiliğine ya da yerine doğrudan doğruya bir etki yapmamıştır.

Ki *Akşam* gazetesinin yazarının sorusunda bu: "Son otuz yıl içinde tüm Türk şiirinin yeniden gözden geçirilmesinin zorunlu"luğuna kadar varıyor.

Şiirde oluş, şiiri yeniden gözden geçirme, şiirin içinde ben- ce her an kendi kendine vardır zaten. Şiirin zamana dayanma, zaman içinde durma'sı (belki de direnme'si), dışarıdan gelecek etkilerden çok güçlü ve acımasız olarak şiirin içinde durur.

Bilimin gelişmesi, teknik'in ilerlemesi, insanın bu yeryü- zündeki yaşam serüveninin verileridir. Bunlarda bilimlerin et- kisi, şiirinkinden ne kadar farklıdır..

Sanat dorukları bilim doruklarından ne kadar ayrıdır..
Yani insandan ne kadar uzaktır?

* * *

Sorular

Bulgular denilen o çok önemli bilimsel insan çıkışlarını sanatın ne kadar yakınında aramalıdır?

* * *

Halkın tanınması, bir yeniliğin yaşamının hangi çağına rast- lar?

Halkın beğenisi bu bilim ve sanat aşamasının a) özüne b) biçimine?..

Hangisine ne kadar iner önce?

* * *

Yengi şiirlerini yengin ülkelerin şairleri mi yazar? Yoksa yenilgiyi yenik ülkelerin şairleri mi yazar? Yoksa?..

* * *

Kimi ülkelerin toprakları işgal edilmiştir: Ve bu başarılmıştır. Kimi ülkelerin de insanları... (ki bu başarılamamıştır)

* * *

Şairler bir katkı olduklarıncı insana ve onun yaşamına daha uludurlar.. Algı şairlerinden.

Ben Sen Onlar — Ben’ler Sen’ler O

Yaşamın türlü görüntüleri (insandan insana) olduğu gibi, türlü yaşantıları var (bu insandan insana ve insana insandan).

Bu görüntüler ve yaşantılar (yaşam parçaları; aralıklı) olduklarıncayaansıdıkları gibi, olmadıkları ya da olduklarından başka türlü de yansıyorlar.

Kimi unutuyor, kimi değiştirip bozuyor; yani kendine göre kılmak istiyor. Unutana bir şey demeyeceğim burada. Öbürlerine birkaç şey demeli:

Kendine göre biçmek isteyen. Kendinin eskideki ya da ilerdeki bir durumuna göre davranıyor olmak.

Eskideki durumu geçmiştir. Anıları ilgilendirsın. İlerideki duruma gelince: İlerideki durum ki bu bir zamandır; içinden rahat geçilebilsin’dir.. Ya da bir yaşam’dır. İçinde rahat durulabilsindir. Ben o rahatını, önceden, başkalarını değiştirerek hazırlayanlardan yana değilim.

Kendini, başkalarını (kendine göre) değiştirerek aldatanlar, demeyelim onlara. Valery demezdi gerçek aksi olsaydı: “Fais ce que tu veux, si tu peux supporter eternellament.”

Eğer insan taşıyamayacaksa, hiçbir şey yapmasa, o yapmadığını, yapamadığını da taşıyamaz hiç kuşkusuz.

Yaşamının içinde (“yaşamak için” de denebilir) yaşamaya böylesine karşıt bir tutumu takınanlar, sanatta da, zamanda da ne yaparlar.

Yanlış anlayacaklar ya da yanlış yorumlayacaklar kuşkusu ile, insan başarı ile daraltır kendini.

Ve giderek, öyle olur ki, kendi ve kendinin anılarını bile, kendinden kaçırıp saklamaya varır.

Kendini kendinden saklayan bir insan, bir başka insana ne yansıtır ne sunabilir?

Başkası bulup çıkarsın kasdıyla bir sözü örtmek, ama üzerine üzerine, çıkarsın kasdıyla sözü ısıtmak az sıcak bir davranış mıdır?

Başkaları benim için ne der? sorusu bir korku, bir kapanma yolu değildir. Ama çok kimse bunu öyle uygular. Gerçekte uygulanmaktadır o insan ki: Başkaları benim için bir şeyler dese, ne derse! dese. Zaten nasıl olsa diyecektir.

Kierkegaard'ın:

"Plus je pense moins je suis, plus je suis moins je pense" cigoto'su.. Çağdaş insanın paradoksu değil, varolma yönü.

NOT:

Descartes: "Je suis une chose qui pense" demek istedi (2e Meditation).

Pascal ileride şunu diyecekti:

"Le coeur a ses raisons que la raison ne connaît pas."

* * *

Bana sormadan, başka yollardan bir şeyler öğrenmek istiyorlar benim için.

Ben oysa anlatıyorum onlardan ve kendimden korkmadan.

Anlattıklarımı ölçmek için başka yollardan öğrenmek istiyorlar.

İlgilerini beğeniyorum onların. Değiştirdikleri halde benim anlattıklarımı.

Bir şeyler kazandıklarını görüyorum onların, kendi olanaklarının ötesinde ve hatta üstünde.

* * *

Gide: "Herkes yokuşunu izlemeli, yeter ki çıkarak."

* * *

Şiir, gözün ilk algıları değil, duyuların yargıları da değil, kafanın yargılarıdır.

“Bir su gibi” demek, ne bir’i, ne su’yu, ne de demek’i bilmemektir kesin.

“Güldü, bir deli gibi” diye yazmış ünlü bir Fransız şairi (Aragon).. Télémaque’ında. Umulur mu böylesi birinden. Deli’nin bir tek gülüşü olduğunu mu sanıyor Aragon. Ya da, okuyucularının öyle sandığına mı inanıyor. O gülenin, nasıl güldüğünü anlatmamak için söylenir ancak böyle bir söz; ya da saklamak için.. Deliyi de hiçbir zaman tek bir gülüşe bırakamaz gene.

Yahya Kemal'in de ölümünden sonra o önceden bildiğimiz ayaklanma oldu. Toplumca buna alıştık artık. Bir sanatçı ölmeye görsün. Ardından bir sürü dost, bir sürü hayran açık denizlerde ilerleyen gemilerin izini kollayan balıklar gibi, şöhretlerin ölümü üzerine ayağa kalkıyorlar. Bu arada, asıl söz sahibi olanların sesi zor iştiliyor.

Bunu nesil kavgasına yöneltenler mi istersiniz. Sanatçıyı dağların, denizlerin yerine koymaya yeltenenler mi ararsınız. Çay içtik, kahve içtik, onunla üç defa selâmlaştık. Bir gün bana nasılsın dedi. Sonra onu bir daha görmedim. Gösteriştten hiç hoşlanmazdı. Yalnızlığı severdi. Batı kültürünü mezcetmişti. Ve, yazık oldu.

Evet! Hep yazık oluyor. İlkin, ölene kendi içinde yazık oluyor. Sonra, kalana kendi içinde yazık oluyor.

Sanatçı ölmüştür. Artık onu herkes bir yere yerleştirmeye bakmalıdır. Birkaç hafta sonra sesler kesilir, ortalık durulur.

Bazan da kaderin azizliği olacak, sanatçılardan birkaçını yakın aralıklarla aramızdan alıyor. O zaman kargaşalık daha da belirli görülüyor.

Neden? Neden? Neden! Neden biz böyleyiz. Ya da neden böyle oluyoruz.

Bir nedene, bir niçine olsun cevap vermeden, onlardan birini bile çözümlemeden boyuna hatıra ve hüküm ileri sürmek neden?

Tahlilleri gerçeğe dayamadan kişisel anılarla yürütmek neden?

Madem bu kadar yakından, bu kadar eskiden tanıyordunuz hükümlerinizin niçinlerini, nasıllarını, nedenlerini niye belirtecek bir ipucu vermezsiniz?

İnsan bunları merak ediyor. Çünkü orta çaplı bir yazarın, bir

sanatçının ardından kolaylıkla söylenebilecek sözlerle büyük bir sanatçının ardından söylenecek sözler arasında bir fark vardır. Sanatçının ilkin büyüklüğünden başlayan bir fark.

Bu davranışların sonucunda ortaya garip bir durum çıkıyor. Bakıyorsunuz şirin, yaşlı bir yazı ölen sanatçıyı sanki küçük düşürmek için yazılmıştır.

Bir de araya anlaşılmaz yazılarla karışanlar var. İşte onlardan bir parça:

... “Bununla birlikte, Yahya Kemal’e şiirimizin genel çizgisinde bir yer aramak, bir yer vermek gerekirse, onu bir büyük çağın, bir büyük kuşağın ve bir büyük ekinin son büyük ozanı saymak gerekir. Bugünkü şiirimize başlangıç değildir Yahya Kemal....”

Şiirimizin genel çizgisi ne demektir? Büyük bir sanatçıya bir yer aramak, bir yer vermek gerekirse.. ne demektir. Büyük bir sanatçıya genel çizgide aranan yer... Ve üstelik o yerden sonra bugünkü şiire başlangıç olmaması. Hem de genel çizgide.

Biraz aşağıda bambaşka bir hüküm:

...” Yahya Kemal hiçbir etkiye yer vermeyecek kadar büyük, tek bir ozandı.”...

Hani konulacak bir yer aranan büyük şair.. Son olan, ilk olmayan ama genel çizgide bir yeri olan, tek ozan..

En sonra: “Türk şiirinde yerini hak etmiş birkaç sayılı ozandan biridir.” deniliyor.

Ve ona genel çizgide yer aramak gerekirse, yer vermek gerekirse bu böyledir. İyi ki Yahya Kemal Türk şiirinde yerini hak etmiş. Eğer etmeseydi, ne olurdu kim bilir.

Biraz sussak mı. Yoksa az mı konuşsak, öz mü söylesek. Yazarken birazcık olsun daha dikkatli mi olsak! Yoksa okumasak mı yazılanları.

Ben de bu geleneğe uymuş, Yahya Kemal’i ve onun ölümünü vesile kılarak sağa sola dokunmuş oluyorum. İyi günler.

Mart 1970

Ben önceleri hep şaka yazardım. Sonra güneşde çok kaldım, olgunlaştım. Artık eskisi gibi küfür etmiyorum, yenisi gibi ediyorum.

Bu hafta ucuzluk var diyor dükkânın biri utanmadan ve ekliyor, yalnız bir hafta için. Yılda 52 hafta olduğuna göre (ben saymadım, sayanlar söyledi inandım) 1 hafta ucuzluk haftasını çıkar, geriye 51 hafta kazık, pardon moda, pardon pahalılık haftası kalır. Bu haftalar ekonomik haftalardır.

Ucuz satan yalnız kendisi kazanır, ucuz alanın yalnız kendisi kaybeder.

Pahalı satan (ne satıyorsa) onu yapan, yani sattığını yapan, ya da satılanı yapan kazanır, öbürleri kazanmaz. Kaybeder demiyorum. Ekonomi olmasaydı ekonomi üstüne makale yazmak için Shakespeare ne yapardı?

Shakespeare komisyonculuk yapsaydı, komisyoncular Shakespeare'cilik yapabilirler miydi?

Her türlü alım satım ve dahilî ticaret hariçden idare edilebilir mi?

Kolektif şirketler kara borsadan döviz alıp ne yaparlar?

Ben almadım diyor bir adam, bir şirketim var o aldı. Yemin etse ve başı da olsa, ağrımaz.

Bir banka ben vermedim dese, kim aldım diyebilir? Bütün kabahat kapıcıda olmak gerekir.

Yer üstü servetlerini satan yer altı servetlerini konserve yapar mı?

Bu yere göre değişir. Aynı adam o yerde bir şey olur da, bir yerde başka şey olur mu?

Bir yerde namuslu olan kim bilir öbür yerlerde ne namussuzluklar yapıyordur.

Birkaç yıldır şiir yayınlamayan (bu arada memurluğunda aşamalar yapıp yükseklerle çıktı) bir şairin büyük bir dergimizde iki üç aydan beri şiirleri yayınlanıyor. Şairi severdim ve beğenirdim eskiden. Ama şimdi sevmek sevmemek bir yana, beğenemiyorum. Bunun nedenini düşündüm. Neden dedim kendi kendime, acaba benden mi gelen bir şey var, yoksa bu “aralık” ondan mı açılmış.

Son şiirini bunu anlayıp bulmak için birkaç kez okudum. Buldum sonunda aralığın nedenlerini. Ben çağdaş sanatçılar üzerinde sıralamalar yapacak bir yaratılışta ve kanıda değilim. Değer biçmek benim işim değil.

Yarın bizleri alıp almayacaklarını, nasıl alacaklarını, işimin, uğraşımın arasında görmedim hiç. Ancak bir düşüncemi açıklamak zorundayım. Yarın, yanlış anlamalarla, bizim çağdaşlığımız açısından, aynı zaman içindeki, aynı daldaki beraberliğimizdeki ortaklaşa bulunmamızdan gelen bir sorumluluk var. Biz, birbirimize karşılıklı bu sorumluluğu veriyoruz. Ben bana düşen yanını aydınlatma durumunda sayıyorum kendimi.

Bir sürü olay içinde, bir akış içindeyiz. Bilgiden bulguya kadar insanlığın oluş akışında akıyoruz. Kavramlar, deyimler, donmamacasına kımıl-kımıl, paldır-küldür, değişimlerini bizlerle, başkalarıyla, olgularla ve kendi aralarında; düşüyor, kalıyor, açılıp kapanıyor, yok oluyor, doğuyor, karşılaştırılıyor, tartılıyor, ekleniyor, çıkarılıyor, çözülüyor, bozuluyor, eziliyor, kırılıyor, parçalanıyor, aydınlanıyor, ekleniyor, siliniyor, yazılıyor.. Ve dünya ile yaşamı bir açıklama, bir kurma yolunda, hiç durmamacasına bir yere geliyor ya da bir yere gidiyor. Her düşüncenin her eylemin bir hesabı soruluyor, veriliyor. Bilim ve sanat yoğunluyor bu hamuru. Her dalda, bu hamuru pişirmenin yolları araştırılıyor.

Şairler de bundan uzak değil; içindeler. Başındalar. Başındalar demeden önce biraz düşündüm. Gerçekten başındalar, ama çözüm yolu bakımından mı, açıklama yoksa önsezi veya çözümleme bakımından mı ayrı konu. Şiirin felsefe ile ilişkisinin yakın ve gerekli olduğu gerçeği iyice aydınlanmış durumda. Şiirin bir felsefî görüş taşıması fikrinin karıştını yalnız felsefeyi bilmeyenler savunabilir.

Çağa bağlılığın sağlanmasını, çağı yansıtmada insanlar arası sürmeyi felsefî görüş var kılıyor.

Bir fikrin, bir düşüncenin iyi ve ustaca söylenip yazılması, bugünkü insanın kafa yapısına ve toplumsal durumuna karışt. Kimsenin kimseye çaldıracak ya da gönül rızası ile verecek zamanı kalmadı, yok. Kavramları geldiği yerden geriye, eski anlamlarına, eski güdümlerine götürmek yerine, onları en az bulundukları yerden alıp çağın ışığına ve hızına göre zorlamak gerekiyor. Bu, sanatçıların yarına karşı sorumluları.

Bugün büyük büyük kurumlaşmış ve insanları bölüşmüş akımlar eskisi gibi çok değil. O kurum ve inanç akımlarıyla beraber onların kemikleşmiş verileri de dağıldı. Şairi itecek bir tek konu, bir tek güç var; insan ve insanlık.

Yazımın başında sözünü ettiğim şiir bana bunları düşündürdü. Ustaca yazılmış ve kurulmuştu. Yılların verdiği ustalık belli ediyordu kendini. Konu da yeni insana yönelmişti, çağdaş, toplumsal, ekonomik sorunları deyimliyordu. Ama ne var ki son kıta, bir felsefî görüşten kayıp ters düşmekle kalmıyor, eskimiş bir öğüt vermeye varıyordu. Şair şunu demeye getiriyordu.. Evet bütün bunlardan sonra insanlar, şimdi kendinize içine gömölüp, kapılarınızı kapayarak boyun eğeceğiniz ve ötesini hiç arayıp sormayacağınız bir tapkı arayınız. Bu içinizdedir, her yerde vardır, yeter ki gözünüzü açıp bunu görün ve bulun.

O şairin yüksek bir yeri var, işinde. Yeni şiirinde de ustalığı kalmış. Aradan geçen zaman şiirinin mesajını, işinin yükselişine bağlamış.

Ben bunda yokum demek için yazdım bu yazıyı.

Üstüne üstüne yürüyünce sanat oluyor.

“Şiir kelimelerin raksıdır” deyenler var. Hayır.. Şair kelimelerin dans hocası değildir.

Şair amansız düşmanı kelimelerle boğuşur. Zaten kelimeler de şaire: “Gel oynayalım” demezler..

Kimseye demezler.

Kelime saflarından bir düşünce geçirmek, düşünceleri geçirmek eğlenceli bir olay değildir. Şairin kanı akabilir, canı çıkabilir.

Kelimeler, vasıtasıdır şiirin, amacı değil. Onları amaç sananlara ne demeli. Ne denir ki.

Bir şey demeyen, bir düşünceye varamayan, bir fikir taşımayan şiir görmediği halde, hâlâ deyişde şiiri bitirenler...

“Şiir kelimeyle yapılır ilkin” deye düşünenler var. Yanlış mı? Hayır. Doğru mu? Hayır.

Şiirin kelimeyle yapılacağını, yapılmasını, yapıldığını, duvarın tuğlayla yapılmasına benzer anlamla düşünenler yanılıyor. Duvar bir yapıttır. Şiir bir yapıt değildir.

Daha süslü deyimler de var bu konuda: Şiir kelimelerin raksıdır.. diye. Buna cevap, şair kelimelerin dans hocası değildir'dir.

Yani şiir kelimelerle yapılmaz mı?

Kelimeler kutulardır. Şiir kutularla yapılmaz. Hediyelerin kutuları vardır ama veren de alan da kutu verip almış olmaz. Hediye verip almış olur. Yani o kutunun içindeki.

Pişirmek.. Ama Bir de Kotarmak

Edebiyat Tarihimiz gitgide bir ben'leşmeye büründürölmek isteniyor. Benleşmeyi fazla açıklamayacağım; bu yazının içinden çıkanla bırakacağım baş başa.

Bizim düşündüğümüze, ya da düşüneneğimize uygun konuşanı doğru diye kollamaya alışmışız. Ama asıl doğru, sadece bizim düşüncemizin kucaklayabildiğı alanlar içinde değildir ki. Bunda, burada yanıldığımız için de bizim düşüncelerimizin içinde hepimiz için herkes için doğrudan başka bir şey yok sanıyoruz. Oysa ki tamamlanacak olan biziz, taraklanacak olan bizim tarla da. Ama bu, zor, bu sıkıntılı, bu ucuz değil, günlük değil, çabuk değil, kısa değil.

İstemiyoruz ki eskiden yazmış bir hikâyecimizde de bir şeyler bulunsun. Ömer Seyfettin yoktur. Bilmem kimin bir satırı bütün bilmem kimi satın alır.

Ben böyle düşünüyorum ya, herkes de öyle, benim gibi düşünsün. Daha geniş düşünende maksatlar, geriye yönelmeler, aşırılıklar, sağlıklar, solluklar, tozluklar olmalı. Onları ezmeli, benim gibileri kollamalıyım.

Eğer o ezilmeden sen çıkamayacaksan, bu fikri güdüyorsan, demek ki senin kendiliğın'de onu ezecek güç yok. İşini onunla karşı karşıya kalmakla, yan yana durmakla, yüz yüze gelmekle kurtaramayacaksın demek. Onun için istiyorsun ki o sadece ölmesin, toz olsun.

*Yapma. Yaparsan. Yapma. Ama Yaparsan.
Yapma. Ama Yaparsan Da.*

Eğer bir kelimeden fiil yapılmışsa, ki yapılmış. Bütün kelimelerden fiil yapılabilir.

Bir ot ne kadar otlanırsa bir kuzu o kadar kuzulanır. Bir keçi o kadar keçilenir. Bir kaz kazlanır. Bir tavuk tavuklanır. At atlanır. Katır..lanır. Kuş..lanır. Böcek..lenir. Hayvan..lanır.

Bir adam ne kadar bıçaklanırsa.. Hiç olmazsa, ne kadar adam bıçaklanırsa.. bir bıçak o kadar adamlanır.

Demek istiyorum.

Göz bir'incilerde. Neden? hep birinciler gözlenir. Neden gözlenenler hep birincilenir..

Neden kuzuları kuzulamazlar da, otları otlarlar..

Neden bıçaklar adamlanmaz da adamlar bıçaklanır..

Demek istiyorum.

Özür mü dileyeceğim.

Özür dilemek o kadar kolay ki.

Özür dilemeden önce dileklerimizi özürlemeli. Yiz..

Ben birinciği ikincilemek istediğim kadar ikinciği birincilemek istiyorum. Hatta ikinciği daha fazla.

İlkin Türkçeyi Seveceksin

Buna bir soru ile başlamak en iyisi. Dimdik duracak cevaplarını bekleyecek bir soru ile:

Türkçeyi sevmek ne demektir? Bu sorudan bu sorunun öncesine geçmek için yazının birinci cümlesine basmak lâzım. Onun için ilk cümle soru şeklinde yazıldı. Yoksa hemen cevabı peşinden gelsin diye değil.

Türkçeyi sevmek ne demektir'den önce "bir şeyi sevmek ne demektir?" onu bir yoklamalı. Bu "bir şeyi sevmek ne demektir"i her aydın kendi aydınlığınca, aydınlıklarınca kucaklar bırakır. Kapalı veya açık, yalın veya dolambaçlı olur bu. Ama olur. Yani anlamaz aydınların çoğu sevme nedir.

Bir de aydın olmayanlar var. Sonra, aydın sayılmayanlar da var. Bunların iki çeşidini de karıştırmamak lâzım. Onlar da bu soruyu kucaklar pek âlâ. Niçin birçok yazılarda aydınlara göre, aydınlara has bir birincilik tanınır, bilmem. Aydın olmayanlarla, sayılmayanlar, aydın olamayanlar değil midir ki aydınların tür-lüsüne yer yaptırıp dururlar.

Bir şeyi sevmek demek onu parçalara ayırmamayı önceden kabul etmek demektir. Ondalı-yüzdeli, seçmeli-ayırması sevmek var mıdır, olur mu ki!

Bir şeyi sevmek demek, o şeyin bütün parçalarının yerini bilmek demektir, yerini anlamak demektir. Onların arasında seçmeler yapmamak demektir.

Bir şeyi sevmek demek, o şeyin bütün hallerini, ve o hallerinin içindeki ve dışındaki onun parçaca ve bütünce durumlarını

görmek, görebilmek demektir. Alışmamak, yani yetinememek demektir.

Bir şeyi sevmek demek, o şeyin ölümünü kendi ölümüne bağlı görmek demektir. Öyle ki kendini öldürmekle onu, onu öldürmekle kendini öldüreceğine inanmak demektir.

Bunu uzatmak veya yürütmek kolay. Onun için kalsın orada bu konunun ucuzlamaya yaklaşması.

Türkçeyi sevmek demek, onun bir ses veren parçasından sesler veren cümlesine kadar nesi varsa onları yerlerce ve durumlarca hırsız veya yalancı yapmamaya çalışmak demektir.. Geveze veya kaçak, küstah veya korkak yapmamak demektir.. Atılğan veya sinsî, köle veya esir kılmamak, bol veya ucuz, kolay veya yanlış harcamamak lâzımdır. Bitişiklerini, yandaşlarını, incelik, kalınlık düzenlerini keyfince bozmamak demektir.

Türkçeyi sevmek ne demektir? sorusu şimdi cevabının ne olduğunu bilerekten burada durup cevaplar bekleyebilir.

11 Ağustos 1955
Perşembe

Görece

Tutuculara göre ilerici olmak kesin gericiliktir. İlerici olmanın kendi-başına bir değeri vardır ki, bu değerin yerini ve ağırlığını önce davranışlarda sonra düşüncelerde sonra bu ikisini dengelemekte aramalıdır.

Konuşma Dili - Yazı Dili

Ben kendimi zorlamıyorum, konuştuğum gibi yazıyorum. Dilime ne gelirse kullanıyorum, tutmuş yeni sözcükleri de kullanıyorum. Ama ısınamadıklarımı kullanmıyorum. Belki ileride ısındığım oranda tutmamışlarımdan da kullanacağım.

Bunun çevirisi:

Ben kendimi zorlamıyorum, yataktan kalkdığım gibi sokağa çıkıyorum. Şimdilik koyu renk gecelik giyiniyor, pabuca benzeyen terlik giyiyorum ve çorapla yatıyorum. Ama ileride belki ısırırsam ceket, gömlek, pantolon da giyinirim.

Hız'ın çoğaldığı oranda kavramların gerçek kesinliğine de yaklaşılmış olunması gerekiyor. İnsanın ne olduğundan, az nedir, çok nedir? Uzun nedir, kısa nedir? İnsan nedir?

Kalabalıklar teknik'in yemi oldu. Teknik, şaşırtmacaları için kalabalıklar, sürüler istiyor.

Bir dalgınlık, bir uyuma artık dalgınla uyuyandan önce başkalarını etkiliyor. Bir güdücünün ardında bir uçak dolusu insan, bir otobüs dolusu adam, bir kamyon dolusu canlı var. Bu araçlara hayvanlar da biniyor.

Uçak'a onu kullanacak pilot bulamayınca, otobüse güdücü sağlayamayınca

Yeni şiiri sevmek
şiiri yeni sevmek

Bakıyorum da, sanatçı tanıdıklarımın tümünden tüme yalın ve yakın ve tüm candan bana doğru bir gönül akımı yok.

Bunun nedenleri iki yönlü: Biri onlardan bana, öbürü bana onlardan.

Onlardan bana:

Kimi ürkek, kimi yalnız yüzden saygılı, kimi güçsüz seven, kimi bilgisiz beğenen, kimi korkan; önce başkasından gelsin diye bekleyen. Yerini kapacakmışım sanan. Onu geçecekmişim, yenecekmişim gibilerden kapanan.

Ben duymayayım da gelmeyeyim. Ben de aralarında olmayayım.

Onları kınamak için yazmadım şu satırları. Açıklamak, belirtmek için yazdım. Çünkü hepsi de doğru ve haklı. Çünkü ben onlara hep öyle gözüktüm. Onlar öyle olsun istiyorlardı da ondan.

Aaa, amma da yaptın deyeceklerini biliyorum. Ama onlar benim ne deyeceğimi biliyorlar mı:

Bana onlardan:

– Aranızdan biri çıkıp da: Arkadaş senin şu tutumun nedir böyle? Ne yapmak istiyorsun sen?

Her an gülümsemeyle karışık alaylı bir bakış gözlerinde. Her kanıya karşıt bir kanı arayış. Hiçbir şeyi, hiç kimseyi beğenmiyor, az buluyor gibi bir duruş.

Dediniz mi?

Siz beni böyle yaparken ben de sizleri öyle yaptım işte.

Geriye kalıyor, tek kalanların kaçışı, saklanması, ortadakilerin biraraya gelip toplanışı, yakınlaşışı. Gruplar, klikler. Birbirini övmeler, anmalar, desteklemeler.

Tek tek yalınlık olsa idi olmayacaktı şimdiki durum.

Kim bilir kimler bana kimleri çekirtmiştir şimdiye kadar. Beni kazanmak, kendi tarafına çekmek.. Ya da denemek için.

Akrobat oldumsa eğer bu yüzden oldum. Düşüncemi söylemeden belirtmek için.

Alaylı bakışlarımda her zaman kişileri değil konuları da aramak vardı.

Tek olan, tek olduğundan değil, tek bırakıldığından tek kalmışdır da. Tanrı da öyle ele alınabilir. Tanrıyı aslında tapmak için bırakmadı insanlar. Ellerinden kaçırdıkları içindi. Sonra da onu düşünmek istiyorlardı. Ellerinden kaçırdıklarına onun için önce pek üzülmediler. Onu düşünecek, onu anacaklardı.

Ama öyle olmadı. Elden kaçınca bir kez. Öbürleri, bunun içini bilmeyenler, tapmaya yöneldiler. İş işden geçmişti. O da bunu benimseyince, artık elden bir şey gelmedi.

Ama ben öyle olmadım. Biraz alaylı bakış, biraz kırış, biraz karşı koyuş. İnsanlığımı sürdürdüm. Sürdürüyorum da. Bu böyle gideceğe benzer.

Tanıdığım ama hiç tanışmadığım biri: Öz kendim.

Çünkü ben yaşantılarımda kendimi hiç aptal yerine koymadım, hiç göz altında bulundurmak ve kollamak zorunluluğunu duymadım.

Yaşamak yaşantıları önceden kontrol ile değil. Sonradan zaten kontrol olmaz. İnsan yaşantılarından sonra ancak kendini tanır.

Bu anlattığım durumun oluşunu kargaşaya çevirenler insanların biçimce başladığı noktadakiler..dir: Yeryüzünde büyük bir çoğunluk.

Bir sıra almak için kalabalığa katılıp itişip kakışmak gerekmiyor.

Başına üşüşülmüş bir olayı yalnız başına üşüşmüşler görmez.

Biterim sen de bizden misin deyenlere.

Beni bir akımın içinde görmek isteyenler var. Ya da bir akımın dışında bırakmak isteyenler. Sezdim bunu. Seziyorum da.

Onun için çok okudum. Romandan, öyküden çok öbür tür kitapları çok okudum.

Hem kendimi savunmak, hem de boyun eğmemek için.

Çemberim dar. Dayanışma yok. Paradan yana yoksun. Varsın olsun.

Marksizm'e karşıt olanlar var. Marksizm'e göre olanlar.

Karşıt olanların kampı ile bir ilişkim yok.

Göre olanların kampı ile  elişkim var. "Ondan başka bir şey yoktur" demeye getirenlere "vardır" diyorum. "Nedir o" soruyorlar, "Sanat" diyorum. "Sanat da ona göredir" diyorlar. İşte o zaman diyorum dogmaya girilir, ve bu yaratmayı önler. Bana acırcana bakıp duruyorlar.

Oysa iş Sanat kavramında ilkin. Onu konuřmalđ. Bilim kendi başını yemekten, şiire çarpınca ( arparsa) kurtulacak. O da yakın görünüyor.

Çevre

Ben kendi görüşlerime inanıyorum.

Birisinin bazılarını iyi bazılarını fena görünmesi beni ilgilendirmiyor. Çünkü o bazıları ile uğraşmaya, onları teker teker tartmaya hevesim yok. Tabiatın da, insanların da kendi üzerimdeki akislerine bakıyorum. Kendimin akislerini aramak sevda-sında da değilim. Rahatım.

* * *

Bazı düşünceler, içlerine düşülünce ne kadar tatsız oluyorlar. Halbuki işte böyle düşünenler ki uzaklaşılınca renklerini gösteriyor. O halde, günlerimizi yaşarken rahatlıklarına kendimizi kaptırdığımız kaçınılmaz düşüncelerin neden şeytanı olamıyoruz?

Geriye baktığımızda, en tatlı hatıralarıma karışmış ve unutulmamış olan düşüncelerin, yaşandığı zamanlardaki iğneli ve ağırlı ve acılı hallerini hatırlıyorum da, şu an, beni sımsıkı kuşatan kederleri seviyorum.

Şimdi onları sevmezsem, biliyorum ki, ileride geç kalmış olmaktan acınacağım. Çünkü hep öyle oldu.

Ben gelecekte ders almaya çalışan bir öğrenciyim. Yarının olmadığını bildiğim halde!

Yarın yok! Bu benim yaşam cedvelimin ana çizgisi. Yarına uzanışım ise düşüncelerime bağlı. Çünkü sadece yaşamakla yetinmeyen az kişilerdenim.

Bazıları bir şeyler yazar da yorumlara yeltenir diye, ölmekten korkuyorum.

Onlar yazmalarını niye geciktiriyorlar, niye çekiniyor geciktiriyorlar? Hele onu hiç anlamıyorum.

Önsöz

Ben epigramlarımı yaşam ve onun içindekiler için yarattım, yaptım, kurdum, pişirdim.

Dostlarıma, hiç kuşku duymadığım, iyi niyetlerinden ötürü en kısa ve en güzel bir karşılık verebildiğime inanınca kendi kendime gurur duyuyorum.

Düşmanlarıma ise, hiç umursamadığım ard düşüncelerinden ötürü en kolay en ucuz bir tökezleme alanı daha sağladığımı görünce, onların adına şenlik duyuyorum. Çünkü onlara başka türlü yardımcı olamam. Ancak uyarmakla..

Düşmanlarım kişiler değil. Beni yalnız dostlarım tanır. Bir zihniyet var ki, nefes almamı zorlaştırıyor. Sıkıntı içinde, yoksulluk içinde yaşıyor beni.

Benim bildiklerime karşıt, inandıklarına bilinçsizlikle, bilgisizlikle direniyor, yolumu karartıyor.

Bana kuşkulu gözlerle bakıyor. Yerinden edeceğim, ederim diye korkuyor kendisini. Çağdan geri kalmış, hız nedir bilmeyor, saklanır sanıyor bilisizliği. Yutturulur sanıyor dipden dolma, yüzeyciliği.

Onunla hiçbir ilişğim yok. Tanımam öyle kişiyi. Bir anın, bir olayın içinde birlikte bulunmamız olanaksız, çünkü yollarımız ayrı.

O vatanını sevdiğini söyleyebiliyor ancak. Ben tutum ve davranışlarımda belirtiyorum kendimi.

Olaylar en iyi aynası olmakta sürüyor yetersizliğin.

Doğadan yalnız bereket bolluk beklenmesi çağı çok gerilerde. Ondan ölçsüzlükler de gelir.

Onu kontrola, onun şartlarını düzenlemeye başlamakla ülkenin de koşulları düzenlenir. Ama bu bilimle olur. Sanatla olur.

Ben işimi yapıyorum. Yaptığıma da inanarak.

*Beni Yok Saymayı Aklından Geçirip
Nasıllarını Arayanlara, Çırpınanlara*

Güzel ikidir; söylemesi güzel ile yapılması güzel. Bu ayrımı düşünmeyenler benden yana olamazlar. Ben bu ayrımı kendi içinde bir daha bölüyorum. Yapılamayan güzel ile söylenemeyen güzel. Biraz daha uzaklaşmak için ise: Yapılamadıkçayı ile söylenemedikçeyi de sayıyorum.

Burada bana karşı: “Ya anlamazlarsa?” deyen batar. Deme-yeceğiniz için, gururunuzu kırın, ardımdan gelin. Başınıza kakmayacağımı duruşumdan, tutumumdan anlamışsınızdır. Ardımdan gelin benim küçük düşmanlarım. Bütün soracaklarınızı cevapsız bırakmayarak sizi derinleştireceğime söz veriyorum.

Benim hikâyelerim sizin hikâyelerinizdir. Ben kendi hikâyelerimi sizinkilerin arasına serpiştirdim. Sizin hikâyelerinizin birçok yerlerini başkalarına bıraktım, kalanlarını biraz sıkıştırdım, o kadar.

I

En yalın olandır açıklamayı gerektiren.

Kendi deneyimlerimde gördüm.. Benden, şiir serüvenlerim boyunca, en çok, kısa şiirlerimi, beş-altı sözcüklü olanlarını açıklamamı istediler.

Yalın'ın yadırgatması beni öyle kamçalamıştır. Ben de üzerine-üzerine gittim. Önceleri alaya varan çıkışlar ben direnince dağıldı.

II

Genellemeler hep aklımı kurcaladı. Beni sıkıştırdıkları yerden, bana çıkıp kurtulma, kaçma irdelediler.

Ama genellemelerin bir başka yapıcı, aydınlatıcı, öğretici, uyarıcı, duragan olmayan, dinamik bir türü var ki, bunlar da düşüncede doğurucu, eylemde yapıcı etkiler uyandırır. Örneğin "aşkın gözü kördür"ü, "taş yerinde ağırdır"ı, "mum dibini aydınlatmaz"ı, "ateş düştüğü yeri yakar"ı gibilerini..

Ama "şiir açıklanmaz", "şiir bir başka dile aktarılmaz" gibilerince dogma kokanlar bana hep bir duvar gibi geldi.

III

Postulat'ların baş düşmanı ZAMAN'dır.

En çok şairlerin bu kavramdan öğrenecekleri, ya da bu kavramı öğrenecekleri çok durumlar vardır.

Bence iki kere ikinin dört etmesi gerçeği iki'lerden birinin iki edebileceği sürece'dir. Birinin düşüp çıkması öbürünün zamanını değiştirir.

Yor'lar Öyküsü

Adam olmak için karanlık daha uygun bir ortamdır.. Bunu herkes duyuyor unutuyor. Oysa çoğunluk, aydınlıkta adamlık denemesi yapıyor da, karanlıkta uyuyor, uyurken horluyor, konuşurken susuyor, unutuyor, kızıyor, vuruyor-kırıyor..

Soruyorsun, söylemiyor, sinirleniyor, kaçıyor, arkadan konuşuyor, bakıyor, görmüyor..

Sevmiyor; seveceği yerde ve o anda seviyor mu, sevmiyor mu diye fala bakıyor.

Karşıya geçmek tehlikeli ve yasaktır diyorsun, karşıya geçiyor.. Tren penceresinden sarkmayın diye rica ediyorsun, sarkıyor.. Çiçekleri koparmayın diyorsun, koparıyor.. Çöp atmayın diyorsun, atıyor.

Adam öldürmek iyi bir şey değildir, diyorsun; kızıyor, öldürüyor.

Yazıyorsun okumuyor, çiziyorsun anlamıyor.

Politikaya atılıyor, parti kuruyor, kendi başına kim geçiyor, anlamıyor kendini seçiyor. İleri-geri her konuda konuşuyor.. Halka yutturdum sanıyor. Yeter! Of be..nim canım sıkılıyor.

Senin Yerin

Sözlüklerde olmayan sözcükler sözlüğünü yazıyordum ve bekleyordum. Ayakta bekleyordum. Pencereden bakıyordum bekleyişime.

Beklemek hiç bitmeyen bir o'dur; öyleyse o sensin. Sen bir o olduğun anda beklemek yoktur. O beklenmez, onu bekliyorum olmaz: Seni bekliyorum. Çünkü o başkasıdır. Sana, o sensin derken, sen hiçbir zaman o değilsin demek istiyorum. Beklemek ben sen'im demektir.

Kereviz pancarla sevişiyordu, izi kalıyordu kerevizde pancarın. Kerevizin sevisinden pancarda bir iz görünmüyordu. Bir koku siniyordu pancarın rengine kerevizin sevisinden.

Kediler uyuyordu. Saksıları suladım. Gözlüğümü sildim. Saat on altı otuz.

Sevilesi bir şey yok, beklemede. Beklemenin içinde. Ama beklemek insana kendi buruk tadını sunuyor. Hem benim, hem kendisinin, hem senin burukluğunu. Demek beklemenin içinde bir başka beklemek susuyor. Ve diyor ki, sorarcasına: Beklediğin şimdi senin içinde mi, yoksa sen mi beklemenin içindesin. Doğrusu yanıtlamak zor. Şöyle diyorum: Ben beklediğimin içindeyim. Burukluk bunda. Beklemede gelmekten başka bir şey yoktur. O bana gelsin, ben ona gideyim değil. O gitmesin, gelsin, o sensin, gitme.

Beklemek, bir gel'i sürekli doğurmaktır.

Beklenmenin dışında inanılası bir şey yok, anılası yapmacıklar var. Seziliyor, duraklayınca kuşatıyor düşünce parçalarını,

komşuların duyulan sesleri. Neler konuşur komşular, kendileriyle ya da aralarında.

Kaçmak diye bir şey olmazdı başkaları söylemeseydi.

Duymasını istiyorum. İçinden, başkalarının bensiz değeri bulunmayan başarılarını. Demek bunun için benim başarılarım da başkalarını bekliyor.

Sırıtan biri var. Bin dokuz yüz altmış yılında, Türkiye’de, gazetelerin fotoğraflarında, yazılarında bir yüz. Bakıp, bakınıp duruyor. İki cansız gözüyle, kaymış bitişik dudaklarıyla, iğrenç bilekli elleriyle, hiçbir yükü taşımayacak omuzlarıyla ayakların altındaki yerinden haksız yere kalabalığımızın baş seviyesini nasılsa aşabilmiş biri sırtıyor.

Bir anda denize gömülmüş bir geminin nasılsa ölmeden kurtulmuş yolcuları arasında..

Kayarak uçuruma yuvarlanmış bir kamyon-otobüsden nasılsa fırlayıp sağ kalmış birkaç vatandaşın içinde..

Bilinmeyecek sebeplerden ötürü erken inişe kalkan ya da bir tepeye çarpan uçakların, yanıp parçalanmadan yaşamalarına devam etme şansını kazanmış bazı gezginleri ortasında.

Sırıtan biri var. Sanki hiçbir şey olmamış, hiç kimse ölmemiş gibi. Sanki hiç kimsenin hiç kimsesi yokmuş gibi. Ben ölmedim işte, onlar öldü ama ben kurtuldum, onların ölmesi bana hiçbir etki yapmadı, yüzümdeki güleç çizgilerden görüyorsunuz. Hayattayım ya. Bana ötesi vızgelir.. Ölenlerin yakınları, dostları, sevgilileri, çocukları, çevreleri varmış, bana ne. Bakmasınlar bana. Onlar kendi yaralarına eğilsinler. Ölülerini düşünsünler.

Ben sevinç içindeyim, dercesine biri var.

Bir ölümün ardındaki toplulukta, candan gülüyor.

Öülerinin ardındaki topluluk yarı yaşayan sayılır. Onlara saygı bile az gelir, sıcak bakışlar yetmez.

Gülecek durumda olmayanların gülmesi düpedüz hastalıktır. Bu gülme nereden geliyor. Hastalıklı bir hastadan geliyor? Hastanın hastalığından geliyor. Bir çeşid deliliktir.

Delirmeye, deli seyretmeye hiç zamanımız yok. Aklımızı başımıza toplayacağımız kadar duygululuklarımızı da göğsümüze doldurmaya bakmalıyız.

Güleceksek beraber gülelim. Yarımız ağlarken karşısına ge-
cip sırtık durmayalım.

Atı almasaydılar, Üsküdar'ı geçmeseydiler, bugün gülüyor-
duk.

“Ayrılık” sözcüğü neredeyse anlamını yitirecek. Kamyonlarda, otobüslerde dualar, alınlarında yazılar: “Tanrının dediği olur” diyor.

Gün geçmiyor ki gazetelerde taşıt kazaları hem de gittikçe büyüyerek ve çoğalarak: 18 ölü, 26 yaralı, 8’inin durumu ağır...

Dereye düşen, uçurumdan uçan, çarpışan taşıt resimleri.

Bence, Tanrıdan başka birilerinin dediği oluyor gibi.

Fikirler kadar araçlarla da ilişkilerimizi düzenlememiz gerekiyor.

“Ölüm, Allahın emri, trafik olmasaydı.” sözü şimdiki durumumuza en uygun olanı galiba.

Bir gün Ankara'ya giderken yarı yolda bir köy kahvesinde dinlenmiştik. Kalkacakken ilerimizdeki bir ilin ne kadar çekeceğini sorduk bir köylüden.

Verdiği cevabı hiç unutmayacağım:

— Yürüyüşünüzü görmeden bir şey diyemem.

Bozulduğumuzu belli etmemeye çalışarak:

— Otomobilleyiz, dedik.

— Yarım saat sürer, dedi.

Şimdi yürüyüşünü gördüklerimize, sen oraya söylediğin zamanda bu yürüyüşle varamazsın diyoruz.

Da dinleyen yok. Hem de kaç defa.

Develerle, kağnılarla, yürüyen yürüyene.

İş işden geçiyor. Z'yi de geçiyoruz. Görüyor musunuz. Taşlar ses çıkarmaya başladı. Duvarlar çatırdıyor. Oralar çatırdıyor, buralar çatırdıyor. Bu gürültüler ortasında ya bir kişi uyuyor, ya da birçok kişi uyuyor.

Çadır kuramayacaksak çadır kurmayalım. Bina yapmayacaksak bina yapmayalım. Hiç bir şey yapamayorsak bir şey yapmayalım. Bir şey yapacaksak bir şey yapalım. Yaşanmıyor. Yaşayacaksak çoğalım. Medeniyet insanların toplanması icabı. Toplandıkça dağılıyoruz, toplanmayalım. Beşer, onar değil el-lişer yüzer dağılıyoruz. Aile salkımlarında akisleri ile tutarları on binlere varıyor. Dost, komşu, mahalle, çevre, isim, gençlik, güzellik, başarı ve daha değerlerimiz kalmışsa onların da genişlemesine, derinlemesine etkisi ile on binler hemen yüz binler değil milyonlara uzanıyor. Artık buna acı duymak değil kopmak derler.

Yanlışlıkları, yanlışları, canlarıyla ödeyenlerin ardında kalmış büyük bir insan sayısı kişicek, ailecek, çevrecek, kopuyor. Şehircek, şehirlercek kopuyor. Memleketcek, ülkecek, vatancak olmadan bu kopuşlar. Uyanınız.

Ya bir kişiye söyleyorum ya da birçok kişiye: Uyan diye.

Artık küfürlere başlamak kalıyor, ruhî sıkıntıların birikip insanı çatlatmaması için. Küfür edilmeden uyan. Ne isen uyan, kim isen uyan. Eğer adamsan uyan, kavramsan uyan.

Fotograf bilgimiz iki çehreli kaldı. Ya ileride yapılacak turistik otelin maketinin fotoğrafı. Ya da çöken binaların fotoğrafı. Yarın yapılacak dedikleri. Dün yıkılmış olan.

Dünyada kandan, kan görmekten hoşlanan insan çok olabilir. Ama bizim gösterilerimizin seyircisi olur mu?

Turistlere; on beş gün için Türkiye'ye gelin, ölüm, toplu ölümler görün.

Mü deyeceğiz.. Mü demeliyiz..

Altı vapurum var, deyelim, ama dördü vapurumsu, ikisi değil.

İki iskelem var, biri battı.

Öyle attım ki, atıyorum ki öyle, daha da atacağım.

Mı demeliyim radyolarımda.

1'den 9'a kadar bütün rakamlar benim. Daha da rakamlar uyduracağım çünkü yetmiyor bana. Sığamıyorum sayılara sığamıyorum. Bütün sayılar az geliyor bana. Toplamlarla yetinemiyorum. Bütün tutarlar küçük. Tam milyonları ayaklar altına alacağım bir bakıyorum sıfırı unutmuşum.

Büyük çirkinlikler karşısındayız. Ama büyüklükleri, alışılmış, sindirilmiş olmalarından geliyor bu çirkinliklerin. O yüzden, ben o çirkinliklere büyük demeyi küçük buluyorum şu an.

Daha aşağı, bu çirkinliklere daha deyin, daha eşgil bir söz bulmalı artık. Hiç olmazsa düşünmeli.

Hiç topa girmeden, oyunun tümüne karışmak, ilkin itiyor başkalarını. Ama ya, o kişi o oyunu iyi de biliyorsa. Bu da olabilir. Ama bunu artık uman yok.

Oysa vardır, oyuna hiç girmeden oyunu iyi bilmek.

Demek ki oyuna girerek oyuna karışmalı.

Doğrudan doğruya oyuna girmek gerekmiyor. Bunda herkes (ama herkes) birleşik.

Oyuna doğrudan doğruya iki türlü girilir:

Biri oyunun içine, ta içine dönerek.

Biri de, ona bakanların gözüne taa gözüne dönerek.

Çünkü oyunun bir kendisi vardır; bir de kendisinin çevresi..

Match dergisinde Raymond Cartier, başyazısında “Fransa bu işin içinden nasıl çıkacak” diye son toplum olaylarını inceleyor, eleştiriyor.

Dertleri ne de çok adamların. Bir işe girmişler. Nasıl çözeceğiz diye kafa patlatıyorlar.

Ne girersiniz o çetrefil işlere.. Bakın biz giriyor muyuz? İşin yok da. Sonra bir de oturup içinden çıkmasını mı düşüneceksin!

“Her soru’nun bir tek doğru cevabı vardır.”

Ben buna – evet derim; şöyle ki: Evet, her soru’nun bir tek doğru cevabı vardır, ve her yaşda bu başka-başka bir tek doğru cevaptır.

Örneğin bana şu:

Hoş ben yatağa pek girmem ama...

“Yatakta ne yaparsınız?” sorusunu yöneltseler, derim ki:

Cevaplarımdan seçmeler:

6 yaşımda: Uyurum

15 yaşımda: Uyanırım

16 yaşımda: Neler yapmam..

17 yaşımda: Özlerim

18 yaşımda: Uykum kaçır

19 yaşımda: Düşler kurarım

20 yaşımda: Susarım - aranırım

25-30-40 yaşımda: Sorana sana ne derim.. soruyu eleştiririm falan filan.

Şimdi sorulara cevabım: “Yazı yazarım”dır.

Doğru değil mi? Yarın sorsalar, ne diyeceğimi bilmiyorum. Bildiğim bir tek şey varsa o da her sorunun...

Sorulmayacağı’dır.

Poligon

Yanlış başlayan yanlış sürer.

Paul Valéry

Her çağın bir hastalığı vardır. Bir de adı vardır o hastalığın. Bir ad verilmiştir ona, ya da bir ad vermiştir o kendine. Hastalık o ad ile gelir o ad ile gider. Bazan kendi gider, bazan da götürerek gider. Ama bir adı vardır, hastalıkların.

Ancak, derlerken: “Her çağın bir hastalığı vardır.” Tarih boyunca böyle olduğu için, günümüze dek böyle olageldiği için söylenmiştir bu söz. Bu söz, başka bir sözün söylenmesi için söylenmiştir. O da şu: “Her çağın hastalığı kendi kanunlarını taşır.”

Adı değişmeyen tarih sürecinde yinelenmiş nice hastalıklar görülmüş ki, yan etkileri de, ana özellikleri de değişimlere uğramıştır. Gelip gidivereni kalıp götürüvermiş. Öldürücüsü çocuk oyuncağı, eğlence, şaka, hatta bir moda, bir özentisi olmuştur dillerde.

İskender ordularında bir kişi kustu mu yüzlerce binlercesi onu izlermiş. Bir kişi sulu çıktı mı bağırsaklar boşanmış.

Romalılarda öksürükle nezleden ölenler savaşlarda ölenlere denk çıkacak kadar çok olurmuş.

Yunanlılar ciğerlerinden, Mısırlılar çıbanlardan dökülürmüş.

Bütün bunlar, kendi adlarıyla bugün hastalık olarak aramızdan geçiyor. İlaçlarının gelişmesi, bakım'ın bilim olması bir yana, o hastalıkların gene eski adları altında ama kendi kanunlarını kendi içlerinde değiştirerek, göründüklerini söyleyor doktorlar.

Hastalıkların tanımlanmasında, hastalığın adı doktorlara yetmiyormuş artık. Onun derecelendirilmesi, değerlendirilmesi için başka veriler, başka algılar arandığını hep biliyoruz.

Konumuza girmek için Dr. Axel Munthe'nin *Aziz Mikael'in Kitabı*'nı anıyorum. Oradaki ve başka kitaplardaki kolit, veba, cüzam, humma, kanser, verem'in Charles Dickens'den, Jack London'dan, Albert Camus'den, Hans Fallada'dan, Soljenitzin'den öykülerini okuduk.

Maupassant'dan, Van Gogh'dan, Nietzsche'den bildiğimiz beyin hastalıkları da bu konuya girebilir.

Hastalıkların bu kendi iç serüvenleri ya da tıp gelişmeleri konumuzun dışında. Sağlık problemlerinin tarihçesi de.

Her hastalığın kanunlarında olduğu gibi, her çağın sağlık kavramlarında da kendince, ayrı ayrı kendine özge kanunlar var.

Ben yazıma Poligon derken, çağımızın bir özelliğini belirtmeyi düşündüm: Acele düşünmek ve hemen kaleme sarılmak. Bir konunun enini boyunu ölçmeden, o konunun içindeki ana kavramların tam anlamlarını bilip araştırmadan konuşmak-yazmak. Hele uzun kısa ayrımı yapmadan konuşup yazmak.

Ben işte, bizi bir kavram ve anlam kargaşası içine sürükleyen, o uzun kısa nedir ayırmadan "saygısızca" bize ve kendine "saygısızlık" eden gevezelere ateş edeceğim. O yüzden yazıma Poligon adını verdim.

Adları eski adlarıdır ama yeni saygısızlarla, yeni gevezelerin çağımızda uyduğu kurallar daha da kötüye doğru değişip gelişmekte:

Bankaların para dağıtımı yıllık 20 milyona dayandı. Daha dün ufak paralar dağıtıyorlardı. Yarın kat kat milyon yarışına girecekler. Banka nedir, bankacılık nedir, kim arar kim sorar!

Atlayan atlayana.

Dün de bir günlük gazete bir değil, beş değil tam 580 ev dağıtıyorum diye bağırıyordu.

Gazete nedir, gazetecilik nedir, okuyucu nedir, okuyuculuk nedir! Arayan soran yok! Mu sanıyorlar. Bağırın bağırana.

Radyolardan odalarımıza kadar uzanıyorlar. Saygısız ve bilinçsiz bir baş dönmesi içindeler. Bunlara ateş.

Hüziine ve Kendime Övgü

Bakmayın siz, hüzünlü insanların yakarmalarına, hüzünde birleştirci bir yan vardır; hüzünlüler acılı da olsa birleşir.

Siz neş'eye göz kulak olun. Her işin başı onda, şeytanlık ondan çıkar. Yüzeysel, ayırıcı, acımasızdır. Kaldırın bakın, her hü-zün taşının altında o var.

Demek istiyorum ki, ben, Çekhov, Dostoyevski gibiler boşuna değiliz.

Benim iki gözüm var diyebilirim artık..
Benim artık iki gözüm var..

Gençken bunu söyleseydim
fantezi yaptığımı sanırdım.
Şimdi felsefe yapıyorum
sanıyorum.

İçinde Yaşamak İçin Zaman Yaratmak

Şu romanı okurken, şu filmi seyrederken ağlayanlar neden göz-yaşı döküyorlar? suali gençliğimi bitirirken aklıma geldi. Şimdiye kadar roman beni ağlatmamıştı ama gözlerimi yaşlarla dolduran filmler olmadı değil. Fakat bunun nedenini nelerden sonra düşünebildim. Nice kadınlar ve erkekler öldü. Her gün dünyanın her tarafında da ölüyorlar. Zenginlik içinde fakirlik içinde ölüyorlar.

Hastahanelerde, sanatoryumlarda, aşksız kalan veya aşktan uzaklaştıklarını veyahut aşkı artık tadamayacaklarını anlayanlar var. Uykusuz geceler yaşıyor, korkulu düşünceleri, sönük hayal zayıf ümitlerle zihinlerden kovmaya çalışıyorlar.

Zaman geçiyor. Bütün gönüllerinden geçiyor. Hepsi de onu durdurmak istiyorlar. Hayalleri hep duran bir zamanın içinde yaşamak, sevmek, sevilmek. Halbuki zaman durmuyor.

Zamanın, şimdiye kadar dışlarında zannettikleri zamanın içinde olduğunu anlıyorlar. Ah bu anlayış geç kalıyor. Sıhhatli günlerinde coşkun gönüllerinden gürül gürül hayatlarını çizen, ömürlerine boşalan zaman son'a yaklaştıkça zayıflıyor. Korkuları, ömürlerini zamanla besleyememekten geliyor. Sıhhat, zaman yaratmaktır. İçinde yaşanılacak zaman.. Son'a doğru zaman yaratamayınca, yaratamayınca duydukları boşluk, duydukları boşluk, ne hazin oluyor. Ben böylelerini gördüm. Sevdikleri, sevidikleri, arandıkları, beğenildikleri günlerin hatırası silik resimler gibi gözlerinin önüne geliyordu. Fakat yarından korkuyorlardı. Çünkü yarına verebilecekleri, bırakabilecekleri bir şeyleri yoktu.

Sevince tam ortasında yüzdükleri zaman şimdi öyle daralmış, ufalmış onları hapsedmişti ki. Yaşamamanın da ölmek olduğunu hatıralarını yoklayınca o zamanlarda anladılar.

15 Ekim 1948

Cuma

Dünya bir geciktirme çabası içinde geçiyor. Evet dünya geçiyor. Nereden başladı? Yanlışlıklarını çoğalta çoğalta bize kadar ulaşmış binlerce kitap, ve onlarda anlatılanlar, dünyanın nereden geldiğini sezgilere –akla değil– fısıldıyor. Dünyanın nereden başladığını gösteren, anlatan birçok akla yakın ama hâlâ gerçeğe uzak fikirler var.

Evet gerçeğe uzak dedim. O gerçeği bildiğimden mi söyledim bunu? Hayır. Sezdiğimden söyledim. Sezğim bana gerçeğin daha aydınlığa çıkarılamadığını, artık çıkarılamayacağını açıklıyor.

Ben hiçbir hayvandan gelmediğimi, hiçbir su birikintisinde, hiçbir efsanede yaşamadığımı biliyorum. Olsa olsa bir hayvana doğru gittiğim bana daha doğru geliyor. Çünkü gittikçe o kadar az insan denilen kavramdaki anlama uymaktasınız, uymaktayız. Gittikçe o kadar az.

Dünya geçiyor. Bence böyle. Nereden olduğunu ne kadar biliyor ya da bilmiyorsam, nereye doğru gittiğini de o kadar bilip bilmiyorum.

Aklıma uyup sağlam gözüken fakat sıcaklıksız, eksikli bir düzen kurabilirim. Ama bu bana ne kadar yeter. Bir küçük ömür kadar bile yetmez biliyorum. O kadar yeteceğini kestirsem bile gene de akıl düzenimin en üstte olmasını istemem. Heyecansız her ne varsa açlığını gidermiyor.

Ben gıda ölçülerinin azalıp ölüm sınırlarına girdiği zamanların içinde bulundum. Toprağa daha sert ve sıkı vuruyordum o zamanlar.

İçimde avuçlarımı sıkıştırıp masalara vurduran duygu itmelelerinin kısa yolculuklarında ölgünleştiğimi gördüm.

Ölgünleşmek heyecansızlıktan doğan bir kabul ve yetinme şeklindeydi.

Bu durumdan kurtuluşum geciktirme, her türlü geciktirmeye karşı içimde olan başkaldırıyla gerçekleşti.

Hiç bir zaman akıl ile bu duygulaşmış fikri içimde tutamazdım. Yalnız aklıma bıraktığım ne olduysa onların sonra hiçbirini bulamadım. O kadar ki, aklım, olaylar kadar, onların kurallarını bile uzun zaman tutacak bir yatak olarak görünmedi bana.

Akılla hayran olduğum insanların birbiri ardına karşımdan ve hafızamdan yuvarlandıklarını, kısa bir zaman için bıraktıkları boşluklardan anladım. Ve ne zaman böyle boşluklar duydumsa onları hep duyguya bağlı bir itmek ya da çekmek davranışı doldurdu.

Ölçülerde, kararlarda aklımın yavaşlatma ve geciktirme eğilimlerine duygularım hiçbir zaman katılmadı. O kadar ki, kesinliğe varmadığım çağlarımda bunun aksine kendimi zorladığım geçitlerde bile.

Gitgide hepsi yerini buldu. Aklım duygularımın gerisindeki sırasını aldı. Hiç bir zaman yarı yarıya bir karışım yapmadım. Bana öğretilenlerin zıddına, yan yana, biraz ondan biraz bundan, gereğine göre bölüşmeye başvurmam.

Aklımı hiç hor görmüyorum. Ama ona olduğundan daha fazlasını verip sünepe sıra adamlarının sinsi ve yalancıkdan uyanık diriliğine de özenmeyorum.

Başladığım sözün yarısına gelmeden sırasını kaybettim. Yarıda bir bütünü parçalayıp kaldım. Ama ben ben oldum, o arada yaşadım. Sözümün bitmesine, bütünün tamamlığına kadar bekleyip sonra yaşamayı düşünmedim. O yaşamak değil bir hesaptı, yapanlardan gördüm.

Bir yerden girdiğim bir konu içinde birden sıkılıp herhangi bir yerden fırlayıp çıktım. Ama hiçbir konunun süreklenicisi, o konuya ben hâkim olayım derken onun mahkûmu olmadım. Bunu akılla değil, içimden esen bir şey varsa ona göre onun için yaptım. İçimden esen hiçbir zaman beni gütmek istemedi. Ben de onu yoktan yaratmaya kalkmadım. Böyle yoktan heyecan yaratmaya kalkan züppeleri de görmedim değil. Ama onların dakikalık başarılarını görmedim. Çünkü onların içlerinden esen bir itki yok, dışlarını örten bir göz payı vardı ancak. Bir göz payı ne kadar yaşar? Daha çok bakan, daha süreli ve sürekli bakanın daha çok gördüğüne insanı inandıracak tek bir iz gösteren çıkabilir mi? Daha çok bakılanlar ve bundan hoşlananlar var.

Onlar söylesin. Hiç azalıp yok oldular mı? Yok olmadılar, ama azaldılar. Azalmaları ise gözlerin kendilerinden aldıklarıyla değil, onların gözlere verdiklerini sanmalarından oldu bu azalma. Gittikçe aynılaştılar, tekrarlaştılar, katlaşıp sığılaştılar. O kadar ki, o daha çok bakmasını istedikleri gözler üzerlerinden çekildi. Ne ısıtmışlardı ne de soğuttular. Soğuyan kendileri oldu.

Değer miydi? Geciktirme isteyenler geciktiklerini neden bilmiyorlar?

I. Sabah

Pencereleri olanlar pencerelerinden, bahçeleri olanlar bahçelerinden güneşin çıktığını görürler. Gözleri olmayanlar saati sorar, olanlar saate bakar. Saati olmayanlar saatin kaç olduğunu sorar.

Pencereleri olmayanlar, bahçeleri olanlara, bahçeleri olanlar, gözleri olanlara bakarlar. Bakanlar görenlere özlem duyar, görenler anlayanlara özlem duyar.

Bilenler asık yüzlüdür, mutsuzlar gibi dururlar. Bilmenin ne kadar ağırlık verdiğini.. Bilmeyenler bilmedikleri için ne kadar hafif kaldıklarını bilmediklerinden daha çok gülerler.

Sağda bir ağaç vardır, solda bir kapı. Ağaç solda olsa ne çıkar? Hiç. Kapı ortada olsa ya da sağda olsa ne çıkar? Hiç!

Yalnız değişmeyecek bir durum vardır ki, insanlar ortadadır. Onların sağda ya da solda olmalarından birçok şey çıkar.

Dünya dönmektedir. Bunu bilmeyen çoktur. İnsan kirlenir, bunu bilmeyen çoktur.

Çamaşır yıkayanlar, insan yıkayanlardan daha çok para kazanır.

Yaşamaktan kimse korkmaz ama ölümden çok kişi korkar.

Mutluluktan kimse çekinmez ama mutsuzluktan çekinenlerin çokluğu mutluluğu bulunmaz duruma getirmiştir.

Yalnızlıktan korkanların çokluğu yüzünden insanlararası ilişkiler bozulmuş, yalanlar, yapmacıklar araya dolmuştur.

Yalnızlık her büyük şey gibi ağır, ulu ve güzel olduğundan insanlar onun sorumluluğunu taşımak ağırlığına katlanmaktansa, onun kötü olduğunu, dayanılmaz olduğunu öne sürerek, hafiflemeyi yeğlemişler, ona atmak için hazırladıkları çamurlarla kirlenmişlerdir.

Öyle yaşamlar oluyor ki. Bunlara görmekteyiz demek de artık olumlu olur. Bu olumlu oluşa gerekli de denebilir. Şöyle: Öyle yaşamlar oluyor ki.. öyle yaşamlar görmekteyiz ki, bunlara ilkin:

Yaşamda yapılan yaşamlar...

Sonra:

Yaşamları yapılan yaşamlar..

diye görmek gerekiyor artık.

Yaşamda yapılan yaşamlar:

Yaşamların, yaşayanların çoğunluğu. Bütün doğumlar, giysiler, kuşamların kuşantıları. Giyinmeler. Soyunmalar. Başlayan kokteyller. Ad günleri. Çağrılar. Güzelleşmeler. Kokucularda satılan ilâçlar. Eczanelerde satılan kokular. Kumaşçılara, kravatçılara verilen ekmek paraları. Fırıncılara verilen reçeteler. Bacaklara takılan çorap örgüleri, bacaklara giyilen gözler. Unutulan telefon numaraları. Dudaklara iştirilmiş memelerden akan içkiler. Memelere takılmış göz çukurları. Dergicilik Endüstrisi A.Ş.'ler. Sergicilik İşletmesi A.O.'lar. Büyük kadınların geçmişleri, küçük kadınların geleceklere. Erkekçilik ve oyuncakçılık vitrinleri. Dekoratörlerin unuttuğu fare delikleri. Kuruyan eşyalar. Az gelişmiş ülkeler. Gelişme altı ülkeleri. Kadın butları. Sac sobalar..

Birinciliği kazanan acıklı film:

Adam ekmek alıp evine geliyor. Çocuk hasta. Koşa koşa fırına dönüyor.

— Ben bu ekmeği yanlış almışım, şaşırmışım. Geri veriyorum.

“Ben bu kitabı okumuşum, unutmuşum,” der gibi.

İkinciliği kazanan:

Adam evinden halısını rehine koyuyor. Durumları fena (kendileri için). Acısını unutmak üzere içkiciye giriyor. Karısı hasta, ilâç yapılmakta, yarım saat sonra demişler. Adam içiyor. Unutup içkide ilerleyiyor. Hemen koşup alıyor. Giderken dönüşde

bir kadın görüyor, ona bakayım derken ayağını vuruyor, (ya da başı takılır) düşüyor, ilâç şişesi kırılıyor, kasığına saplanıyor.

Buraya biraz güldürü koyalım diyorlar.

Nöbetçi hemşire hemşireye kan verin diyeceğine kan alın diyor, adamdan kan alıyorlar. Adam komaya giriyor. Komadan çıkıyor. Duygulu bir seyirci “Allah canını alsın” derken başhemşire doktora kan verelim diyor. Doktor parti grupları ile kan gruplarını karıştırıyor. Hastada kanda şeker var mı bakın diyor biri. Öbürü kan yok ki şekeri olsun diyor. Hastaya önce kan sonra şeker verin diyorlar. Adam gözlerini açıyor. Ben şeker hastasıyım, şekeri çok severim diyor. Koğuşda adamı seviyorlar. Öbür hastalar ona bakım gösteriyor.

Kadını komşular kocayı hastalar kurtarıyor.

Burada drama gir diyorlar yazara:

Adam orada bir hastaya âşık oluyor. Hasta kadın yakında çıkacaktır ama doktorlardan birine âşıktır. Doktor ise bir avukat hanıma tutuktur. Avukat parayı deli gibi sevmektedir. Avukat olduğu için bunu örtecek bir sürü söz sahibidir.

Adam bunları öğreniyor. Kendini hastahanenin merdivenlerinden atıyor. Kan bağışi yapmaya gelmiş güreşçiler adamı merdivenlerin yarısında yakalıyorlar. Güreşçiler adama soruyorlar, adam anlatıyor durumunu. Güreşçiler anlamıyor. Biri bu deli diyor. Şampiyon güreşçi olduğu için inanıyorlar, adamı tımarhaneye sevk ediyorlar. Kadın iyileşiyor. Yeni bir hayat başlıyor. (Filmi yapanlar için.) Seyirciler için eski hayat devam ediyor. Oradan 6:45’e bilet almak için kuyruğa giriyorlar. Bir kısmı sandöviçiye gidiyor. Yazara bir (film) senaryo ısmarlıyorlar. O da sandöviçi-deki yeni dalgalar üzerine yazıyor.

Biraz kum koyalım diyorlar. Kum koymak üzere Şile’ye gidiliyor. Orada balo var. Baloda göbekler var. Biri tabanca atıyor. Kovalıyorlar sandalın altına saklanıyor. Kız haber veriyor. Çocukların topu kaçıyor. Polis yetişiyor. İyi ki yetişiyor. Tam beni yakalayacakken kesiyorum.

Bunlar yaşamda yapılan yaşamlar.

Yaşamdan yapılan yaşamlara gelince:

Bu sanatçıların, bilginlerin büyük yalnızlığıdır. Onu da kimseye vermiyorlar artık.

Çağımızın yalnızlığı ile eski kitaplarda okuduğumuz yalnızlığı karıştırmamak gerekiyor.

Eski çağlarda yalnız kalmamak için ne düşünülmüşse bugün o düşüncelerin gerçekleşmesi yüzünden yalnızız.

Bugünün yalnızlığı süratten, büyütölmüş seslerden, kısaltılmış mesafelerden, alçaltılmış yüksekliklerden, sığılaştırılmış derinliklerden, gözleri kapanıncaya kadar değil, kapandıktan sonra da takib eden buluşlardan koparılmış bir yalnızlıktır.

Eski çağlarda yalnız kalmaktan, yalnız-kalmak korkusundan uzaklaşmaya çalışılırdı. O çağın edebiyatında bunun izlerini kolaylıkla herkes bulur, görür.

Şimdi, yalnız kalmak istemenin sadece istenmesi mümkün.

Kitaplardakiler

Yeryüzünden insan ile kitap birlikte yok olacaklar. Çünkü birinin yok-olması öbürünün de yok olması demektir. İnsan ve kitap, ikisi de birbirine o kadar girmiş ki. İnsansız bir yaşamda, insansız bir doğada kitap ha olmuş, ha olmamış! Belki hayvanların da birbirlerine, bir yerlere işaretlerle uzandıkları düşünülebilir.. Kendilerinden öteye ya da sonraya bir iz, bir kalıt bırakacak buluşları olmuştur, hayvan dediğimiz canlıların da. Ama bu, bizden sonraya kalırlarsa, onların geliştirecekleri, belki de bizi o alanda geçecekleri bir konudur ki, bugün bile onları ilgilendirir.

Ben, insansız kitap ile kitapsız insan düşünümeyeceğini (ne yazık!) gördüğüm için nasıl ve neden üzüldüğümü belirtmek istiyorum.

Evet, ne yazık! Birbirine böylesine yakınlaşmış iki şey.. Ki birbirinin nasıl da “canına okumak” için elinden geleni geri koymuyor. Bunda insan çok kımıldamaya başladığı için kitaba göre insan yanılıyor. Kitap da, ellerini kaldırıp insanın kafasının ortasına birkaç yumruk atmak gerektiğinde, hiç kımıldamadığı için yanılıyor. Kim daha çok, hangisi daha iyi yapıyor? Önemlisi bu sorunun karşılığı değil.

Önemlisi insanın kitabı da bozduğu. İnsan kitabı birçok türlü bozuyor. Kötü kitaplar yazmakla. Kötü kitap yazarları iyi’den anlayanlar dövmediği için.

İnsan birkaç kanun görüşü tutturmuş. Elindeki birkaç yasak kuralına girmeyen tüm kitaplara alan tanımış. Sanki “ahlâka aykırı olmak..” “millî menfaatlere aykırı..” “... manevî kişiliğini

küçük düşürücü.." gibi çok su götüren ayrımları, "bir" ya da "birkaç kişi" görüntüsüne uymayan ölçüleri koymuş kalmış.

Oysa ki aşağılık kitaplar, aşağılık düşünceleri (o birkaç yasak engeline takılmadığı için) yayarak, ortalığı sarmış, sarmış, sarmış.

Buna karşılık insanın bir suçu daha var: Kitapların aşağılık olanlarına aldırılmazlık ve geniş ölçüler gösterirken, iyi kitaplardaki bin emek, bin kan pahasına ulaşılmış yararlı düşünce ve yollara da sırtını çevirmek..

Bu sırtını çevirmesi, giderek yetmediği gibi, davranışların gevşemesine kadar varmış ve artık (iyi) kitaba dilini çıkarmak insanın bir alışkanlığı olmuştur. O kitap ki, dil çıkarmanın kanı ile dolmuş, kime ne! Bu davranış, kötü kitaba olan gevşek tutumun etkisini derinlemesine büyüttüğünden....

Karanlık odaların pencerelerinde görünmeyen başlar dışarlarında aydınlık arayadursun..

Kimileri de aydınlık pencerelerin ardında ışıık yanıyor sanısı ile bakar durur, gider kalırlar.

Ancak bu kadar yazılabilirdi. Onun için bu ancak bu kadar okunabildi: Yazılırken ürkek yazılmış şeyleri okurken korkmamalı.

Hüzün onların anlamları altında değil, yazılışlarının silikliği içindedir.

Bir gülü hiçlemekle büyüyen o bakışın ardında ne kalır.

Bir gün yüz ve el bir parlak çinkoda görünebilir. Bu seninki de olabilir, onunki de..

Bir savaş olur kan dökülebilir. Aşkların gelinliklerden daha önce buruştuğu düğün köprüleri kurulurlarken, yarıya varmadan yıkılır. Cepden bir kara düşer, sel olur.

Biri yalnız kalışının ıssızlığına karanlık bayrağını çekmeye uğraşır. Öbürü yelkenlerine taşıma rüzgârlar bulmak için gece limanlarına yanaşır, alkol çeşmelerine ulaşır, ezikliğini örtünceye kadar içer.

Sevmek ya da Sevmemek

Kapıya Vuruyorum adlı yazımda: “*Sevilmek için yaşayanlar kampından değilim,*” demişdim.

Sevilmeyi istemek bir insan için olumsuz bir yönelim değildir. Bu, insanın duygusal yaşantısının akümülatörlerinden biridir, sevmeyi istemesi insanın. Ama duygusal yaşantı da insan hayatının kaçda kaçıdır, o ayrı konu.

Olsun da nasıl olursa olsun! Ben buna karşı olduğumu belirtmek için örneğimi sevgiden almışdım. O doğurgan sevgiden, o öldürgen sevgiden.

Sevilmek uğruna, her şeyi, ama her şeyi göze alıp didinircesine çabalamak insanı kişilik’inden öteleştirdiğine göre, onun özünü de cılıklaştırır. O kadar ki sevilmede insan, hemen hemen, kendini kendine daha da yakınlaştırmaya çabalamalıdır.. Özüne daha da yönelmeye..

Sevilmede, fazlaca yapılan her davranış, ayrıca katlanılan her yöneliş içdenlikten uzaklaşmak değil de nedir.

İçdenlik katkısızlıktır, insanın kendisi olma isteğinin yüce ucudur. Kısacası, insan sevmek yolunda, öylesine ayrıca hiçbir şey yapmamalıdır.

Şirin görünmeye çalışmak yalınlık adına ilk yanlış adımdır. Yalınlıktan yoksunlukta ilk yoksunluk yalınlık adıdır. Ki ötesi uçurumdur sevginin ve her şeyin.

Ne kadar hiç bir şey yapmadıkça sevilirse insan, o kadar iyidir onun için ve onu seven için. Seven, yapmacıksız bir kişiyi (ki kişi olmak yapmacıksız olmakla gerçekleşir) seviyor demektir.

Kendisine yakıştırma yapmacıklar katmamış birini seviyor olur seven.

Özel olmak, durgunluğunda (statique) yatar insanın. Şimdiyedeğin insanlardan insanlık'a kalmış olanların bu birikimidir sanatımız, kültürümüz ve ahlâkımız.

Burda bir kutu açayım:

Böyle felsefî görünüşlü yazılar yazmak bana yakışmıyor, biliyorum. Çünkü felsefe yapmak benim harcım ve niyetim değildir. Bir şeyler söylemek için, yaşamak denen o büyük olguya tapdığım için şairce amacıma doğru yürüyüşümün izleridir bunlar. Sanat dallarını yaşamak ağacında görmek üzere konuya eğilişimin belirtileridir. Bu paralelde bir iki yazı daha yazdıktan sonra ülkemin ve çağımın edebiyat, sanat alanlarındaki olaylarına değgin yazılar yazmaya gidiyorum. Bu yazılarım için beni bağışlamayanları ben bağışlıyorum.

Konuya devam:

Ötelerden berilerden toplanmış derleme düşünce ve davranışları ben yaratım saymayorum.

Alacalı-bulacalı, yanar-döner, parlar-söner, yapıştırma pul-pul kişileri sanatta yorabileceğime inanmakdayım.

Gitgide mutsuz bir azınlık lekesi olmaya dönmüş yalınlık'ı sanatta savunmaya devam edeceğim. Bunun için de ilkin yaşamı savunacağım.. Onun içinde olayları, olayların içinde insanları izlemek, ve bunları sevilmek önduyu ve öndüşüncesini taşımadan yapabilmek isteyorum.

Asıl güzeli, kendi dediklerimi kesin ve sert kaleme aldığımı gördüğüm halde, yüzde yüzden çok aşağı ölçülerde ancak yapabildiğimi de bilmemdir, şu ilk adımlarımda.

Eğer bir gerçek bulacaksam, acaba bunun ne kadarını söyleyebileceğim. Onu ben de merak ediyorum. Bunun için, sevmek ya da sevmemek ölçüsünü kendime koydum önceden. Bu ölçünün zor bir ölçü olduğunu bile bile..

Bazı iyiliklerin uyuşduruculuğuna karşı, bazı kötülüklerin yaratıcılığına parmak basa basa..

Sevgisiz beraberliklerin ormanlarında kaybolmuş, sevgi gülümseyişlerinde ışıldayan göz yaşlarını göstere göstere..

Kişiyi (sanatçıyı) toplumda gururlandırmak için.. Toplu-
mu kişide (sanatçıda) aramak adına.. Küçük'e küçüksün derken
küçültmeden ve küçülmeden. Büyük'e büyüklüğünü iletirken
onun eteklerine ilişmeden.. Sokak çocuğuna karşı sokak çocu-
ğu gibi.. Yalancıya duvar gibi.. Ben her işi yaparım değil, ben bu
iş yapamam efendim demekde, adam gibi.. Her şeye evet değil,
olumsuz oluşlara hayır der gibi..

Sevmek ya da sevmemek.

Alfa - Omega

Sevilmek için dünyaya gelmişler kampından değilim. Bu dergide yazılar söyleyeceğim, ya da sözler yazacağım.

Alfam "Türkçenin tadı" ve bu tadın rengi, bu tadın adı olsun isterim. Onun için kelimeleri boş bırakmamaya çalışacağım. Ki bir ad çıkarsa bir ad kalırsa, bir ad olursa o adın da bir tadı olsun isterim. İsteyeceğim.

Büyük paçavracı Dostoievsky'i aşmak istemem değil, aşmamak isterim de değil. (Gülüşmeler)

Yer altından yazmayacağım, yer altına da. Belki yer üstüne de değil, çünkü orada çok pislik var. İlk olaylara, olayların üstüne üstüne. Çok az, kişilere.

Susanlara, söylemeyenlere.

Sevilmemek, artık bu yaştan öte, gerek. Burada çok gerek. Bizde çok gerek.

Sevilmek isteyenler bilmiyorum ne oldu, neredeler. Ama onların sevilmenin cıçığını çıkardıklarını biliyorum.

* * *

Omegaya kadar kim bilir ne kadar yanlışlar yapacağım. Kim bilir ne kadar yanlışımı düzeltereğim.

Sevdiğim konulardan biri, her şeyin bir sonunun olmasını arayıp istemek.

Örneğin şiirde: Başı olup olmaması beni hiç ilgilendirmiyor ama bir sona varmayorsa, bir sona uzanmadan sürüyorsa...

Alfa - Omega

Güzel üstüne yargılar, güzel'e yönük vargılar artık eski yaygınlıklarını taşıyamıyorlar.. Eski etkinliklerini de çağımızın hızlı sürgüsü yüzünden yitirir oldular.

Gelen'i yerine yerleştirmek hep önemli kaldı. Giden'i bilmek gene önemli. Kalan'ı anlamak neden zor? Çünkü anlamayı anlamak bugün de zor da ondan.

Anlamayı güçleştiren, onu geciktiren etken, çok kullandığımız ve çok sevdiğimiz bir deyim yüzünden: Yaşantı deyimini yüzünden.

Önem vermediğimiz deyimler içinde, önemli yaşamlar kaçarken, çok önem verip üstüne düştüğümüz deyimler içinde önemli kavramlar yıpranıyor.

Bu durum daha çok, salgın yaratan deyimler yüzünden oluyor. "Çok güzel" deniyor, "yaşantı" deniyor, "sevdim" deniyor, "birey" deniyor, "soyut", "somut", "eylem" deniyor. Ve daha daha..

Bu kavramlar çoğunlukla kullanılırken, bunlardan çoğu ya bir anlamı geçiştiriyor, ya örtüyor, ya da bir anlamın oluşmasına engel oluyor, daha doğrusu bir anlamın oluşmasını geciktiriyor.

Ben derim ki, kişilere söylemesi tadlı gelen deyimler kolay yaygınlaşır. Ama onların içini doldurmak, yani düşünmek, yani onlara biçimlerinden önce yerlerine göre değer ve anlam verebilmek gerekir. Ve bu gerekme çok kimsenin sandığı gibi bir bilim işi değildir. Aynı zamanda bir sevip-sevmeme işi değildir.

Anneannemin bir sözünü anıyorum: "Verince doyur, vurunca duyur" derdi. Bu sözlerde ben, hiçbir zaman bir estetik

kaygı gördüğümü sanmıyorum. Bu sözlerde ben eğri-doğru ayrımı bulduğumu da hiç sanmıyorum. O ünlü eğri-doğru öykülerini kimlerin niçin uydurduklarını şimdi çok iyi anlayabiliyorum. Güzel çirkin ayrıntılarını kimlerin neye göre nasıl, niçin öne sürdüklerini şimdi iyi bildiğim gibi.

Ben buraya kadar bu ortalama sözleri, bundan sonra yazacağım yazıların dinamik'ini göstereceğini diye yazdım.. Duygularımı değil, en az görüşlerimi belirteceğimi belirtsin diye yazdım. Eğer becerirsem düşünmeye bile çalışacağım olaylar içinde ve karşısında.

* * *

Kısacası, tadlı olmaktan önce gerçek, sevimli olmaktan önce doğru, hatta yumuşak ve yuvarlak olmaktan önce sert ve köşeli.

* * *

Bir doğrudan gidersem bu sevinmek için bir sebep olmasın. Yanlışlık yaparsam, bu çoğunluk'un yanlışına katılmak ölçüsünde değil, kendi yolumda düştüğüm bir yanlışlık olsun isterim. Ki hemen düzeltebileyim onu.

* * *

Neden olaylar çok da kişiler az? Olayların içinde durup tutunamadıkları için. İş, geçiştirmek, yutturmakla yürüseydi kişiler de çok olacaktı. O kadar ki deyorum: Geçiştirmek, yutturmak bile zor bir şeydir. Bunu bilen çok kimse vardır. Onları bile yapamamışlardır da ondan. Bir yerlerinden açık vermişlerdir.

Tehlike ve Oyun

Tehlikelerin en büyüğü yaşamak. Bir sen varsın ve karşında senden başka her şey. Ki sen karşıdakilerin hepsi olduğun gururu ile, birkaçı ya da biri olduğun korkusu arasında gidip gelmekte sin. Her dönüşünde bulduğ un ben biraz daha başka. Daha çok gibi, aslında daha az, bir bene dönüyorsun. Ne olacak. Yavaş yavaş yaklaş an bir şey, en hafifi ölüm. En ağır ı yaşam anın sürmesi.

Tam kucaklayamadığın bir varlık seni iteley or.

O kadar ki bazan dayanamıyor, kendini öldürüyorsun. Öyle yapmas an zaten olan ne?

Kaçış anların şu hali hep bu duygudan, bu akıldan, kaçış ıyorlar, gizleniyorlar.

Birbirlerine sığın ıyorlar. Beraber ölüm daha mı yavaş.

Daha hızlı daha çabuk olsun. Daha kötü olduğ u gerçek ya.

Ben bugüne kadar hiç düşünmemiştim kendim öldükten sonra ne yapacağımı kendi kendime.

O yüzden, ya da bu yüzden, hiç gene düşünmemiştim kendim ölmeden önce ne yapacağımı kendi kendime.

Şimdi, yani bugün, düşünmeliyim birisini hiç olmazsa bunların. Ama bunların birisinin düşünülemeyeceğini anlamış durumdayım. Ya hiç düşünmezsin kendinden başka bir şey ki bu düşünmenin en kolay biçimidir. Çünkü düşünme değildir kendinden başka bir şeyi düşünmemek. Düpedüz düşünememenin tam kendisidir bu. Ben onlardan değilim. Ben bir şey de düşünemem hiç. En az iki şey düşünürüm, anladığım kadar. En az iki.

Öldükten sonra hiçbir şey yapmayacağım demek bir şeydir gene. Yapamayacağım, yapamam, yapamam ki demek çok akıllı olmayı istemektir, ölçülü, bilinçli kalınacağını, kalınabilineceğini sanmaktır. Yani aptallıktır. O insanların aptallığıdır, aptallığın en kötüsü olan.

Hayvanların aptallıkları hayvancadır. İnsanların aptallıkları insanca değildir.

Kendince olmayan hiçbir şey değerli değildir.

Ne yapayım ben aptallığı hayvanca olan bir insanı. Aptallığı insanca olan bir hayvan da çekmez beni.

Akıllılık da böyledir. İnsanda da, hayvanda da akıllılık kendilerince olmalıdır onların.

İnsanca akıllı olan bir hayvan ne kadar ortadadır. O kadar ki onu anlamak bile ona katılmak demektir biraz. Hayvanca akıllı olan bir insan da öyle. Onu anlamak, onu anlayanı da biraz o yapar.

Ben seni sevmediğimi belirtmemiştim. Bu kadar kötülük etmeye hakkım yok kimseye. Ama ben sana söylemiştim seni sevmediğimi.

Hangi hayvan hangi hayvana ya da insan insana kendisini sevmediğini söylemiştir. Sayar mısınız? Ama hepsi birbirlerine belirtmişlerdir birbirlerini sevip sevmediklerini.

Bir hayvan söyleyemez ki deyeceksiniz. Bu bir insan söylemez ki de olabilir.

Bir hayvan söyleyemezse, bir insan söylemelidir öyleyse. Niçin söylemezler? Niçin söylenmez? Niçin söylemiyorlar? Hatta, söylemiyorsunuz?

Anlamazlarsa diye mi? Anlamazlarsa ne olur? Siz siz olursunuz. Siz siz kalırsınız, ne değişir? Anlarsa, siz siz olmaz mısınız?

Siz biraz o mu olursunuz? Korkunuz bundan mı?

Siz biraz o olunuz ki o da biraz siz olsun.

Geçtiği yolları kapatarak giden.. Balık da öyledir. Geçtiği yol kapanır onun. Ama bunu balık yapmaz. Deniz yapar. Balık, içinde bulunduğu kendini sularda gezdirir. Onun için yol açmak yoktur ki yol kapamak olsun.

Köpek de, içinde bulunduğu kendini havalardan geçirir.

İnsan kolaylıkla böyle ele alınabilir. Ama kolaylıkla. Buna dikkat etmeli.

Dışında bulunduğu kendinin içine girmek isteyen tek canlı olsa olsa insan olabilir.

İçinde bulunduğu kendinin dışına çıkmak isteyen tek canlı da insandır ancak.

Yazıyorsak, yazılıyorsak, bu üstün körülüklerimizle yazıp yazılmamalıyız.

Bunu kim önleyebilir?

Deli..

Kolaylıkla deli..

Kolaylıkla deli dediğimiz, deli sandığımız, işimize geldiğinde inanmaya alıştığımız için.

Bundan önceki deliler de buna benziyordu.

Sonrakiler de buna benzeyecek.

Acaba biz bizden öncekilere benziyor muyuz?

Ben sanmıyorum.

Acaba biz bizden sonrakilere benzeyecek miyiz?

Ben sanmıyorum.

Ama deliler neden değişmiyorlar?
Deliler değişmiyor bize göre.
Bizler de onlara göre değişiyor muyuz acaba?
Söylemiyorlar ki.
Sormuyoruz ki.
Söyleseler anlayamayacağız. Belki söylediler de, söylüyorlar da anlamıyoruz.

Onların bizi anlamalarını beklemeye o kadar alışmışız ki. Biz kendimizden onları anlamaya çalışmayı unutmuşuz. Onları anlasak biz de deli oluruz. Çok çok anlasak çok çok, çoğumuz anlasak çoğumuz deli oluruz.

Bu daha çoğalırsa.
O zaman azınlıkta kalanlar hasta olacak.
Hasta azınlıkta olandır. Akıllı çoğunlukta olandır.
Bunun için hasta olmayanların hepsi sağlıklı değil, akıllı olmayanların çoğu deli değildir.

* * *

Akıllı, çoğunlukta olandır. Azınlıkta kalana deli derler. Dikkat: Akıllıların altında kalana değil üstüne çıkana da: – Deli derler.

Kuyruğunu kaptırmayacaksın ortada olanlara. Ortadakilere benzer gibi durup kemirip yıkacaksın, azaltacaksın onları.

Onlar seni kısıtirmayı kurarlarken sen onları yerlerinden düşürüp dağıtacaksın. Ötesini onlar düşünedursun artık. Ortadakilere benzer gibi durmak dürüst sayılmayacak. Benzemez gibi durmak dürüstlük sayılır mı?

Ortakdakilere benzer gibi durup durmamakta değil ki iş.

İş amacın var olup olmamasında.

— Amaç ne?

— İş bir amacın olup olmamasıdır, demek istiyorum.

Salt olarak amaç nedir ne değildir, bunu kimse bilip söyleyemez. Amaç her şey olabilir de, hiçbir şey olmayabilir de, her bir şey olabilir de. Amaç her şey olamaz. Çünkü her şey amaç olursa, ya da sanılırsa başka hiçbir şey bir şey olamaz. Öyle sa-

nan ilkin kendisi olamaz. Kendisi olamayan bir şey de, bir şeyi bir şey sanamaz.

Olumsuz şeyler amaç olamaz. Örneğin sevmemek amaç olamaz. Sevmenin de amaç olması güzel bir şey değildir.

Öyleyse sevgi amaç olamaz, olursa sevgi olmaz. Çünkü seven önceden sevileni katmadan kendisi tabloyu kurarsa o tablo orada kalır.

Sevilenin tasarlandığı yaşamlar değerlidir.

Sevilenin önsürdüğü planlara göre de sevgiye girip çıkılmaz.

Bunu yapanlar çok. Çok ama, bu demek değildir ki yol doğru.

Birbirlerine birbirlerini sevip sevmediklerini, söyleyemeyenler, söylemekten korkanlar, saklayanlara adam diyen birisi sanmam ki olsun. Oysa ki çok ev öyleleri ile dolu. Boşu boşuna dolu birçok ev öyle insanlarla. Kaçaklarla dolu evler sokaklar.

Birbirlerinden saklanan, birbirlerinden kaçanlarla dolu evler, odalar, sokaklar, hanlar, hamamlar, apartmanlar.

Ve saraylar.

Ve söylemek seçimlerini susmak seçimi kılanlarla dolu topraklar.

Konuşan, ama bir şey deyişmeyenlerle dolu oralar, buralar.

Ölmüş olanların, ölenlerin yarısının iyi olduğuna inanabilirim en çok. Ama yaşayanların yarısının değil iyi olduğuna, yaşadıklarına bile inanmam.

Bunu ben söylemiyorum. Onlar yapmış bunu. Kim beni zorlayabilir çoğunluğun yanlışlarının gelenek olduğuna ya da olacağına.

Adam çok deyen çok adam bulunduğunu nasıl yanıtlamazsa gözlere düşüncelere. Adam az deyen çoğunluğun adam olmadığını biraz yanıtlayabilir gözlere ve düşüncelere.

Siz yoksunuz demeyi belirtmekte iş var.

Belirten için iş var. Belirten önemli. Onlar olsa ne olur, olmasa ne olur, belirten yoksa.

Bireysiz toplamlara ben yokum. Bireyli toplamsızlıklara hiç yokum.

Bireyli toplam, toplanabilir.

Yeni bir asalettir bu.

Yeni bir asaletidir çağımızın.

Bir Amerikalı, bir Rus, bir Çinli, bir Türk'ü toplanım da ben.

İki Amerikalı'da iş zorlaşır, çok düşünürüm, tartarım.

Ben duyu ölçüsünde bir demokrasi düzeni tasarlayabilirim demek istiyorum.

Seçme alanım geniş olduğundan yanılma oranım azdır. Eski bir ereği bile şartlandırabilirim ama hiçbir zaman iki bilmeyen ile bir bilen, iki sevmeyen ile üç seven'i toplayamam. İki bilmeyen ile bir bilen üç etmez, kesinlikle biliyorum bunu. İki bilmeyen eksi bir bilen eşit bir bilmeyen.. bu olmaz ki. İki bilmeyen artı bir bilen, eşit yarım bilen.. bu da pek olmasın. İki bilmeyen artı bir bilen, eşit bir bilen. Bu bence olabilir bir gerçek. (Olmayan gerçeklerin uygulandığı çağda ben de olabilir gerçeklerden söz edebilirim.)

Köşesindeki ürkek bilgiliyi, ortaklıklardaki yalancıklı bilir-geçinenlere yer bıraktığı için..

Kendi içine çekilmiş iyiyi çevremizi kuşatmış kötülere zaman ayırdığı için..

Çekingenliğine kapanmış yalın ve samimi içi kapkara yüzü güleç insanları, gözlerimizin, ellerimizin sınırları içinden atmadığı için..

Alkışlamayorum, beğenmeyorum. Onlara değer biçerken, yalnız kendilerine sakladıkları güçlerinden ötürü hepsini kınıyorum.

Toplumumuzun dengesi bu yüzden yok. Ortalıklerde, saldırcılıkları gittikçe yüzeyleşen yapmacıklı kimseler bunların yüzünden ağır basıyorlar.

En küçük bir çıkış yapan birisini bu yüzden büyücek bir ahlâkçı sayıyorlar. Biraz daha ileri çıkıp bir gerçeği savunmaya yelteneni bu yüzden saldırgan gibi görüyorlar.

Yalancılar, kötü niyetliler, ortalığı boş bulmuş bilir-geçinenler, aptalca yazanlarla konuşanlar hep o içlerine kapanmış değerlerin boşunallığını haykırıyorlar. Ben de aynı şeyi haykırırken onlarla bir oluyor, arada kimin boğazına saldıracağımı şaşırtıyorum.

Beni gözlerindeki sönmeye yüz tutmuş beğenileriyle korkakça destekleyenler, toplumumuzda boşluklar yaratıyorlar. Ki bu boşluklar daha çok onların çevresinde toplanıyor. Ortada beni bir de öbür kötülerini bırakıyorlar. Onlar istedikleri kadar beni korkakça desteklesinler, içlerine kapanmışlardan gelen engel beni sarıyor. Daha büyük saldırganlıklar yapmam gerekiyor.

O zaman, karşımdaki pisler, arkamdaki faydasız temizlerden güç alırcasına bana karşı çıkıyorlar.

Kötüler kolay kolay biteceğe, ortalıktan çekileceğe, düzele-

ceğe benzemiyorlar. İyiler ortalığa çıkmamalarına karşılık, onlar da tükeneceğe, yok olacağına benzemiyorlar. Ama bu ortalığa çıkmayan taraf yüzünden en yüksek sanattan en aşağı politikaya kadar her alanda bir dengesizlik, bir başıboşluk var. Bunu ne yapacağız? Hepsi olsun, ama dengeli bir karşılıklılık içinde olsun. Yoksa bu gidişle kendi köşelerinde, iç hayatlarını toplumlarındaki dengesizlikten ürkeren emenlerin değerli olup olmadıklarıyla ilgilensek ne olacak, ilgilenmesek ne olacak. Böyle giderse hiçbir şey olmayacak. Şimdilik böyle gidiyor. Bunun için ben küfür ederek, aklımı olanca kullanarak, sinirlerimi sonuna kadar gererek, dayanarak, direnerek, gerektiğinde saldıracak savaşıma devam edeceğim.

Ortalığa çıkalım. Biraz daha az parlak olacağız. Bundan korkmayalım. Düşüncelerimizin yaldızları biraz azalacak ama yapacağımız etki bir denge sağlayacak. Zaten ne olaksa ondan sonra olacak.

Beklemek bir bitiş, bir son, bir sıfır olunca beklemektir. Yerinde durmak gerilemekten de fazla bir şey, toplumu geriletmektir.

Toplumu sağlayalım. Zaman geçiyor. İki taraftan da ölenlere yeni yetişenler ekleniyor. Durum kendiliğinden düzelmeyecek.

İyiler, bir konuyu bilenler, susanlar, haydi geliniz, yazınız, söyleyiniz. Kavganız benden. Şu dengeyi sağlayalım.

Ortalıkta çoğunluk gibi haksızca duran gürültücü kalabalığa bir ders verelim.

Çoğunluk diye bir şey yoktur. İnce eleyip sık dokursak, kaba ölçülerin aceleci sonuçlarındaki yalanı ortaya çıkarırız.

Kötüler, çoğunluk gibisiniz ama çoğunluk değilsiniz. Ergeç sizi ezdireceğim. Sizi susturacağım. Sizi geriletecek, yerlerinize ittireceğim.

Kurala benzer kıldırduğunuz dayanışma güçlerinizi dağıtacağım.

Kendi köşelerinde bilinmez bir kapanışa çekilmiş değerleri uyandırarak karşınıza çıkacağım. O zaman göreceksiniz. Bütün aptallıkları, ayağa kapanmaları, delirmeleri, çıldırmaları seçmeye hazırlanın.

Eğer ben de yaşayacaksam, daha üstün, daha değerli, daha yüksek, hiç olmazsa dengeli bir toplumda yaşamak istiyorum.

Her yabancıya başka bir çağrışım yaptıran varlığımdan şaşkına dönmüşüm. Herkese ayrı ayrı kendimi tanıtmaya çabalamaktan yorgun düşmüşüm. Adamsam adamım. Sizin yüzünüzden, her gün yeniden insanlığımı kazanmaya çalışmaktan yaratma yapamaz bir duruma düşmüşüm.

Acımadan sizi sileceğim. Yoksa bu yaşadığım hayat benim asıl değerime hiç uygun değil. Nasıl ki sizin şu durumunuz sizlerin asıl değerimize hiç eşit değil. Çaldıklarınızı geri alacağım.

Bu bir ahlâkçılık olacaktır. Oysa şu, geri kalmış durumu aşıp, yiyip içip uyumaları geçerek estetik yapmamız gerekiyor. Eğer insansak, bir araya toplanmışsak kanallarımızı bitirip kenarlarını düzeltmeye başlamalıyız, hatta süslemeye.

Zaman geçiyor. Yaşamamız bir amaç olmaktan çıkıp bir geçit olmalı.

Yarın için ümid beslemekle yetinmekten artık bıkkınlık geldi. Yetinmeyorum. Koskoca bugünden utanıyorum. Onun ben-den utanması gerekirken.

İyilik, bir kişi ihanet edince olmayan bir durum. Fenalık, bir kişiyle oluveren. Bu yüzden ben, gerekleri mi, insanları mı önce ele almalı diye düşününce aklımın ve gözlerimin önüne ilkin insanlar dikiliyor.

Bu kadar yıl oldu. Bu kadar insan yaşadı öldü. Bir sürü iyi kötü, yerli yersiz yapıtlar kalmakta. Kitaplar var. Daha bugüne kadar iyisini örnek alıp yürütmek, köklüsünü çoğaltmak çoğunluğa bir fikir, bir amaç olarak yerleşmiş değil. Daha bugüne kadar insan birbirine nasıl yük olmaz, nasıl engel olmaz anlaşıl-mış değil.

Gerekler kendiliklerinden olsaydı, onları insanlar hazırlamamış olsaydı, bugün insanlar suçsuz, ezik, temiz, bezgin, kovgun gözükmekte haklıydılar. Bugün insanlar bir yönden zavallı, acınacak gözüküyorlar. Ama böyle gözükmeye, daha doğrusu onları öyle görmeye kimsenin hakkı yok.

Canım insanlar edebiyatı, zavallılar türküleri pazar buldukça, o pazarın ilkin alıcılarına değil satıcılarına lânet olsun, geber-sinler onlar.

İnsanlara acımak diye bir şey yoktur. Kümelenip birbirlerini boğmak kimin aklı? Kimse kimseyi ezemez. Ezmenin yollarını inceltip, ilim yapmak kimin aklı?

İnsan hiç miskin değildir aslında. Onu miskinliğe sevkeden töre ve gelenekleri okullara, ailelere, mahalle ve şehirlere yaymak kimin aklı? Bir insan kalkıp başka bir insanı boğmaz. Bir insan bir insanı öldürmez. Bu birbirlerini boğanları öldürenleri sıraya dizmek kimin aklı?

Biriktir, içine at, sakla, belli etme, saygılı ol, gül, yapmacıktan şaşma deyenler kim?

Belirt, açıkla, karşılık ver, tepki göster, deyenler kimler?

Anlayışlı olmayı bir erdemlik saydıranlar nerede? Oysa ki

anlayışlı olmak insanın en ilkel ödevi. Anlayışlı olmayı bir üstünlük saydıranlar, o kötü ahlâkçıları cezalandırmayanlar –aksine armağanlandıranlar– neredeler?

Affetmek oyuncağını ortalığa salan bugün kaç yaşında. Niçin ölmedi? Niçin yaşıyor?

Birikip birikip daha kuvvetli patlasın diye insanların o eski, o temiz başkaldırmalarını geciktirenler kaç gece rahat uyudular?

Sen mi uğraşacaksın, sana ne, bırak gitsin deyerek, ilk kötülük belirtilerini hemen sıcağı sıcağına önlemek isteyenleri tökezleyen uysallık yılanları nereye saklandı?

Küçük yumrukların namuslu güçlerini söndürüp büyük yumrukları parayla tutup emelleri için kullananlar kendilerini insan mı sayıyorlar? Maşa olarak kullandıkları beyinsizlerin dış görünüşleri görmüyorlar mı kendilerinin aynı.

Çobanın sürüye bıraktığı en büyük gurur çoban köpeği kullanmasıdır. Sürünün içinden teşkilâtlandırmaya çabaladığı bir iki seçme hayvan değil. İyi çoban sürüye gurur bağışlamaz, sürünün gururunu savunur. Sürüde her şeyin bir en iyisi vardır. Atlayanların en iyisi, koşanların en hızlısı, güçlülerin en sağlamı, uykusuzlukların en dayanıklısı.. Çoban bunları en geridekilerin ölçüsüne sokmak isterse, düşünmelidir ki azıcık rahat için sürünün değeri düşecektir. Ki böyle bir engelleme gerçekleşemez. Ama bugüne kadar buna yanaşan çobanlar çıkıyor.

Sanki bu kadar yıl boşuna, insansız geçti. Sanki bu kadar insan boşuna yaşadı ve öldü.

Bu düzen varsa. Bu düzenin açısından bakıp insanları acıacak zavallı yaratıklar görmek doğru olur mu? İnsana haksızlık, bu acıma insana büyük bir haksızlık değil midir? Bu düzen varsa insanlara kızmak, bağışlamak, sinirlenmek, miskinler demek, sünepeler, diye bağışlamak onlara değer vermek, onları sevmek değil midir?

Acımak.. Zavallılar, zavallılıklar demek, sizi kim böyle bıraktı demek onlara yapılacak aşağılamaların en sinsicesi sayılmaz mı?

Milyonlarca aç, yoksula, yaralıya karşı böyle konuşuyorum. Ve içim kan ağlıyor. Daha da acı söylemek isterim.

Bir kütle bir yerden kalkıp bir başka kütleyle saldırmaz. Hiçbir zaman hak yaratamaz, hak alamaz.

Ama nerede iki kişi varsa ateşle barut gibi yan yana dursunlar isteyorum. Eğer iki kişi varsa..

Eğer iki kişi varsa, bıraksınlar ıslak sevgileri, yılışık terbiyeleri.. Uyuz sokulmaları bıraksınlar, biri öbürünün ilk kötülüğe dönüşünü tokatlasın, öbürü diğerinin ilk miskinliğini önlesin.

Bunun için insanın bir şeyler istemesi, içinden kıvılcımlar geçmesi, içinde atılmalar olması gerek. Bunu şehirlerde okullarda öğretmiyorlar. Bu dağlarda, kayaların sivri keskinliklerinde, suların öldürücü çokluğu ile yokluğu arasında şarkıların en asili olarak buram buram söyleniyor. Birbirini yeme, ama kır.

Eğer iki kişi varsa insanlığın birinci yıldönümünü tamamlasınlar.

Tek tek büyükler her zaman çıktı. Çıkacaktır da.

İki insanın kuracağı bir büyük düzen miskinlik terbiyelerini, acıma edebiyatını parçalayabilir.

Bir örnek yeter. Bir yılda birçok ikiler çıkıp yeni kümelerde yeni insanların insana yakışacak anlaşmalarını kurabilirler.

O zaman tabiat insansız olunca bir şey kaybedebilir. Şimdi insansız tabiat, anlamsız ama kayıpsız kalıyor.

Nasıl ki şimdi insanlar tek tek de çok çok da anlamsız bir geciktirme içindeler. Çok yıllarımız oldu, ama daha olacağını sanmıyorum.

Karanlıkta bağıyor. Bir kişi daha var mı?.. Bir kişi daha. Haydi. Bir kişi daha.

Bağır, karanlıkta bağırın. Duyan olacaktır. Olmalı, birisi daha olmalı.

Kavgalara, düzeltmelere, bozulmamalara, yılışmamalara, gücennemelere, darılmamalara..

Karşı koymalara, yüzlemelere, direnmelere..

Kocaman, cansız, iri kurallara değil, geciktirme yollarına değil, candan, içden, arınlıktan, dinçlikten küçük çıkışmalara..

İlk kötülüğü ilk adımında önlemelere..

Bir kişi daha vardır.

Bir yumurcak gelecek. Özür dilerim. Bir tekme atacak, kutular, elbiseler, traşlar, gömlekler dağılıp saçılacak. Kâğıtlar kalemler karışacak, cedveller kırılacak.

Durup hepsini toplayacak kaldırıp yerlerine koyacak. Ölçülerin yenilerini yapacak. Tanışksız, sevgiye dayanmadan. Tozlar topraklar ağırlıklar ayıklanmış kırıklar yapıştırılmış, çıkıklar takılmış olacak.

Bu Dünyaya Mezar-taşı Yazısı

Konuyu yanlış anladığından..?
ama sondaki ek yüzünden yazarına
Büyük Yarışmada ancak sonunculuk
verilmiştir.

Bir kitabım var. Bir defa bile okumuş sayılmam, bin defa okumuşumdur. Gene de okuyorum, okurum o kitabı.

Ya bir bütünü parçalamaya, ya da parçaları anlayıp bütüne varmaya savaşanların başlarından geçenleri ve başlarını anlatır.

İyi ve kötü yoktur o kitapta. Gelen girer, giren kalır, giden çıkmaz. Başlamadığımı söyleyemem, büyük yalan olur. Bitirdiğimi söyleyemem o kitabı, küçük yalan olur.

Anladığımı söyleyemem, ayıp. Anlamayorum deyemem, anlıyorum.

O kitapta yaşayan ile ölen ayrı ayrı ele alınmamıştır.

Bir kişi yazmamış. Okuyanları ise sayamam. Yazarlarının çoğunu hiç görmedim, tanırım. Okuyanları hiç bilmem, görür görmez anlarım.

Bu kitap bir tanedir, ama benim değildir. Herkesin de değil, biliyorum. Kimse satamaz, yasak. Herkes satın alamaz, zor.

Bu kitap açık değildir, açılır. Kapalı değildir, kapanmaz.

İnsanlığın en ucuz kitabıdır, yaşamakla alanlara.

En pahalı, en alınamayacak kitabıdır, para ile alınacak sananlara.

Not: İstenen Konu: Dünya

Olduğu –gibi– kendi kalmayı kolay sanıp, üstüne hiçbir şey bile eklemeyenlere hiçbir şey acımasın. Onların çokluk-ağırlığı yüzünden parçalanmıştır.

DÜN YAĞMUR YAĞACAK

*Ben Kimseye O Gece Çok Güzeldi, Diyemiyeceğim**

Bir yaz gecesinin az bulunur karanlığında renkler bir araya gelmiş dinleniyorlardı. İnsanların gözlerinden kaçmış, yorgunluk çıkarmak için az sesli ve kuytu bir yer aramışlardı. Buldukları yer ağaç, toprak ve denizin birbirlerine yakın durdukları bir yerdi.

Ben de aklımca düşünmek, kafamda dağınık durduklarını gördüğüm parça parça bir-şeyler'i toplayabilmek üzere onların birbirlerinden habersiz seçtiği köşeye gelmişim. Renklerin konuşmaları kulaklarıma gelince işi anladım. Sözümlüme, evet sözüm-öme ben bir şeyler toparlayacak, günlerdir kafamda birikmiş kelimeler yığınıny derleyip sıralayacak, elimden geldiğince son düşüncelerimi kısaltacaktım.

İşte, şu ne olduğunu, neler duyduğumuy anlatacağım gece ben olağan işimi hoşnudlukla kaytardım. Çünkü dinlediklerim, benim düşüneceklerimden daha başkaydı. Bana yeni elektrikler katıyordu. Bunu ilk duyuşlarımla anladım. Kafamdaki hazır işleri unutmak korkusu küçölüp kayboldu.

Onları başkalarına duyurmak itkisi içimde eriyiverdi. Onları unutsam bile olurdu. Eğer unutmazsam yeni bir ışık tutmasını öğrenebilirdim.

Ben kuytu diye seçtiğim yere geldiğimde önce hiçbir konuşma duymadım ve görmedim. Zaten ilk konuşmalar başlayınca şaşırdım da dışıma doğru uyandım. İlk konuşmalar çok ağızdan çıktı. Hepsini şimdi kendi kendime düşünüp tekrarlayabiliyorum da, şu kâğıda sırayla yazamıyorum. Konuşmalardan anladığıma göre, oraya ilkin renklerden biri gelmiş, uzanmış. Sonra

öbür renkler sanki toplanmak üzere sözleşmiş gibi birbiri ardından gelmeye başlayınca önce gelenler de son gelen de hep şaşırmışlar. Bunu bir renk daha geldiğinde anladım. Ben hiçbirinin rengini vermeyeceğim, sadece dediklerini aktaracağım.

— Bizi buraya ayrı ayrı kimse çağırmadığına göre bu bir tesadüf.. Olsa gerek..

dedi aralarından biri.

— Ben gündüzleri havası kıt yerlerde bunalıyorum. Gece oldu mu şöyle bir yayılıp uzanasım geliyor. Gündüzlerde ayıran benim. Gecelerde ayrılan ben.

— Sen olsa olsa belirli yerlerde oturuyor ya da ayakta duruyorsun. Ya ben.. Dumandan dumana, yapıdan yapıya, çimento-dan taşa, aklına bunlara uygun neler gelirse oralara koşuşmaktan bitkin düşünüyorum.

— Haklısınız, (dedi başka bir ses) ama bir de bana sorsanız ya, beni düşünseniz ya. Makinaların merdaneleri arasından tutun da, fabrikaların kazanlarına kadar, sulu susuz hamurlar içinde zemin, benek, çizgi halinde sürülüp serpiştiriliyorum ben. Bazan canıma tak diyor. Keşke şu kadar ton vermeseydim diye. Açıktan koyuya bu kadar hırsla uzanmasaydım. Ne çilem varmış benim. Sıcaktan soğuğa, direktten kumaşa, denizin dibinden toprağın dibine kadar kol atmışım. Kim bilir bu yolculuklarda hangilerinizi delip geçiyorum, artık farkında değilim. Başım dönüyor bazan. Yanına gelmediğim hanginiz var, sanmam ki bir taneniz buna ben desin. Tabiatın beni böyle harcaması yetmiyormuş gibi, bir de insanlarla uğraş. Yok parlak olacaktım, mat olacaktım, bilmem hanginize çalacaktım. Bıktım hani.

— Ama sen şimdi aynı zamanda bizim de şarkımızı söylüyorsun. Farkında değil misin.

— Bu olabilir. Siz istediğiniz kadar benden pay çıkarın kendinize. Ben asıl kendi serüvenimi anlatıyorum. Daha iyi ya! Demek sizi bile teker teker yormaktayım. Bir de kendi başıma benim yorgunluğumu düşünseniz, şaşar ve susarsınız çokluğumun ve derinliğimin yanında. Benim kadar çığneneniz, yutulunuz var mı? Niye cevap vermiyorsunuz. Var mı? Söylesenize. Yalnız tabiat ile durumumu ele alın. Bırakın onu, yalnız insanlarla ilgileri-

mi alın. Onu da bırakın. Nebat meselesini düşünün. Ya hayvanlarla ilişkilerim! Hadi söyleyin. Ben anlatıyorum kısaca. Sizden bir şey beklemek, bir şey istemek, ummak için değil bu. Yanlış anlamayın. Ben biliyorum. Bu böyle geldi böyle gidecek.

Suya bakın, denize bakın. Hey, bu bir avuç deniz sen misin? Bir bardak deniz sen misin? Bir liman deniz sadece sen misin? Yoksa sen, seninle bile ortaklıklarım olduğunu bildiğin için mi susuyorsun? Senin yerine günün bazı saatlerinde, ışığın bazı kırılmalarında nöbet tutan kim? Hanginiz benim kadar? Özür dilerim, başınızı şişirdim. Ben büyüklük ardında koşmuyorum. İstemem size karşı sizden bir şey almak. Çünkü biliyorum ki ben, siz varsınız diye ben de varım. Hepiniz için de bu aynı. Yalnız ben çok'um, çok. Sıkıntım bundan geliyor. Büyük, sıkıntılı sanılır. Büyüğün kendisine, özüne bağlı bir şeydir o.. Olmayabilir de. Aksine birçok büyükler, daha rahattır. Sıkıntılı olsalar, büyük olana kadar bekleyemezlerdi. Azdır öyleleri. Sıkıntılı sıkıntılı büyük olabilenler, dayanamazlar büyüklüklerine. Tarih boyunca göz gezdirin olaylara. Sıkıntısı süren büyüğün büyüklüğe dayandığını görebilecek misiniz bakalım. Aksine sıkıntıdan cayanlar büyüklükte direnebilirler. Onları sıkıntılı zannettiren onların başlangıçtaki durumlarıdır. Sonra da öyle bilinirler. Ama aslında!..

— Evet, evet. Doğru. Yakından biliyorum. Gözlerimle gördüm. Büyüklerin senin anlattığın, hatta anlatmadığın gibi olduklarını, yani benim kollarımda, kendi kollarında küçüldüklerini gözlerimle gördüm ben. Ben ötekilerini de gördüm, duvarların perdelerin arkasında büyük, kendi kendilerine, büyük kalabilenleri de gördüm. Ama çok yaşamadılar. Öldükten sonra, didik didik edildikleri halde büyük kalanları ben gördüm. Ölemediler.

— Benim yalanım yok. Çünkü maksadım yok. Gayem yok. Çünkü onlar kendimim. Biliyorum. Zaten bilinen bir şey ki, ben büyük değilim, hiçbirinizin de olmasını istemem. Onlar bize verilen anlamlardır. Biz değilizdir, biz olamayız, biz olmamalıyız. Benim dediğim, benim çok olduğumdur. Ben çokum. Bu bir sayı, bir matematiktir, bir sav değil.

O, o, o, o, oooooo...

Bu sesler, daha doğrusu bu ses, önce birer birer, sonra kol

kola çıktı. Biri daha gelmişti. İnsanların son bıraktığı, en yorgun, en nazlı renk. Ona biraz takıldılar.

— Hangi balodan böyle, hangi beşikten, hangi mezardan. Hangi gözden kaçabildin böyle...

Daha bir sürü söylediler. Takıldılar, arada ağır da konuştular. Kavga çıkmayacağını biliyordum. Gene de bu yarım kalırsa diye korktum. Gerçi yarım kalsa ben de devam edebilirdim artık. Ama ne de olsa yakıştırma kaçardı. Son gelen renge takılmaları bitecek gibi değildi. Ama o hiç orali olmuyordu. Bir kenara ilişmek üzere toplandı. Gözlerim dört açılmıştı. Demin konuşanın aksine bu renk derlenip toplandıkça çoğalıyordu. Ufak tefek bir şey oldu. Nefes alır gibi oluşuyla birden hep sustular. Sayıyorlardı onu anlaşılan. O sadece:

— Çok yorgunum, dedi.

Bunun üzerine kimse bir şey demedi. Adamının ağzında ağırlığını bulan söz abideleşiyordu. Ben de kendi kendime tekrar ettim, çok yorgunum.. Ama onun deyişi başkaydı.

— Benim (için can verenler...)

İrkildim birdenbire. Dalmışım. Bir şeylere dalmışım. Son gelen renk, beni anlatamayacağım bir tutumla sarıp sarmalayıp içime bükmüş. Ne tatlı bir uyanıklıktı, anlatamam. Nasıl oldu bu? Bir asalet mi, bir korku mu, bir özlem mi? Nedir bu renk? Nasıl örtüvermiş beni. Gururumu kırmadan, bana başkaldırma, direnme aşılardan nasıl almış beni, nasıl almış götürmüş beni, ya da getirmiş, anlayamadım bir türlü.

— Benim için (can verenler..)

Sesiyle irkilip dışıma çıkabildim. O arada, ben yokken, ben uzakta iken, kendimde iken neler olmuş bilemedim. Bilemeyeceğim de.. Ama bu:

— Benim için can (verenler).. diyen renk.. Bu avaz-avaz bağırarak renk.. Biraz önceki durumun ne kadar zıddını tiyatrolaştırıyordu. Önce, arada, bir şeyler geçmiş, ki söz buraya gelip dayanmış. Acaba birdenbire mi oldu bu? Yok. Katiyen birden olamaz böylesine bir değişiklik. Belki de dalışım daha iyi oldu. Aradaki farkı daha iyi anlamama yaradı. Bu olay için ben bir zaman süresi ölmüşüm demek. Sonra birden uyandım. İyi oldu. Anlayabildim hiç olmazsa. Bir an ölmeseydim. Demek bazan dışa ama

biraz da içe doğru ölmek gerek bazı şeyleri anlamak için. Belki gene anlardım, ama böyle kesin olmazdı. Hazırlanırdım bu:

— Benim için can verenler..

diye bağırın rengin sesine. Tam keskinliğini duyamazdım içimde. Birisi, aralarından bir tanesi bir şey ispat etmek istiyordu. Hem bağırışından, hem söylediğinden bu çıkıyordu. Ben o rengi konuşurken iyice gördüm. Kızgın gibiydi, ama değildi. Yalnız, duruşu bile davranış gibiydi.

Şimdiye kadar konuştuğunu sanmadığım bir tanesi:

— Sen kendini can verenlere bağlamakla ilkin kendine karşı haksızlık ediyorsun. Sen daha önemlisin, daha beri, daha ötesin. Hem dolayısıyla bize de haksızlık ediyorsun. Sanmam ki sana başını sallayacak biri olsun aramızda. Etme kardeşim. Sen daha büyüksün. Küçültme kendini. Kızgınlığının yatışması buna yeter, durul. Gel otur yanıma. Başını omzuma koy, dinlen biraz. Sınırlandırılmışsın sen. Yorgunluktan. Sen az değilsin. İçerde ve dışarıdasın, sıcakta ve soğuktasın, sabahda ve akşamdasın ve bütün bunların arasında uzanmaktasın.

Bu sözler ona iyi geldi. Bu çağrı yerinde oldu. Renk oturdu, sustu, öylece kaldı. Duruşu gene de az anlam taşımıyordu. Dinleniş durumu bile dışa dönüktü.

— Size bir şeyler diyeyim mi?

O tatlı sestü bu. Konuşacaktı. Taa içimden gülümsediğimi farkettiler. Serin serin canlandım.

— Ben ne aranızı bulmak, ne de olan işi geçiştirmek isterim. Olacak olur. Olan olacak yapılabilir. Olacak, olan kılınabilir. Ben, şimdi belki en çok beni, belki daha çok sizi ilgilendiren, belki de hepimizin malı olan bir şeyi belirtmek istiyorum. Yaptığım hep oydu. Ama söylememiştim. Bir daha belki bir araya gelemeyiz. Sizler gelseniz belki benim işim çıkar. İstesem bile bırakmayabilirler beni.

Bizler için can verenler kutsaldır. Ama onlar başka şeyler için de can verebilirler. Hatta veriyorlar. Bu bakımdan, kendimizi onlarla açıklamaya bence hiçbir gerek yok. İsterseniz onları kendimizle açıklayalım. Siz bana sorarsanız, ben bu diyeceğimi demin kızgınlaşan arkadaşşıma bağışlamak istiyorum. İzin verirseniz onun olsun. Vereceğim bence değerlidir, çünkü benim

özümündür. Renkler olduğunuz için de sizindir aynı zamanda. Bunu ben kendim bulduğum için ona öz malımdır diyorum. Daha derincesi onu olanlardan kendim yarattığım için, böyle diyorum. O olmadı. Onu ben yarattım. Oldurdum onu ben. Kardeşim: “Benim için can verenler,” deme. O canı ona veren var. O canı veren var. Durum karışır. Hiddetinin müşterisi belli olmaz. Kim vurduya gidebilir bir renk. Sana şunu bağışlıyorum, kabul et, sen:

— Ben, o günden bugüne kadar.

De. Bak nasıl yetecek sana. Ya da sen ona yeteceksin. O günden bugüne kadar diye başla... Sonra sus istersen. İstersen konuşmana devam et. Çünkü, bak:

— Ben, o günden bugüne kadar...

Böyle bir başlangıç sonucu öylesine uzaklara iter ki. Ona varmak için düşünceler, düşünceler ister. Kelimeler ister. Bırak, kendilerini aşanlar ona ulaşsın, varsın ona. Yani az kişi ulaşsın/ varsın demek istiyorum. Daha değerli olmaz mı? Zaten değer azın elinin, azın gözünün erişmesi değil mi. Ulaşmak ve onun istediği süre. O sürenin üstünde bizler varız. Sen bu sürenin bir yerinde kalma. İstemeyiz bunu. Bizi..

— Beni bırakma...

* * *

Bundan sonra, hiçbirinden tek kelime çıkmadığını söylemesem ölürüm. Bunun üzerine oradan kalkıp gittim mi! Oradan ayrıldım mı! Orada kaldım mı! Bilemiyorum. Bilemedim de. Ben kimseye o gece çok güzeldi, diyemiyeceğim. Desem kimse bana inanmayacak. Ona yanıyorum.

Kendimizle Başbaşa

Söze bir başkasının bir sözünden başlayıp kendimizle başbaşa kalınca ne hallere girdiğimizi görelim. O söz şu: “Güzellik, gözdedir. Bakılan şeyde değil.” Kendi kendimizle başbaşa kaldığımızda oturup gülemeyiz. Sonra deli derler adama. Düşünürüz. Ve o andan itibaren keder başlar. Ta eski günleri hatırlarız. San-ki, meselâ tramvayda vakit geçirmek isterken, vapurda canımız sıkılırken hatırlayıp işi bitirirsek olmaz. İlle odamızda veya insansız ve sessiz bir yerde düşünerek kederleneceğiz. Haydi eski günleri hatırlıyoruz. Bari iyilerini, neşelilerini düşünsək! Ona da hiç yanaşmayız. Zaten istesek de hatırlayamayız. Tabırmızda fena şeylere karşı o kadar susuzluk var ki hiçbir şey yapamasak yarınki fena ihtimalleri davet ederiz.

Biz, yalnız başımıza talihsiz, cefa, eza çeken insanlarız. Bizden daha aşağıları var mı? Onlar ne yapıyor? Düşünmeyiz ki. İlle kendimiz. İlle kendimiz.

Güzellik bakılan şeyde olmayıp bakan gözde olunca insana hiçbir şey ilâve etmiş olmayız. O şu demektir ki, çirkinlik de, bakılanlarda değil bakan gözlerdedir. (Bakmak gene ne ise. Ya görmek de işe karışsaydı. Daha fena olacaktı.) Mademki iş gözden başladı ve güzellikten geçip, çirkinliklere takıldı. Artık fenalıkların hâkimiyeti başlamıştır. O her şeyin başı olan fenalıklar..

Yalnızlığımızdan kurtulacağımız halleri düşünce dururken kara hayatımızı(!) da resmetmeye devam ederiz. O, bize kim-
senin elini uzatmadığı, alâkalarımıza önem vermediği, sevgi-

lerimizi istemediği hayatımız. Halbuki onlar da bizim gibi düşünmektedir. Tıpkı, karşılıklı iki sahilde birbirlerinin mevcudiyetinden haberdar oldukları ve yalnızlıktan içleri sıkıldığı halde aynı zamanda ayrı ayrı, “o bu sahile geçse de biraz neşelensem” diyen iki insanın hareketten uzak durması gibi.

Evet her insan yalnız. Ve hepsi de aynı şekilde bir başkasını, kendisine *hayatı*, *saadeti* getirecek olanı bekliyor. Halbuki hayat da, saadet de kendilerindedir. Kimse, kimseye onu götürmeye yanaşmıyor. Egoistliğinden mi diyorsunuz. Hayır. Sakın böyle bir şey aklınıza gelmesin. İnsanların egoist olmadığı iki veya üç halden biri muhakkak ki bu vaziyettir.

Değil “kendi kendimize bedbaht, başkalarıyla mesut” binler arasında bile kararsızız.

Başkasının bize getirmesini beklediğimiz sevgiyi biz ona götürebilir, başkasının bize vermediği âlâyı biz ona gösterebiliriz. (Onların buna lâıy olup olmamaları gene bizim bileceğimiz iştir.)

Kendimizden korkmayı unutup korkuyu başkalarında arar, kendimizle savaşmayı bırakıp başkalarıyla cenkleşiriz.

Hayret ettiklerimiz hep bizim dışımızda olan şeylerdir. Hayret edecek bir şey varsa kendimizizdir. Ve kendi kendimizin her hali, hayret etmeye değer. Ve insanın kendisine hayret etmeyeceği bir hal yoktur. Bakın nasıl defalarca aldanıyor, nasıl ufacak şeylerden çocukça neşe duyuyor, avunuyoruz. Bakın nasıl delice düşünceler peşinde koşuyoruz. Düşüncelerimizi, niyetlerimizi mümkün olduğu kadar saklıyor ve sakladığımız nisbette makul oluyoruz. Halbuki fikir ve niyetleri bakımından insanlar en aşağı, bir deli olabilirler. İçimizdeki çılgın âlemi dışımızdaki istikrar âlemine uydurduğumuz nisbette kâmiliz. Kâh içimizdekileri zorlayıp genişleterek kâh dışımızdakileri baskıya vurup daraltarak sözüm ona sakin yaşıyoruz. Peki bu ölçüleri kullanmayarak, yahut bile bile hesaba katmayarak hiç olmazsa kendilerince rahat yaşayanları neden muaheze ediyoruz? Hoş onların yarısı şöhret tarafında kalıyor ve bundan kendileri de faydalanıyorlar. Bu gibiler sezdikleri azabı dışarı vurmaları suretiyle mühim oluyorlar. Şair diyoruz onlara; romancı, hikâyeci, ressam, bestekâr, heykeltıraş diyoruz. Onlara; şikâyetsiz, kay-

gırsız, eyvallahçı yaşayanlardan fazla ilgi gösteriyoruz. İşimize yarıyorlar onlar. Kederli zamanlarımızda kara gün dostu, neşeli zamanlarımızda hakikî hayata çağırıcı, avare zamanlarımızda yol gösterici oluyorlar. Hiçbir şey düşünmediğimiz zamanlarda bize bir şeyler anlatıyor, düşündürüyorlar. İçimizde gizli gizli bir şeyler kaynaştığını duyup bunları anlatmaya muvaffak olamadığımız zamanlarda bizim dilimizden konuşuyorlar. “Oh ne iyi! Tam da isteyip de kıvıramadığımız şekilde söylemiş” diyoruz. Sonra unutup günlük işlerimize dalıyor, kitaplarını sandık arkalarına atıyoruz. Fakat fasılalarla hatırlayıp başvuruyorsunuz ya! Yeter.

Onlar bizi, unutmamaya, sevmeye, yaşamaya, düşünmeye çağırıyorlar. En inatçılarımız, en fena niyetlilerimiz, en vurdumduymazlarımız bile buna karşı duramıyorlar. En gösterişi sevenlerimiz meclislerde lâfa karışabilecek, lâf açabilecek, tatlı şeyler anlatabilecek bir hale gelmek azmiyle onları yardımlarına çağırıyorlar.

Dışarıdan bir şeyler beklemeyip içindeki fazlalıkları dışına, iç dünyaları az olanlara gönderiyorlar. İşin yüksek ve asil tarafı şurada ki bunlara karşılık onlar üzerinde bir hak iddiasında bulunmuyorlar. Bilakis daha çok zorluklar duyuyorlar.

Başkalarına da yetmek yolunda duydukları hazzı kendi kendilerine eziyet etmek neticesinde tadabildiklerinden kelimenin tam manasıyla kendilerine ediyorlar. Çıldıırıyorlar, akıllarını kaybediyorlar. Bilmiyorum mümkün olsa bir başkası görsün diye gözlerinin birisini, bir başkası sevsin diye kalplerini değiştirirler mi? Zaten onlardan bunu beklemek altın yumurtlayan tavuğu kesmek demektir.

Kendileriyle başbaşa kalanlar içinde bu gibiler en çok kendi kendileriyle başbaşa kalamayanlardır diyebiliriz. Nedir ki o insan hiç kendisinden haberdar değildir ve gene cıvıl cıvıl insanların arasındadır..

Nedir ki o insan daima dinlemeye alışmıştır ve tek kelime anlatacak durumda değildir. (Bu gibi birkaç kâmil veya hayat-tan zarar görmüş insanlar yok değildir. Fakat bomboş olup da bunların hareketlerine sığınanlar yüzünden bütün bu çeşit insanlar pısırsık, boş damgasını yiyorlar.)

Sanatkâr dediğimiz bu insanlar, bugün cıvıl cıvıl insanların arasında bulunup yaşamaya, onlardan öğrendiklerini kendi hünelerinden geçirerek gene onlara vermeye mecburdurlar.

Onlardan duyduklarını, onların hatalarını, onların iyiliklerini gene onlara vermek.. Bu ne büyük bir iştir bilseniz.

Cıvıl cıvıl insanların arasında yaşaması şartıyla onlar istedikleri kadar kendi kendileriyle başbaşa kalsınlar. Onların böyle çekilmeleri bize bizi vermek içindir. Zaman helâl olsun onlara. Fakaaaat!! Cıvıl cıvıl insanların kaygusundan azade, başkalarının derdinden ayrı, yalnız kendi kendine yettiğini, yeteceğini zannedenleri ne yapacağız? Haydi onları da görmemezliğe gelelim. Bugün varsalar da o kadar azaldılar ki! Nesilleri tükenmek üzere. Yarın onları masal motifi olarak kullanırız. Peri padişahı ve kızı, Anka kuşu gibi bir masal motifi.

Yarın onlardan bahsederken şiddet göstermeyeceğiz.

Onları da kendi şartları içinde tetkik eder ve: “Bu çeşitleri ortadan yok olmakta benzerlerinden biraz geri kaldılar” deriz. O kadar!..

Acıbadem
5.9.1945 Çarşamba

Masasında Bulduğumuz

Anlatacağım. Ama ilkin hikâyenin başlığı yanlış; onu açıklamalıyım. Bulduğumuz şeyi, o kâğıtta yazılı satırlardan aklımda kalanları anlatacağım. Yalnız ne var ki, onun masasında bulmadık-
dı bizler o kâğıdı. Bir alışkanlık, bana açık, belirli bir hikâye adı olsun diye sağ elime o iki kelimeyi hemen yazdırıverdi. Alışkanlık demiştim, o alışkanlık şu: İnsanların beklemekten çözmekten yana niyetleri yok. Ki onun için bekleyenlerin aşkları efsaneleri, çözücülerin tarihe dayanan hayat hikâyeleri ileri ülkelerde romanlardan fazla okunur, aranır. Ben de, yazdıklarımı bir iki kişi okumasın da sonuna kadar çok kişi okusun diye çabalıyorum. Ne yapıp, ne edip, dış yönüm açık ve sığ, içim kapalı ve derin olsun da çoğunluğu azınlığa bağlayan köprülerden biri olayım, geçsinler amacını güdüyorum. Kısacası, onun masasında bulmadık şu anlatacağım yazıları. Bu arada onun kim olduğu da biraz çıkacak ortaya.

O, niçin öldüğünü anlatmak için yazmış. Niçin yaşadığını hiç anlatmamıştı. Olsa olsa niçin yaşayamadığını araştıran bir kişi idi bence O.

Adı-madı yoktu.

* * *

Bir gün

Ben yalan söyleyeceğim. Söyleyeceğim ama o zaman herkesin yalan söyleyebildiğini düşünüp çıldırmaktan kurtulamayacağım.

Ben yalan söylemedikçe, başka yalan söylemeyenler de vardır, diyeceğim kendime. Böyle dedikçe avunacağım. Oysa ki herkes yalan söylüyor. Bunu biliyorum.

* * *

Bir gece

Aya gidilecek. Ay'ı gözden çıkarmalı artık. O babadan kalma konağı elden çıkarmaya düşkünlük sebep olmuştu. O babadan kalma ay'ı insan aklının yüceliği istimlâk etti. Benim hissemi düşünen olmadı. Düşkün aile, ahlâkça da düşmüş meğer. Zavallı babam.

* * *

Sonraki gün

İlerleyelim de ne olursa olsun. Savaş mı dediniz. O çok eski bir usul. İnsanlar o kadar çok ki. Onları ikiye bile ayırmak şu yer-yüzünde imkânsız artık. Yalnız savaşta insanların birbirini öldürdüğü o devirler insanlığın geri çağları. Barışta zaman tatsız geçiyordu. Daha iyi olalım diye düşünelim, onun yollarını araştıralım. Sonra, niçin daha iyi olamayızları düşünmekten yol araştırmaya vakit kalmadı. Birkaç deli tutuyor dünyayı. Yoksa barışla savaş neredeyse birleşik cumhuriyetlerini kuracaklar.

Şimdi içerdeki ve dışardakiler var. Masallar tükeniyor.

* * *

Dışarıdan yemek getirmeyiniz. İçeriden götürünüz. Dışarıdan şarkı söylemek yasaktır. İçinizden söyleyiniz. Oxford'da bir şey öğretilmez. Cambridge'de bir şey öğrenilmez.

Bir yer var biliyorum, söylemeyeceğim.

Burası, sıkıldım artık; oraya gideceğim. Orada aynı lâfın tekrarı.

Kuyruğa giriniz, bu şehirdir, büyük olan. Göze giriniz bu okuldur, küçük olan. (Hayatta sakın göze gözükmeyiniz. Göze batarsınız, gözünüzü oyacaklarını söyleyenleri duyarsınız. Göze girmeyiniz, göze gelirsiniz.)

* * *

Okul sizi birinci sınıfta başlatır, son sınıfta bırakır. Hayat son sınıftan alır. Sırasıyla bir sürü:

Terzi; tüccar-terzi; Birinci sınıf tüccar terzi

Birinci sınıf tüccar terzi C

Birinci sınıf tüccar terzi B

Birinci sınıf tüccar terzi A.

Berberiniz üçüncü sınıfsa bekleyeni birinci sınıf olsun. Doktorunuz mütehassıstır belki ama birinci sınıf mütehassıslardan şaşmayın.

Cenazenizin iyi muamele görmesini isterseniz para biriktiriniz. Yaşarken o size çok lâzım olan paradan biriktiriniz. Ölüncce daha çok lâzımdır.

Sonsöz: Okullar sınıf sınıftır. Numaranız vardır, sorulunca söylersiniz.

Hayat sınıf sınıftır. Numaranız yoktur, numaranızı yaparsınız. Okulda numaralanır, numara alır geçersiniz. Hayatta numara yapar geçersiniz. Yani geçinirsiniz.

* * *

Bunlar hep unutmamak için. Bu göz yoluyla sinirlerinizi yıpratın uygarlık. Bu soyunmalar, bu neonlar, bu flüor gazının yanan esansları. Bu televizyonlar, bu teleksler, bu telefotolar. Bu teller, bu yeraltından gitmesi gerektiği halde başınızın üzerinden geçen elektrikler, kablolar. Tabiatın gösterdiği yol, ağacın meyvası topraktaki köklerindendir. Bu kadar yeter.

* * *

Çocuktum yat derlerdi, uyumamak için çırpınıp dururdum. Şimdi uyandım uyanmak için çırpınıyorum. Artık çocuk değilim demek. Çünkü artık bana uyuma diyen birisi yok. Kendime uyuma diyen ben varım. Ben. Bizden başladım. Bana geldim. Şimdilik merhaba ölüm.

* * *

Benim içtiğim cıgara 6 santimetre 7 milimdir. Sağ gözüm milimetreleri seçmemeye başladı. Sol gözüme yardım olsun diye yazıp bırakayım dedim. Asıl milimetreler bana şimdi lâzım. Cıgaranın 6 santiminden fazla o 7 milimini seviyorum. Çünkü benden uzaklaşan o.

* * *

Hatırlamak; yeniden ele almak.. Unutmak, hatırlamaya yer açmak içindir. Uykularla işbirliği eden yorgunluk. Unutmamak ölüm. Merhaba ölüm. Unutamıyorum. Benim gururum, kahramanlığım bu; unutmamak.

* * *

Ben sizi bir yerden tanıyorum. Doğru söyledin. Sen beni bir yerden tanıyorsun. Ben seni hiçbir yerden tanımıyorum. Bir zaman var. Ben seni bu zamandan tanıyacağım artık. Kızdırırsan hiç belli etmem. Ben terbiyeli bir insanım. Seni tanımamazlığa gelirim. Sıkışırsam seninle gizli gizli alay ederek konuşurum. Çaktırmadan seni harcarım. Göğsüm kabarır. Gururum nezaketimin altındadır. Ezilmiştir. Yuttururum. Her şeyin bir üslubu vardır. Adam öldürmenin bile. Ayıp değil mi sana. Niye küfür ediyor-sun? Başkaları küfür eder.. Peki onlar adam değil mi? Terbiyeli, yetişkin olamazlar mı onlar? Küfür ettiler diye ölsünler mi?

On liranın üstünde dimdik ayakta duran yüz liranın üstünde yan gelir yatar. Bin lira sonsuz bir saadettir. Aslında bir işe yaramaz. Geçici bir ahlâksızlıktır.

Bir Oyun Oynanacaktı

Tıpış-tıpış geliyorlardı. Kimi evinden, kimi işinden, kimi de can sıkıntısından..

Kimi eşyle buluşmuş geliyor, kimi eşinden kaçmış geliyordu.

Elleriyle sevişerek gelenler de vardı, gözleriyle sevişerek gelenler de..

Boyları uyuşuk olanlar, huyları uyuşuk olanlar, renkleri uyuşuk olanlar da gelmekteydi, uyuşuk olmayanlar da..

Oyunun konusunu önceden biraz bilenler de vardı, önceden bilenlerden duyanlar da vardı. Bir de hiçbir şey bilmeden gelenler vardı; oradan geçerken duymuşlardı.

Oyun salonu boşluğunu azaltıyordu: Çağrılı gelenler ön sıralara, çok para verenler ön sıralara, oyunu görmesi istenenler ön sıralara, gazetelerde yazacaklar ön sıralara, oyuncu ana-babaları ön sıralara, açık-gözler ön sıralara, gözlüklü tanıdıklar ön sıralara, uzaktan göremeyenler ön sıralara..

Doğru yerlerini almaktaydılar.

Eleştirmenlerle, eleştirmeciler de ön sıralara.

Yakından görmesi gerekenler, yakından görmesi istenenler, yakından görmeyince anlamayanlar da ön sıraları alıyorlardı.

Büyükler ve saygıdeğerler de ön sıralara idi.

Bir de, ön sıralara kadınlar alınıyordu..

Onların kadınları, kendi saçlarını değiştirmiş, büyütmüş, çoğaltmış, parlatmış, boyamış kadınlar... Saçlarıyla oynamış, saçlarıyla oynatmış, saçlarını onaylamış kadınlar.. Çok azı tanınmış,

çok çok tanınmamış kadınlar. Şimdiye kadar anlamaları istendiği için oraya buraya taşınmış ama gene de anlamamış kadınlar...

Kimi yatmış anlamış, kimi yatmış anlamamış kadınlar. Yatmamış dağıtmış kadınlar.

Yüzlerini önlerine doğrudan çok, yanlarına ve arkalarına doğru hazırlamış, kafalarını boyunlarına ve enselerine göre ayarlamış kadınlar...

Ön sıralarda serpme yayılıyorlardı.

Ön sıralar sıkıştırılmış, belki de gerilmişti. Olsa-olsa ölçüsü ile şöyle bir bakıp geometrik oranlama yaparak kestirdim.. Sekiz bin kadar vardı ön sıraları tutanlar, tuturanlar.

İki bin kadar da, ön sıra sayılır sananlar ya da sandıranlarla on bini tutuyordu bunlar.

Bir oyun oynanacaktı. Orta ve arka sıralara geçmeden oyundan söz etmeli burada bence.

Bundan önce, orta sıraları biraz anlatmalı. Orta sıraların toplam tutarı 25-30 bin kadardır. Bunların ödediği para ön sıralardaki ödememişlerle, ödemeyeceklerin açığını kapatacak kadardır. Adam başı beş lira ile on lira arasında değişen bir para öderler bunlar. Adam başı olmayıp da yer başı ödeyenler için de bu değişmez.

Bir oyun oynanacak. Bu oyun..

Orta sıralar üzerine bu kadar bilgi az sayılmaz ama yetmez sanırım.

Orta sıralara biraz daha kendime yakın kişiler gelir. İçlerinde ön sıra özlemcileri de vardır, göze batmak istemeyip ne ön ne son deyen ürkek, kendi halinde kişiler de vardır.

Orta sıralar burada biter. Son sıralar, daha doğrusu arka sıralar, ön ve orta sıraların toplamından fazla tutar. Tümü, yüz bin falandır bunların. Yüz bin kişiye bir oyun da iyi oyun sayılır.

İşte oynanacak oyun böyle yüz binlik oyunlardan.

Bu oyun...

Bu oyunun konusunu anlatmayacağım.

*Artık O O Değil**

Bir gece, artık büyüklüğümü herkese söyleyecek durumdayım dedi, kendine.

Alaylara, anlamayışlara, çekemeyişlere, haksızlıklara, karşı koyacak duruma geldiğini biliyordu.

Hiçbir şey, onu bunu ilân etmekten alıkoyamazdı artık.

Büyüklüğünü göstermek eski ahlâkın eski insanlarına göre doğruydı, o da bir belki ile doğruydı.

Yeni çığır kesinlikle kendisinden taşacak insanlar bunu yavaş yavaş sezeceklerdi. Eski ahlâkın saygısız yolu, yapmacık kalıyordu.

Eser ile beraber söylemek. Tam bu. Göze bunu kolay alama-yan törelerin rahatlığı içinde sıcak idi, ucuz ısıniyordu.

Üşümesini bildiği halde dışarıya çıkmaktan korkmamak. Büyüklüğün ilk adımını o böyle attı.

Şimdi ona o denildiğinde kimse anlayamaz. Çünkü o zaman o o idi/o'ydu. Artık o o değil. O kadar yalnız şimdi o. O kadar tek. O kadar ayrı, o kadar dışarıda, kimsesiz, acılı ve susuk. Yeni ölçülerin adı onun adının parçalanıp dağılmasıyla bulundu.

Bir bulsam da acısam.

Köprüler

*Köprü insanın ahlâkını bozan
buluşlardan biridir.....*

Yuvarlağın Köşeleri - Özdemir Asaf

Geçemeyeceğin köprüyü yapma, yapamayacağın köprüyü geçme.
Köprüye gidemeyeceksen gidemeyeceğini köprüleme. Sulayamayacağın çiçekleri sevme, sevemeyeceğin sulamaları çiçekleyemezsin/ neden gübre kullanılır toprak zayıf olunca/ neden küfür kullanılır adam zayıf olunca/ Ne kullanılır adam şişman olunca/ Önce adam olup olmadığı önemlidir adamın sonra şişmanlığı zayıflığı ele alınır./ Adam değilse bir adam/ adam olmayan bir adam adam olamaz başka şey olur/ ne olur/ ne bileyim ben ne olur/ Ben adam olmayanlarla uğraşmıyorum/ benim işim gücüm var/ ben şey değilim/

Bu kadar yıl çıka çıka bu mu çıktı/ Bunu deyen kim/ Bu kadar yıl çıka çıka o çıkarsa bu neye çıkmasın

Akşam yine akşam yine akşam
Göllerde bu dem bir kamış olsam
(A. Haşim)

İnsan kamış olur mu efendim/ İnsan odun olur da neden kamış olmaz/

Bademcik Üstüne

Bademcik üstüne bir sürü hastalık ve bir sürü de korku vardır. Bir de bademcik üstüne bir sürü paralar döner. Ben senin bademciklerini alacağım. Sen benim hiçbir şeyciklerimi alamazsın.

Niye bademciklerini aldırılmıyorsun? Pardösüm eski olduğu için. Pardösün niye eski? Bademciklerim var diye eski./ Bademcik dedim de aklıma geldi.

İçkilerden ne içersin? Ne verirlerse. Vermezlerse ne içersin? Düşünürüm. Ne içeceğini mi düşünürsün? Hayır niye içmiyorum diye düşünürüm.

Biz eskiden yeni çocuklardık. Artık eski çocuğuz. Daha çoktuk o zaman bilmezdik. Şimdi biliyoruz ki sütler eski sütler değil. Pastörden önce pastörize yapmak var mı?

Bu ceketin kolu bana kısa geldi. Kolunu uzat. Ben kısa geldi diyorum. Öyleyse kolunu kes. Ceketin kolu mu? Hayır uzun kolu kes, cekete ekle, kenarına rıhtım yap gemiler yanaşsın. Ama giden gemiler değil. Gelen gemiler yanaşsın. Gidenler rıhtımla gitsin gemi kalsın. Arama tarama var. Gemiler eller yukarı.

*Bana Yazmadığınız Mektup Efendim.
Söylemediğiniz Kanılarınız, Gözleriniz,
Arkamdaki Gözleriniz*

Kötülük, ne kadar varsa bende. Yanlış adım, fakat düşünce benim, baştan başa benim. Hiç doğru söylemedim. Aldatmak ben-
ce kolay. Herkesi aldatıyorum ben. Ben aldatırım insanları. Yıkıcı
davranışlarım, yıkıcı düşüncelerimden geliyor insanlara doğru
acıma duymadan ilerliyor, gidiyor, önüne kim çıkarsa onu deli-
yor, eziyor geçiyor. Önüne ne gelirse onu.

İçimden hiç beyaz bir köşe çıkmadı. Gözlerimde bir ışık gö-
ren olmadı. Olmayacak. Olmaz da. Gülerek uyutur, sever görü-
nerek lekelerim. Ne olurdu bir tek doğru olsa bende. Tesadüfen
bile olsaydı. İnsanlık ne kadar çıkmışsa ben o kadar inmişim. Bir
insan öldürmek isteyenler benden daha uygununu bulamazlar.

(Buraya bir mükâleme)

Bir karanlıkta olsa. Bir uçurum olsa. Dağbaşı olsa. Ben uçu-
rumun kapağında olsam. Siz de oralarda olsanız. Sizin oralar-
da olduğunuzu kimse bilmeseydi. Sizi kimse görmeyecek olsa. Sizi
kimse görmese. Bunu bilseniz. Beni öyle görseniz. Beni itiverse-
niz. İtmeniz. Beni uçuruma itersiniz. Biliyorum itersiniz. Çekin-
meden itersiniz. Kimden çekineceksiniz. İsteddiğiniz.

Yok. Yok. Bu bana çok iyi. Ama size çok ağır. Unutamazsınız.
Uykularınız kaçır. Vicdan durmaz, konuşur. Bana çok iyi olan
bu sonra size çok ağır vurur.

Beni uçuruma başkası itse. En iyisi ben kendimi atsam. Ya
da ayağım kaysa, bir kayaya takılsa, ben kendim düşsem.

Öldüğümü değil, benim öldüğümü duysanız. Rahat bir nefes alacaksınız biliyorum. Söylemediniz. Ama ben biliyorum. Belirtmediniz. Daha fazlasını yaptınız. Saklamaya çalıştınız. Onun için iyice anladım. Saklamaya çalıştınız.

İşte böyle efendim, benim için beslediğiniz düşünceler. Hepsi bu kadar değil, sizi rahatsız etmemek için kısaca dokundum geçtim. Siz de hepsini bildiğiniz için teker teker sıralamadım. Ölmesi için benden uygununu, size hiç kötü bir şey yapmamış bu benden uygununu gösteremezsiniz, tanıdıklarınız ve tanımadıklarınız arasında. İçinde demedim, arasında dedim. Çünkü ben ne tanıdığınız ne de tanımadığınızı. Tanımak istemediniz, tanımadınız. Biraz biliyorsunuz diye tanımadığınızı da sayılamam. İşte böyle efendim.

Cevap:

Bir gün sonra.

Benim mektubumu siz yazmışsınız. Doğru yazmışsınız. Korkular duyarak okudum. Gece korkular duyarak uyuyamadım. (Ben) sizin için öyle düşündüğümü biliyorum. Ama o kadar düşündüğümü bilmiyordum. Evet, istemiştim. Artık istemiyorum. Ölmeyiniz. Benim rahat yaşamamı ancak ölmemekle sağlarsınız. Yaşayınız. Benim utanmamı kendimin sınırlarını bilmediğim için sizden öğrendiğim için utanmamı yaşamakla sağlarsınız. Yaşayınız.

Cevap:

Bir gün sonra.

Büyük bir dönüş anlatan cevabınızı aldım. Ölmeyeceğime dair söz veremeyeceğim için üzgünüm. Öleceğim efendim, sizin gibi, bildikleriniz gibi öleceğim. Ama sonunda.

Yaşamaya gelince. Sayenizde, daha başka birkaç kişinin sayesinde onu biraz anlamaya çalıştım.

Gözleriniz, arkamdaki gözleriniz olmazsa, yaşamak kırıcı olmaz. Gözleriniz, gözlerime bakan gözleriniz olsun, gözlerim gözlerinize bakan gözlerimdir.

Canbaz

Senin yanında bir hikâye istediler. Seni daha iyi anlamak için. Seni kolay anlatmak için. Seni süslemek için. En sonra sana acı-maları için senin yanında bir hikâye olsun istediler. Seni bütün-cene unutmak istemiyorlardı. Ama istiyorlardı ki senin yanında olaylar bulunsun. Öyle daha sıcak oluyor gibiydiler. O zaman seninle ısınıyorlardı. Ne bileyim, öylelikle daha üstünkörü ama daha kolay oluyordun sen.

Ben.. Bana gelince.. Ben onların bu isteklerini karşılamadım. Yani senin yanına hikâye tutamakları koymadım. Seni küçüm-semedim. Üstelik daha da karşı geldim onlara. Senin çevrende birikmiş hikâyeleri silmek için davranışlar yaptım. Sildim mi! Ne gezer! Bunu kimse başaramazdı.

Ben ne yaptım?

Seni, bütün eskilikleriyle saran *melodramatik dumanın sarar-mış kalınlığını süzdüm.*

Sen benim şu son cümlemdeki edebiyatın içinde gibiydin bence. İçin kan ağlarken tellerin üzerinde ekmek parası toplu-yordun sanki. O zaman o paraları o tellere hangi gevezeler diz-mişti acaba. Bunu kimse bilmiyor. Sonra, sen o paraları ne za-man toplardın? Bunu da kimse görmemiş.

Neden gülümser gibisin şimdi. Evet onlara karşı çıkmak se-nin işin değildi. Onu da sen yapsaydın bana da tellere çıkmak sırası gelirdi.

Çok böyle yaptık. Edebiyatçı tellere tırmandı, canbaz elinde kalem ortalıklarda dolaştı. Ekmekçi toprağa demir ekti. Demirci denizi doldurup bahçe yaptı.

Ben ağzı açık, senin telinin altında üstüm tozlanmasın da ne olursa olsun gibilerden eğreti dururken. Sen telde eğreti, kamyoncu yalanlarını kuşbakışı adam görüşü görürken.. Falan, falan..

Yani, yukarıda neler oluyorken aşağıda neler oluyordu. Bunu tekrar etmeden geçemeyeceğim. Yukarıda bir şeyler olurken aşağıda da bir şeyler olur.

Telde duran çarşıda pazarda haydi-haydi dururdu. Çorap satamaz mıydın. Arpacı gibi apartman yaptırılmaz mıydın. İnce bir soyadı alır kalın bir odun alamaz mıydın.

Bilmem neler çarşısındaki yazıhanende bir sürü faydasızlık zararı müstehliklerini karşına alıp:

— Dünya ne oldu be. Yüz elli lira veriyorum gene de bir adam bulamıyorum. Yüzzzzz elli liraa. Gâtip canım. Bir gâtip.

Diye hiç utanıp kızarmadan bağırılmaz mıydın. İnce bir soyadı alır kalın bir odun olamaz mıydın.

Bundan önceki kâtip, evine yolladığın sepetteki yumurtalardan dördünü kırdığı için, kesintiye uğramış. Ay sonunda, çıkacağını söylediğinde:

— Nankör..

Olmuşdu.

Sen bunlara karışamaz mıydın. Hayır, karışamazdın.

Sen, bunlara karışmadın ama.

* * *

Benim gülmem canımın sıkıntısıdır.

* * *

Ben senin içindeki öyküyü aradım, ararken içine öykü koydum.

*Kırılmadık Bir Şey Kalmadı**

İçinde su olduğu sanılan bir fıçıyı çeken adı belirsiz bir hayvan, kapalı kalmış bir dükkânda kapalı kalmış. Bunu iki gün sonra anladıkları zaman, hemen dükkânın kapısını kırıp içeri girmişler.

Bütün bunlar oluncaya kadar ben orada değildim. Anlattılar. Ben, çağırdıkları doktor geldiğinden ötesini gördüm. Adamı aradılar, bulamadılar.

Vitrinde, yukarıda anlattığım şeyleri görürken.

Yere doğru sönmüş adı belirsiz kahverengi hayvan bana sorulursa bir kaplanı andırıyordu. Yalnız, kaplana göre rengi koyu, bedeni de yuvarlağı. Biri geldi, kim olduğunu şimdi söyleyemem. Ne hatırlarım, ne bakdım, ne de gördüm. Hayvan ölmüş dedi. Ölmüş dediğı hayvan, ben ayakta yere doğru baktığımda bir karıştan fazla iki karıştan az bir uzunluk ölçüsü içinde ölmüş oluyordu.

Haydi çıkın tamam dediler. Apar topar çıkarıldık. Dükkân, köşede bir eski evin deniz yönüne doğru olan yanındaydı. Eski ev onarım durumundaydı. Birinci katını taş kaplıyorlardı. Kazılmış sıvaların altında gözükten yerlerde sarı motifler vardı. Bu motifler çıkarılsa, kaplanacak taşlardan daha değerli bir yüz çıkar diye düşündüm. Ama evin sahipleri onu kazıtacak, o motifleri çıkartacak kadar ruh zengini değillerdi. Onların zenginliğı taşla örtecek kadardı.

Deniz kıyısına doğru yürüdüm. Vitrini düşünmeye başlamışım. Fıçıyı gördümdü. Sağ yanda bir şeyler daha vardı, bakmamışım.

Kaplana benzeyen hayvanın yanı başında, yere düşmüş bir kuş vardı. Besbelli fıçı taşınırken hayvanın üstündeymiş, yere düşmüş. Boynundaki süs zincirinin ucunda küçük bir süs tabancası vardı. Ki tabancanın namlusu bir çalgının üfleme ağzı idi. Tabanca biçiminde bir düdüktü kuşun boynunda taşıdığı. Bir de yanında yere düşmüş küçük bir boru vardı. Masal borularının eşiydi. Onu çalıyor olmalıydı o kuş, fıçı taşınırken onu taşıyan hayvana. Kuş düşerken o da düşmüştü.

Deniz kıyısında adamlar vardı, ama görmüyordum.

Bir masanın kenarına oturdum. Sırtım denize dönük içki içtim. Denize doğru bir duvar iniyordu sağımdan.

Bir insan gelip, üzerine bana doğru oturmuş, bana bakıyordu, onu sezdüğimde. Ben içkime devam ettim. Küçük kadehlerle içiyordum. Rakıydı. Tam karşıma biri gelip oturdu. Benimle bir şeyler konuştu. Ben de ona bir şeyler söylemedim değil. Ama sorulsa neler konuşulduğunu anlatamam, uydururum. O gitti. Ben rakıya devam ediyordum.

Duvarda oturan insan indi. Yürüdü. Yanıma geldi. Bir kadındı. Az önce oturulan yere oturdu. İki kadeh içki içti. Ben kadına olanları anlattım. Kuşa kadar anlattım:

— Kuşun yanında bir... Bir de yere düşmüş küçük bir boru vardı. Masal borularının eşiydi. Onu çalıyor olmalıydı o kuş. Kuş düşerken o da düşmüştü...

Kuş güvercin boyunda, ama güvercinden zorlu görünen, kirli yeşil, sert kanatlı ve tüylü idi. Pek iyi, o kuşa kimse bakmadı ki, dedim birdenbire. Gidip seninle bakalım mı dedim. Elimi tuttu, ayağa kalktı.

— Ama dedi, senin anlattığından bu yana iki gün geçmiş. Gene de bakalım istersen. Hemen yürüdük. İçeri girdim. Kuşu aldım. Borusunu da aldım. Boru iyice ölmüştü. Kuşun yüzüne hızla bir üfledim. Kuş ellerimdeydi. Bir daha üfledim. Kuşu çevirdim yere koydum. Kuş başını oynattı. Ayağa kalktı. Bana bakdı. Boynuna doğru başını büküp, zincirin ucundaki tabanca çalgının ucunu tuttu, kaldırdı. Uzun, tek sesli bir çalgı sesi çekti. Bıraktı. Tabanca zincirin ucunda boynunda sallanıyordu. Can sallantısı idi bu. Kuş vardı artık.

Üçümüz, ikimizin eski yerimize döndük. Masaya oturduk biz. Kuş gezinip duruyordu oralarda. Arada bir yakınımızdan geçiyordu.

Kadın, bana kalk dedi. Biz de gezinelim. Adamlar var dedim, hiç oralı olmadı. Elimi tuttu. Birkaç adım attım. Yer yamrı yumruydı. Bir adımında aldığım basma ölçümü öbüründe bulamıyordum. Başka bir adımında bulduğum dengeyi ondan sonrakinde sağlayamıyordum.

Kadına:

— Başım dönmeyor dedim. Dönüyor gibiydi oysa. Yerlerin bana yamrı yumru geldiğini söylemedim. Yer sallanıyor dedim. Hiç oralı olmadı. Beni sen iteleyorsun dedim. Gülümsedi. Boş ver der gibi idi. Daha doğrusu boş verir gibiydi çevreye. Yalpalayorduk. Saklanacak gibi değildi. Büyük bir masaya dayandım. Masa devrilmeye başladı. Yarıda durdu. Beni de tuttu. Ben de sırtüstü düşmekten kurtuldum.

Bir duvara dayandı kaldı sandım. Döndüm baktım. Hiçbir yere dayanmış değildi. Yarı eğik duruyordu. Masanın üstü doluydu. Düşeceklerin sesini bekledim. Hiçbir şey düşmedi.

Masama oturmuş olan adam karşımdaydı. Bir şeyler söylüyordu. Ben ona sordum dedi bana. Ne sordun dedim.

Ona söylemiş ki ben onu seviyormuşum. O seni seviyor demiş. O da ona biliyorum demiş. Nereden biliyorsun, belki bunu o bile bilmeyor demiş. O, ben biliyorum demiş gene.

Keşke adam bunları söyler söylemez hemen gitmeseydi de ben ona ne cevap vereceğimi öğrenmiş olsaydım ve şimdi buraya yazsaydım.

Bana döndü:

— Sen onu seviyorsun, dedi.

Bir şey dememe kalmadan adam gitti. Bir şey söyleyemedim. Söyleseydim ne derdim acaba. Ben kuşa baktım yoktu. Kadın, ufak bir kadındı. Hiç belli olmayacak bir kadındı. Ama yakınına gelince insanı bir yerinden vuracak bir kadındı. Daha önce hiç görmemişdim. Aramam bulmak için. Bulunmaz da. Belki de yoktur. Ama isterim olmasını.

O dükkânı başkası tuttu. Ev taşlarla kaplandı. Taşlar düşmeye, kırılmaya başladı bile. Deniz evden uzaklara gitti.

Yapacak çok işim var. Eskiden de vardı. Başlananlar vardı. Bitenler oluyordu. Yeni yeni işler vardı. Şimdi yapılacak çok işim var.. Biteceklerini sanmayorum. Yeni yeni işler olsun istemeyorum. Bendekiler bitmeyecek gibi. Gerçekde bitmeyecek biliyorum. Oralardan, buralardan geçiyorum. Oralara buralara gidiyorum. İçki içiyorum. Uyunmayacak zamanlarda uyuyor, uyunacak zamanlarda uyuyamıyorum.

Eskiden kızardım. Daha çok konuşurdum. Gülerdim. Gülmserdim. Beklerdim. Umardım. Yaşama sevincimi yitirmedim ama, kızmıyorum artık. Daha az konuşuyorum.

Su taşıyan hayvan yok. Fıçı kim bilir ne oldu. Dükkân ve ev orada. Kuş bir daha görünmedi. Benzerini de zaten hiç önceden görmemişdim. Sonra da görmedim.

Eskiden, anıyorum da bunun gibi şeyler olsun derdim. Olursa gene olsun derim. Olmayınca düşlerdim, gene düşlerdim. Şimdi artık istemem gene olmasını.

Bunların hepsi oldu. Uydurma hiçbir yeri yok. Daha da çoğu oldu. Ben yalınladım ve özetledim.

Kuşu sanırım görüyorumdur. Ama tanımıyorum galiba. Belki o da beni görüyordur. Ama gelmeyordur yanıma. Belki de göstermeyordur kendisini.

(Gözle görülen) ev var, dükkân var, deniz kenarı orada duruyor. Şimdi çok bozuldu. Bir de o deniz kenarındaki rakı. Kaplan ölmüştü. O fıçı yok. Kuş, görünmüyor. O küçük kadın, o baş dönmesi, o yer sallanması yok.

Yalnız geçenlerde bir masaya çarptım. Duvara doğru kaydıldı ama gene de devrildi. Üstünde ne varsa, tümü de yerlere döküldü. Kırılmadık bir şey kalmadı.

*Aynı - Bir Ayrı - Bir'e**

Bir kişi aralarında konuşuyordı. Aynı-bir Ayrı-bir'e, sen, dedi, bir yarışmaya girsen, sana sorulan birçok soruları bilsen de doğum tarihini bilmesen ya da yanlış söyleyen utanır mısın?

— Hayır. Aksine, bana utanarak bakması gerekeni ararım.

— Anlamadım daha doğrusu yetişemedim.

— Ben, bana doğum tarihimi yanlış belletenin utanması gerektiğine onları inandırırım kolayca. Ben bana söylenenleri unutmam. Öğretilenleri ise hatırlamaya çalışırım. Zekâm da buna çokluk yetiyor. Bana doğum tarihimi, benim doğumumu görenler ve bilenler söylemiştir. Ben doğumumu görmüş ve anlamış, bir insan değilim ki. Hem böylesine bir doğan daha yok. Ben, doğumlarını gördüklerime karşı, doğum tarihlerini bana sorarlarsa söylemek sorumluluğunu taşıyım. Benim kendilerine doğum tarihlerini öğrettiklerimden biri böyle bir yarışmada doğru cevap veremezse ben utanırım, o değil. Onun için de ben kendi doğumumda tarih yanlış yapanları sorumlu tutarım. Şimdi anladın mı? Yetiştin mi?

— Evet.

— Ben de seni öyle bir yarışmada düşünüyorum. Sen de önceki soruları biliyorsun. Ölüm tarihini soruyorlar. Ne cevap verirsin?

— Ölüm tarihim senin düşüncene göre benim bileceğim bir şeydir. Zira benim görebileceğim bir şeydir.

— Evet, çünkü, zamanın ölçülmüş ve kullandığımız hızı bizim insan olarak görme, bilme ve düşünme hızımızın içindedir. Onun için onu tespit edebilirsin de ondan.

— Şu da var. Yalnız o kadar değil. Bir kere yanılmamak yani ölmek benim elimde olan bir şeydir. Yanılırsam, utanacak benimdir.

Sonra gördüğüm, görebileceğim bir şeydir.

Görebileceğim şeyi bildiklerime dayanarak çıkarabilirim.

* * *

YAHUT ŞÖYLE YAZILAR

Bana doğum tarihimi sordular.

Şöyle şöyle dedim. Yanlışmış. İsbat ettiler, bilememişim. Güldüler.

Onlara izah ettim.

Doğru buldular, güldükleri için özür dilediler.

Bana da şöyle bir şey oldu.

Ölüm tarihim:

Bildim şaşırdılar.

Onlara izah ettim. Doğru buldular. Şaşırdıkları için utandılar.

Aşk – Arzu*

Bir çivi ikiye bölsen anlamca ve kavramca o iki çivi olmaz. Ama uygulamada iki çivi yerine geçer.

Çalışmada tembel, yaşamada da tembelse o kişi tembeldir. Değilse iş başka.

Sözcükler dağıtılıyordu. Dünyanın yaşlı, insanlığın genç günleriydi. Renkler dağıtılmış, doğa boyanmışdı. Sesler dağıtılmış, havalar, hayvanlar, kısacası canlılar seslendirilmişdi. Renkler önce “dışarı” sonra da “içeri” olmak üzere iki bölümde dağıtıldı. Sesler yalnız “içe” konuldu.

Güç dağıtımında iş kolay olmadı. Yanlış hesaplar yüzünden haksızlıklar yapıldığı öne sürüldü. Kavgalar “adı üstünde” o yüzden çıktı. Yanılmalar birbirini kovaladı. (Bu konuda bugün de kovalıyor.) Sonra bir akıllı kişi, (bir düşünür belki bir bilge ya da filozof) bunu ikiye ayırdı da ortalık yatıştı. Sonra ileride karışmak üzere.

Bu konuda söyleyecek söz pek çok. Onun için gücü ikiye ayırdılar deyip kısa keser gibi görünerek işi uzatıyorum.

Sözcüklerin dağılımı öyküsü insanların öyküsüdür. Bu konuda uzun kaçmak, insanlara da kitaplara da aşağılama sayılacağından az kalacağım. Burada: Şiirlere, romanlara, düşünüş belgelerine saygı. Çoğu kötü ve fazla, fazla ve kötü olsalar bile. Sözcüklere sevgi çoğu yanlış ve eksik olsalar bile.

Sözcükler ev ev, sokak sokak dolaşarak dağıtıldı. Bir sürü karşı koymalar oldu. Beğeniler, seçimler öne sürüldü. Kimi benimkiler sert olsun dedi, sivriyi geri çevirdi. Kimi yumuşak, yuvareklaklarını istedi. Oysa aldıkları onların tersi idi. Kimi ağır dedi hafifini seçti. Kimi hafif dedi ağırlarını beğendi.

Bu iş de bitti. Ama elde iki sözcük kalmıştı: Aşk-Arzu.

Bunun için bir toplantı yapıldı. Benim önerim onaylandı. Ben “bu iş, çekim ile yapılsın. Kadınlar bir temsilci, erkekler bir temsilci seçsinler. Sözcüklerini torbadan çeysinler,” demiştim.

Bu yola başvuruldu. Sonucu bildirmek görevi bana verildi: “Aşk” kadına, “Arzu” da erkeğe düştü. Çıktı demiyorum. Çıktı kelimesini aşağıda kullanacağım da ondan.

Bundan sonra iş çığırından çıktı. Bugünkü kavgalarımız o kavgadır.

Göz Caddesinde Bir Yaban

Düşürdüğüm kalemimi aramak için uygun bir yer seçeyim diye o sabah kırıklara çıktım. Şimdiye kadar hiç gelmediğim yerlerde gezindim. Amacım bulmak değildi. Kalemimi nerede düşürdüğümü iyice bilmediğimden – bilsem de gitmezdim – istedim ki değişik yerlerde dolanayım da, hiç olmazsa aramak nedir onu anlayayım.

Önce şunları söylemeliyim: Bir şeyin kaybedilmesi bir insanı en azından ikiye ayırıyor. Bu ikiye ayrılmada yalnız kaybetmenin değil, kaybedilen şeyin de payı var. Ben ise ne onu ne de o şeyi seçtim. Ben bu işte kendimi seçtim. En kazançlı yol buydu. Durun anlatayım:

Eğer ben kalemimi bulsaydım, ya da bulamayıp başka kalemlere yönelseydim, kazancım, kaybedilen bir kalemi bulmakla bulamamak arasındaki farkın dar açıları içinde uyuşup kalacaktı. Ben ise kendimi seçtim: Ben aramayı arayacaktım.

İlkin, ne iyi, dedim, kendi kendime. Artık ben bir şey kaybetmesini bilen bir adam oldum. Şimdi kaybetmeyi bilmeyi öğrenmeliyim, dedim. İster kalem olsun o, ister başka bir şey olsun, dedim. Omuzlarımı oynattım. Bakalım bende neler olacak şimdi. Kendime yöneldim. Asıl onu kaçırmamalıyım, çünkü kendimi bir daha arayamazdım bile.

Diye seçtim kendimi. Anlatabiliyor muyum? Önümde kocaman bir aramak alanı gördüm. Ama sakın bu alanı bulmaklı düşünmeyin. Bulmaksız, sadece aramaklı bir alan.

İşte onun için seçtiğim kırıklar yepyeni olsun istedim. Kırıklar yepyeni olsun ki ben kendimi yalın oluşları içinde iyice

bir öğreneyim, bakayım. Bakayım neler olur, bulmayı hiç düşünmeden arayan bir insanda neler olur. İstedğim sadece aramaktı. Aramayı görmek, onunla tanışmak, onu duymak, aramayı tatmak.

Çünkü biliyordum ki ben, kalemimi kaybetmekle, kaybetmeyi öğrenmiş bir insan oluyordum. Büyümeye başlamış, benden önce büyüyenlere benzemiş oluyordum. İşte tam burada eskilerin yolundan ayrılırsam, kaybedileni değil, kaybedeni düşünür, bir şeyler açıklarım sanıyorum.

Diye seçtim kendimi. O büyüyen kendimi seçtim. Anlatabiliyor muyum?

İlk işim, “ah kalemim, vah kalemim, şimdi ben onsuz ne yapacağım” dememek oldu. Öyle sevindim ki onu demeyişime. Demek yolda idim.

Sonraki işim düşünmek oldu. Kendimi onsuz düşünmek. Anlatabiliyor muyum?

Düşünürsem, benden önce büyüyenler gibi durmadan büyümeye değil de, büyümeyi biraz olsun önlemeye çalışırım dedim. Bunda iş var gibi geldi bana.

Ne güzeldi kırlıklar o sabah. Bir ara irkiliverdim: “İster misin şimdi yerde bir kalem bulayım?” dedim kendime. İçimden bir ses: “Çok üzülürüm böyle bir şey olursa” dedi. O ses beni büyüme alanında biraz olsun duraklatacak sesti. İçim uyumuyordu. Göğüslerim kabardı.

Öyle güzel bir kırlıkta dolaşıyordum ki. Kendime öyle güveniyordum ki. Varsın onlar beni ezsinler, ben tek bu çimenleri ezmeyeyim diyordum.

Ayaklarımda başka ayakkabılar var. Bunlar benim değil. Kimin ayakkabıları acaba, hiç tanımıyorum. Ama bunlar benim bildiğim ayakkabılarımdan daha rahat. Daha bana göre. Görünüşleri de benimkilerden güzel. Şimdiye kadar böyle ayakkabı giymemiştim. Bakınca, ilk durumları, eskiymiş de, güzellikleri büyümemiş gibi geliyor. Daha bakınca, daha da eskiyor, ama güzellikleri yerinden kımıldamıyor ayakkabılarımdan. Bir düşünüyorum, yeni olduklarını anlıyorum.

Demek bu kırlıklar, eski ayakkabılarını yeniymiş gibi göstermeye çabalayanların yeri değil. Onlar şimdi burada olamaz-

lar. Belki hiç olmayacaklar. Belki buraya hiç gelemesler. Ne iyi, bu kırıklarda, düşündükçe eskiyen, baktıkça yenileşen ayakbılar gezinemeyecek.

Şimdi biri gelse, bu ayakkabıları benden almak istese.. Üzü- lürüm. İyisi mi ben şimdiden hazırlanayım, biri gelip onları is- terse, alışkanlıklarımın beni yeneceğini önceden kestirip kendi- me yeni bir düşünce bulayım ki, kafama onu giydirmeye hazır durayım. Sonra o zaman kanatsız...

A... Bir kuş... Hiç görmediğim bir kuş... Bakınca uçuyor sanı- yorum. Düşününce uçmuyor gibi... Elimin, sağ elimin içine gel- di, kondu... Duruyor...

Bakınca benden korkuyormuş gibi... Uçacakmışçasına uçu- yor gibi duruyor sağ avucumun içinde.

Hemen düşünmeye başlıyorum onu. Kuş hemen rahatlıyor. Benimle rahat. En iyisi, diyorum, onun rengini, güzelliğini, tüy- lerini, inceliğini düşüncelerimle göreyim. Onu sevmek yanlısına düşmeyeyim. Değil mi?

Biçim olarak avucumda durması için, elimden kaçmaması için onu düşünüyorum. Bu ne güzel bir kuş böyle.

Kalemim kayboldu. Biliyorum, onu düşürdüğümü. Ne iyi ettim de, onu değil kendimi aradım. Kalemimi düşüremeyece- ğim nereler varsa oraları gördüm. Düşünerek gördüm. Kale- mim ne iyi etti de düştü. Duymadıklarımı duydum. Düşünmek artık benim için zor da değil.

Kuş... Kuş nerede... Kuşu unutmuşum. Onun ne olduğunu iyice bilmiyorum.

Aradan birçok yıl geçti. Büyüdüm, yenildim. Bazan kendi kendime, o kuşu hatırlayabilir miyim acaba, diye kendime soru- yorum da..

“Ben o kuşu sonra galiba uçurdumdu” diyorum.

Adam Parçasının Dönüşü

On sene sonra beni ziyaret
edecek genç Özdemir'e.

Nasıl oldu yahut neden icab etti adamakıllı hatırlayamıyorum ama bu ziyareti yapmanın kaçınılmaz merak ve cazibesi kararsız günlerimin içlerinde parladı, çınladı durdu. Aklın çırpınışları sokaklar, kaldırımlarda olduğu kadar masa başlarında, kitaplarda bulunsaydı meşhur muharrir, şair olmanın baş vasfı delirmekten ibaret kalır, işler bazıları için kolaylaşır birçokları için imkânsız hale girerdi. Yani demek istiyorum ki ben, en düşünceli zamanlarımı evimin dışında yaşadım. Akıllı kalmış olmam bu yüzdendir. Buna rağmen uykuya takaddüm eden anın velût fikir karnavallarını inkâr etmediğim gibi.. aklın; meşalelerle gece mitingi yapan insanlar kadar nasıl kararsız olabileceğini de o anlarda görmüş ve duymuşumdur.

Bir gün merdivenli bir sokağın başına gelmişim ki ya aklım başımdan gitti yahut geldi. Mühim olan, bundan sonrasını âdetimden başka türlü yaşamış olduğum meselesidir. Her hatırlayıpta unuttuğum taraflardan ziyade yeni bulduğum eksiklikler veya fazlalıklar sezerim. (Demin bahsettiğim merdivenli sokağın Yüksekaldırım zannedilmemesini isterim. Zira o sokakta pek çok temiz yerler olduğu gibi pek çok da kirli yerler, gayri insanî insanlar da vardır ve yaşar. O sokak, başımın içindedir. Şimdi beraber geçerken gürültü ve hayret etmememiz lâzım olduğunu, hiçbir şekilde hiçbir yerle mukayese yapmaya kalkışmamamızı istediğim derecede arzu ederim.)

Ölmeli mi, yaşamalımı? Sevmeli mi, sevmemeli mi? diye yürürken ayaklarımın merdiven çıkmakta olduğunu haber aldım. Evet bu ayaklarım yüzünden çıkmaz sokaklara daldığım hatırımdadır, lâkin her seferinde gene o ayaklarımın sayesinde orarlardan kurtulduğumu nasıl inkâr edebilirim..

Yalnız bu defa gözlerime, kafama yaklaşan iki pençe, böyle olduğunu zannettiğim *daha ise* o derecesine gelmediğim sarhoşluk gibi muvazenesizlikler yaratıyordu. Ayakta idim lâkin pençelerini gözlerime basıyordu. İki büklüm olsam sadaka kabul etmeğim işten değildi. (Sadaka vermek lüzumu filozof akıllı dilenciler tarafından uydurulmuştur kanaatindeyim. Sadaka almak da vermek kadar bir tarafın şükran borcunu öder, korkusunu – bence hayır – giderir.)

Ne diyordum: İki büklüm olsam sadaka alabilirdim. Ben ise üç, dört, beş, altı büklüm hatta kördüğümdüm.

Birden gözlerime tazyik veren pençelerim ufaldı, göz yuvalarımdan geçecek kadar inceldi. İki üç ufak şerare. Sonra karanlıktı.. Bir tüfek namlusu içinden gidiyormuşum gibi geliyordu. Ayaklarım, büyük ayaklarımı, gözlerim yerindeydi. Hâlâ ayaklarımın gözlerimi fırlatarak içeri girişinin sonra aynı şekilde çıkışının ne sebebini ne de fizyolojik imkân veya imkânsızlığını takdir edemem.

Kafamın içindeydim ve dimdik duruyordum. Sağımda bir oda gördüm ki zamanlardır ya içeri girilmediği yahut da çıkılmadığı aşikârdı. İnsanın içi; tıp kitaplarındaki sembolik resimlere benziyordu. Demek şimdi benim başıma gelen daha evvel de ilmin başına gelmiş. Kapının üstünde “Mantık Odası” yazıyordu. Evlerimizdeki sandık odaları kadar ufak olmasına rağmen işe yarar cinstendi.

Benim kim olduğum ve kafanın kimin olduğu, benim ve o kafanın sırrı olarak kalagelecektir. Zira bilirsiniz ki; sır ya herkesce malûm olur yahut herkesce meçhul..

Birden elinde aydınlık tutan benden yaşlıca bir adam önüme çıktı. Beklemeden söze başladı. Bu, ya beni beklediğine yahut sıkıntıdan her önüne gelenle konuşan bir deli olduğuna delil ola-

bilirdi. Şimdiden söyleyeyim, akıllı ve beni bekleyen bir insan olduğunu sonra anladım.

Evet söze başladı:

— Peşimden ve ışıktan istifa ederek yürü, gel.. adımların ne küçük olsun ne büyük.. Ne meraklı ol ne meraksız.. Ne akıllı ol ne akılsız.. Ne sabırlı ol ne sabırsız..

Neler söylüyordu ki.. Ben daha...

— İşte bana sevmeyi, beklemeyi ve yaşamayı öğreten kitap.. Kim yazmış, kim okumuş, kim satmış, kim almış belli değil..

Biraz yürüdük ayaklarım yumuşak halılara bastı. Oda dört köşeli idi ama hiç köşesiz olabileceği gibi sekiz köşeli de olabiliyordu. 4-5 masa, üstlerinde yığın yığın kitap, gazete, mecmua, kalem, kâğıt vardı. İki masa arasında bir kütüphane bulunuyordu.

Konuştı:

— Oda çok sıcaksa sobayı yakayım soğusun. Soğuksa pencere-
releri açayım ısınsın.

Herhalde mutedil ve münasip bir cevap vermiştim ki, hiçbir şey yapmadı. Elinde hâlâ o ıdıklı cisim vardı.

— Yoksa oda çok karanlık mı?

— Hayır elinizdeki ıdık kâfi geliyor.

— Hah! Sen beklediğim, bir gün ziyaret edeceğini, döneceğini umduğum adam parçasının. Çünkü bu kitap herkese ıdık saımaz.

Bir an sustu, sonra:

— Yahut saır da herkes görmez..

Bir cıgara yaktı. Bana vermedi. Anlatıyordu:

— Sen artık buradan dönmeyeceksin. Yani kalmayacaksın da.. Kendi arzunla yokolacaksın. Bıktım senden. On sene geçti hâlâ yaşıyorsun. Aşk mısın ki sen be adam parçası.. Sevgili misin ki.. Arzu musun, hırs mısın, şehvet misin ki beni bırakmadın gitti. Sözlerimi bitirince kendi ellerinle boğazını sıkıp uçacaksın.. Sen bu oyunda en az şanslı kumarcı idin. Masadan kalkacaksın. İntihar değil, intiharın sonrası.. O kadar.. Sene 1954'e devrilmek üzere. 1942'nin devrilişini hatırla. Gençtin o zaman, yirmi yaşıındaydın: Ve ben senin içinde bir ufacık zerre idim. Zaman zaman sana itidal verirdim. Sevmeyi ölmek zannederken yaşamak arzusunu kulaklarına fısıldayan bendim. Beni dinlerdin.

Dinlerdin çünkü seninle başka öyle konuşan yoktu. Dinlerdin çünkü iyi konuşurdum. Demin belki görmüş olacağın mantık odası güzel mobilyalarla süslü idi. Kadın girse onu her şeye hatta erkek olduğuna kandırır ve inandırabilecek kadar anlatırdım. Mübalağaya mı gülüyorsun. Hayır onları unutamazsın. Nasıl güzelliğinden emin birisini o odaya almış çirkinliğini yüzüne vurup ıslah ederek meyus göndermiştik. Nasıl ölümden korktuğunu söyleyen bir kızın sebep ve saiklerini teşhir etmiştik değil mi? O kız zengin yaşamak, uşaklar, hizmetçiler kullanabilmek için ölmek istiyordu. Bizim ise kendi hayat felsefesini saadet, refah, huzur gibi mefhumların mücerret cepheleriyle bezenmiş zannettiğimizi düşünüyordu. Perdeleri açınca nasıl şaşırmıştı değil mi? İmkânı yok bunları unutamazsın.

Şimdi beni anlıyor musun, derken cıgarasını söndürdü ve devam etti:

— Ben, bir müteahhidin yanında çalışarak sonunda onunla ortak olan kâtipler gibi hareket edip yavaş yavaş seni içerden istilâyâ başlamıştım. Şimdi ise ortaklıktan da ayrılıp ayrı iş yapabilecek sabık bir kâtip mevkiindeyim. Birazdan hiçbir alâkamız kalmayacak. Hatta sen müflis bir işadamı gibi dımdızlak kalacaksın. Vaziyetin farklı olacak. Demin anlatmıştım. Uçacaksın, kaybolacaksın o müflisin ise yaşaması şart. Hatırıma gelmişken söyleyeyim. Seni mantık odasına götürmüyorum, çünkü orası battaldır, metruktur artık. Her şey, her şey bende ve bu odada.. Dışarı çıkınca bu odayı kafamın içine alıp giderim.

Sene 1953 sonu. Harp bitti. Fevkalâde felâketler, fevkalâde saadetler sona erdi.. Maksadımı anladığını biliyor, üç noktayla gerisini sana bırakıyorum. Fevkalâde saadetler bitti artık. Ölüm gene var. Hırs gene bâkî.. Seninle beraber yirmi sene yaşadık. Ortasını anlattım. Evvelini ve sonunu bilmen lazım. Ortada ayrı idik. Hey adam parçası, dönüşün zamanında oldu. Otuz yaşında doğmaktan müşteki olmayacağım.

Arada bir etrafa bakınıyordum. Duvarda koca koca resimler, uzun boy aynaları, yazılar vardı.

— Bir gün karısından ayrılan koca, kocasından kaçan bir kadının gibi toplanıp çıktım gittim. Seni tek başına bırakmak doğru değildi.. Hem sen çok az kalmıştın artık. Adabı muaşeret kaide-

leri dedikleri hazır elbiseleri ben almıştım. Bu yüzden on sene zarfında çok hücumlara uğradın, terbiyesiz dediler, “insanlıktan hariç” dediler, fakat iyi oldu birçok şeyler öğrendin. Sana sevgini bırakmıştım. Bu büyük fedakârlık ikimizindi. Çünkü benim de ihtiyacım vardı ona. Neyse geldin ve getirdin.

Kalktı, duvara doğru yürüdü. Ters asılmış bir çerçeveyi çevirdi. Odaya birden karanlık çöktü sonra yavaş yavaş her şey değişti. Sanki bu odanın bir duvarından sabah başlıyordu.

Ona dikkat ettim. Resme değil benden firar ettiğini itiraf eden adama baktım. Hissettiğim fakat bulamadığım bir eksiklik veya intizamsızlık ortadan kalkmıştı. Duvarda başka birkaç çerçeve daha vardı ki içlerinde yazılar vardı. Onları okuduğumu gördü. Sesini çıkarmadı.

— Senden ayrıldıktan, kaçtıktan sonra okudum. Bu öyle bir vaziyetti ki hayata ve sevgiye yeniden başlayabilmek için başka çıkar yolu yoktu. Ölmek ise her şeyi mahvediyordu. Parçalanmak, bölünmek lâzımdı.

Bir zaman ikimiz de sustuk. Duvardaki şahane gülüşün bizimle alay edip etmediğini söyleyemem. Temiz bir çehre idi.

Gelirken geçtiğim tüfek namlusu gibi koridoru düşünüyordum. Gözlerim duvardaki resme takıldı. Hayret ifade ediyordu. Karşımdaki de gülüyordu, kahkahalarla gülüyordu. Sanki tetik çekilmiş kurşun da beni önüne katıp gitmişti. O konuşurken konuşuyor, o susunca susuyordum.

— Şimdi ikimiz biriz. Ben; sen olmayacağım, sen bensin artık.

Bu sözleri hem söylüyor hem de gülüyorduk.

Bütün sene dolaşmış ve odama dönmüştüm.

Duvardaki resme baktım. Sabahın doğduğu yerde şahane bir gülüş vardı. Resim gülüyordu.

24 T. Sâni 1943, Çarşamba

Yaşamak Korkusu

Size kötü bir haber vereceğim. Kısa ve az. Ama gerçek.

Önceleri dumanlı bir duygu halindeydi. Sonra korkumsu bir duygu oldu.

Unutulur gider, uzaklaşır geçer dedim. Olmadı. Korkumsu duygu soyundu gerçek bir gülmezlik oldu.

Kalemler sanki büyüdü ve çoğaldı. Mürekkep şişelerim damacanalara benzedi. Kâğıtlarım çocukluğumun ilk denizleri kadar uçsuz, bucaksız, sayısız oldu.

Eski resimler, eski mektuplar, okuldan kalan ufak tefek teller, camlar, mikalar irileşti. Yığınlaşıp önüme çıktılar. Pullar, eski paralar tona ulaştı, o küçük kutucuklar sandıklara döndü.

Bugün Pazartesi diye düşünmeye korkuyorum. Cuma deseler irkiliyorum. Saat 12'ye 5 var diyorlar, soğuk terler, ürpermeler kaplıyor.

Uyusam da dinlensem diyorum. Uyumak istemiyorum.

Şimdi bahçeye çıkmalı. Bana son zamanlarda bir değişme geldi. Başladığım bir konuda konuşurken birdenbire unutuyorum. Saçmalıyorum. Doğru dürüst söylenmekten, birbirine bağlı akan sözler sıralamaktan artık hoşlanmıyorum.

Ne diyordum, şimdi sokağa çıkmalı. Hatta bir ağaca çıkmalı. Yürümeli yürümeli. Yoruluncaya kadar.

İşsizlik Heykeli

İşsizlik heykeli olmak yarışmasında kimin dünya birinciliğini alacağı kolayca bilinecek şeylerden değildir. Zaten işsizliğin ne olup ne olmadığı da herkesçe aynı değildir. İşsizlik heykeli olmak da bir iş sayılacağı için, işsizliği anlatmayı kendime bu gece bir iş saydım.

Kendimi tanıtmalıyım: Şiir miir, hikâye mikâye falan filan yazan bir adamım.

Eskilerine benzeyen günlerden biri daha geçmişti. Sanatı meslek haline getirenlerin, bunun için kendini zorlayanların ne yaptıklarını ve ne olduklarını görmek bana iyi bir örnek olma-taydı. Sanatı meslek haline getirmemek fikri, mesleği sanata ya-kınca bir yerde aramak düşüncesi beni artık kendi nazarımda da işsiz kılıyordu.

Memleketimin bütün şehirlilerinde olduğu gibi, ilk 20 ya-şım hayatın içine balıklama atlamamı temin maksadı ile okumak peşinde geçti. Ne kadar yükseğe çıkarsam hayatın o kadar derinliklerine nüfuz edecekmişim zannı ile bir yay gibi kuruldum. Sınıf arkadaşlarımla beraber çıkmış olduğumuz yerlerden bizi bıraktıklarında makinalı tüfek mermileri gibi fırlayıverdik. Bir grupla beraber üniversiteye düştük. Yumuşak tarafına rastla-yanlarla hızı yeter olanlar hedefi delip geçtiler. Bir kısmı budağa rastlamış olacak ki sağa sola sektiler, oracıkta kalıverdiler veya gerisin geri ettiler.

Ben hedefi üzerinde önceki çeşitli tavsiye, telkin, arzulara göre delip geçecek bir yer ararken mesafe ve zaman bitti. Siyasal

Bilgiler'in kabuğunu sıyrıp Hukuk'a saplandım zannederken, üç yıl sonra kendimi İktisat kısmında bulmuştum. Sonraki yıllar benden başka kimseyi ilgilendirmez.

* * *

İşsiz sayılabilmek için önceleri bir veya birkaç kısa iş yapmış olmak lazımdır. Yani krallık ilk kral için bir iş ise oğlu için iş değil, olsa olsa ancak bir kuştur. Benim babam kral olsaydı zaten sizler bunu önceden bilirdiniz, hem ben de o zaman dünyada işsizlik denen bir şeyin varlığından habersiz olacağım için böyle bir konuyu yazamazdım.

Benim işsiz kalışlarımda bir sebep varsa, bu, existentialist'lerin ana temlerinden biri olan kaderdir herhalde. Çünkü gerek yüksek tahsil sıralarında, gerekse ondan sonraki yıllarda adamımla karşılaşamadım gitti. Herkesin bir adamı vardır: Kimi onunla karşılaşır kimi karşılaşmaz. Ben onunla yüzyüze gelip gelmediğimi bilemiyorum. İnsan bilmez olur mu? demeyiniz. Bazan bilmez. Anlatayım:

Adamımla karşılaşıp karşılaşmadığımı bilmiyorum, çünkü ya şımarık milyonerlerden yahut da iyi niyet sahibi parasız pulsuzlardan iş teklifi aldım. İyi niyet sahibi milyonerlerle karşılaşan arkadaşlarımla, kötü niyet sahibi parasızlarla karşılaşan arkadaşlarımla halleri kaderimin belirsiz kalmasına sebep olmuştur diyebilirim. Benim adamım olsa olsa iyi niyet sahibi parasızlar içindeydi. Onlar da adamlarını bulmak peşinde dağılıp gitmiş olmalı ve hâlâ aramada bulunmalı ki daha ortaya çıkanı olmadı. Onlardan bahsetmeyişimin sebebi budur. Şımarık milyonerlere gelince: Hikâye okuyucuları için vaka lazımdır, biliyorum. İster uydurulmuş, ister yaşanmış olsun hayattakilere uygun vakalar istenir. Ben de size vakaları vereceğim.

* * *

İşsizliğin başlıca emarelerinden biri günlük hayat icaplarının al-lak bullak oluşudur. Geç diye bir mefhum tanımaz olursunuz. Sabahları erken uyanırsanız, erkendir, yatağınızdan çıkamazsınız.

Çıksanız nereye gideceksiniz sanki. Yorganı çeker iyi veya kötü hayallerin seyrinde yeniden dalarsınız. Geç denen şey yoktur. Çünkü o bir başka şeye göredir. Başınız zonklayarak uyanır, sıkıntıdan kalkarsınız. O gün öğle yemeği akşam yemeği ile öpüşür. O günün gecesi uyku her odaya gelir de sizinkine uğramaz. İçiniz ezilir, hangi sınıf işsizlerdenseniz onun mutfağına göre bir şeyler atıştırırsınız. Sabah olmak üzeredir. Sabah kahvaltısı uykunuzun içinde kalır. Uykunuzun üstünden güneş geçer. O gece kendinizi bir yere atarsınız. Tavladan pokere, gazeteden tarihe kadar seviye ve zevkinize göre bir yer seçersiniz. Oynar veya okursunuz. Oynamanız tehlikeli, okumanız sıkıcıdır.

Bir zaman gelir ki sabah geceye, gece düşünceye karışır. Fırtınada olduğunuzu anlırsınız. Geminiz bocalamaktadır. Dümensiz ve kaptansız kalmıştır.

* * *

O sabah sokağa çıktığımda kendimi iyici ucuzlamış hissediyordum. Hayallerde bu anda ele geçecek yüz binler lastik gibi uzaya uzaya ömrümün uzunluğunu geçmişti. O sabah kafamdakiler uysal bir av köpeğinin aklından geçmesi icap eden şeylerdi.

Fakirlerin gün içinde hayli ilerledikleri bir saatte kocaman camlı vitrinlerden birinin kapısından girdim. Hem türlü camlarla bölmeli yerlerden geçerek buzlu camlarla ayrılmış yazıhane kısmına doğru ilerliyor, hem de o arada cam ve elektriğin zenginliklerle ne kadar çok anlaştığı bir asırda yaşamakta olduğumu düşünüyordum. Cam, elektrik, cam, elektrik ilâh.. Benim iyi yetli parasız adamlarımın tahta devrinde oldukları aklıma geldi.

— Seni ayda 80 lira ücretle alabilirim.

demesiyle ben yüz sene sonra elime hayallerimdeki yüz binlerden bir tanesinin içindeki 96.000 lirayı ancak almış olabileceğimi aklımdan geçirmiştim bile. Önceden her ücretin yüz senelik karşılığını kafama yazmış bulunduğum için bu bence zor değildi. 60 lira ile işe alsalardı gene o sabah vazifeye başlamak niyetindeydim. Kendi kendime:

— İyi bir başlangıç. Patron ilk ağızda ayda 20 lira kaybetti, diye düşündüm.

Günler geçiyordu. Ne yapsam, ne etsem zeki olduğumu gizleyemiyordum. Aksi gözükmek isteyişim hayatı artık anlamaya başladığımın bir eseri idi. Tecrübemle biliyordum ki zeki olan memurlardan kimse hoşlanmaz. Çünkü onlar yükselmeye çalışırlar ve tam müesseseye alıştıkları sıralarda bir üst kademeye sıçramak için ya kendisi yahut bir başkası harekete geçerdi. Bu böyleydi.

— Efendim, ipsiz sapsız alıyoruz. Tam işe alışıyor, birkaç şey öğreniyorlar hemen burunları büyüyor. Şu adam beni işsizliğimde aldı. Ben de onun iyiliğine iyilikle mukabele edeyim, 15-20 sene dişimi sıkayım da bana gösterilen itimada hak kazanayım diye düşünen yok. Varsa yoksa yükselme hırsı. Ben, babamdan bana kalan mirasa lâıyk olabileyim diye geceyi gündüze katıp gençliğimi bilmedim. Bunlar hiçbir mesuliyet taşımadan hemen ilerlemek istiyorlar. Ben müdürüme 200 lira veriyorum. Onlar hâlâ mırıldanıyorlar.

Müdürün bordrodaki 200 liralık ücretini yaşadığı hayat yalanlayabilir. Maksat aşağıdaki memurlara tamponu sezdirmektir.

Yılbaşına 3 ay kala 20 lira terfi ettim. Yılbaşı ikramiyesini ise eski maaş üzerinden aldım. Herkese de bu böyle yapıldı.

Eksik aldığımız 20 liralık patronun yılbaşı gecesi eğlencesine bizim iştirakimizden başka bir şey değildi.

*Ben Ben'im**

PATRON (*sürekli telefonda*) : Alo. Evrak şefi... Ben, BEN'im! Bana 2.848 numaralı dosyayı getirin, çabuk emi!.. Alo! Arşiv.. Ben BEN'im! 6.237 numaralı yazıda gene yazım yanlışı yapılmış! Bir daha olmasın! Çalışın biraz, n'olur. Alo! Sicil memuru.. Ben BEN'im..

(*Kapı vurulur*)

PATRON : Yahu bu ne biçim iş.. karman-çorman ne varsa.. Hani ner'deyse.. Alo!..

(*Kapı vurulur*)

PATRON : Giriniz.

(*Kapı gıcirtısı*)

PATRON (*durumu anlamıştır*) : Siz misiniz Calib bey.. Ben başkası sanmıştım da..

MEMUR : Ben'dim sayın patron.

PATRON : Siz Calib bey benim için, biliyorsunuz ki.. herhangi biri değilsiniz dostum.. Siz önce bizim değerli bir memurumuz, vazgeçilmez bir arkadaş, bir dost, sonra da muhasebe şefimizsiniz.

MEMUR : Evet, patron.

PATRON : Nasıl oluyor da, şu an, işinizin başında değilsiniz? Bir muhasebeci daima muhasebesinin başında olmalıdır.. bence..

MEMUR : Evet, tabii patron, öyle... başında olmalıdır.

PATRON : Nasıl oluyor, anlamıyorum, şu an siz, işinizin başında

bulunmuyorsunuz?.. Bir muhasebeci hesaplarının başında olmalıdır hep. Siz değerli bir memurumuzsunuz.. şu bizim bu büyük işyerimizde.. Ama şu an, muhasebede değilsiniz, öyle değil mi.. Örneğin şu an.. burada'sınız.. karşımda.. susmayın söyleyin lütfen. Bana bir şey mi soracaktınız?

MEMUR : Sayın..

PATRON : Evet..

MEMUR : Evet, sayın.. Sayın.. Evet... Biliyorsunuz ki ben.

PATRON : Evet..

MEMUR : Evet.. Biliyorsunuz ki ben.. on iki yıldan beri.. on iki yıldan beri yanınızda.. yanınızda çalışmaktayım...

PATRON : Kendimi kutlarım bundan ötürü dostum.. kendimi kutlarım.. Ne mutlu bana..

MEMUR : Evet.. ben de ondan ötürü.. ki işte.. şimdi... ben de.. ben..

PATRON : Söyleyin.. biliyorsunuz.. benim zamanım değerlidir.. çok değerlidir benim zamanım.. çok..

MEMUR : Anlıyorum patron.. zor.. çok zor..

PATRON : O halde!.. Siz şimdi personel müdürlüğüne uğrayın, işinizin başına giderken.. Anlatın sorunlarınızı.. Ben anladım, siz bilançodan yakınıyorsunuz.. öyle değil mi?..

MEMUR : Evet, yok.. hayır.. patron, ben.. hayır! ben.. İşimi bilirim aslında.. ben, efendim, aslında.. daha çok..

PATRON : Ne daha çok?..

MEMUR : Ben.. daha çok.. daha çok, aslında ben, benim işim sizinle.. aslında..

PATRON : Anlamadım.. Benimle mi? İşiniz daha çok benimle mi dediniz?.. aslında..

MEMUR : Evet, sizinle.. benim işim sizinle.. aslında.

PATRON : Yani işiniz.. aslında.. daha çok.. işiniz benimle.. Yani siz kendi işinizi benimle yapacak.. halledeceksiniz.. ve bunu bana.. benim yüzüme söylüyorsunuz.. patronunuza.. yani sizin toplama'larınızı, çıkarma.. ihhihh.. çıkarma'larınızı.. yok, yok.. çarpmalarınızı falan, filan.. demek ki benimle yapacaksınız.! Hayret.. şaştım doğrusu... Şaştım buna.. şaştım-kaldım. Gali-

ba siz.. siz.. çizmeyi.. haddinizi.. çizmeyi aşıyorsunuz galiba.. bana öyle gibi geliyor!..

MEMUR : Toplama, çıkarma meselesi değil patron.. İş..

PATRON : Ah! Calib bey.. Eğer çarpma yoksa çarpma'da mı yoksa?.. Dikkatli olsanız.

MEMUR : Hayır.. yok. Evet! Efendim daha da önemli mesele..

PATRON : Daha da mı önemli?.. Ahhhh.. ben bilirdim, bilirdim ben.. bilirdim ben çalışanların bazan.. haddi hududu.. Ahh.. Ah.. Gepgençken işe alıyorsunuz, yetiştiriyorsunuz.. Çalışıyor-çabalıyorsunuz, yetiştiriyorsunuz.. tam.. işin özünü kavratıyorsunuz.. girdisini-çıkıtısını öğretiyorsunuz.. yazık çok yazık..

MEMUR :

PATRON : Ve.. tam öğrenip, işi kavradılar mı.. başka yerlerin çağrılarına yöneliyorlar.. bizden sonra türemiş başka yerlerin! Yazık dostum.. çok yazık.. Siz.. Siz ki, bir sağduyu örneği, çalışan.. örnek bir dürüstlük sahibi.. yorulmaz bir çalışan.. Gık demeden çalışan.. Ah, yaşam neler neler öğretiyor insana. Karşısına neler çıkıyor insanın.. Demek hepsi.. her şey boş.. yazık..

MEMUR : Ama.. efendim.. ben sizi bırakmak istemiyorum ki.. niyetim yok.. hiçççç..

PATRON : O halde şu an burada işiniz ne? Çalışma, tam çalışma.. iş zamanı.. boş gezen gibi?..

MEMUR : Evet, tam.. ben.. ben.. zam istemeye geldim yanınıza.. ücrete..

PATRON : Anlamadım..

MEMUR : Bir daha mı söyleyeyim?..

PATRON : Yetmez mi?.. Yani?.. Bazan insan.. konuşmayı renklendirmek için olur olmaz anlamsız sözler eder.. Şimdi siz de tam öylesiniz..

MEMUR : Ben (öksürür) ben.. (öksürür)

PATRON : Siz üşütmüşsünüz.. bakın kendinize evladım.. atlatın bir an önce şu nezleyi.. bakın nezlesiniz düpedüz..

MEMUR : Ben nezle değilim, zam istiyorum..

PATRON : Zam mı? Ah, ne de şakacısınız.. zam.. (güler) Peki.. Neden?..

MEMUR (*kırık sesle*) : Hay Allahım.. (sonra hızlı hızlı sözünü kestirmemek için) Biliyorsunuz ki yanınıza aylık 1000 lira ile girmiştim ve on iki yılda ancak 1450 lira oldu.. Kiralar, geçim, üst-baş, vergiler, bütün bunlar.. yani diyorum ki.. eğer..

PATRON : O kadar lükse kaçmasaydınız, bu duruma düşmezdiniz.

MEMUR : Efendim...

PATRON (*laflı ağızına tıkar*) : Tabii ne olacak.. ölçüsüz, hesapsız, başboş bir yaşam düzeyi.

MEMUR : Ben mi? Tam tersine, hesap kitaptan kafam çatlıyor, ayakta durabilmek için.

PATRON : Geçen gün sizi bulvar kahvesinde gördüm.. çilekli bir şey içiyordunuz.. Bir Cumartesi gecesini de sinemada gördüm.. O halde! Calib bey, sizi öyle sefahat peşinde görünce, dedim ki kendi kendime "İşte kötü yola sapmış bir memurumuz.." Ve o geliyor, şimdi benden zam istiyor!.. Tahminlerim aynen çıktı.. Yazık!

MEMUR : Ama, patron, yıllardır burada çalışıyorum.. Manen, maddeten kendimi bu müesseseye adamışım.. İşimde hiç aksaklık yapmadım.. Hiç.

PATRON : Ama şimdi yapmak üzeresiniz.. Mantık dışı, ruhsal bir bunalım hatası.. Zam istenmez dostum.. beklenir.

MEMUR : Bekledim, çokook bekledim patron, bekliyorum da..

PATRON : Peki neden biraz daha beklemiyorsunuz?..

MEMUR : Çünkü.. artık bıçak kemiğe dayandı.. (Eliyle göstererek) boğazıma kadar..

PATRON : Ne boğazı?..

MEMUR : Ayda 1450 lira.. Bugünlerde.. fiyatlar falan, az değil mi?

PATRON : Sizin isteklerinizin ölçüsüz Calib bey.. Siz.. söyleyin bakalım.. muhasebeci değil misiniz?

MEMUR : Evet, muhasebe şefi..

PATRON : O halde hesaptan anlıyorsunuz demektir.

MEMUR : Efendim, övünmek gibi olmasın ama benim kadar hızlı ve yanlışsız çalışanını ben görmedim pek..

PATRON : Madem ki zam istediğinizde direniyorsunuz.. hesaptan da iyi anlarım diyorsunuz.. Şimdi göreceğiz!.. Alın kalemi yazın bakıym. Ben ayda size.. değil mi? 1450 lira veriyorum. Yalnız bu arada 30'lu aylarla 31'lileri de hesaba katın lütfen..

MEMUR : 31'lileri ben hiç unutmuyum, patron..

PATRON : Pekiyi.. yılda kaç gün var bakıym?

MEMUR : 366

PATRON : Hayır, 365

MEMUR : Evet 365

PATRON : 365'in içindeki fireler yok mu? Bu bir.. Kaytarma falan da var, ikiii..

MEMUR : Ne firesi?

PATRON : Pazarlar.. O çalışmadığımız Pazarlar yılda kaç tane?

MEMUR : 52 tane.

PATRON : 365 eksi 52.. Kalır 313 iş günü.

MEMUR : Doğru patron.

PATRON : Bir de Cumartesi yarım günleri sayın.. şimdi onlar da tam oldu ya.. Yarımdan 26, iki yıldan beri de tam gün.. ona da 13 deyin, eder 39.. çıkarın 313'den 39'u.. Ne kalıyor?

MEMUR : 274 patron.

PATRON : Pazarları ne yapıyorsunuz, o çalışmadığınız günler?

MEMUR : Kirlara gidiyorum, yürüyüşe çıkıyorum.. Yürüyüş çok faydalı bir spor patron.. zindelik veriyor insana..

PATRON : Yoooo.. Zaten o yüzden Pazartesi randımanlar, yorgunluklardan, geç gelmelerden ötürü düşük oluyor ya.. iş çıkmıyor kimseden Pazartesi günleri.. Hele siz.. ayakta zor duruyorsunuz Pazartesileri.. Hayalifener gibi duruyorsunuz.

MEMUR : Bir Pazarımız var efendim?..

PATRON : Evet.. Zindelik.. Ve Pazartesi günleri siz işe değil, buraya dinlenmeye geliyorsunuz, uyur-gezer gibi.. Bunu.. yanlış

anlamayın.. sizi kınayarak söylemiyorum.. Müşahadem bu.. İşte o yılda 52 Pazartesi'nin de yarısı hesapta yok. Şimdi ne kalmıştı.. 274.. çıkarın 26'yı..

MEMUR : 248.. kırpa kırpa..

PATRON : Bu 248'e de pek bel bağlamayın.. Asıl ben yanıliyorum burada.. Yılbaşı.. Yazın.. Şöyle bir geçelim.. Yılbaşı 2,5 gün, hafta ortalarına rastlayan arife ve ertesiyle diyelim 3 gün.. Dini bayramların arifeleri, Pazartesiye rastlayan arifeleri ve Perşembelere – Cumalara rastlayan ertesi'leriyle.. Şöyle bir bakalım; Kurban 4, Şeker 3 etti 7.. bazan bunların 9-10 gün süren uzantıları da oluyor. Ortalama 5 misli çok olur diyelim, 4 misli: 4 kere 7 eder 28. Hesaba koyalım 3 yılbaşı, 28 dini bayramlar eder 31, düşelim 31'i 248'den.. Ne ediyor?

MEMUR : 217 ediyor... (alçak sesle) Hayırdır inşallah..

PATRON : Milli bayramlar, Cumhuriyet Bayramı, 19 Mayıs, 23 Nisan, Kurtuluş bayramları: Başta 6 Ekim olmak üzere etti 4.. 27 Mayıs'ı da unutmayalım... etti 5.. Arife ve ertesi günleriyle bunu rahatlıkla 6 misli hesaplayabiliriz, yani 30 gün... 217'den 30'u çıkaralım, kalır 187 gün.. Kutsal 10 Kasım'ı hiç saymıyorum.. O bambaşka.. Böylesi konuların üstündedir.. Bu arada 28 Şubat'lar, Senei Kebiseler, yani.. 12 yılda 6 tane 2 günden çıkarmaya alalım, eder 12 de o.. 187'den 12 alalım.. Kalıyor 175 gün.

MEMUR : ..? ...? ...?

PATRON : Şimdi bir konu daha var.. Sizin bu 12 yılınız boyunca zelzele, yangın, sari hastalıklar, sayım günleri, seçim günleri, devrimler, örfi idareler, fazla uzatmayalım, daha da çok şey var ya, bütün o sokağa çıkma yasakları da unutulmamalı, onlara da ben diyorum ki.. bunlar 12 yıl içinde 10 günü geçer ise (10-15 günü de bulur ya) biz 10 gün diyelim, 12 yılda 120 gün yapar. Çıkarın 175'den.. Kalır 55 gün değil mi?

MEMUR : ??? ??? (ses yok, hayret içinde durmaktadır)

PATRON : Fazla uzatmayalım. Sabah 9-12 ve öğle sonraları da 1 :30 – 6 araları, geç gelmeler, erken gitmeler, – insafli olalım – günde yarım saat almaz mı?

MEMUR : ?????????!!!!

PATRON : Ayları 30'dan hesaplayalım. Ve diyelim ki : Ayda 15 saat, yılda 180 saat. Yani 24 saatlik günün yıllık saat toplamı.. (hesap yapar sesli) 300 günde 7200 saat.. 65 günde 1560 saat tutuyor bunlar.. yani toplam 8760 saat.. Sizin yılda 180 saat fireniz vardı ya.. Bu.. (hesap eder) 10 yılda 1800 saat eder, 2 yılınki de 2 kere 180 yani 360.. 1800, 360 daha. Toplayalım.. 2160 saat.. 24'e bölüp kaç gün ettiğine bakalım (hesap yapar). Tam 8 gün ediyor. Düşelim 55'ten.. kalıyor 47 gün.

MEMUR : Demek şimdi elimizde 47 gün kaldı..

PATRON (ciddiyetle) : Evet, tam 47 gün.. Sizin toparlak olarak, her şey dahil 12 yılda 4380 işgünü var bizde. İş oradan alırsak, bunun yukarıdaki hesaplar çerçevesinde gün başına 4-5 saatlik çalışma zamanınız orantısında, yollarda geçen zamanlar, 8 saatlik uykular falan, gün 24 saat hesabından alınınca, bambaşka sonuçlar çıkar ki, yararınıza olmaz bu, onu bırakalım, üzerinde durmayalım..

MEMUR : ?????????!!!!??

PATRON : Bu 47 günden 12 yılda, şöyle bir düşünün.. Özel, kişisel izinleriniz, mazeretleriniz yılda 3 kez olsa 36 gün eder 12 yılda.. 47'den düşelim. Ne kalıyor? 11 gün.. Tertemiz bir 11 gün.. full mesai.. Tam randıman.. 12 yılda bunlar 132 gün yapar. Bakın bir anda 4 ay elde ettik.. Başarılı bir 4 ay.. küsuratı bırakın.. Önemi yok artık onların.

MEMUR : ??? Evet, ne önemi var patron küsuratın..

PATRON : Yıllık izinlere sıra geldi şimdi. Şöyle bir hesaplanabilir:

İlk 4 yılda 1 haftadan 28 gün

İkinci 4 yılda 2 haftadan 60 gün

Son 4 yılda 3 haftadan 84 gün

Toplayalım bakalım 28 artı 60 ve artı 84 eşittir toplam 172 gün yıllık izinlere gidiyor, ortalama tutarı elimizde.. 132 tam, tertemiz tartışmasız iş günümüz var ya.. 172 gün de yıllık izinlerin tutarı da elimizde. Çıkaralım.. bakalım.. sonuç : Eksi 40 iş günü ediyor.

MEMUR : Tastamam 40 gün ediyor.. Hem de eksi 40 gün..

PATRON : Şimdi zam konusunu mantıkla mütalaa edebileceğiz.
Donelerimiz elimizde çünkü.

MEMUR : Benim de elimde patron. Anlıyorum.. Bende eksi 40 var efendim. Sizde ne var?

PATRON : Şakanın sırası değil Calib bey. Burada hayatî bir hesap yapıyoruz.

MEMUR : Evet efendim, hayatî...

PATRON : Calib bey.. Calib bey.. Ben ne diyorum.. siz ne diyorsunuz. Siz işin alayındasınız gibi geliyor bana.

MEMUR : Hayır, evet efendim. Evet, hayır Patron.

PATRON : Hangisi?

MEMUR : Eksi 40. Ben orada duruyorum.

PATRON : Calib bey, hesap meydanda.. Bakın.. Sizin daha işe başlamanıza 40 gün var. Size ilkin aylık olarak 1000 lira verilmiş, ve şu anda 40 gün eksi mesafede bir de 450 lira zam yapılarak 1450 liraya çıkarılmış aylığınız.. Bunu kimse duymasın. Aksi halde size değil bana gülerler. Sizin bizde işe başlamanıza daha 40 gün var Calib bey.. 40 gün. Önümüzdeki ay buyurun.. O konuyu konuşalım, olur mu?

*İyice Bir Öl de Öyle Gel**

— Gelsene sen buraya bakayım. Ne arıyorsun burada?

— Ölüyüm de ondan.

— Kim söyledi sana bunu? Adın ne?

— Calib.

— Senin kaydın yok. Sen yaşarken de yaşamayan bir şeye benzemeyordu ama. Şu duruşuna bak. Bu ne biçim ölülük. Salak salak geziniyorsun ortalıkta.

—

— Nasıl öldün, niye öldün anlat bakalım.

— Ben ölmedim.

— Kim öldü sen ölmedin de.

— Yani ben kendim ölmedim. Beni öldürmüşler.

— Ne zaman haber verdiler bunu sana?

— Daha yeni, bir iki gün önce.

— Sen uykuda mıydın, öldüğünü anlamadın mı?

— Anlayamadım. Yavaş yavaş, azar azar öldürmüşler de ondan.

— İyi dayanmışın.

— Ne dayanması. Keşke dayansaymışım. Karşı koysaymışım. Dayanmadığım için anlamamışım. Dün anlattılar, sonra da “haydi sen git artık” dediler.

— Kısaca söyle.

— Sevmişler, ya da sevdiklerini söylemişler, gülmüşler, ısıtmışlar, örtmüşler, giyindirmişler. Merak etmişler. Eski resimleri boyuna çıkarıp göstermişler. Tanımadığım amcaları, dayıları

sevdirtmişler, tanıdıklarını sevmeme bırakmamışlar. Bana hediyeler almışlar. Yalanlar söylemişler, saklamışlar.

— Seni azar azar silmişler desene.

—

— Ne olacak şimdi. Burada biz şimdi yaşayıp da ölmüşleri yerleştiriyoruz. Sana ne yapmalı?

—

— Ben sana bir kâğıt vereyim. Sen gene geldiğin yere git. İyice bir öl de öyle gel. Orada yaşamamışsın, burada ölü değilsin. Bizde kaydın yok. Başımıza yeni bir iş çıkarma. Burada seni rahat ettirsem, duyan gelecek. Sana eziyet çektirsem haksızlık olacak.

Kendi rahatıma bakayım ötesini geç dersen sonu böyle olur. Sen bir defa daha bir yaşamayı dene. Oluyorsa olur. Baktın ki olmuyor, dünyadaki öbür benzerlerini de topla gel. Burada biraz kalabalık olacak ama, belki dünya ve büyük şehirler biraz ıssızlaşır da kalanlar rahat eder hiç olmazsa.

*“Seni Öldüreceğim”**

Kapı açılmadan girmiş. Karşımda görünce şaşırmadım. Kendini benim için iyice kızdırmış. Kızmanın sonuna kadar varmış. Orada da duramamış dışına kayıvermiş.

— Seni öldüreceğim, dedi.

— Beni öldüreceksin, demek dedim. Cevabımın onda hiçbir etki yapmadığını gördüm. Hemen anladım. O, beni boyuna, “seni öldüreceğim” diye diye düşünmüş. Düşüncesinde beni hiç konuşturmamış. Bana kelime kullanmak fırsatını hiç vermemiş. Seni öldüreceğim ile doldurmuş kendini bana karşı. Ben de ona niçin, neden diye sorar mıydım hiç. Sormadım, boşlukta kaldı, acıdım.

Seni öldüreceğimi iyi bellemiş, ama beni öldüreceksin üzerinde hiç çalışmamıştı. Hazırlığını tamamlamadan ortaya çıkanların kısırlığını paylaşmaya başladı.

— Sana alışmadığın destekler uzatsam bana gücenir misin, dedim ona.

Eski kızgınlığını sürdürmek için kendini zorlamaktaydı. Kızgınlığının eskidiğini anlamaya başladığını sezdim. Çok yalnız kalmaya doğru gidiyordu.

Susma, sönüyorsun, dedim. Söyle, bildiğini söyle, dedim. Bu yolda senin bildiğin, her şeyin hiçbiridir. Ve bu az şey değildir. Bana inan, bu söylediklerime dayan, konuş dedim. Sana acımam için konuş. Konuş da dol.

— Seni öldüreceğim.

— Durma. Sen durmakla, beni öldürdükten sonra düşünmeye başlayacağını sanıyorsun.. Ya düşünmeye başlamayazsan.

Ama bu da olabilir, değil mi? Ama olmayacak bir şey var ki aslında yanılıyorsun. Sen beni öldüremezsin. Sonra bunun bir dahası daha var. Ben ölmem ki.

— Neden, hem niçin?

— Bana alıştığım soruları sormakla bir şey mi öğreneceksin. Neden (gibi) kadar kolay, niçin (gibi) kadar ucuz soruları sormak için beni mi seçtin. Ayıp.

Sen bana karşı: “Seni öldüreceğim” diyorsun, onun içine giriyorsun. Ben sana karşı:

Beni öldüreceksin, diyorum, onun dışında kalıyorsun.

Sana bile söyleyecek o kadar çok sözüm var ki. Önceden hazırlanmış, ezberlenmiş değil. Bir durum karşımda oluştu mu bende birden birikimler başlıyor. Çabuk, hızlı ve birbirine bağlı kelime örgüleri bir öz etrafında toplanıyorlar. Öylesine ki bazan özün bile bir sürü yedekleri, yardımcıları buluyor. Fakat şimdi sana bir de bunları sunarak zorluk göstermek istemeyorum. Senin sonralarına bir yardımda bulunmak için sana sadece: – bir davranışın sahibi olabilmek için onun görünüşlerini ve duruşlarını taşımanın yetmeyeceğini, asıl o davranışın öz içine de sahip olmak gerektiğini hatırlatayım. Bir de çok ufak ama hayli önemli bir nokta daha var onu da söylemeliyim. Bu zamanla ilgili noktayı bir misal ile daha iyi gösterebilirim:

— İş büyük, küçük, kırmızı veya mavi olmakla başlamaz, bitmez: Mesele olunacak şeyin zamanında olunmasıdır. Olguların da yaşamaları için bir iki şarta ihtiyaçları vardır. Yani sen ne yapmak isteyorsan, ilkin onun öz içine, sonra zamanına en sonra da yapacağının davranış biçimlerine dayanmak zorundasın. Haydi şimdi bana bir hikâye anlat, onu bir zaman ile denkle ve işine giriş.

Ben şimdi hiçbir şeyin hepsini biliyorum. Yanlış anlama: Yani senin bir başkılığınla sana karşıyım. Bu yüzden artık sen beni şimdi öldüremezsin. Bu yüzden şimdi ben ölmem. Bu iş senin şartlara uyabileceğin bir başka sefere kalmıştır. Deminden beri sana dediklerime uymazsan sen ayrı kalırsın yaptığın ayrı kalır. Tadını çıkaramazsın. Kısacası olmaz da..

Haydi git. Bir daha bana gelemeyeceksin. Seni yiyeceğimi

anladığını görüyorum. Eğer bana gene gelebilecek olsaydın sana şöyle derdim:

— Git, bir daha gel. Ve bana meselâ de ki:

— Seni.. Niçin geldim biliyor musun? Sen burada böyle.. Uçları bile elinde olmayan, ama bildiğince sana yakın iki bir şey arasında, hiçbirine, ne uzak, ne yakın.. Yaşatmaya geldim seni.

Ben önce sana güleceğim. Karşımdan gidersen de, karşımda kalırsan da bilesin ki, sonra kendime kalıp derin derin düşüneceğim.

Ama nerede öyle bir sen. Onun için ya burada yüzyıllardır bekleyorum öyle bir ben.

Seni Öldüreceğim

— Seni öldüreceğim.

— Hiç şaşmam. Korkmuyorum da senden. Çünkü bunu düşünebileceğini umardım. Ama yapacağını hiç sanmam. Çünkü sen kendini sevme korkağısın. Bir fikir sence önemli değildir. Sen sadece sonuç istersin. Ne duruyorsun.

— Seni öldüreceğim.

İşte senin aklını durduran sonuç. Tam onun üzerindesin şimdi. Oraya nasıl geldiğini bilmiyorsun. Onun için de şimdi ne yapacağını bilmiyorsun. Eğer bir sonuca nasıl ulaşılır onu bilseydin, sonucu da bilir, bu fikir içinde hapis kalmazdın. Sen şimdi beni öldürme fikrinin uşağısın. Onun efendisi olsan parmağın şimdi oynardı.

— Seni öldüreceğim.

Sen, asıl acısı, kendinin uşağısın. Durma, acıyorum sana. Böyle bağlı durma. Kendini ancak kendin kurtarabilirsin. Bildiğini de. Dediğini bil. Dediğini ne yaparsan yap, karışılmaz. Ama dediğini de yapmalısın.

— Seni öldüreceğim.

Sen bildiğini bilmiyorsun. Çünkü bilmiyorsun. Dediğini bilmiyorsun, çünkü dediğini bilmiyorsun. Şimdi sen kendini öldürüyorsun, gözlerimin önünde. Ben ölüm olayını görmekten hiç hoşlanmam.

Onun için de dediğini hiç yapamıyorsun. Dediğini boyuna demenden belli bu. Boyuna dediğini diyorsun. O kadar ki dediğini duymuyorsun.

— Seni öldüreceğim.

Dediğini duymadığın gibi, benim dediğimi de duymuyorsun. Dediklerimi duymuyorsun. Söylemesini bilmediğini söylemiştim sana. Çünkü sen daha önce dinlemesini bilmiyorsun. Dinlemesini bilmediğin için söylemesini de bilmiyorsun. Dinlemediğin için duymuyorsun. Dinlemediğin için öğrenemiyorsun. Öğrenemediğin için bilmiyorsun. Bilmediğin için yapamıyorsun.

— Seni öldüreceğim.

Bak ölmüş değilim. Konuşuyorum seninle. Sen dinleyip duymadığın için seninle değil kendimle konuşuyorum. Ah bir duysaydın, duyabilseydin. Ben burada bir korkusuzluk içinde.. Ama sen onu da iyice göremiyorsun. Bak kılım kıpırdamıyor. Bak. Ne olur biraz bana bak.

— Seni öldüreceğim.

Çok tekrarladsın. Biliyorum, saklı bir tek fikrin daha var. Yalnız onu bekliyorsun. Benim korkmam. Beni korku içinde görmen. O zaman hemen ateşleyeceksin. Ama ne yapayım, elimde değil, korkmuyorum. Ben korkmayınca da sen boşlukta, kendi boşluğunda kalıyorsun.

Ben niye korkmuyorum?

—

— Cevap ver, ben neden korkmuyorum?

—

— Sende düşünecek hal yok ki. Ben niye korkmuyorum, düşünsene. Ne olur düşün. Hem bak düşünce ne kadar güzellikler taşır içinde. En azından can sıkıntısı nedir onunla tanışır-sın. Canın sıkılır, o büyür büyür dağlaşır. Sen de işte bu benim eserim der, gururla, başın dik, için kımıl kımıl o kocaman can sıkıntısının üzerinde, içinde, etrafında gezinirsin. O gezintiler sana bir sürü kazançlar sağlar. Tıpkı kendini beğenmiş bir çiftçinin çiftliğinde dolaşması ile yüzüne gelen sıcaklık gibi. O çiftçi çiftliğini öyle idare eder ve korur. O sıcaklık yok mu, insanın içinden gelen. Can sıkıntısı bir çiftliktir. Çiftliklerin en büyüğü, en zengini.. Can sıkıntısı.. Ben canım sıkıldığı için korkmuyorum. Biliyor musun. Sen de benden korku işaretleri bekliyorsun. Dedim ya, elimde değil korkmak. Çünkü canım sıkılıyor. Her şeye, senin haline, senin gibilerin haline, kendi halime, her

şeye.. O kadar ki, o büyüyor, büyüyor.. dediğim gibi.. bana bir sıcaklık veriyor. Gurur veriyor. Bu benim eserim diyorum. Her köşesinde gürül gürül akan çeşmeler bana sonsuz diyebileceğim kazançlar sağlıyor. İçimi o kadar büyütüyor ki, içimi öyle işliyor ki.. İçime bakıyorum. Büyük ve pırıl pırıl. Güven geliyor kendime. Canım sıkılıyor, öyleyse varım diyor, bunu boyuna kendime tekrar ediyorum. Hem kendimi incelemiş oluyorum hem çevremi.

Düşün ben buralara gelmişim. Sen nasıl benden korkaklık beklersin. Hiç, “korkuyorum, o halde varım” diyen bir insan gözünde canlandırabilir misin? Yorulma. İşte o sensin, yani korkuyorsun onun için yoksun. Dediklerinin, yaptıklarının üstünde yoksun. Dediklerin dedik değil. Yaptıkların ise baştan başa yapamadıkların. Anladın mı? Duyuyor musun? Beni duyuyor musun? Uyan.

Ben korkmuyorum. Korkamayacağım için özür dilerim. Ben öyle bir hazırlıktayken geldin ki, ikimiz iki zıd yoldayız. Ben bir sözü bir defa söyledim mi, o hemen hemen sonuç olsun. Yani birisine seni öldüreceğim..

— Beni öldürme.

— Nereden nereye Şaşkınım. Ama bu duraklamam seni daha iyi anlamam içindi. Anladım. Duraklayışım seninkinin eşi değildi yani. Ne diyordum. Önce kesilmiş sözümü bitirmeliyim.

Ben öyle bir hazırlıktayım ki diyordum. Sözün önemi büyüsün, büyüsün, davranışın kapılarına dayansın. Yani birisine seni öldüreceğim.

— Beni öldürme.

— Hayır, öldürmeyeceğim. Sen de beni güldürme. Yani birisine seni öldüreceğim.

— Beni öldürme.

— Sana ne kadar doğru sözler söyledim. Ama bir şey eksik kalmış. Konuş konuş diye bekledim. Çünkü duruşun hiç iyi değildi.. Sözüm ona şimdi konuşuyor denebilir sana. Ama konuşmasını da bilmiyorsun. Daha fenası susmasını da bilmiyorsun sen. Konuşuşun da iyi değil. Ben birisine seni öldüreceğim..

— Beni öldürme...

— Ben seni yaşatamıyorum ki öldüreyim. Dur sabret biraz, eğer seni yaşatmaya muvaffak olabilirsem, onu da düşüyoruz.

Ben birisine bir söz, seni ö.... Peki, peki. Ben birisine bir söz söyleyince o sözüm elle tutulur gibi gerçekcesine, gözle görülür gibi gerçekcesine olsun. Yani sözüm taş gibi olsun. Yapılması, yarı yarıyadan fazla söylenmesi ile gerçeğe yakınlaşsın. Taş sözüm taşın yanında ikinci bir taş gibi dursun. Kısaca ben dersem, dediğimi yapmak için çırpınıyorum burada. Dersem, dediğim olsun diye buradayım ben. Kendimle başbaşa. Dersem yani, eğer bir gün, birisine bir şey dersem, o, o olsun diye çekilmişim buraya. Anladın mı? Yoksa senin gibi dikilip.

Seni öldüreceğim, seni öldüreceğim..

— Ne olur beni öldürme.

— Demin söylemiştim. O imkânsız, kusurumu bağışla. Ben şimdi senin kımıldamaya başlayan kulakların canlansın da biraz biraz yaşasın diye çırpınıyorum. Hele dur, şu kulakların biraz daha açılsın. Bak, hani sen boyuna diyordun ya, hani seni öldüreceğim.

— Öldürme.

— Diye boyuna diyordun ya. Şimdi de beni öldürme..

Bak nasıl anlamışım seni. Benim deminki son cümlem üzerine nasıl dikildin. Demin tabancanı bırakmamış olsaydın, tetiği çeviriverirdin değil mi. Senin tekrarladığın sözünü korku ile ben kendim söylüyorum zannettin. Ama ben bunu biliyordum. Yanlış anlayacağını, yani anlamayacağını biliyordum.

Sen bir yanlışdan bir yanlışla atladın. Ama bir başka yanlış daha yok senin bu yolunda. Artık sana bir yol bulabileceğiz. Bak tabancanı ben aldım şimdi.

— Öldürme beni, ne olur.

— Sen de dinle beni ne olur. Sen seni öldürecekimden beni öldürmeye sıçradın. Onu da kendine efendi yapmakta gecikmedin. Yani gene uşaklık sana kaldı. Bu iki kölelik sana yetsin. Yaşadığın bir hayat var. O öyle kalsın. Hiç olmazsa bundan sonra yaşayacağına bir şeyler yap, bir şeyler kat.

Senin birinci yanlışını kelimeleriyle tekrarlayınca sen başladın yalvarmaya. Ben senin yalvarışını senin kelimelerinle tekrarlayınca başlıyorsun gene birinci yanlışını kapmaya. Hani ta-

banca sende olsa ben tam sana anlatmaya başlamışken kendini kurtarılmaz bir durumda bırakıp kalacaksın. Öylece kalacaksın.

Demin senin elindeki tabanca nasıl hiçbir şey olamadıysa, şimdi benim elimde hiçbir şey olamıyor. Baksana. Ama öylesine farklı ki. Sende iken sen tabancaya bağlıydın. O seni vuracaktı. Şimdi tabanca bende, bana bağlı. Ben onu vurabilirim. Kullanmamakla. Bu iki halde de tabanca tabancalık edemez.

Demek ki iş bu tabancada değil, anladın mı. İş bir başka. Tabancada da değil, iş, sende de değil henüz. İş şimdi bende. Dinliyor musun beni. İş bende. Ben düşünen bir insanım, canı sıkılan bir insanım. Konuşan, anlamaya çalışan, anlatmaya hazırlanan bir insanım. İş insanda. İş insanın söylemesinde. Anladın mı. Susmasında değil. Hiç kimse susuyorum o halde varım diyemez. Hiç kimse saklıyorum o halde varım diyemez.

Sen yıllarca sustun, sonunda böyle oldun. Yıllarca söylemedin, sakladın. İçin işlenmedi hiç. İçin saklanmış duygularla dolu. Söylenmemiş sözlerle dolu. Yüzbin defa merhaba, nasılsın dedin, konuşuyorum sandın. Ya öyle mi dedin, söz söyledin sandın. Evet, hayır, yarın, bugün dedin kaldın.

Bir araya birkaç kelime gelirse senden bir şeyler çaldırır diye, ödün koptu. Ağzından güzel bir laf, samimi, içten, candan bir duygu kaçır diye usanmadan yıllarca hava güzel, hava fena, yağmur yağdı, yağmur yağacak demekten başka ne yaptın. Bilmez miyim ben seni, sizleri. Ben niye kaçtım aranızdan. Boyuna beni kırıdınız. Arkamdan söylediniz, için için kızardınız. Ben çekilince boşaldınız. Birbirinize düştünüz. Kimse kimseyi kıramadı, yaralayamadı. Çünkü hepiniz mide, barsak, böbrek, baktınız. Veryansın ettiniz, kavga dövüş gırla gitti. Ama kimse kırılmadı. Kaskatıydınız. Kimse kimseyi kıramadı benden sonra. Sonra düşman ben oldum. İyi yolun kokusunu benimle duymuştunuz. İyi yol benimle gitti. Benden bildiniz. Beni aradınız, burada buldunuz.

Öldürülecek adam bendim, öyle mi? Siz ölecek adamlar olduğunuzu anladınız. Benimle, bensizlikle kat kat anladınız. Şimdi çağırmaya utanıyorsunuz. Gelmem diye korkuyorsunuz. Aklınıza iyi bir şey benden sonra gelmiyor değil mi? Öldürmek. Yegâne düşündüğünüz kolaylık.

Oysa, öldürmek ölmekten kaç kat ağırdır biliyor musunuz? Ne gezer! Yaşamayı, yaşadığınızı biliyor musunuz? Ne gezer. Su içerken çış ederken gördüğünüzü yaşamak sanıyorsunuz. Bilmiyor muyum ben sizin yaşama'dan neyi anladığınızı? Yaşamayı anlamadığınızı bilmiyor muyum?

Yaşamayı bilen böyle mi yapar? Kaçmak, gitmek, bunları da bunlara bağılı birçok şeyi de bilmiyorsunuz.

Kaçmak, kurtulmak için öldürmek. Buna nebatlar güler. En hafifi yaşamaktır. Yaşamasıdır. Dostun, düşmanın.

Kaçamamak, hiç kurtulamamak için öldürmek.. Ama bu bir felsefedir. Buna kolay kolay her insan erişemez. Azdır böyleleri.

Bir yerden bir yere gittiğiniz zaman, bir yerden bir yere gittiğinizi zannediyorsunuz. Düşünmüyorsunuz ki bir yerden bir yere gittiğiniz zaman, gittiğiniz yere geldiğiniz yeri de götürüyorsunuz. Bir yük duyuyorsunuz, bir şey taşıdığınızı sanıyorsunuz, göremiyor, çılgınlaşıyorsunuz. Aptalca bir çılgınlık. Akıllıca bir çılgınlık sahipsiz durup duruyor uzakta, yukarıda, yüksekte.

Aptalca bir şaşkınlık. Bu aptalca şaşkınlık arasında aşksız çocuklarınız oluyor. Sevmek isteyorsunuz çocuklarınızı, sevmeyorsunuz. Kendinizi zorluyorsunuz. Zorlama sevgi.. Bu manzaraya bakmasını bilseniz. Zorla sevilen ile zorla seveni gözünüz önünde canlandırırsınız. Ama buna lüzum yok. Kendi halinizi başkalarında zannettirmek istemem sizlere. Bu iyilik olmaz.

*Durum**

Bir yoksul gördüm. Kaldırımın kenarında büzülmüş duran bir kediye aldı kucağına oturttu. Ve simsiyah koynundan çıkardığı simsiyah bir ekmek parçasını kediye uzattı.

Yoksul, bırakılmış bir kediye insanlığını yapıyordu. O an kendini unutmuş kendinden geçmişti. Acıyan bakışlarla bakıyordu kediye.

Ben bunlara bakan bir hayvandım. Bir anda durum değişti. O yoksul bir kedi oluverdi.. Ona bakan ben de bir yoksul..

Şu vardı: Deminki kediye o yoksulun insanlığını şimdiki kediye bu yoksulun insanlığı eşitleyemedi.

Suç ister sizde olsun, ister bende. İsterse suç bizim hepimizde olsun.

Ben onun üzerinde durmuyorum hiç.

Suç kimde olursa olsun sonuç bir. Ortada bir durum var, ve bu.

Krallarla Kraliçelere Mektuplar'dan

Siz çok şey biliyorsunuz. Ama bilmediklerinizden sorumlu değilsiniz. Kimse de size, ne bildiklerinizi, ne de bilmediklerinizi sorabilir. Çünkü siz, oraya gelmek için doğmuş ve onun için yetiştirilmişsiniz. Size, gerekenler öğretilmiş gerekenler değil. Bir çağın içinde yaşıyor.

Ben bildiklerimi kendim öğrendim. Bilmediklerimin neler olduklarını (olduğunu) biliyorum. Siz bilmediklerinizin neler olduğunu bilmiyorsunuz.

Bilmediğiniz bir şeyin temsilcisi, onun gezdiricisi durumundasınız ve bunu bir şeyle belli ederek taşıyorsunuz: Hep gülerek.

Kalk Kendin

Dünyanın en büyük insan topluluğuna başkanlık edene dedim ki:

— Bırak bunları, bu bilmediklerini söylemeyi, – olmayacağını bildiklerini anlatmayı – görmediğini hatırlamayı – taşımadığından yorulduğunu göstermeyi – olmayan yükü zorlamayı –

Senden, senin bilebildiklerin kadarını yapmanı istiyorum. İyi ya da kötü – ama yapmanı – senin yapmanı – kendinin – Senin yaptır dediklerin de başkalarını yanlarına çağırıp – onlar gitmezler yanlarına çağırırlar – yaptırın deyecekler – Bilmeyor musun –

Sonra onlar da başkalarına yaptırın deyecekler – Sonra onlar da başkalarını çağırıp yaptırın deyecekler –

Sonra onlar da başkalarına – yanlarına çağırmadan – adam göndertip yaptırılсын deyecekler –

Yaptırılсын deyorlar deyecekler – yaptırılmasını istiyorlar deyecekler – Yaptırılmamış deyecekler – Yaptırılсын deyecekler –

Sonra sen kalkıp – yaptırdım – yaptım dediğin zaman daha emir komut yolda bulunacak.

Bunu da bırakalım. Ama şu var: O yapsın deyenler, yaptırıl-sıncılar – yanlarına çağıranlar: – (Seni çağırıyorlar).

— Seni bilmem kim çağırıyor – Bilmem ne yaptırılacakmış galiba.

Hadi bunu da bırakalım.

Taaa en sonra birisi, yanına çağıracak adamı olmayan – bulamayan birisi..

Hadi onu da bırakalım –
Taaa en sonra çağırılıp yaptır denilemeyecek birisi var ya.
Hani..
— Yap denecek olan.
— Yap anladın mı. Öyle isteniyor – öyle istiyorlar – öyle istiyorum..
— Yap
denecek olan birisi elbette var.
Hani o yapan birisi. İyi ya da kötü yapan – ama yapan – bir şeyler yapan. Kaytaran, kaytarmak isteyip başaramayan, yüzüne gözüne bulaştıran.. ama yapan birisi..
Ne bileyim bir kimse.
Bir adam.
Bir herif.
Ne bileyim bir insan, bir şey var.
Yani vardır herhalde demek istiyorum.
Galiba, belki vardır. Olabilir.
Bir adam falandır ne bileyim bir insandır, bir erkek ya da bir kadındır. Yanına çağırıp buyuracak başkaca bir şeyi yoktur. Oturur yapar ya da kalkar yapar yahut başlar yapmaya – yapar da..
Başkan beni dinleyiverdi. Durdu, durdu. Düşündü. Sonra bana, evet bana.
— Yalan da değil. Doğru söyleyorsun sen.
Ama başkanın burada sözünü kesmişim. Sonra beni çekip ıslattılar.
— Bana doğru söylemek.. Estağfurullah – Ne haddime efendim.
Çevremdekilere bir göz gezdirip kaçırarak sözüme devam ettim:
— Ben doğru söylemek.. Bana.. Özür dilerim efendim.. Bana sıra mı gelir. Zaten ben doğru söylemeye alışmadım ki efendim. Bilmem bile nasıl doğru söylenir. Ben sadece..
Burada başkan benim sözümü kesmiş. Sonra bana anlattılar.
— Senin söylediklerinde bir şeyler var.
— Vardır efendim. Ben zaten iki şey söyledim. Sizi ve ötesini.. Sizin için söylediklerim yalan da değil hani olan şeyler – Ötesi için söylediklerim ise hani dilimin döndüğü kadar..

Başkan gene sözümü kesmiş.

— Sen hep birbirini andıran ama birbirine benzemeyen olaylar içinde bana değişik bir ses verdin.

— Birbirine benzeyen ama birbirini andırmayan mı dediniz efendim.

Buna karşı başkan evet demiş, ben ya korkudan ya heyecandan duyamadım. Sonra anlattılar.

— Ben seni yanıma müşavir alıyorum. Arada bir bana kro-kiler çizersin.

Ben burada bayılmışım.

Birkaç yıl oldu. Hayli zamandır müşavirim. Başkanın genel yetkili özel müşaviri. O günden beri başkanı bir daha göremedim. Rahatım iyi. Uzağı eskisi kadar göremiyorum. Gözlerin bozulmuş dediler. Baktırdım bozulmamış – Kendimde, düşüncele-rimde bir kuruluk hissediyorum. Hiç üşümüyorum. Yağmurda ıslanmıyorum, rüzgârda kalmıyorum. Acaba ondan mı?

Geçenlerde çok soğuk yaptı. Adamlara söyledim. Pencerele-re birer kat daha ekleyin dedim. Yaptırdılar.

Şimdi işim var. Birisini çağırttım. Ajanslar Umum Müdürü ile Basın Yayın Genel Sekreterini. Ajans bültenlerinde son günlerde dil gayet düzgün gitmeye başladı, ondan kuşkulandım. Kendile-rini biraz haşlayacağım. Spikerler de düzgün konuşuyorlar. Mille-tin bunca yıldır alıştığı bir şey nasıl bana sorulmadan değiştirilir. Emri yazdım iki sayı hazırlattım. Yazılı bildireceğim:

— Son günlerde radyo, televizyon ve benzeri yayın araçları bülten ve yayınlarında düzgün ve yanlışsız bir belirtme, deyim ve konuşma durumu göze çarpmıştır. Sorumluların derhal ceza-landırılmasını..

Emir biraz daha şaşıaalı cümlelerle devam ediyor ama sizi ilgilendirmez – İdarî yöndür.

(Şarkılar ve konferanslar tam kıvamında).

Ah elimde olsa gazeteleri de kontrol ederdim. Ama şükür ki bu bakımdan rahatım. Gazetelerde dilin ya da imlânın düzelme-sine bu ya da şu gidişle imkân yoktur.

Başkana bir mesaj ileteceğim. Basın aksasın diye. Basına bu yılki sürtünmenin sırası geldi geçiyor da.

*Dört Evden Dört Ölü**

O gün dört ölü getirdiler evlerden. Dört evden dört ölü. Ev başına bir ölü eder. Koskoca bir şehirde dört ölü kime yeter. Mezarlıkların az geldiği büyük şehirlerde kavgalar yalanlara biraz ara verince duygusuz ihtiyarlar dinlenirler. Dinlendikçe daha çok yaşarlar ve daha çok konuşurlar. Bunlardan bazıları az konuşmaya başlar cıgarayı bırakırlar ve ölürlər. Daha da az konuşanlar vardır. Bunların arasında onlar da ölürlər.

Çok konuşanlar, az yiyenler, ve zayıflar daha çirkin olup sevgilerden kurtulur saygıya düşüp ölürlər. Saygıya düşmeyenler yoksullaşıp ölürlər. Oğulları zengin gözüdür babalarının yoksulluğu önünde. Zengin gözüdür babalarının ardına geçip ölümden kurtulurlar. Önce büyüğe yol vermişlerdir.

Kadınlar ağlar ve kurtulurlar. Korkmaz ve aldatırlar. Korkanları kalpden ölü kadınların.

Kendilerini çok verenleri orospuları hiç sevmezler. Çünkü orospular kendilerini vermezler, parçalarını verirler. Orosputarın felsefesi felsefenin alkolüdür. Hem temizler hem sarhoş eder orospuların felsefesi. Orosputar edebiyat yapmazlar, sanata tutkındurlar. Sanatçılar bunun için edebiyata düşerler boğulurlar.

Kadından orospu yapmak kolay, orospudan kadın yapmak zordur. Çünkü şarkılar ülkeleri bağlarken ayırır, kaçışları getirirken kaçanları kaçırlar.

En iyi ölümdür kalanlara sorarsanız ölenler için.

Gençlik, ölmenin en geniş, en derin, en zamansız gözüken zamanıdır analarca.

Unutulmuş bir iki olayı yeniden yaratmak toplumdaki öldürmelerin en kanunsuz kapısıdır girip çıkmak için.

Beni öldürmediler, öldürselerdi iyi ederlerdi bence..

Ben hep öldürmeyi düşündüm. Ölenleri canlandırmaya çalışırken.

Tabutları aldık. Mezarlığa götürdük. Bozulmuş törenlerin dayanışması içinde sinekleri görerek büyüdük gözümüzde. Bağıldılar, acele ettiler. Sonra döndük. Yaşayorduk. Yaşayacaktık. Mutlularımız vardı aramızda. Onları ölüm ayıracaktı birbirlerinden.

Mutsuzlar da vardı. Onları ölüm birleştirecekti ergeç.

Dört evden dört ölü çıkardı insanlar bugün. Getirip bir yerde dördünü birbirine bağladılar.

Kim ayrılırsa ona mutlu deyeceğiz. Birleşenlere mutsuz. Birleşmek ölüm gibi.

En çok satana kendini benzeten biraz daha satar. Bu böyledir.

Şimdi bugün en çok satan ölüm. Ona kendini benzetenlerin satışı biraz artacak.

Ben onu da anlatmak isterim dönüşde.

*O Ara Ne Oldu**

Okul dönüşü evlerimize gitmeden önce orada burada oynar, dövüşür, bitkin eve dönerdik. Çok iyi hatırlıyorum.

Sonra bir ara hatırlayamadığım bir çağ geçmiş olmalı. Kendimi, boyuna canımı sıkan işler arasında kâtip ismi altında, memur, muhasebeci adı ile şunun bunun yanında çalışır buldum.

O ara ne oldu; unutmuşum. Hocamız mı gitti, gelmedi. Mektep mi yıkıldı. Yoksa ben mi bir gün kaçtım okuldan... Bulamıyorum.

Garıdan Gadi

Sigorta prodüktörlüğü yaptığım yıllar hayatımın hareketli çağlarına rastlamıştır. Para kazanıyordum. Gençtim. Fakat gözüm parada değildi. Başka isteklerim vardı. İnsan tanımak, değişik günler yaşamak, yer görmek istiyordum. Bu yüzden boyuna geziyor, cebime giren paraları yalnız yeni çevreler yaratmak için harcıyordum. İyi bir sigortacı olamadım. Ama o işi yaptığım sıralarda gördüklerim beni doyuruyordu. O kadar ki görmekten düşünmeye fırsat kalmıyordu. Çalışmak için geldiğim bir kazanın meydanından kalkacak bir otobüsle karşılaşmam bütün hesapları değiştiriveriyor, işi gücü unutarak beni bir başka yere götürecek, başka akşamlar, başka çarşılar, başka insanlar tanıtacak olan otobüse binip yeni dünyama kavuşmaktan kendimi alamıyordum.

Oraya gelişim de böyle bir sıçrama ile olmuştu. Bir gecenin henüz başladığı sırada bir hanın avlusuna giren otobüs 11 saatlik yolculuktan sonra motörünü susturdu. En sevdiğim anlar bu anlardı. İlk geline bir yerde atılan ilk adımlar. İnsan bir çocuk kadar uyanık, dikkat son derece kapıcı oluyor. Ben en çok bu anlar, bu ilk adımlar için işimi unuturdum.

Şehrimin, evimin o andaki halleriyle buranın o andaki hayatını karşılaştırmaya çalışır, bunda anlatılmaz bir zevk bulurdum. Herhalde kendimi tesbit etmek için bunu yapardım.

Diğer yolcular gibi asla ilk işim otel aramak, oda tutmak olmazdı. Yaşadığım, tattığım ilk tesirlerin alelade işlerle kaybolmaması için hiçbir şeyden çekinmezdim. Bu yüzden istasyonlar-

da sabahı ettiğim olmuştu. Fakat başka tanıdıklarım gibi bunu bir eziyet diye almamış, hatta öyle bir şeyi kendim istemişimdir. Aleladdenin dışındaki her şey, iyi kötü diye ayırdıkları her şey bence birdi. Hatta başkalarının iyi dedikleri, oda bulmak, temiz lokanta bulmak bence kötü, onların kötü dedikleri bence iyiydi. Otelı ancak gece yarısı düşünürdüm. Posta zamanları müşteri ile karşılaşan kâtipler beni şaşkınlıkla karşılardı. Öyle ya bu adam ne ile geldi? Ha ha otomobil ile mi deye sorarlardı. Sanki kazaya adım atar atmaz ilk iş olarak otele girmek şartmış gibi. Herkes öyle yapıyordu. Onlar da yalnız öylesini gördükleri için aksini görünce şaşırmakta haklıydılar. Şüpheyle bakarlardı bana.

Aksi halde daima bildiği yollarda araba süren bir kimsenin yeknesak haline düşmek işten değildi. Tadı tuzu yoktu böyle hayatın bence.

Küçük kasaba bir tek cadde. 3000 nüfus, fakat görünürde birkaç yüz kişi.

Ertesi sabah bir hal vardı çarşıda. Hafızamı yokladım, takvime baktım bir şey yok. Panayır mı var diye sordum birine. O düşüncelerinin kelimelerini günün hadiselerine göre ancak ayarlamış bir kimse, bir köylü idi ki şaşırdı. Ne evet dedi ne hayır. Bana Einstein yıldızlarına ait hiçbir mefhumunu duymadığım kelimelerden ibaret bir soru sorsa ben de aynı onun gibi olurum.

Pazar olsa yollarda mallar sıralanmalıydı. O köylü, o güne ait olmayan bir soru karşısında şaşırdı.

Bakkallar camlarını siliyor. Kahveci kaldırıma iskemle diziıyor. Berberlerde sıra bekleniyor. Kazalarda 600 metrelik bir cadde üzerine sıralanmış ev ve daireler olduğundan berbere haber verilir, o da boşalınca onu çağırır.

Onun için bunu yadırgamadım. Kazada biri bekleniyordu. Başka sebebi olamazdı.

Mahfel bahçesinin yanındaki bahçeli kahvede işi öğrendim. Sene 1947. Kazaya kadın hâkim geliyormuş. Memurların hazırlığı kendisini karşılamak içindi. Hoşuma gitti. Demek meslek, doğrusu memurluk mesleği sivil insanları yakınlaştırıyor.

Esnafın, yerli halkın hazırlığı meraktan. İstasyon caddesi kahvenin önünden geçiyordu. Kahve istasyona giden caddenin üzerinde. Mesireye gidercesine, çocuklu çocuksuz, pembeli sa-

rılı, siyahlı, kadın kız kafilesi istasyona doğru zincirleme yürüyordu.

Sorgu hâkiminin savcı ile düşündükleri (hazırladıkları) karşılama töreni yerli halka ve esnafa, çarşıya büyüyerek tesir etmiş kazaya daha büyük çapta bir canlılık katmıştı.

Ne dersenez deyiniz. Yerli bulunuz, yersiz görünüz, aklıma boyacının “Yalova kaymakamı” tabiri geldi. Burada olan onun tam zıddı idi. Büyük şehirlerde bazan daha manasız yere törenler yapılır da bazan da hiç olmaz. Ama asla bir genç yargıcın gelişi böyle olmaz.

Kadın hâkim. Garıdan hâkim tabirleri kulaklarıma geliyordu. Bunlara Garıdan Gadı tabiri de eklendi ki bunu bir erkek di-yordu.

Hafsala almıyor. Herkeste bir hayret. Halbuki istasyona gidenlerin arasında ipek çoraplı gelinler, topuğu açık ayakkabılı kızlar vardı. Fakat umumî tepki hayret ile tezahür ediyordu. Bunu kendilerine verilen hayat hakkı ile bağlayamıyorlardı.

Ben Garı sözüyle iş yapmam.

*Falcı**

Falcı, sevgilime; “Bir genç seni çok, pek çok seviyor. Hiç unutmayacak seni. Ona inan” demiş.

O bana bunu anlatınca çok korktum. Sevgilim hayret etti. Falın yalan olmasından korkuyordu zannederim. Çünkü buna o kadar inanmıştı ki.

Onu hiç üzmemek istemem. Hemen cevap verdim.

— Bu ne kadar fena bir şey bilsen.

— Neden? Yalan mı?

— Hayır; doğru olmasından korkuyorum.

O falcı aksini de söyleyebilir ve seni ona inandırabilirdi. Sen; beni bırakıp, başkalarıyla bana dair konuşmaya, başkalarından beni dinlemeye devam ettikten sonra..

Ve sen bana değil de onlara inandıktan sonra..

Benimle beraber yaşayabileceğin zamanı falcılara verdikten sonra..

Ben neden korkmayayım. Çünkü onlar her şeyi söyleyebilir. Hele kendilerine ait olmadıktan sonra!..

O falcıya bir teşekkür borcun var sevgilim. İyi tarafına rastlamayıp fena zamanıyla da karşılaşabilirdin.

Namus

Bankadaki hesabı, etrafındaki itibarı ile çok güzel bir kızla evlendi. Ne psikologların bahsettiği halleri, ne doktorların anlattığı erotik tavırları, ne nazariyatçıların hikâye ettiği yaradılışı vardı.

Demek ki iki taraftan biri yalan söylemiyorsa da aldanıyor-
du.

Çok hoşuma giderdi. Lâkin erkekli ve çocuklu kadına bakmadığım gibi farzı muhal onlar bana baksa karşılık vermem.

Bir defa terbiyeyi aşmadan baktım. Ve bu kadın müthiş bir insan dedim. O kadar. Aradan seneler belki geçti belki geçmedi. Kadın değişmedi. Kocasını birçok insanlarla ahabap olmak mevkiindeydi çünkü karısı güzeldi.

Fakat bu kadar fena tanıtmama rağmen kocası erkek muhitlerinde iyi bir insan sayılırdı. Hem de az rastlanan iyilerden. Lâkin gene söyleyeyim o kadar güzel kadının yanına da pek gitmezdi. Romantik gençliğim olsaydı şimdi “Hayat mükâlemelerden ibarettir” diyerek tezi müdafaaya yanaşırdım ama bizzat, hayatın konuşmalardan gayri şeylerden ibaret olduğuna şahit oldum. Bu gayri unsurların iki tanesi de bu güzel kadının kocasında vardı. Ama o kadar yeter mi? dersiniz – Hayır.

Uzatmayayım. Bir gün beni mi kendisine yakın buldu yoksa kendisini mi bana yakın gördü bilmiyorum. Bana dert yandı.

Kendimi kadın yerine koyunca yanından bir an evvel uzaklaşmak istediğimi seziyor, fakat tasavvura dalmayınca da ondan hoşlanıyordum. Sebebini pek açık bilmiyorum. Bütün ikna edişlerim boş olacağı için yanaşmıyorum. Kim bilir belki

de güzel bir karısı var diye ondan hoşlanıyorum. Bunu da inkâr edemem. Çünkü zaman zaman katiyetle inkâr ettiğim öyle hal-lerim oldu ki tamamiyle içimde yaşayıp geliştiklerini elimle tutar gibi sezdim ve gördüm. Onun için bu faslı hiç açmayalım daha iyi.

Bana dedi ki:

Dikkat ettim benim ve karımın etrafındaki erkeklerin en terbiyelisi sensin. Senin ve benim için onlar en terbiyesiz insanlar. Fakat şunu unutma ki sen ve ben de onların nazarında erkeklerin en aptalıyız. Lâkin senin insanlara dair verdiği notlar çeşitlerine göre harcadığın hareketler, laflar benim olduğu gibi karımın da gözünden kaçmamış. Bana çok senden bahsediyor. Bazı ziyaretlerinde benim evde olmadığımı anlar anlamaz otur-muyor, kalkıp gidiyormuşsun. O da sana bu yüzden çok sinirle-niyor, hırçınlanıyormuş. Aynen onun kelimeleriyle anlatıyorum. Cismanî kuvvetle de değilse bile başka sebeplerden, karımın senden hoşlandığı, seni dinlemekten zevk aldığı muhakkak. Bana da öyle geliyor ki benim olduğu gibi karımın da senden bir fenalık görmeyeceği aşikâr.

Burada sözünü kestim:

— İyi insanların hepsi tabian iyi olduklarından dolayı fenalık yapmak istemezler. Birçoklarının eline fenalık yapacak fırsat geçmemiştir de ondan dolayı onlara iyi der öyle tanırız. Ne malûm benim de onlar gibi elime fırsat geçmemiş biri olduğum? Belki size en büyük fenalık benden gelebilir. Nazariyeler, “yere bakar yürek yakar” deyen ata sözleri de bunu teyit eder, dedim.

O, o kadar emin bir tavırla cevap verdi ki bir anda vecizeler, nazariyeler gözümden silindi, hoşlanıverdim:

— Hayır! Hayır! Senin bunları söylemen bile iyiliğinin tesiriyledir. Nasıl ki “ne zamandan beri bir ayakkabı bile alamadım” diyenlerin daha birçok ayakkabıları vardır. Ve bir tek ayakkabısı olanlar bunu değil söylemekten, karşısındakilere ve kendilerine hatırlatmak bile istemezler. Ben çok defa şahit oldum ki “işte bizim fakirhane” diyerek muhteşem apartmanlarını, köşklerini, villalarını gösterdiler. Hatta bir iki defa onlara: Evet orası sizin hane lâkin devlethane dedim. Ve gülerek bahsi değiştirdim. “Bizim külüstür” diyerek bir sene eskimiş otomobillerini işaret

edenleri, param da suyunu çekti derken avuçlarında tuttıkları desteleri görmüşümdür.

Felsefe çalışanlar ilk başladıkları zaman bütün sistemleri beğenir, doğru bulur, hoşlanır hatta ezberlerler. Fakat buna rağmen onların tenkitlerine sıra geldiğinde gene de hayranlıklarıyla bile “bu da doğru”, “hiç düşünememişim” demekten geri kalmazlar.

Senin anlattıkların da doğru. Benim söylediklerim de. Sen iyi insansın.

NOT:

Hikâyeyi, o bana: Karım acaba beni aldatıyor mu? Aldatır mı? diye sorunca:

— Maalesef karın seni aldatmayacak kadar iffetli, diye bitirecektim.

Fakat kahramanı o kadar iyi anlatmışım ki Werther’de Goethe’nin Kestner’e yaptığını yapamadım ve burada kestim.

8.4.1945, Pazar

Değişişlerim

— Roman —

Öyle zannederim ki körler biraz gayret etselerdi görebilir, sağır-
lar biraz dikkat etselerdi duyabilirlerdi. Bu zannım uzun zaman
beni düşündürdü. Ta ki sevgi beni duymaz ve görmez yapıncaya
kadar...

Görmek istedim, göremedim. Duymak istedim, duyama-
dım. Uğraştığım halde istediklerimi değil istemediklerimi duy-
dum, istemediklerimi gördüm.

Yakınlaşmak istedim, içimdeki samimiyet ve temiz hisler
çehrem kadar çirkinleşti. O kadar arzu ettiğim halde gözlerine
bakamadım. O – benim için – güzel gözlerinde kendimi görmek
için manasızlığımı nazarların altına atamazdım.

Bir gece

— Acaba seviyor muyum? diye kendi kendime sorduğum
zaman sevdiğimi anladım. Hâlâ yalnız kalınca o suali soruyo-
rum. Demek ki hâlâ seviyorum.

Zaten:

— Acaba ondan uzaklaşabilir miyim?

dediğim zaman da uzaklaşamayacağımı anladığımdan öyle
düşündüğümü anladım.

İşte böylece küçük tecessüslerim büyük ihtiraslarım tarafın-
dan cevaplandırıldı. Küçük acılarım büyük ıstırablarımın beşiği
oldu. Küçük tecessüslerim, küçük acılarım, büyük ihtiraslarıma,
büyük ıstırablarıma gömülecek. Acıdıklarımın yerine geçtim

fakat artık acıyan yok. İmrendiğim yaşları devirirken nedamet duyuyorum.

Şairin dediği gibi: “Halim bir anda değişiveriyor da nasıl olduğunu havsalam istiab edemiyor.”

Şimdi – ihtimal yanımda olmadığından – gözlerinin içine bakmak istiyorum. Aynada yüzüme bakıyorum, derin izler manalı hatlar görüyorum. İçimdeki samimiyetin umduğumdan parlağının kirpiklerimin arasından emniyetle aksettiğini görüyorum. Kendime güveniyorum. Yani yapabileceğim ve yapamayacağım işler tasarlıyorum. – Sevgimi de böyle bir ânımda söylemiştim zannediyorum –.

Arzularımı istediğim gibi temizliyor, yıkıyor, fazla hayallerle bürünenleri reddediyorum. Bir kendimden sana intikal ânım var ki o esnada değişişimi aynada bile gördüğüm oldu.

Tam; hayalli arzuları atmıştım ki uyanıyorsun ve ben kendime bir sual daha soruyorum:

— Acaba bendeki bu manalar kadar kuvvetlileri onda da var mı?

Yarın gene yüzüne bakamayacağım. Gözlerim önümde konuşacağım...

Böylece değişe değişe günlerim geçiyor ve korkuyorum.

Kaybolmaktan korkuyorum anladın mı? Kaybolmaktan...

Bu değişe değişe kaybolmaktan..

20 K. Sani 1943

Konuşmak

— Nereye gidiyorsun?

— Merak ederimsiz bir kadın bakmaya çıktım.

— Sokaklarda mı bulacaksın öyle kadını?

— Evet.

— Yanlış yoldasın merak ederimsiz kadınlar evlerdedir. Zaten onlar evlerde oldukları için merak ederimliler sokaklarda değil mi?

— Hayır yanlışın var. Yanlış. Sen anlamamışın. Onların nerede oldukları belli değildir.

— Nereden anlayacaksın? Yüzlerinde mi yazar?

— Hayır, gözlerinde yazar.

— Sen bana yalan söylüyorsun. Sen seni merak edecek bir kadın aryorsun. Seni sevecek, seni merak edecek. Yalnız onların bir de numaracıları vardır galiba. Aptal erkeklerin üzerine düşerek onları uyuturlar. Aptalın da kolları şişer, göğsü kabarır, çenesi içeri çekilir, kasılır.

— Ben öylelerini çok gördüm.

— Öyle erkekleri mi, kadınları mı?

— Her iki türlüünü de gördüm.

— Madem gördün, biliyorsun. Hâlâ ne diye ille öylesini aryorsun? Yoksa sende gizli kalmış bir kadın aptallığı var da sonra açığa mı vuracak?

— Sanmıyorum.

— Kadınların yüzlerine değil gözlerine bak. Ama gözlerinin rengine değil, anlamına.

— Seni bütün sevmeyenlerin gözleri güzeldir. Onların rengine bakanlardan intikam alır böyle gözler. Ya da alışkanlık ikisini de ömürlerince sürükler.

— Biliyorsun, anlıyorsun galiba.

— Herhalde.

— Sen sokağa söylediğin sebeple çıkmadın. Yalan söylüyorsun bana.

— Evet. Ben sokağa başka bir şey için çıktım bugün. Kendimi tartmak için çıktım.

— Bana da öyle geliyor. Bir farkla. Kendini tartmak için. Merak ettirmek için çıktın. Dönünce ölçeceksin. Ve bu ölçü fikri seni samimiyetten uzaklaştıracak, dönünce onun yanına.

— Deme.

— Biliyorum.

— Bu karışık bir durum.

— Karışık olmayan durum var mıdır? Özünden oluşan.

— Yoktur.

— Doğru söyle nereye? Neye çıktın?

— Kelime satmaya çıkmıştım.

— Bana satsana.

— Sattım.

— Kaça?

— Hiçe.

— Ne biçim adamsın sen.

— Derinleme adamım.

— Değilsin, derin adam belli olur. Kendi söylemez. Tavırlarından, konuşuşlarından çıkar bu.

— Belki benimki oyun ihtiyacı.

— Ya benimki de öyleyse.

— Olabilir.

— Niçin olmasın, olabilir elbet.

— Ben geç kaldım.

— Erken kalan gördün mü? Benim bildiğim geç kalınır, ya da geç kalınmaz. Ama buradan bir şey çıkıyor. Tek adam geç de kalamaz. Demek sen bir yere, bir şeye, bir insana göre geç kaldın.

— Ne olacak?

— Yalanların ortaya çıkacak. Sen de merak ederimlisin onu anladım. Seviyorsun.

— Annemi çok severim.

— Beni kimi sevdiğin hiç ilgilendirmez. Beni sevmek ilgilendirir. Kim olduğu saklanabilir. Ama sevgi saklanamaz. Bunu deneyenlere hem acır, hem onlara kızarım. Korkak, yersiz bir gurur onları eritir. Sevgilerini saklayan, saklamaya çalışan aptallar. Hani nerdeyse sen de o yanlış yapacaktın. İyi ki beni gördün seni kurtardım. Küçülmekten kurtuldun. Haydi git, güle güle.

— Birdenbire kızdın. Heyecanlandın.

— Evet. Kötü ressamlar vardır. Sanatçıları, kahramanları çizemeye çizemeye 20-30 sene içinde tabii asıl hallerinden koparır, onları büyüteyim derken bozarlar. Şairler olmasaydı ressamlar yeryüzünde ne ararlardı merak ederim. Tıpkı deliler olmasa akıllılar ne yapardı, merak ettiğim gibi.

— Ben senin dediklerini biliyordum, ama kesin sıralayamamıştım. Artık görüyorum.

— Konuşmak (ne) büyük bir şeydir (değil mi.)

— Onu küçültenleri dövmeli.

— O küçülmez. Onlar küçülür. Konuşmanın ne olduğunu bilmeyen kendinin ne olduğunu bilmiyor demektir. Onlara ben adam gözüyle bakmam.

— Bir adam bir şey desin. Hurda kelimelerle desin. Ama diyeceği var mı yok mu iş onda.

— Bak, dinle. Müzik çalıyor. Hiçbir şey demeyen fakat (onu) bana bırakan müzik.

Işıklar gider

Musiki gelir.

Hiçinci Sokak

Kapının birini çaldım. Bir kadın açtı. Sordum.

Ben, dedi, yinimi bir erkeğe, ruhumu bir başka erkeğe veren kadını. Hangisini istersin?

Hiç, dedim. Sen bir-kendine çok geliyorsan iki-kendine az geleceğini düşünmedin mi dedim. Kadın olduğu için anlamadı. Deşmedim. Sen böyle kendini dağıtırsan bana ne kalacak dedim. Senin isteklerin benim alacaklarımı ya örtmezse dedim. Bunu neden düşünmedin önceden dedim. Düşün ki örtüledi dedim. O zaman ben başkaldırmak istemem mi sanıyorsun dedim. Düşün ki isteklerin beni örttü de taşı dedim. O zaman benim de çevreye uzanmak istemeyeceğimi nereden bilebilirsin dedim. Al sana bir sürü iç içe, yan yana çatışmalar dedim. Bunun ardından birbirimize sormaklı anlaşmalar, pazarlıklı uyuşmalar, sormamaklı canlanmalar gelecek, ölümlerimizi erkenleştirecek dedim.

Kadın omuzlarını oynattı. Ben bunları anlayamam, sezinlerim dedi. Kitap yönü benim umurumda değil dedi. Ben kısa yoldan giderim dedi.

Oysa ki asıl senin yolun uzun dedim. İki kişinin istediği bir şey kime yetecek dedim, olsa bile.

Ama dedi, ben başım suda, bacaklarım havada denize girmiyorum ki dedi.

Senin başın havalarda iken dedim, bacakların suda başın için cebelleşmezse sen hava yüzersin dedim. Sen başının ayaklarına, ayaklarının gözlerini komutan yapmazsan gitmek ile kaçmak arasındaki farkı kullanamazsın, karman çorman olursun dedim. Kendim için bile olsa ona bunları söyledim.

Yanındaki kapıyı çaldım. Bir kadın açtı. Sordum.

Ben dedi, durdu. Gene, ben dedi. Gene durdu. Beni mi dedi. Durdu. Bana mı dedi. Durdu. Düşünür gibi oldu. Ben mi dedi. Bir gülmeye başladı. Şaşırdığı içindi. Ben ise o güldüğü içindim. Sen, dedi bana, sen aptal mısın dedi. Sen ne istiyorsun yahu dedi. Benim işim yok da senin düşündüklerinin içine girmeye, ya da dışına çıkmamaya mı çalışacağım dedi. Ayol sen ne sanırsan ben öyle olurum dedi. Sen uydur uydur bana ekle dedi. Senin huyun bu mu dedim. Benim huyum muyum yoktur dedi. Benim kanım bu dedi. Nasıl akarsa, nereye akarsa ben onu karşılarım dedi.

Yürüdüm. Karşıya geçtim.

Bir kapı gördüm, çaldım. Bir kadın açtı. Sordum.

Ben mi dedi. Evet, sen dedim. Ben yinimi bir erkeğe verirsem, ruhumu kimseye vermem dedi. İster misin dedi.

Sen bunu başaramazsın dedim. Bilinik nenler gittikçe belirsizleşir dedim. Belirtisiz nenler de ne sanırsan o olmaya başlar, giderek insanı ürkütür dedim. Hem sen söylesene bana, bu dediklerini sen mi buluşturdun dedim. Hayır anam öğretti dedi. O yapabildi miydi dedim. O yapamadığı için benim yapmamı istedi ya dedi. Anam öldü dedi. İyi kötü yaşayarak ölmüştür o dedim. Sen ise bu gidişle sadece öleceksin dedim. Sen iyi bir kadıncağıza benzersin, bu yolu bırak, böyle konuşma dedim. Biraz beklersin, baktın ki günler gene geçiyor, veriver gitsin dedim. Dediğimi yerine gider buldum. Güvenlendim. Sevindim.

Kapının biri, baktım, bana bakıyor. Çaldım. Ses çıkmadı ardından. Oldu olacak dedim. Bir daha çaldım. Önce “açmıyorlar”, dedim. Sonra, “açmayacaklar”, dedim. Bir daha çaldım. Kapı açılmadı. Açmadı kimse kapıyı. Bu daha iyi oldu dedim. İyi ki bu an bu evde kimse yok dedim. Sanki bu evde ne zaman kim vardı ki, dedim.

Biraz yürüdüm. Baktım, bir kapı. Çaldım. Bir kadın açtı. İki kadın gördüm. Sordum.

Ben kimseye bir şey vermem, anlıyor musun dedi. Bu güven nereden geliyor böyle, dedim. Birazını da başkalarına bıraksanız dedim. Kızdım.

Geride duran kadın da kızdı. Biz dedi, kimseye bir şey vermeyiz dedi. Defol git, dedi. Birinci kadın kapıyı tam burada yü-

züme gözüme kapadı. Biri ben, öbürü biz diye konuşan bu iki kadına “aranızda anlaşacak bir sürü meseleniz olsa gerek, ne iyi.” deyip onları alaylamak isterdim. Kendime döndüm “sana ne” dedim. Zamanları da ola diye dualadım, geçtim.

Bilmiyorum, sokağa mı alıştım, kapı çalmasını mı kolayladım, sormasını mı öğrendim ne. Tuttum elimi, ittim öne bakışımı bir kapı daha çaldım. Bir kadın çıktı. Sormadan ben, dedi ben yinimi hangi erkeğe verirsem ruhumu da ona veririm dedi.

Bu ne biçim sokak dedim. Bu ne biçim ev dedim. Ben ne biçim adamım dedim. Sen ne biçim kadınsın dedim. O dediğin olursa, ne sende tad kalır, ne bende durur dedim. Tasarlanmış bir durum hazırlığı kokuyor dedim.

Evet dedi. Ama ya çocuklar dedi. Ne tatlı olur dedi. Nereden biliyorsun dedim. Önüne baktı.

Ben çocuklarımızı yetiştiririm dedi. Belki ama dedim, ya beni yetiştiremezsen dedim.

Sende hiç kalp yok mu dedi. Olmaz olur mu dedim.

Ben çocuklara bakarım dedi. Durmaz bana da bakarsın dedim.

Fena mı, dedi.

İyi mi, dedim.

O dedi. Ben dedim. Akşam oldu. Gün karardı. Gece oldu. Işıklar yandı. Soğuk oldu, üşüdüm. Rüzgâr çıktı tozlandım, kirlendim. Kaşındım. Yoruldum.

Ne o gir dedi. Ne ben gireyim mi dedim.

Sabah oldu. Kalktım, pencerenin önüne geldim. Sokağa baktım.

Bu ne biçim sokak dedim. Bu ne biçim ev dedim. Ben ne biçim adamım dedim. Sen ne biçim kadınsın dedim. Günler ne biçim geçiyor böyle dedim.

Odanın kapısı açıldı. Çocuklar uyanmış, odaya girdi. Bu çocuklar kim, dedim. Duymadı dedim.

Şu karşıdaki evler ne, dedim.

Anlamadım bir şey mi söylüyorsun dedi.

Bugün hava güzel olacağa benzer diyorum dedim.

Merdiven

Oynamak için YAŞAM
ya da yaşamak için oyun

— Bu merdiven ne için?

— Başka bir merdivene götürmek için.

— O merdiven nerede?

— Bu merdivenin bittiği yerde.

— O merdiven nereye götürür?

— Bu merdivenin götürmediği yere.

— Bu merdiven nereye götürmez?

— Öbür merdivenin götürdüğü yere götürmez.

İki genç konuşurlar.

Biri gelir, yaşlı (yerden çıkar, merdivenin dibinden). O, çıkmıştır, vardığı yer merdivenin dibi, biri daha çıkar, konuşurlar.

2. tur, bu sefer tersten.

Bu sefer inerek 2. tura başlarlar. Yaşlılar gene çıkarlar kaybolurlar, artık başlamışlardır bir kere..

Gençler, oyalanalım, hiç olmazsa, bunlar gibi 2. turu yapmak zorunda kalmayalım derler..

Konuşurlar, uykuları gelir. Uykuyu (siyah bir örtü) biri içinden çıkarır, büyütür, üzerine sarar. Öbürü dışında arar, bulur üzerine sarar.

Yatarlar.

Sessizlik.

Biri (ikincisi) örtünün içinden çıkar. Rüya görmektedir. Bir genç kız gelir.

Konuşurlar. Birbirlerine yaptıkları yanlışları hatırlarlar. Elleri tutarlar, ama o eski tutuş değildir: Biri der bunu. Öbürü: “Hayır, eller o eski eller değil,” der.

Susurlar.

Sevişme taklidi yaparlar. Hoşnut kalmazlar. Eskisi daha ustalıklı olmamakla beraber daha tatlıymış, – bu çok ustalıklı hiç acemilik yok.

Kız birden kaybolur. Çocuk yalnız kalır. Hemen örtünün altına (uykuya) koşar.

Orada yakalamıştım, belki gene orada bulurum der, ama kıvıl kıvıl uyuyamaz artık.

Kalkar.

Yalnızdır, buruktur.

Öbürünü dürter.

— Haydi, içinden çıkardığını gene içine koy, diye kızarak uyandırır.

— Ben dışımdan zorla aldım, içine zorla girdim, der, ötekini kıskanır.

— Kim bilir, belki senin içinde hepsi beraberdir, der. Öbürü alık alık bakar. Yalnızlığı ile alay eder öbürünün.

Başkaları gelir geçer. Habersiz bir iki kişi bunlarla çeneye dalar.

Konuşurlar.

Haberdar olurlar merdivenden.

Hiç Kimse

Biliyorum; ayakkabılar, elbiseler, sinemalar, renkler, alınanlar, alınacaklar, yapılanlar, yapılacaklar, yazılanlar, yazılacaklar, yemekler, toplantılar, gülüşmeler, susmalar, fıkralar, hikâyeler, dergiler, iğneler iplikler, kumaşlar, romanlar, kitaplar, pastalar, havagazı'lar, sular, yumurtalar, ekmekler, elektrikler, piyanolar, resimler, masa örtüleri, koltuklar, yastıklar, halılar, sürahiler, tabaklar, çatallar, çorbalar, pilâvlar, kediler, su bardakları, okul arkadaşları, kürkler, söylemeler, anlatmalar, giyinmeler, soyunmalar, ilk günler, ikinci günler, sonraki günler, saymalar, saymaları unutmalar, hatırlamalar, kavgalar, barışmalar, yıldönümleri, gecikmeler, cumhuriyetler, uykuların kaçmaları, uyandırmalar, çaylar, hediyeler, hastalıklar, yalanlar, yumuşaklıklar, sinirlilikler, özür dilemeler, numaralar, çocuklar, toplantılar, yolculuklar, mektuplar, havalar, soğuklar, yorgunluklar, üşümeler, pencereden konuşmalar, beklemeler, utanmalar, çiğimler, cikler, taneler, meyvalar, imzalar, bahçeler, odalar, paralar, yoklar, bulmalar, kaybetmeler, fırtınalar, yıldırımlar, zelzeleler, kazalar, çibanlar, ağrılar, oyuncaklar, oyunlar, şarkılar, geceler, okullar, Resmî gazeteler, diller, yabancılar, dinî âyinler, evliyalar, evliyalıklar, törenler, dostlar, akrabalar, kollar, tozlar, süpürgeler, modeller, örnekler, işlemeler, evler, yazlar, kışlar, yağmurlar, Anayasalar, şekerler, sisler, sıcaklar, kapı aralıkları, merdivenler, saçlar, uçak alanları, mecburî inişler, paket postaneleri, boyunlar, eller..

Biliyorum, hep hep hep her şeyler...

Ama, neden, neden sen gene uzaktasın, gizleniyorsun; açılmıyorsun, neden, neden, sen neden yoksun, neredesin, ne kadar yaşamalı, sana varmak için neleri aşmalı, sen neredesin. Söyle, neden. Bu böyle, şimdi, dün, bugün. Yarın da mı. Yarında mı. Aynı mı. Başka mı. Sen olacak mısın. Gelecek misin, yoksa gene aynı mı. Sürecek mi. Ne kaldı. Yarın mı kaldı. Bir yarın mı. O bugün olmayan şey. Dün de olmamıştı o. Yarın, yarına. Yarından. Bugün. Bugüne kadar. Ne. Ne idi. Ne neydi, ne ne oldu, ne ne olur. Bu ne. Bu ne olur. Bundan, bunlardan ne olur. Gene onlar olur. Artık gene onlar olacak. Biliyorum.

Ne kadar İtalyalar, Romalar, Venedikler, Parisler, İspanyalar, Akdenizler, Afrikalar, Kanaryalar, olsa.. Gene aynı olacak. Başka türlü düşünmek için ne sebep var. Ne zaman olanlardan başkası oldu. Olanlardan başka ne oldu şimdiye kadar. Sonra.. kaç sonra bekledim. Sen neredesin. Onlarda mı. Şimdiye kadar olanlarda mı. Gözük. Sıyrır birkaçını, ayır, geç bu yana. Ya da ben o yana geçeyim. Ama aynı şey bunlar. Aralık nerede. Aralık vermediler mi. Verdiler. Çoook verdiler. Şimdi bile aralıklar var. Ben geçeyim ne bulacağım. Gene geçtiklerimi. Kaç defa geçtim. İş senin geçmende. Aranan benim. Ben gördüm senin olmadığını. Senin çıkmadığını ben anladım.

Neredesin. Belki duymuyorsun bile. Çünkü çok oldu. Onlar azken olacaktı bu. Yani sen. Onlar azken... Köşe kapmaca oynar gibi; aynı ağacın altında karşılaşırerdik. Şimdi o kadar çok ağaç var ki: Ağaç, ağaç, ağaçlar. Ağaçtan başka bir şey yok, denebilir. O kadar çok ağaç. Hangisinin altında buluşuvermek imkânı var. Var belki imkânı. Ama zaman yeter mi. Hayır. Biliyorum. Ben bir ağacın altında beklesem de yetmez. Sen beklesen de ben yetişebildiğim kadar ağaç dolaşsam. Sonra. Sonra bir ağaç kendi içinde orman olacak. Aklıma biraz önceki ağaçta şimdi senin olabileceğin düşüncesi biri bin, bini orman edecek bana. Bırak ki etsin. Bırak ki seni bir ağacın altında görür gibi olayım. O an ile son arasındaki zaman o ağaç ile senin ağacın arasındaki mesafeyi karşılamıyorsa ne olacak. Olur olur. Mesafe karşıladı diyeyim. Tam tastamam karşıladı. Bu neye eşit olacak. Ben ölüme mi eşit olacağım o zaman. Yoksa sen mi ölüme eşit olacaksın. Sen ya da ben. Ne çıkar bundan. Ne fark var. Bütün bu istemeler, bu arama-

lar, tam kaybetmek için mi. Şimdiki bu an, bu durum, bu yer, bu mesafe, bu uzaklık, bu bir ağaçlık farkın o son dan ne farkı var. Aynı olular, aynı kelimeler, aynı perdeler, aynı aralıklar değil de, onlar, o zamankiler başka mı? Neye göre? Hiç. Hiçe göre. Bu ile o arasındaki bağlar. Bir hiç. Yani bugün, şu an, tastamam şu yer. O da bunun eşi. Bu onun içinde. Onun bunun dışında gözüken hiçbir yeri yok. Var diyeyim. Neye göre. Kim gitti geldi. Kim gitti. Ya da kim geldi söyledi. Hiç kimse.

* * *

- Nereye?
- En iyi yere.
- En iyi yer neresi?
- Oraya en yakın yer.
- Neye ora değil?
- Ora olamaz da onun için.
- Niçin ora en iyi yer olamaz?
- Ora yalnız oradır. En iyi yer başka bir şeydir. Ve başka bir şey başka bir şeydir. En iyi yer oraya en yakın yerdir, ora değil. Ora oradır ilkin. Ne sadece oradır, ne de değil.
- Bunu herkes bilse mi?
- Bilse.
- Sanmıyorum.

Bedava Uykusuzluklar

Altmış bin doları tam verirken aklım başıma geldi. Bir duraklamışım. Niçin veriyorum diye sordum kendime. Cevap bulamadım. Sahi neye veriyordum hiç sebep yokken bu kadar parayı. Ortada bir caka bir gösteriş meselesi bile yoktu.

Ben kuzu gibi. Daha adını bile sormadığım yaşlıca bir kadındı. Eski krallardan birinin eski karısıymış. Bir ara bunu söylediğini hatırlıyorum.

Motorsuz bir otomobilin içindeydi. Sol ön tekerleğin dış yanı arkasında duran bir atkestanesine vurdum. Kestane sekti otomobilin altına vurdu. Daha doğrusu altında bir yere. Otomobil ilerlemeye başladı.

Şoför bir İngiliz gibi duruyor ama bir İtalyan gibi uğraşarak otomobili durdurmaya çabalıyordu.

Kadın eski resimlerdeki kadar uzak değil, şimdi oyunlardaki kadar anlamsız değildi. Omuzları asalet ölçülerinin son sınırına kadar dayanmış bir genişlikteydi ki beyaz ile sarı arası yarısı parlak yarısı mat atkılarla örülmüş mat ve parlak ipliklerin gözde noktaladığı noktasız bir etol geçirmişti omuzlarına. Elbisesinin göğsü V majüskül biçimli bir yaka ile başlayıp bitiyordu. Tiroid guddelerinin bulunduğu yerdeki gerdanında birkaçı unutulmuş ya da duyulmamış birkaç öpücük yeri terbiyeli fakat miskin gençlerin egoist şehvetlerini besleyecek durumdaydı.

Ağlamış ama bütün ağladıklarını unutmuş bir yüz ifadesi vardı kadının. Sebebi aralıksız ama az yaşamış ama çok yıl görmüş bir kadın olmasıydı belki.

Kesinlikle anlaşılan bir tutumu vardı ki o da erkek seçmemiş olmasıydı. Kocasını gerçekten bir kraldı belki. Karısına da millete yaptığı krallık numarasını yapmış olabilir. Talihsiz kadın. Oysa ki krallar geçer krallıklar kalır. Ve bir krallıkla evlenen bir kadın görülmemiştir.

Lizbon'da 11. asırdan kalma olduğunu söylediklerini sandığım Sintra şatosunun bir saray dairesini gezmiştim. Kral daireyi hazırlatıp şatoya açılan tek kapısını da ördürmüş sevgili karısı için. Yemek vesaire için duvarın içinde bir yer vardı.

Ama bir pencere vardı. Muhafız taburunun koğuşlarına bakan avlunun üzerinde. Pencere kapı olmuş ve baş eşiği Galatasaray Lisesinin benim öğrencilik zamanımdaki mermer merdivenleri gibi aşınmış çukurlaşmıştı.

O kadın bir milletin gerçek kraliçesi imiş. Muhafız subaylarına karılık etmiş, kocasına kraliçelik. Bu kadın ise bir milletin eski kralının eski karısı. Aralarındaki yaşama gücü farkının benim anlattığım kadından yana değil, Portekiz kraliçesinden yana uzandığını söylemek fazla olur. Gerçek bir kral hiçbir zaman karısına krallık yapmamalı.

İşte ben bu kadına 60.000 dolar vermedim.

Bana, "Ben her zaman para bulabilirim ama sizi her zaman bulamam" dedi. Otomobil durmuştu. Birbirimize söz vermeden ayrıldık. O indi, ben kaldım.

Geleceğe gidiyorum.

Yolumun üzerinde sayılmış üzerleri numaralanmış sayısız atkestaneleri.

Ne Kadar Benzersen O Kadar Rahat

- Ne yapsam öleceğim.
 - Yanlış bu.
 - Neden yanlış? Ölmeyecek miyim yani?
 - Ne yapsan değil, ne yapmasan da öleceksin.
 - İnsanlara kızsam.
 - Bu öyle kolay ki. Değer mi. Ulu orta bağır, küfür et, ayıp sözler söyle. Kaç para eder.
 - Bütün insanları sevsem.
 - Bu öyle kolay ki. Böyleleri de çok geldi geçti. Tembelle çalışkanı ayırmadan. Pisi ile temizini aramadan tüm sevgi. Yaşlı ile yaşamış seçmeden mi?
 - Onlar için ağlasam.
 - Onlar için ağlama. Onları öyle yapan şeyleri bul. Onları yanlış güdenleri, onları engelleyenleri, öyle bırakanları sil.
 - Onlara inanmayayım.
 - İstersen inan. Elin kolun bağlı, bir kenarda inanmamakla bir bu.
 - Öyleyse kendimi seçeyim. Keyfime bakayım.
 - O zaman çok rahat edersin. Aynı şekilde öyle çok rahat edenler var. Onların resimleri var. Onları topla, karşına al bak. İçin açılır. Rahatlarsın. Sırt sırta ver onlarla.
 - Yok istemem. Nasılsa bir gün öleceğim. Değer mi, karalanmak.
 - Yanlış söylüyorsun, bir gün ölemezsin. Bir anda öleceksin. Ölüm bir günü dolduracak kadar büyük değildir. Yaşamaya bakmalı.

— Yaşamak nedir?

— Yaşamak mı. Boru gibi olmamak. Kapıları olmak, yolları olmaktır. Tembelle çalışkanı ayırmak ne demek bilmektir. Dayak atılacak aptal çalışkanı tekmelemek, akıllı, küskün tembelin tembelliğini anlamak onu ayırmaktır. Yaşlanmış ile yaşamışdan hangisinin elini öpeceğini bilmektir. Evet evet demeden Hayırlarınla evetlerini belirtmektir. Palavrasız kahramanlıktır. Parayı götürülecek zannetmemek. Herkesi evi içinde görmek. İki apartmanı olana malları iki misli fiyatına satmak. Beş apartmanı olana bir okul yaptırtmak. İki hanı olana bir hastane yaptırtmaktır.

Boğayı Tutan Çocuğun Ole!'si

Her filmde seyirciler arasında bir çocuk bulundurmalı. Ben anneanneme gördüğüm filmleri anlatırdım. Bu da onlardan biridir. Film gibi, roman gibi şeylerin anlatıcılarından hoşlanmazsanız okumayın. Anneannem hoşlanır da..

Ağaçların arasından birtakım erkekler pozlar keserek ilerliyorlar.. Biri boynunu sıkan gömlek düğmesini çözüyor. Biri havaya bakarak yüzünün terini siliyor. Öbürü sinek ısırması da kaşındırmış numarası yapıyor.. Bir başkası idare edici başkan rolünde..

Ne için nereye giderlerse gitsinler kime ne. Yük taşıyan yerlileri yılanlar sarıyor, timsahlar kapıyor..

Aralarında bir de kadın var.. Nenin nesidir. Niçin var.. Erkeklerin başlarını belâdan belâyâ sokmak için.. Ki erkekler de kahramanlık yapmak fırsatını onun yüzünden (her iki anlamda) buluyorlar.

Bir ara kadın geride kalıyor. Dalıyorlar, sonra birden hatırlıyorlar. Dönüyorlar ki aslan kadını kıstırmış, kestirmiş. Sanki erkekler aslandan başka türlü düşünüyorlar. Ne ise bunu bırakalım.

Gelip kadını alıyorlar. Aslan seyrediyor. Bütün sinemadakilere de seyrediyor. Heyecanlananlar var. Kadın kurtulunca oh diyorlar.

Aslan duruyor. Dönüp gitseler ya yollarına. Hayır. Çünkü korkacaklar. Birisi tüfeğini çekip aslanı vuruyor, ve aslan devriliyor. İşte tam o sırada (küçük olacak) bir kız çocuğunun "Pis adamlar" diye heyecanla bağırın sesi sinemayı dolduruyor.

Ben ile anneannem çocuğun tarafını tutuyoruz.

Bir Şey Yapmak Lâzım

Kafamı topluyor geriye döndürüyorum da şöyle bir güldüğümü araştırıyorum. Üç beş defa.

Bereket hayatımdaki yaşlı saatleri hep atmışım. Borç para isterken yüzümdeki tebessümleri yaşatacak notları, defterleri.

Bir defa, ne zaman, 5. yüzyılda. Unutulmamak için ölen bir adama gülmüştüm. (Demek unutulmamış).

Sonra bakıyorum da bin iki yüz yıl hiç gülmemişim. 18. asır, o hafif bir kımıldanma yüzyılı insanlığın. O asır içinde bir iki defa gülmüşlüğümler olacak ama nelere olduğunu bulamıyorum şimdi.

İnsanların millet seçimlerinde de gülünçlü olaylar olmuştu. Hiç unutmam bir Japonun Japon olmayı istemesi bütün Çinlileri güldürmüştü. Çünkü onlar Çinli olmak istemiyorlardı. Sonra ne tuhaf olmuştu. Çinlilerin hepsi Çin milletini seçtilerdi de Japonun ağzından dil sürçmesi bir kelime kaçmıştı. Epeyi tartışma oldu.

Sonra bu başkalarına örnek olur diye Japonu hiç istemediği bir millete verdilerdi.

En hoş bu işi idare edip yürütenlerin tutumu olmuştu.

Kimi güzel bulduğu bir kadın için, kimi güvendiği bir kalabalık arasında bulunmak için, kimi gelişi güzel kura ile, kimi de uzun ince hesaplara yatarak millet seçmişlerdi.

Bir sürü iltimaslar oldu.. Millet kayırmalar, adam kaydırmalar.. Bu yüzden birçok uzun kısa kavgalar olmuş. Ben o zaman bir çocuğa özel peygamberlik dersleri veriyordum. Sahi o çocuk sonra ne oldu. Dur.. Fabrika açtığını söylediler.

İyi para kazanmış. Çok adam toplamış etrafına. Onlara siz işçisiniz demiş. Adamlar da ne yapalım peki demişler.

Ben demiş yerim adamı sonra demiş.

Yıllarca ayna önünde gülüş talimleri yapıp binlerce gülümseme elde etmiş.

Hiç kimseye bir kötülük yapmamış. Onun için sevmişler onu.

İyiliği dokunmuş mu diye sorduğum kimse:

— Bak onu hiç düşünmedikdi, dedi.

Ah canım insanlar. Yeryüzündeki yaratıkların en safı.

Kötülük yapmayıp başlarına çıkanları beğenirler zararsız sayarlar da iyilik yapmayanları umursamazlar bile.

İyilik de kötülük de yapmamak için değildir. Kaç defa söylüyorum.

Gülmeme artık hiç imkân yok. Haa, sözümü bitireyim.

Bir de para hikâyesi olmuştu. İşte o zaman iyice gülmüştüm. Paranın yavaş yavaş oluşup keşfi ve kullanılması değil de ilk paraların dağıtılması meselesine ne gülmüştüm o sıralar.

Onu ayrıca anlatırım.

Adı: Tek Gülüş, uzuncadır.

Nereye – Ne Zaman – Kim – Ben

Limanda iki vapur:

Bir vapur. Duvarındaki yazıya bakıyorum.

“Ne zaman kalkacağı belli değil.”

Bir vapur. Soruyorum. “Ne zaman varacağı belli değil.”

Ortaya bir konu çıkacak diye korkuyorum. Susuyorum. Susmakta kalsam onlar bir konu uyduracak. Korkuyorum. İlk soruşturduğum vapura binsem. Yok, hayır. İkinci gördüğüm vapura binsem. Ama konu ergeç çıkacak.

Aynı soru gelip beni buluyor. “Ne zaman? Nereye?” Demek iş bu vapurlarda değil, bende. O vapurlar açıkçana sade cevap. Ben ise dümdüz bir soru. Yalnız korkulan cevabı içinde taşıyan bir soru.

O vapurların önüne geçsem bile onlar bana cevap olmayacak. Arkalarında ben onlara soru olamıyorum. Çünkü cevap benim içimde.

Benim dışıma cevabım, cevaplarım nerede öyleyse. Bu soruları bana kim tıkadı. Kim sardı bunları bana. Ben. Gene mi sen. Sen kimsin be.

— Ben.

Bu vapurlar kime ne cevap veriyor? Ben kime ne soruyorum? Ne biçim işe girdim. Ben burdan gideyim.

— Nereye?

Ben oraya kaçayım.

— Ne zaman?

Çekil git başımdan, vapurlarını da al.

— Kim?
— Ben.
— Ama bu vapurlar benim değil.
— Sen kimi aldatıyorsun. Bu vapurlar senin. Sen yaptın bu vapurları. Onları buraya sen yanaştırdın. Sen bekletiyorsun onları. Geçip karşılarına dűřünmek için.

Andrea Doria'da Bir Kurt

Ufak bir kurt Lizbon'dan kalkarak Brezilyaya doğru giden XXX gemisindedir.

Gemi kalktığı zaman geminin kıçındadır. Gemi Las Palmas'a uğradığında, o da geminin burnuna varmıştır.

Gemi ona göre, Lizbon – Las Palmas arasında bir köprüdür: Dünyanın en büyük köprüsü.

Sonra gemi onun için de bir gemi olur Brezilyaya kadar.

26/7/1956

Bu hikâyeyi yazdığım gecenin sabahında gazeteler Andrea Doria'nın battığını bildirdiler.

Bonservis

Adı geçen kişi yi yıllardır tanırım.

Kendisine değgin şeylere akılı yatkındır. Kafasını çalıştırır yer içerken. Almasını yalnız anlamlar dışında becerir.

Verecek bir beden gc vardır, ama iş gösterirsen, yanında durduğun süre yapar, dönünce bırakır dalga geçmesini bile beceremeden.

Kötülük yapmasını beceremez. İyilik nedir bilmediği gibi sen ona yapsan da anlamadığı için o da sana iyilik edemez.

Beki olamaz, çünkü kimse olmadığı zaman kendi büyür büyür ve çevresini yutar. Başkaları varken ufalıır kaybolur.

Yükçü olamaz, kendisi yüktür.

Hırsız olamaz kendisi değildir. Bir çeşit çalınmıştır kendisi de.

Ya da izinsiz alınmıştır, bir yere bırakılmıştır.

Yolun Apaçık Olmasın

Büyük yolculuğumu daha da büyütmek için o yıl olur olmaz yerlere girip çıkıyor, şehir, kasaba, köy demeyor geziyordum. Ne kadar çok gezersem o kadar büyüyeceğimi, ne kadar büyürsem dünyanın o kadar küçüleceğini sanıyordum. Ben dünyadan büyük olsam, dünya da şimdiki benden küçük olsa ne çıkar yani diye düşünmüyor da değildim ara sıra. Ama doymazlık başka şey açlık başka şey. Açlık doyuncaya kadar sürer. Doymazlık ise ancak başı belli sonu yok bir şeydir. Ben galiba yolculuk doymazıydım.

Oysa ki benim bir şeyi birine anlatmam için o kimsenin benim anlatacağım konuda hiç olmazsa dinleyecek kadar birkaç bilgi taşıması gerekir. Benim için de durum aynı. Birisi'nin de anlatacağı şeyler benim dinleme gücüm kadardır. Konudan biraz sezgiler, bilgiler taşımam gerekir. Ben bunu bile bile gene de duramıyor, herkes denen kalabalığı bir yana itip, birkaç kişi denen topluluğu küçümseyip bir kişi denen o hiç görmediğim yaratığı da aşip hiç kimse denen o ulaşılmaz tanrılaşmayı ancak gözüme kestirebiliyordum.

Son kaldığım şehire de bir doymazlık itkisiyle uğramıştım. Ama burada kendime bir yenilik yapıp, hiçbirinizin bilmediği o şehiri değil de, o şehirdeki bir olayı, daha doğrusu o şehirdeki tek olayı anlatacağım sizlere. Zaten o tek olay o şehir demektir. O şehirde de birçok tutum, birçok durum vardı ama olay bir tane idi.

Çok olay olsaydı birkaç hafta kalır öğrenir geçerdim. Hep-sinden, benim görüp anlayabildiklerim kadarından birer parça

anlatsam olur biterdi. Araya anlayamadığım olayları da karıştırır, biraz uydurur tatlı tatlı anlatırdım. Nazik ve terbiyeli olanlar dinler ya da dinler gibi ömrünün değerli parçalarından bir kısmını enayice benim keyfim için harcar, terbiyesizler de sözümü keser, lâf karıştırır, kalkıp gider, terbiyesizlik etmiş olurlardı. Kalanlar onları ayıplarlardı ama beni öldürmek akıllarına gelmezdi. Şimdiye kadar olduğu gibi kötülerin en kötülerini yaşar, iyiler ise biraz yaşayabilmek için, ömürlerinin yarısından fazlasını harcar, iki büklüm, zor zoruna direnirlerdi, şu hayat dediğimiz bol palavra kaldıran kısıcık zaman parçacığı içinde.

Şimdi o tek olaylı şehirden, yani o şehirdeki tek olaydan konuşuyorum. Eğer olaylar çok olsaydı iş kolaydı demiştim. Bir iki hafta kalır öğrenip anlatırdım demiştim. Ama olayın tek olduğunu zaten ben iki haftada öğrendim. Olayı öğrenmek ise bilim gibiydi. Bu yüzden ben o şehirde kırk yıldan fazla kaldım. Zaten şimdi kısaca anlatmamdan yıllarca bir konu üzerinde çalıştığımı anlayacak beni haklı bulacaksınız.

Perişan bir insan kalabalığı düşününüz. Öylesine ki teker teker hepsi de perişan insanlarla dolu sokaklarla evler. Hiç kimse kendisiyle savaşta değil. Ne daha iyi olmaya çalışıyorlar ne de daha kötü olmaya. Üstelik oldukları gibi kalmaya da çabaladıkları yok. Böyle insanlardan ortaya çıkmış bir şehirde herkes kendisinden kurtuk olduğu için çevre ile savaş azımsız. Bir boğuşma.. Keşke boğaz boğaza olsa, ama değil. Daha da azgın. Çevre de, gelmiş gelmiş öteki denen, başkası denen, en yakına dayanmış. Büyüklük savaşı bu insanları böylesine kaplamış.

Sonu alınmaz bir kıvıldanış geceyi gündüzü doldurmuştu. Kime sordumsa daha büyük benim, ben daha büyüğüm deyordu. Ortalıkta başka amaçda, başka havada bir insan görebilmek için çok bekledim, olmadı. Hiç kimse kavgasından vazgeçmişse benzemeyordu. Şehirdeki büyüklük fırtınasından yakasını kurtarmış hiç kimse yoktu.

Bir gün, yanımdan geçerken konuşan iki kişinin durgunluklarına takıldım. Akıllı uslu konuşa konuşa sokakta yürüyen iki kişi..

Kendimi tutamadım, yanlarına geldim:

— Hayrola! Kim kazandı? diye sordum. Şaşkın yüzüme baktılar. Açıkladım:

— Ben yıllardır bu şehirde birbirini tartaklamayan iki kişi görmedim. Siz ise tatlı tatlı konuşup yürüyorsunuz. Bunu görünce bu şehri kasıp kavuran büyüklük yarışının bittiğini sandım da onun için kim kazandı? diye sordumdu sizlere.

— Kimse kazanmadı. Kimsenin de kazanacağı yok. Ortalıkta o güçde bir kişi görünmüyor. Yalnız biri var, buralarda bir yerde oturur. On beş yirmi yıldır şehirde söz konusu olmaya başladı. Son yıllarda ondan daha da çok konuşulmaya başlandı. Şimdi herkes onu merak (ediyor) etmektedir. Kim kimi görse onu sorar. Biz de aynı şeyi yapıyorduk. Kim bilir şimdi ne yapıyordur, diye düşünüyorduk. Nedense herkes onu hatırlayınca kendisini unuttu.

Ne demek istediklerini hemen anladım. Çünkü bu şehirde kendisini unutmak demenin ne olduğunu öğrenmişim artık. Şaka işi değil kırk yılda.

Adamlar sözlerine devam etti:

— Bu adamın bir gün ortalığa çıkıp onu bunu çekiştirdiğini, kavga ettiğini gören olmamış. Bize kalırsa, bu şehirde büyüklük savaşının çıkar yol olmadığını anlayıp, kendine dönmüş, kendi hayatını yaşayan tek insan odur.

Birden o adamı görmek, tanımak istedim. Fikrimi sokak arkadaşlarıma açar açmaz, sözümü ağzıma tıkadılar:

— Bırak canım. Kim bilir ne sünepenin biridir. Biz de ikide bir onu konuşuyoruz. Değersiz bir herif için zamanımızı harcıyoruz.

Sözlerini bitirmeden yürümeye başlayıp uzaklaştılar. Nöbetlerinin başlarına vurmaya başladığını küfürlerini duyunca anladım.

Yalnız kalmıştım. Kafam ona takılmıştı. O adama. O sünepeye. O, bu şehirde yeri olmayana. Onu görmek, onunla konuşmak için sabırsızlanıyordum.

Artık ben de yıllardır bu kavgadan sıkılmıştım hani. Kimsenin kazanacağı yoktu. Ömrüm onurumun üstünden geçiyordu. Artık bu şehirden ayrılmak isteyordum. Bari şu yenilgiyi kabul etmiş adamı göreyim de gideyim kararını verdim.

O gün akşama kadar oralarda dolandım durdum. Evini öğrenmek istiyordum onun. Birisine yaklaşıp sordum:

— Biliyorum, biliyorum, onu, dedi.

— Onu niçin görmek isteyorsunuz? Sorusunda değil de soruşunda kendisinin de merakı tütüyordu.

— Hiiiç, deyebildim.

— İşte..

İlerimizde bir yüksekliği gösteriyordu.

— İşte, şu karşıdaki tepenin en alçak yerinde oturur o, şu biçimsiz evde.

Şu karşıdaki tepenin en alçak yerinde oturan onu ertesi gün ne yapıp ne edip görecektim.

Gece odamda ellerim ötemi berimi toplayordu. Demek artık iyice sıkılmışım.

Yarınım bugün oldu. Sokağa çıktım. İçimde hem erken davranmış hem geç kalmışların duygusu vardı. Yavaş mı hızlı mı yürüyeceğimi ayarlayamayordum. Ama eninde sonunda bana gösterilen evin önüne geldim. Kapı aralıktı. Uzatmayayım. Onunla karşılaştım. Denildiği üzere sünepeye benzemeyordu. Şehirdeki sokakları dolduran insanlardaki taşkınlık havaları içinde de değildi. Bana hiçbir şey demedi. Ben:

— Nasılsınız, dedim.

— Yabancı mısın?

— Hem evet hem hayır. Yıllardır bu şehirdeyim. Ama artık gideceğim.

— Anladım, anladım. Beni bunun için görmek istedin. Bu şehir bensiz düşünülemez. Tıpkı şu anda bütün aşağıdakilerin de istediği gibi. Şehirdeki durumu biliyorum. Az kaldı. On beş yirmi yıla kalmaz aralarında bir sonuca varacaklar. Bu sonuç bir kişinin olmayacak. Aralarında topluca anlaşıp sonucu benimle kararlaştıracaklar. Daha doğrusu, ben onlara sonucu bildireceğim.

Sana ise şimdilik söyleyeceğim çok bir şey yok. Yalnız şu:

— Beni yarım ömürdür küçülttüler, küçük görmek istediler. Sanki ben küçük olunca kendileri daha büyük olacaklardı. Oysa ki bana küçük deyen büyümedi. Büyük deyen de küçülmeyecek. Ama bilseler. Böyle çok adam gitti. Şimdi ise bana büyük deseler

küçüleceklerini sanıyor, korkuyorlar. Oysa ki korkulacak hiçbir şey yok. Sonuç belirli, yalın ve kesin.

Onların büyüme çabalarının üstünde kurdukları dünya gittikçe küçüldüğü için ben buraya çekildim. Artık seslerini de duymayorum. Yalnız isteklerini biliyorum. İstekleri ürktükleri şey.. Bu, kendilerinin büyük olma amaçları değil, benim olmam korkusu. Korku bence yetmeyen şeydir. Meselâ kaçmak yeten bir şeydir buna karşılık. Kaçan bir karar, bir sonuç açıklamış olur. Ama korkan, hiçbir şey açıklamış olmaz, ancak geciktirmiş olur. Bu şehirin aradığı sonuç da onların bu anlattığım korkuları yüzünden gecikti. Ama artık bitiyor. Yetinmemek onları sarıyor.

İstersen birkaç yıl daha kal, gör. Ama bu gerekmez de. Çünkü artık yakın. Hiçbir yabancı sonunu görmese de olur. Sen, eskiden olduğun gibi burada yabancı kal, daha iyi. Onlar yakında bana gelecekler, onlara fazla söz etmeyeceğim. Sadece yorgun, bitik ve ezgin olduklarını söyleyeceğim:

— Haydi gidin biraz kendinizi toplayın diyeceğim onlara. Çok yeniksiniz. Dönün ve uyuyun.

Gözlerinde ışıklar çakıyordu. Dışı durgun görünüyordu ama içi anlaşılılmıyordu.

Başını önüne eğdi, bana:

— Haydi, dedi, sen de git şimdi. Şu çıktığın yoldan ineceksin. Selâmetle git ama, yolun, seni güttükleri yol olmasın.

Asıl Gülmek

Sizi biri görmek istiyor dediler. Kapıyı açtım, görsün diye biraz durdum, kapadım. Ardımdan bağırdığını kapının menteşe aralıkları arasından duydum. Seslenmemesinin sebebini anladım. Kapı sesini aşmasın diye bağırdı o:

- Size bir şeyler soracağım.
- Peki neden önce beni görmek istediğinizi söylediniz adamlarıma.
- Sizi görmeden anlatamazdım.
- Yani beni görüp-konuşmak istediniz.
- Evet.
- Çünkü hani görmeden-konuşmak da vardır ya.
- Evet efendim, vardır. Gerçi burada çünküsüz de aynı fikir söylenebilirdi. Gerçisiz de.
- Evet.
- Sen evet’inde vardır’ında haklısın. Ben de bende haklıyım.
- Evet efendim.

* * *

- Susun, hep birden konuşmayın.
- Otobüs.
- Deniz.
- Kah, kah kah.
- Buraya gel.

- Olur.
- Gelmeyeceğim.
- Olur.

* * *

- Ne oluyor, kimler karıştı araya?
- Efendim bunlar sahipsiz sesler. Hırsızların konuşmalara yardım cemiyetinin eşya piyangosunda çıkacak kelimeler. Çantamdan kaçtılar.
- Hepsi bu kadar mı?
- Daha var. Meselâ büyük ikramiye..
- Ne o?
- Üç tane yalan kelimesi. Değerleri çok olduğu için onları kasada saklıyoruz.
- Güzel. Doğru konuşmaya önce doğru konuşmayanlara yalan demekle alışılabilir, başlanabilir.
- Alışılmayabilinir de. Başlanamayabilinir de. O zaman o yalan kelimeleri beş para etmez.
- Doğru efendim.
- Bu doğru efendim virgülsüz olarak iki türlü durakla söylenebilir. Başka amaçları belirtir.
- Evet.
- Geliniz, oturalım da görüp konuşalım.
- Siz de konuşuyorsunuz.
- Ben konuşuyorum ama dinlemek için konuşuyorum. Siz söylemek için konuşuyorsunuz. Sonra dinlemiş oluyorsunuz. Ben ise önce dinlemiş olup sonra konuşuyorum.
- Efendim, benim adım Hüsnü.
- Maksudınız ne?
- Maksudım soyadımı söylemek.
- Ne duruyorsunuz?
- Soyadımı söylemeden önce sormak istediğimi açıklayayım. Efendim benim adım mı soyadımın, soyadım mı adım'ın?
- Bakalım.
- Bunu kime sordumsa kesin bir buluşa dayanan olmadı.
- Ama bana daha sormadınız ki.

- Soyadım Kurundum efendim benim.
- Buyrunuz Bay Hüsnü Kurundum.
- Siz buyrunuz efendim.
- Nereye?
- Dil alışkanlığına efendim.
- Ben istemem.
- Ben isterim.
- Neyi?
- Dil alışkanlığından kurtulmayı.
- Ben de düşmeyi istemem.
- Ben gördüğünüz gibi şişman değilim.
- Bana ne?
- Ama gene gördüğünüz gibi zayıf da değilim.
- Sizin işiniz gücünüz yok mu?
- Yok efendim, memurum ben.
- Hüsnü Kurundum Bey.
- Efendim?
- Kim bilir daha ne kadar Hüsnü Kurundumlar vardır.
- Nerede efendim?
- Dışınızda sanmam ama içinizde.
- İçimde daha tanışmadığım birkaç kişi var efendim.
- Ne zamandan beri?
- Olduklarından beri.
- Nasıl oldular?
- Belki de olamadılar efendim. Yalnız varlar.
- Yalnız var canlılara yetmez.
- Canları girsin de olsunlar.
- Evet canları çıkarsa olamazlar.
- Kaç yaşındasınız?
- Kaç yaşındayım?
- Siz yaşınızdasınız Hüsnü Kurundum Bey. Bu iyi bir şey değildir. İnsan katandır.
- Biliyorum. Zaten sizi onun için aradım.
- Buldunuz mu?
- Henüz tam değil. Ama galiba buluyorum.
- Bulacaksınız.
- Güleyim mi? İzin verir misiniz efendim.

— Veririm.

— Bildiğiniz gibi efendim. Anlayınca gülemeyeceğim de. Şimdi biraz güleyim dedim. O zaman düşünme ile uğraşırım. Düşünürüm. Bir şeyler bulup çıkarırım.

— Bana verdiğiniz değer için teşekkür ediyorum. Beni değerli buluyorsunuz.

— Sağ olun.

— Ona karışamazsınız.

— Bir daha yapmam efendim.

— Hoş geldiniz.

— İyi ettim efendim.

— Kime?

— Kendime.

— Sizi tutuyorum ama bu bana kazanç sağlıyor.

— Nerede?

— Hayatta efendim.

— O halde daha biraz zamanımın içinde kalabilirsiniz. Madem ki size faydalı oluyor.

— Efendim benim vazgeçemediğim bir huyum var.

— Ne?

— Su içmek.

— O fena işte. Sakının, huy olmasın su içmeniz.

— Babam ömrünce pencereden denizi seyretti. Denize baka baka öldü, benim babam efendim. Bunun için sakallıydı. Geçen gemiler gelsin gelsin gelsin sakallarını kessin diye bekledi bekledi bekledi ama gemiler oralı olmadı.

Benim en iyi çocukluk oyunum şişmanlıktı. Annemin, babamın bana kötülüğü dokundu. Beni kolaylık kulu yaptılar. Baba, gençsiniz, tıraş olun, derdim: “Ben akıllılığı denedim de ne oldu yani. Zengin mi oldum, para mı kazandım, hiç olmazsa şimdi rahatım” derdi bana. Çünkü hiç rahat değildi.

— Öyleyse aydın kişiymiş babanız. Adını söyleseniz de ben-de kalsa.

— Hayır efendim söylemeyeyim izin verin. O zaman konumuz değişir ve uzar. Zaten adı sizin kafanızda vardır. Çekip çıkarmayayım oradan. Onun yerine başka şeyler anlatayım.

— Kısa olsun. Açık olsun anlatacaklarınız.

— Babam soyadı devrinden önceki insanlardandı. Bizim soyadını ben aldım. Çocuklara da verdim. Oğlanın alnında, kızımın sırtında. Karımın yanındadır. Karımın adı Hüsniye. Karımın aile soyadı Güvenirgiloğlu idi.

— Varsa, Tanrı onun erkek kardeşine acısın.

— Kim varsa efendim? Erkek kardeşi mi? Var.

— O halde acımamış.

— Babam deli değildi efendim.

— Ben izin vermedim olmadı, biliyorum. Hem o söyleyenlerdendir, anlattığınıza göre. Söyleyenler deli değildir. Dinleyenler delidir. Hele karşılıklı dinlemeli konuşmaya katılıp dinleyenler. Sırlıslık dinleyenler.

— Ama siz çok doğru konuşuyorsunuz.

— Ben öyle konuşurum Hüsni Bey.

— Çok efendim.

— Çok.

— Doğru.

Burada su içenler su içer. Cıgara içenler kibrit çakar. İkinci devre başlar.

İkinci devre. Odaya akıllı uslu insanlar girer bir masanın çevresine geçip konuşmaya başlarlar.

— Tasavvur edemezsiniz. Bir görseniz.

— Şeyden mi bahsediyorsunuz?

— Evet, hanımefendi.

— Beyefendi siz o beyi gördünüz mü, oradaydı hani.

— Susun ne olur o heriften bahsetmeyin. Tüylerim diken diken oluyor.

— Adama böyle demeyin. Yüzüne gülüyorsunuz, ama arkasından adamı kasıp kavuruyor, har vurup harman savuruyor, hallaç pamuğu gibi atıyorsunuz.

— Siz de çanak tutuyorsunuz.

— Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş.

— Haksızlık etmeyin.

— Sizin yaptığınız şey haklılık mı?

— Temizdir evleri. Haliya bal dök yala.

— Midem bulandı, susun ne olur.

— Şimdi mi dersiniz? Yoksa temizlikten mi bulandı?

— Şimdi.

— Susun diyorum size.

— Ben de ne olur konuşun diye bekliyorum. Ne olur konuşun. Bir şeyler söyleyin. Yaptığınıza dair. Yaşadığınıza dair bir şeyler söyleyin. Ne olur, yalvarıyorum, ellerinizi öpeyim, konuşun. Bir şey anlatın. Bir şey olsun yeter. Konuşun.

— Size de ne oluyor. Biz deminden beri konuşuyoruz ya.

— Yaa öyle mi?

— Öyle ya.

— Deminden beri değil, böyle yüzyıl konuşsanız insanlık yanar, kurur. Ortada açık ve anlaşılır bir şey kalmaz. Seni döverim diyen bir yumruk vursun. Seni seviyorum diyen sevdiğini öpsün. Halbuki sözde ben kuvvetliyim diyen dayak yiyor, kusacağım diyen cigara içiyor, duman tüttürüyor. Hanımefendi diyen terbiyeli olduğunu zannediyor. Haklısınız diyen içinden gülüyor. Ben de, diyene bakıyorsunuz. Ben denen bir şeyden haberi yok.

Zengininiz hırsız. Temiz giyinenizin ağzı bozuk, sinirliyim diye bar bar bağırmanız uykulu ve rahat.

* * *

— Hüsnü Kurundum Bey, neredesiniz?

— Buradayım efendim. Çantam düştü, içindekiler döküldü. Kapı açılınca hava esti kelimeler uçtu da onları topluyorum efendim.

— Toplamayın Hüsnü Bey.

— Ama olmaz efendim. Mallar benim değil.

— Siz kimin Hüsnü Beyisiniz Hüsnü Bey?

— ... Şeyin efendim... Şey...

Bayla Opu Aya Tat

Prolog
Yazar

(Girer) Sessizlik bir az, belirsiz çok belirsiz bir kararsızlık tutumu. Sanki hem çok sözü var da hangisinden başlayayım? Ya da hiç sözü yok da söyleyecek ne bulayım? gibi belirsiz ama çok belirsiz bir kararsızlık tutumu. Sadece, bu kelimenin üzerine basar (ayağı ile işaret) sa-de-ce seyircilerin ilgilerini çekip bırakacak kadar.

Seyircilerin tümünün değil tabî. Sadece bu gece buraya gelen seyircilerin. Söze başlar:

Bu oyunu ben yazdım. Ama ben oynamayacağım. (Omuzu üzerinden bir başparmağı ile geriye işaret.) Bu oyunu size oynayacaklar. Beş dakika.. yani ben.. beş dakika.. demek istiyorum. Oyunla ilgili değil. Zaten açıklanacak bir yönü yok. Apaçık bir şey. Bir dram.. hayır hayır bir komedi. Bunu kurcalamamalı. Bu sonra belli olacak. Hayat dram olacak kadar çirkin değil. Komedi olacak kadar güzel değil. Canım bir karar ver.

Ben de zaten oyundan sonra çıkayım diye düşünmüştüm önce. Ama belli olmaz ki. Vapurunuz vardır, aceleniz vardır, saatiniz vardır, dakikanız vardır. Birbirine uymaz. Unutursunuz. Olmayacak şey mi?

(Kol saatine bakar) İki gitti. Üç kaldı. Ben size üç dakikada oyunu anlatabilirim. Bu, yazarla oyuncular arasında geleneksel bir anlaşma işine bağlı olduğumdan. Ekmekle oynamamalı.

Ekmeksiz oynanamayacağını da ben kimseye meselâ hiçbir dolmuşcuya anlatamadım.

Soğuk: İşte bu aradaki farkı göstermek içindir. Sonra şu benim yerimde şu an hangi oyuncu olmak ister.

Hatta bana bu önsözü ve yazarı (kendini gösterir) çıkarsak olmaz mı? dediler. Katiyen olmaz dedim onlara. Ben bir yazar olarak seyircilerin, geç gelenlerin, gişelerin, büyük şehirlerin haklarını koruyorum. Belli olmaz şu an bir kişi daha bilet alıyor olabilir. Bir vatandaş oyunu görmek istesin biz ona tiyatrosever olarak engel çıkaralım. Sonra da tiyatro gelişmiyor, halka yayılmıyor diye yakınalım diye mi?

Ben beşer dakikalık oyunlar yazdım. Yüz tane kadar. Hem çok kalabalık şeyler de değildi. Yirmi, otuz kadar oyuncu arasında geçen olaylar. İki üç lâfta bir iki kişiden fazla da öldürmüyordum.

Çok beğendiler. Ama seyirci daha henüz o kadar (yutkunur) olmadı dediler. Uçak alanlarında tiyatrolar açılırsa işin iş dediler. Çünkü o zaman oyun biter bitmez herkes uçağına binip gideceğı için kimse benim peşime düşmezmiş. Şu imza meselesi.

(Saatine bakar) Bir dakika kaldı. (Ciddileşir, normal mübalağa yok)

Eğer tam gözler yaşarırken durursa.

Eğer gülüşler tam yarıda kalıverirse.. Çok zor bir şey. Hele önceden söylemek bunu daha da güzelleştiriyor zorluğunu. (Durrur bakar)

Ben dedim ki:

Bilmemenin sınırı yoktur.

Hayır öyle değil. “Bilginin ötesi yoktur” dediler bana, “hayat kısa ölüm uzundur” dediler bana.

Ben iki dördün yarısıdır deseydim. Hayır öyle değil, dört ikinin katıdır deyecekler miydi bana?

Perde açılıyor. Hiç ilgisi olmayan konularda bir kadın ölmüş-tür, bir çocuk düşmüştür pencereden. İkiz kardeşinin ağlamasını duyan anneleri mutfaktan gelince pencerede bakar ki biri yok. Bir adam, bu bir babadır yandan bakılınca, karşıdan bakılınca bir oğuldur. İşte o adam babasını yangından kurtarayım diye koşarken kucağına çocuğı ile otomobil altında ezilmiş. Şoför

çıldırılmıştır. Bu olaylar olmuştur. Şoför akıl hastanesinde eşini ve çocuğunu vurduktan sonra paranoya olduğu anlaşılan bir gencin koğuş komşusudur.

Bahçe Erenköy'ünde dört beş evin ortalarındaki bir bahçedir. O bahçenin, o evlerin, oradakilerin bu anlattıklarımla hiçbir ilgileri yoktur.

Oyunun adı AYLA TOPU TAYA AT idi, olmuş BAYLA OPU AYLA TAT.

Değişik kadın erkek tipler = değişik eğlenceli ve tortulu .

Değişen değişik'tir hepsi.

Yalnız biri değişmeyen değişik'tir = ağır havalı fakat berrak.

Her girişinde sahne huzura girer.

Her çıkışında çelişme çekişme.

Aşk sanılan korkaklıklar, yalanlar.

Fantasia

Küçük bir köyün büyük sözcüsünden, büyük bir kentin küçük sözcüsüne mektup.

Sayın Falan,

Ekselansınıza sayın dediğim için beni bağışlayın. Aslında size sayın değil, sayınız demem gerekirdi. 1'den 100'e kadar sayınız.

Beni bağışlayın da dememem gerekirdi. Beni bağışlayınız demem gerekirdi.

Siz bunu anlamazsınız demek isterdim size, ama anlayamayacağınızı bildiğim için demeyeceğim.

Diploma'si gereğince diploma verilmemesi öngörüldüğünü siz duydunuz mu?

Duyunuz sayınız Falan. Siz aslında Falan da değilsiniz Falansınız. Çünkü duymadınız.

Gerçekler sizin nerenizde biliyor musunuz?

Bilmediğinizi ben biliyorum. Siz biliyor musunuz?

Hayır bilmiyorsunuz.

Evet bilmiyorsunuz.

Ben, (pardon biz) senin (pardon sizin) özürünüze bakmıyorum (pardon bakmayoruz) hiç olmazsa sen pardon siz bakın pardon bakınız.

Hoşt'ça kalınız.

Siz orada kalınız.

Sen orada kal.

Adı Soyadı

Gecikmiş Yalanın Erkenleştirilmesi Yoluna Döşemeler

Akşam üzeri sana uğrayorum. Oturuyoruz. Senin telefonun seni parça parça edip mesafelere dağıtıyor.

Senin doktorluğun zayıflıyor. Benim matbaacılığım inceliyor kopuyor. Çalışıyoruz. Ha babam çalışıyoruz. Torbalarımıza dolduruyoruz. Bizi bizden başka kimse yakalayamaz. Bizi bilmezler. Bizi bilmek bile bize kalmıştır.

— Yeni bir şeyler var mı?

— Var.

— Ne zaman?

— Yakında.

— Kaçınıcı?

— Sonuncu değil.

— Bu da iyi mi?

— Ötekileri geçemese bile, altına da inemez. Söylemek hiç ayıp değil, zor ama müthiş şeyler var içinde. Eskilerin eksikleri azaltılıyor, yanlışları düzeltiliyor. Bu bana yetiyor.

Senden ayrılıyorum. Gece olmuş. Dönüyorum. Onlarca kalem yontuyorum. Uçlarını kırıp değiştire, kırıp değiştire yazıyorum. Müthiş şeyler. Eskilerin eksikleri azaltılıyor. Yanlışları düzeltiliyor. Yeni eksiklikler, yeni yanlışlar bulunması için yeni nesiller temin ediliyor.

Kendimden ayrılıyorum. Gece bitmek üzere. Uyumaya geçiyorum.

Yalan arkamda kalmıştır, tam gerçeklik içinde dimdik gerçek olmuştur.

Uyandıktan sonra önümde birçok yalanlar isterim. Hazırlayınız. Ben onları gerçek kılmasını biliyorum. Beni irkilten, arkamda kalan yalan ile önüme dikilen gerçektir. Böyle bir şey olmaz bence. Önümdeki uykuyu gerçekten saymıyorum. Çünkü zor zoruna uyuyorum. Uyku gerçek olsa insanla yüzgöz olur mu, yılışır mı, gidip gidip gelir gene gider mi? Uyuyorum, ama nasıl? Uykuyu nasıl kandırdığımı, yakaladığımı benim bile aklım almıyor. Bunu bana bile soramazsınız.

Arkadaşlık

Bu davada, senin karşında bulunanlar arasında yer alışım, seni haksız saydığım için değildir. Senin açtığın davada senin hakkının çiğnenmemesini isteyenler arasında ben de varım. Bunu bil.

(Fakat) senin, cezalandırılmasını istediğin kimse benim arkadaşımdır. Onun yaptıklarını iyi bulmuyorum. Fakat davada benim yanında bulunmamı istediğini bana söyledi. “Sen yanımda iken dünyalar benim oluyor” dedi. Onun yaptıklarını doğru ve yerinde bulmadığım halde yanında yer aldım. Senin hakkının meydana çıkmasını isterken onun da sana bunu zorlukla vermesini sağlamak için çabalamasını beğeniyorum. O bence yerden göğ'e kadar haksız.

Fakat sen yerden göğ'e kadar haklı değilsin. Beni onun yanında tutan sebeplerden bir tanesi de işte bu.

O benim arkadaşım. Onu bırakamam. Kusurlarını bugünlerde ona anlatamam. Mamafih ileride anlatacağım. Anlatmadan duramam. Senin yanına gelsem dünyalar senin olmayacak. Ona dünyalar veriyormuşum.

*Son Kelime**

En sona sakladığınız kelimeleri söyleyin deye topladılar bizi.

Aşk deyeni astılar. Fazilet deyeni de, sağduyu deyeni de.

Sevginin her türlüşünü söyleyenlerin hepsini astılar.

Cesaret deyeni de.. İyilik deyeni de.. Özgürlük deyeni de astılar.

İnsan gücü deyeni de.. Ben deyeni de sen deyeni de siz deyeni de astılar.

Beni çağırdılar:

En sona sakladığım kelime “Yalan”dır dedim.

Durdular, düşündüler. Beni bıraktılar.

Onlar beni bırakınca ben:

— Bunu biliyordunuz da neden onlara öğretmediniz? deye sordum. Boyun büküp bana baktılar.

“Onlar asıldılar” dedim, sizi asmayacağım çünkü artık onlar zavallı oldu. Doğruyu bilmeden öğrenmeden gittiler. Siz bilip öğrendiniz ve kaldınız. Kalmak benim hakkım. Beraber kalamayız dedim. Kendimi asmak onlara haksızlık etmek olacaktı. Hepsini kestim.

Yalnızlıklar

Odundan, kömürden başladı işe. Sonra yağ, pirinç, su.. Dışında ne bulduysa dışında biriktirdi.

Umduğu gün oldu. Yalnız o ısındı, yedi, yıkandı.. Sımsıcak, tomtok, tertemiz.

Öbürleri..

Soğukta kaldılar.. Sadece acıktılar.. Sürekli kirlendiler.. Dışlarında ne buldularsa içlerine doldurdular.

Kötü hiçbir şey düşünmediler. Akıllarından geçmedi.

Yalnız o idi:

Beraber ölmek fırsatını beraber yaşama süresi içinde kaçırın.

O öldü. Kimse onun öldüğünü anlamadı.

Öbürleri:

Öldüler. Hiçbirisi öbürünün öldüğünü, hiçbirisi kendisinin öldüğünü görmedi.

Bunu yazan onlardan olsaydı bunu yazamayacaktı. Çünkü bilmeyecekti. Bunu yazan o olsaydı.. Yoksa o muydu?

Ondan bir şey çıktığını gören olmadı ki.

Bunu yazan diyor ki: Bu yazı uydurmadır.

Çünkü o bir tane değil.. Birinci yanlış..

O yağ, pirinç, su biriktirmedi. Yağlar, pirinçler, sular biriktirdi. İkinci yanlış..

O ölmedi. Yaşadığını bile şu anda bilmeyenler ölmez. Üçüncü yanlış.

Uydurma bir yazı. Tam üzerine uydurma. Tam onun üzerine. Öyle uyduruldu ki yazarı gülüyor. Onun üzerine uydu ama. Giyen giylene.

*Oralı Değil**

Bir kedi, ufacık. Yük katarı geliyor. Kedi sağ rayın kenarında, oralı değil. Lokomotif geliyor. Atladı, kediyi tuttu..

Kedi rayların dışına geçmiş oldu.

Adam da geçti.

Tren de geçti.

Sağ rayın iç dibinde kedi büyüklüğünde, kedinin az önce durduğu yerde, hiç oralı olmayan..

Tek başına, az bilekli bir ayak.

Yirminci Asır Bitmeyecek

Ölümsüz Yüzyıla

O zaman senelerin adı ve yaşı nasıl olacak bilmiyorum. Belki şu sürmekte olduğunuz sırayı güdecekler, belki de yeni devirlerini yeni bir başlangıca bağlayacak insanlar. Eskilerle ilgilerini kesemeyeceklerini zannediyorum. Zira eski hayatlar, bu hayat onların o zamanki hayatlarının başlıca sebebi sayılacağına göre, daima geçmişi hatırlayacaklar. Dünyayı dolduran, dolduracak olan insanlar asla birleşemeyecekler. Ama topluluklarını bizimkilerden başka bağlara dayayacakları muhakkak. Bu gelişme ağır ağır olacağı için, devirlerinin adını bir müddet geçince bilginler öncü mütefekkirlerin bırakacakları eserlerden öğrenecekleri hususlara göre koyacaklar. O halde, tarihin sürüşünü koparamayacaklardır.

İleriki devirler, bizim okuyup öğrendiklerimiz eski tarih devreleri gibi şeklen ve ruhen başkalık göstermeyeceği, yirminci asır medeniyetinin istihalesi olacağı için dünya yeni bir yaratılış sahası olmayacak. Fakat sahne tamamen değişecek.

Bunun nasıl başladığını, oluştan sonra, oluşun tamamlanmak üzere bulunduğu sıralarda farkedecekleri için, bütün, sesi halkın-kindenden fazla çıkan, çok duyulan kimseler – hükümet adamları, başkanlar, âlimler, filozoflar ve sanatçılar – aniden el ele vererek oluşun sona ermesini temin edecekler. İsteyen de, istemeyen muhafazakâr da bu görüş etrafında birleşecek, çünkü o zaman hepsi de başka türlü davranmanın insanlığı kurtaramayacağını idrak ediverecekler. Ortaya çıkan yeni durum hakkında, yeni ni-

zamlar üzerinde tartışmalar çok geçmeden başlayacak. Sosyal ve ekonomik düzen o günlerde bizimkilerden bambaşka bir manzara arzedeceği için tartışmalar son derece sert, kavgalı fakat kansız devam edecek. Hak mefhumu, asırlardanberi paylaşıl原因mekte olduğundan, yeni mefhumların çok fazlalaşması yüzünden hiçbir tarafa yarısından fazlasını bırakamayacak. Tartışmalar bu yüzden nihayetsiz fakat daima ateşli sürecek. Zira hadiseler böyle icap ettirecek.

Hadiselerin mahiyeti bizi ilgilendirmez. Fakat kıymetlerin ne ve nasıl olacaklarını göz önüne getirmek muazzam bir şey. Bütün kıymetler değilse bile çoğu değişecek ve asıl mühimmi yeni doğacak kıymetler arasından eskilerini ezecek derecede kodamanların ortaya çıkacağı tahminidir.

O tahminleri pervasızca sıralamak beni korkutmaktadır. İster istemez ruha inemiyor, şeklin kolay anlaşılır satırlarında kalıyorum.

Münakaşaların sürmesi bir hadde varınca fikirleri ve nokta-i nazarları elle tutulur bir hale getirecek, halk kütleleri, tahaddüs edecek, taazzuv edecek, fikirlerinin etrafında – kim bilir belki de altında – toplanacaklar. Hükümetler devamlı kontağı sona erdirmek amacı ile topraklarını belirmiş fikirlerin gruplarına ve adetlerine göre taksim edip birleşimleri oralarda toplamaktan başka çare göremeyecekler. Devletin vazifesi son derece güçleşmiş, milletin dağınık kalmaktan kurtulamamış yaygınlığı düğüm noktalarına toplanmış olacak.

Bu halin hukukî ve idarî nizamları nasıl bir değişikliğe, yeniliğe sevkedeceğini tahmin etmek her ne kadar ihtisas işi ise de, zaten burada uzun uzun anlatmaya lüzum yoktur.

Ekonomik faktörler bir yana, sosyal ve politik faktörleri şimdiki gibi zaruretler değil, onların üstündeki fikirler sevkedecek. İktisadî krizler şu bakımdan konu dışı bırakılmıştır ki: Bu bahsedilen devri dünyanın çok ilerideki bir yaşına, önemli jeolojik, coğrafi değişmelerin ötesine, kültürün her bir nebze hareketiyle ve medeniyetle ilmin de her bir zerre toprağa, havaya ve suya ulaştığı zamana has saymak mecburiyeti göz önünden ayırtılmamıştır.

O ismini koyamadığımız çağda sanatın, musikinin, ilmin, kültürün, medeniyetin rolleri eşit sayılacak kadar müşterek buluna-

caktır. Onun için kimse kimseye “bu senin yüzünden oldu” diyemeyecek; mesuliyeti hepsi beraberce kabul edip yükleneceklerdir. Tartışmaların neticeye varamadan devam etmesine de sebep zaten bu idrak olacaktır. Kan dökülmemesine de sebep bu olacaktır.

Kan dökülecek sebepler gene var olacaktır. Fakat bunlar şimdiki gibi sevkedicilerin ve yakınlarının kurtuluş çaresi olarak değil, fikirlerinin muhitinde birleşmişler arasındaki mücadeleler neticesinde olacaktır. Topluluklar değil, fikirler yani onların kalıpları dövüşecektir. Harpler devletler arasında olmayacak, fikir grupları arasında olacak, çok kere devlet seyirci kalacak, hakem olacaktır. Bu halde, yani bu kavgalarda kullanılacak vasıtalar madde medeniyetinin eseridir; bizim bakacağımız nokta boğuşmaların neşrettiği tesir havasına inhisar ediyor; ki peşinen söylemelidir; göz-yaşı, acıma, esef gibi haletler, niçin, neden, nasıl sualleri, acaba şüphesi gibi çeşitli haller varit olmayacak, ölen yerinde öldüğüne, öldüren iyi ettiğine kani bulunacaktır. Büyük balıkların küçükleri yutması yeryüzüne sirayet etmiş olacaktır. Büyük fikirler mi, yoksa küçük fikirler mi kazanacak? Bu bilinmez, fakat herhalde bu kavgaların galibi mağlûbun neslini yok edeceği için, yutulan fikirler balıklar gibi yumurtalarla üreyemeyeceğine göre ortadan kalkacaklar, meseleler vahdete doğru uzanacaktır. Daha sonraki nesillere iz kalmaması için onların geriye bırakacakları her eser ortadan silinecektir. Zira mamutların, balinaların iskeletini gören köpekler her ne kadar onlar gibi olamazlarsa ve her ne kadar Vinci, Michelangelo’nun vs.’nin eserlerini seyreden insanlar onlar gibi yapamazlarsa da bir fikre ait bir nişane gören insanlar o fikri işleyebilir, rönesans yaratabilirler. Bu tehlikeyi sezecekleri için mağlûpların geride izleri bırakılmayacaktır.

Oluşları devlet, devletler seyirci kalarak seyredecekler. Fazla, çabuk gelişen fikir toplulukları bazan devlete de kafa tutmaya başlayacaklar. Bu ana kadar devletin ne olduğunu aklına getirmeyen fikir grupları, daha doğrusu, devleti olduğu gibi kabul eden bölge ilk kontakla onun teslim olduğunu görünce şaşırarak, pişman olacaktır ama iş işten geçmiş sayılacaktır. Bu sirayet edecek, büyüyen grup devletliğini ilân edecektir. Her yerde böyle olunca gene devletler birbirine düşecek... yirminci asır yeniden başlayacaktır.

*Ölümsüz Yüzyıl'da**

Ölümsüz yüzyıl'da ölüm düşüncesi, ölüm korkusundan sıyrıldığı daha doğru sayılacak bir deyimle, ölüm korkusu ölüm düşüncesinden koptuğu için hastalıklar da azaldı. Bunun sonucunda hasta evlerine başvuranlar azaldı. İçindekiler de yavaş yavaş hasta evlerini artık bir sığınak, bir barınak, bir korugan değil can sıkıran bir durgunluk yuvası saydıklarından kendi evlerine, odalarına döndüler.

Doktorlar, taâ öğrencilik yıllarından kurmaya başladıkları “çok başvurulmuş bir kimse olacakları” düşüncesinin örgüsünü birden değiştiremediklerinden yeni durum önünde şaşırıyorlar. Halleri, çenelerini içeri gererek konuşmaları, konuşmaya başlamadan önce bir nefes almaları kendilerine bile gülünç gelmeye başladı.

Neden sonra akıl ettiler: İnsanların başka yönleri ile ilgileniler.

Yeni bir klinik modası doğdu.

En hızlı görenlerin kulaklarını, en hızlı düşünenlerin ayaklarını, en hızlı duyanların boğazlarını ölçüp biçmeye başladılar. Ve bu çalışmalardan da her çalışmadan olduğu gibi semereli sonuçlara ve buluşlara erdiler.

Bir soruya birdenbire 3, 5, 9, cevap bulan insanların neden konuşmadığı, kendilerine hiçbir şey sorulmayanların neden boynuna konuşarak, şayet bir gün bir soru sorulursa diye kendilerini boynuna yoklamak çabasında oldukları ve bunun yüzünden niçin durmadan konuştuklarının sırlarını çözdüler.

Soru sormanın cevap vermekten zor olduğu ortaya çıktı.

Sana bir soru soracağım gösterişi yerini sana bir cevap vereceğime bıraktı.

Yeni zekâ durumları, cemiyetteki entelektüel katlarını yeniden düzenledi.

Para konusu parasızlar yönünden eskisi gibi sürdü.

Paralıları arasında az sayıda yardımsevenler çıktı. Bu da iyi bir kazanç oldu.

Şu yaztığımı dinler misin? diye tanıdıklarını sinekleyenler cezalarını buldu. Bu sefer, “şu dinlediklerimi sana anlatayım yazar mısın?” diyenlerden herkes kaçmaya başladı.

Yaşayanlar arasında akrabalıktan ileri yakınlıklar doğdu.

Öylesine ki; “bak, ben şu konuyu buraya kadar düşünerek işledim. Şimdi biraz işlerim çıktı, ne olur sen devam eder misin,” diyecek kadar birbirlerinin içine yakınlaşmış insanlar görüldü.

Gençliğinde bir vurunca on döken, bağırmasının sesi insanları boğanların hatıraları, eski birinciliklerin sahipleri, başka konular aramak mecburiyetinde kaldı.

Çalmayan Hırsız

Evin önünden geçti. Sokağa saptı. Kenarını dolaştı. Evin arkasında bahçe vardı. Girdi. Bir ağaç, onun arka bahçe kapısının üst yanındaki pencereden (içeri) girmesine yetti.

Sonra evden çıktı, evin ön kapısından.

Ormanda Bir Ağaç

Bir varmış bir yokmuş.

Bir kral yokmuş, bir kraliçe yokmuş, bir prenses yokmuş, bir tepede bir saray, bir yolda bir han, bir köyde bir çoban..

Bir dağda bir aslan, bir çölde bir insan yokmuş.

Birçok insanlar varmış, kimi kralmış, kimi kraliçe, kimi çiftçi, kimi işçi birçok insan varmış.

Bir ormanda bir ağaç bir ülkede bir şehir, o şehirde bir fabrika o fabrikada bir makina varmış.

Bir ormandaki o ağaçda bir dal varmış.

Daha, daha bitmedi. Daha başladı da sayılmaz.

Bir çocuk varmış, adı Erol. Pencereden sokağa tükürür kâğıtlar atarmış.

Sokağa çıkınca ona buna yumruk sallar, arkasından vurup kaçarmış. Ne büyük bilirmiş ne küçük. Çocukları iter düşürür, onlar ağlayınca güler sırtırmış. İyi bir çocuk değilmiş. Kötü hiç değil. Daha bir şey değilmiş.

Onun anası babası onu öylesine bırakmışlarmış da o bu yüzden böyleymiş.

Tipki o ormandaki o ağacın o dalı gibi. O ormandaki o ağacın o dalını anlatmadık. O dal kurumuş bir dalmış. Öbür dallar yeşerir o dal yeşermezmiş. Çünkü o dal daha bir filiz sayılırken bir böcek onun gövdeye en yakın yerinde bir çukur açmış yerleşmiş. O dal da ondan kurumuş. Hiçbir kuş gelip o böceği yememiş. O böcek de orada iyice yerleşmiş; dalı gövdesinden ayırmış.

Bir makina vardı demiştik. O makina kurumuş dalları işlermiş. Ondan kibrit, cedvel, kalem, tahta gibi şeyler yaparmış.

Bir gün o dalı kesmişler. Öbür kurumuş dallarla beraber kamyonlara doldurup trenlere yüklemişler. O şehire göndermişler. O fabrikaya vermişler, o makinada işlemişler.

Gelelim Erol'a. Erol da büyümüş büyümüş. Okulda edememiş. Düşüncesini geliştirmedeği için, içinden ne eserse onu yaptığı için eli dili kolu kuvvetlenmiş ama kafası kuvvetlenmemiş.

Erol geçmiş bir makinanın başına tahta kesmiş.

Şimdi o ormanda bir başka dal kuru, o sokakta bir başka çocuk Erol gibidir.

Şimdi o makinanın başında o kuru dalı işleyen Erol'un aklı başına gelmiş, çalışmaya daha da yükselmeye başlamış ama görgüsü, inceliği ve terbiyesi fazla ilerlememiş.

Ormandaki kuru ağaçlardan, kuru dallardan şimdi daha güzel şeyler, daha akıllıca eserler daha ince makinalarla işleniyor. Daha ince makinaları okulda okuyup, okuduklarını ilerletenler bulmuş da Erolları daha rahat ettirmişler.

Şimdi okuldakiler arasında daha da ilerlemiş, daha yeni makinaları bulup yapacaklar okuyorlar.

Sokaklarda Erollar çoğalıyor. Onlara yarın işler hazırlamak gerekiyor.

Herkes herkese lâzım. Ama iş ormanda ağaç olmakla fabrikada ağaç olmasında.

Ben ormanda yeşil bir ağaç olmayı isterim.

Şu ya da bu sebepten kuru dal olmakla da insanlığa yararım dokunacak. Biliyorum.

Ama yeşil bir ağaç olmak isterim dedim ya. İstedğim bir şey var, olabilsem de olamasam da içimde bir istek yaşıyor. Kulağınızı uzatın da söyleyeyim: Ben yeşil bir ağaç oldumsa bununla yetinemiyorum. Bir orman olmak istiyorum. Ve bunun için elimden gelen her çabayı her gücü de göstermek için çalışıyorum.

Ve her ağaca da bunu söylüyorum.

Eğer ormanların yanından ya da içinden geçerken titreşen dalları ve gövdeleriyle sallanan ağaçlar görüyorsanız onlar benim söylediklerimle gülüşen, benimle alay eden ağaçlardır. Ben, hani o iri gövdesinde o ince ağaçlar kadar dallar taşıyan ve dal-

larının ucundaki yapraklarımla gülümseyen kocaman gövdeli ağacım...

O kuruyan ağaçlar bana gülenlerin arasından çıkar. Ben şimdilik o kocaman ağacım. Şimdilik bir yarım orman sayıyorum kendimi. Orman olacağıma da inanmaktan hiç geri kalmış değilim.

Eğer bana yakın irilikte başka ağaçlar da görüyorsanız, onlar bana gülmeyen, benim kulaklarına söylediklerimden hız alarak güçlerini ve çabalarını kullanan ağaçlardır.

Eğer bir gün istediğime erişir bir orman olursam bir ülke, dağları, gölleri, kıyıları, yeşillikleriyle bir ülke olmaya bakacağım.

Şehirleri, insanları, sevgileri, incelikleri ve güzellikleriyle bir ülke.

*Uzaktan Uzaktan**

Sen niçin gitmedin?

Sen de niçin?

Ben önce gidecek oldum. Sonra bilmem neden.. Gitmedim. Gidemedim. Döndüm, oraya döndüm. Biraz dolaşmak istedim orada. Düşünmek için diyeceğim geliyor şimdi. Ama değildi aslında. Bir uykunun aralığını seziyordum. Kocaman bir pcğn kenarında geziniyormuş gibi. Birbirine bağlamayan.. Birbirine bağlanmayan sözleri ard arda anımsamak vardı. Bu anım-samanın insanı anlamdan da öteye gtrş vardı. Uyuduğumu sanıyordum. Uyanmaktan da korkuyordum ayrıca.

Bakdım, sen de, gene orada bir yerde durmaktasın. Uyum gibi. Sen de uykuda gibiydin. Konuşmayordun. Glmeyordun.

Korkdum. Başıboş yaşam dzenimin altüst olacağından korkdum. Çevredeki insanlarla havadan sudan konuşmaların, isiz gülümsemelerin biteceğinden korkdum. Bir nceki gecenin boşluğundan pişmanlık getiren yeni günlerin dolu ve bir ilgiye dönük olarak geleceğinden korkdum. Daha zor.

İyi ve kötü şeylerin, onun ölümüyle gittiğini düşünürdüm. Kendimi o ölçüye göre düşünmeye alıştırmıştıım. Duygularım da o düşünceme alışmışlardı, ona uymışlardı. Ha ha, hi hi yaşayıp gidiyordum. Artık yle olmazdı. Senin de zamanın yokdu, biliyordum. Ama büyük çukurlar dolduracak kurmaların, lf rendelerinden çıkan talaşlarla tozu dumana katan yaratma anla-

rın olduğunu biliyordum. Parlayıp giderdin. Bir kaçış kurardın. Sonra birden bir söz, bir gülüş tekmesiyle yıkardın kurduğunu. Ya da sokardın başını içkiye, içine gömölüp giderdin gene. Gömölüp giderken bile bir iki tekme atarak, birkaç şey kırıp dağıtmadan olmazdı.

Sen büyük bir sıkıntının tam ortasına tam içine girerdin rahatlardın. Çevren de senin lâf marangozluğunun beyni yoran yükünden kurtulur, rahatlardı, genişlerdi. Sen bunu sezer, aradaki farkdan ötürü, cin cin bakışır, dikilirdin gururla. Büyük sözler bulurdun.

Bak nasıl konuşuyorum, durmadan. Demek bir yere, bir şeye takılmışım. Konuşmamdan da belli. Kafam atlamıyor eskisi gibi daldan dala. Senin eski halini andırıyorum. Acemice. Renk katmasını, süslemesini, şişirmesini, riyalamasını daha bilmeyorum. Bu durumun üzerine otorite kurmasını da daha beceremeyorum.

— Gülsene eskisi gibi. Uzakdan uzakdan... Boş boş.. Sinirli sinirli.

*İnsanlığın Birinci Yıldönümü**

- Kolay gelsin. Ne yapıyorsunuz orada?
- Hoş geldin. İnsanlığın birinci yıldönümünü kutluyoruz.
- Beni neden çağırmadınız?
- Bizi de çağırmadılar. Çağrı ile yapılmadı. Kendiliğinden sayısız, versiz. Ama zamanlı.
- İnsanlığın birinci yıldönümü. Demek o kadar oldu.
- Zaman dediğin ne. Çabuk geçer.
- Kimlerle kutluyorsunuz?
- Canlılar ve ölüler arasından çıkanlarla.
- Hangileri daha fazla?
- Tabî ölüler daha fazla.
- Neden?
- Canlılar mı daha fazla olacaktı?
- Yok, hayır. Ben sormak için soruyorum. Daha fazla anlamamak için. Düşünmeye zamanım kalmasın diye. İstedğim öğrenmek de değildi. Ama şaşırdım şimdi.
- Neye?
- Demek bir yıl oldu. O yüz binlerce yıldan bir bütün yıl ve o yıldan bir tutam insanlık bütünü elde edildi demek. Yaşayan görürmüş.
- Kaç kişi var?
- Sayılmadı.
- Neden?
- Kim kimi sayacaktı. Birçok işler var ki, ya inanmakla ya da aldanmakla gerçekleşir. Gerçekleştikten sonra da inanmak

ile aldanmak gevezelere kalır, gerçekler belirir ve durumu yaratır. Durum budur denebilir. O durum ya birinin yalanından, ya birinin suçundan çıkmıştır. Durum ortalığa kalır, oluşmasının tartışması çoğunluğa.

İnsanlığın bu birinci yıldönümü benim ne bir yalanımdan çıktı ne de bir suçumdan. Bu benim çabuk bir davranışımın sonucundan doğdu. Gene de kutlu olsun. Nice yıllara. Ama bu gi-dişle değil.

Rejisör ile Dekoratör

(İkisi yakın arkadaşdır)

R – Sahneye koyacağım oyunu biliyor musun?

D – Biliyorum, okudum.

R – Onun dekorlarını yapmanı isteyecektim.

D – Ben oyunu sevmemişdim. İçimden gelmiyor onun için bir şeyler düşünüp çizmek.

R – Aramızda kalsın. Ben de sevmedim. Ama, koymam gerek.

D – Ben buna inanmıyorum. Bir regisör sevmediğı, sevemediğı bir oyunu nasıl sahneye koyabilir?

R – Şimdi bırakalım onu, o başka hikâye, hem...

D – Hayır hiç de başka hikâye değil, önce sevmek gerekir oyunu. Ondan sonra insan bir şeyler yapabilir, açılabilir, kendinden de katar. Daha güzel olur oyun.

R – Canım, oyunu sevmek sevmemekden önce, oyuncular gelir bir regisör için. Aslına bakarsan ben bana verilen oyuncuların da çoğunu beğeniyor muyum bakalım.

D – Öyleyse tümünden işi alma. Hem oyuncuların oyununu beğenme, hem oyunu?.. Eeee sonra ne olacak? Ne çıkacak ortaya? Baştan savma bir iş! Bir sıra savma! Bırak sen de bu işi. Başka oyun al eline.

Haksızlık

Ben akıllı olduğumu ileri sürmüyorum. Bunun için hiç kimsenin akıllı olduğunu söylemesine izin vermem. Duydunuz mu?

Zaten bunu bildiğiniz için bütün çabalarınız, sezdirme gücünüze sindi. Yüzyıllardır, kısa ve uzun boylarınızla önümden geçiyorsunuz.

Uzun Mektup

Sen çok uzağımdaki! Tanıdığım, ama hiç görmediğim. Senin duyduğun zorluk benden geliyor. Seni ne alkışlıyor, ne de önlüyorum. Hiçbir şey yapmıyorum. Duruyorum.

Şimdi karşılaştığın zorlukların kaynağı, benim sana inanmayışım, buna hiçbir şey yapmamak denir mi? Sen olsan der misin? Söyle.

Saygılarımla.

*İnsan Hürdür**

“İnsan hürdür” diye söze başladım.

İnsanın, söyleyecek lâfı yoksa böyle iri lâfları ne yapıp ne edip bulup çıkarır.

Bir konuşma yapar mısınız demişlerdi. Kabul etmiştim. O sözüm yüzünden şimdi kürsüde bulunuyordum. Karşımda kalabalık denen sayıda adamlar vardı. Bu benim ünümden değil, salonun derli toplu, ufak, şirin ölçülerindendi.

Konuşma yaparım diye söz verdiğim zaman herhalde kafamda bir şeyler varmış. Oysa ki ben o çeşit her zaman bir şeyler söyleyebilen insanlardan değilimdir. Gün olur, miting çapında düşünceler duygular taşırım, gün olur bomboş dolaşırım. Üstelik, önceden bir konu da hazırlamamıştım.

Kürsüye çıkar çıkmaz:

— İnsan hürdür, deyivermişim. Baktım herkes bana bakıyordu. Ben de sanki onların arasında kürsüdeki adama bakıyor-muş gibiydim. Devam etmekten başka çarem yoktu:

— İnsan hürdür, çünkü.... dedim.

Bu çünkü onların ihtiyacı olan bilgi'ye girmeden önce benim dinleyicilere verdiğim bir dikkat aralığından çok, kendime verdiğim bir düşünme zamanı işaretliydi. Ama neyi düşünecektim. Korktuğum da başıma geldi. Düşünmeye başladığımı birden fark ettim.

İyi konferansçıların, konuşurlarken hiç düşünmediklerini biliyordum. Düşünüp, dinleyiciler karşısına çıktığı zaman bile düşünüp, konferansının önceden hazırlanmış metnine sıcağı sı-

çağına yenilikler katanların iyi konferansçı sayılmadığını bilmeyen var mıdır?

Düşünmek, girişi ne kadar zorsa çıkışı da o kadar zor. Düşünmeme engel olamayacağımı anladığım için kendimi rahat bıraktım:

— Şimdi siz bana diyeceksiniz ki, iyi, güzel, insan hürdür, ama nerededir bu insan. Ve nerede hürdür. Ve eğer bu insan varsa ve hürse bu nasıl bir insandır? Ve nasıl hürdür..

Buradan insanın ve hürriyetin uzun olduğu kadar tarihi bir açıklamasına girmek kolay oldu. Böylelikle hem kürsüde kalmamın alışılmış süresini doldurmuş oluyordum. Bu bakımdan bir rahatlığa varmıştım. Yalnız arada bir gözlerimle, üzerlerine çöken ağırlıkla savaştıktan yoruldukları için uykuya yaslanmışları görüyordum, sıkılıyordum.

Benden, benim sözlerimden değil hareketsiz oturmaktan gözleri kaymış dinleyiciler, terbiyeleri icabı gene hareketsiz duruşları içinde uykularını kovmaya savaştıktan bir kat daha yorgun düşmüşlerdi.

Konumda kimseyi uyanık tutacak bir taraf yoktu. Aynı şekilde uyutmayacak taraflar da pek yoktu. Tek yapabileceğim iş arada bir sesimi farklı kullanmama kalıyordu. Ben de öyle yapıyor ikide bir bağırıyordum:

— Zamanımızda....

— Gelecekte..

— Çevrenize bir daha bakınız..

— Unutmamalı..

Diyordum.

Artık iş dönüp dolaşmış, dinleyicilerle benim aramda bir boğuşma halini almıştı.

Birinin kalkıp bana:

— İn aşağı, demesi.

Benim de ona:

— Lütfen dışarı çıkınız.. demem işden değildi.

Birinin kalkıp da bana:

— Evet insan hürdür, demesi her şeyi çözecekti ama herhalde buna bir kişiyi bile inandıramamış olacağım ki hiç kimse bir şey demedi.

Bunun üzerine ben, sesimi ölçerek, iri konuşmaya devam etmeye başladım:

— İnsanlığın kara günleri artık geride kaldı. (Ki şimdiye kadar olduğu gibi yarın da aynı sözü söyleyenler olacaktır.) Artık hepimiz hürüz, hepiniz hürsünüz.. deyip sözlerimi bitirmiş oldum.

Henüz uyumamışlar bekledikleri fırsatı yakalamış, beni çılgınca alkışlıyorlardı. Gürültüden herkes uyanmıştı. Jimnastik yaparcasına beni alkışlıyorlardı.

Artık hepimiz hürüz, hepimiz hürüz.. diye bağırıklarını duyuyordum.

* * *

Ben kürsüde, binlerce kölesini birden azad etmiş bir efendi gururu ile boşalan salonu dolduran tozları gurur içinde yutuyordum.

Şeygere

Her şey açık kapıdan pır.. Herkes kapanık kapıdan pır..

Pencereden bakmak.. Pencereden bakmak herkes içindir; pencerelere bakmak herkes için değil..

Pencereden dışarı gidenler içeri girenlerden her zaman daha az olmuştur. Herkes için bu böyle.

Ama, penceresinden düşenin bile odasına daha çok şey girer düşenden. Dolar böyle.. Odaya doluverir birçok şey yavaş yavaş birden. Önceden buna inanılmadığı için bu şaşırtır insanı. Önceden inanılsa odaya dolanlar şaşırtmaz ama insan şaşıır.

En hiçbir yeri görmeyen pencereden bile en çok bakan bir iki göz dışarı çıkar. Duvara bile baksa.. Duvara bakmasa bile.

En kötüsü pencerede kalmak. Hiç.. Kalıverir insan.. öylecene kalıverir.

Pencerecileri üzme olmak bunlar. Sakın bir insan üzülmesin bunlardan.

Perdelerini kapatın pencerelerinizin. Öyle bakın oradan. Bakın, daha çok şeyler gidecek sizden.

Nasıl ki pencerelerinin perdelerini kapatıp bakmayanlara daha çok şeyler geliyor oradan. Ondandır. Bilmem ki nereden. Bilmem ki kimden geliyor. Geliyor sadece benim bildiğim bu.

Onları bilsem söyler miydım? diye düşündüm şimdi.

Söylemezdim.

Çünkü insanlara kızıyorum. Beğenmiyorum onları. Tutumları belirsiz, kaypak, değişken. Durumları güdük, soluksuz ve korkak.

Ama insanlara kızmam onlara saygımdan geliyor. Tükennesin bu insan saygısı benden.

Bu saygı sevgiye uzanmıyor. Doğrusu tümünden, genelden insanları sevmeyorum da. Zaten onların benim sevmemle kazanacağı hiçbir şey yok. Benim de insanları seviyorum demekle ne kazanacağım bir derece var ne de söyleyebileceğim bir söz. Üstelik öyle söylesem yalan da olur.

Benim onlardan pencere düşüncelerimin, pencere duygularımın kaynaklarını saklayışım insanlara saygımdan geliyor.

Bu saygıdır kendime karşı saygıyı bana veren.

Evet. Pencerelerin sizlerden ne götürdüklerini, sizlere neleri nerelerden getirdiklerini bilmiyorum. Ve bilsem de söylemem.

Çok

Ya tam durmalıda durmalı. Ya tam gitmelide gitmeli.

En olmayacak şey bu oldu şimdiye kadar. İşte, onu yapmalı. Olmazmış. Olmayacakmış. Ne çıkar.

İnsan değil misin. Başka ne yapabilirsin sanki.

O alışılmış karışımlar daha mı iyi. Durmalıda gitmeler. Gitmelide kalmalar. Kalmalıda gelmeler.

Suyun alışılmışı. İnsanın değil.

Karşıtsız

O kadar başarılı saklıyorum ki.. Kimse göremiyor, bulamıyor.

En az başkalarının sakladığı kadar saklamasını öğrendim.

Hiç konuşmuyorum, söylemiyorum. Hiç. Belirtmiyorum.
Sakladıklarına, iyi sakladıklarına onları inandırdım.

Görmüyorum, bilmiyorum sanıyorlar.

Ben de saklıyorum. Onlarıki kadar başarılı ve örtülü. On-
lar da biliyorlar, görüyorlar. Susup söylemiyorlar.

Saklıyorum sanıyorlar.

Beni.. Artık beni de.. Artık kendileri gibi, kendileri kadar...

Saklıyorum sanıyorlar.

Oysa.. Hayır, hayır, hayır. Ben.. Ben de saklıyorum.

Şöhret

Sen çirkinsen neye esef ediyorsun. Onu unutturmak için o kadar çok imkânlara maliksin ki. Senin bu esefindir ki senin kuvvetin olacaktır. Sana kuvvet verecektir.

Kollarına kadınların düşmesini mi istiyorsun? Kolay. Zaten bu işte güzellik en sonda gelen mesele. Meşhur olmaya, zengin olmaya bak. Lâkin o zaman – seni seviyorum – derken ürperecek, elini senin ellerinde bırakacak kadınların karşısında sakın tamamıyla değil bir an, birkaç an için şöhretini veya zenginliğini unutman lâzım. Ki bu da pek zor değil.

O zaman: – Hiç bu kadar kolay meşhur olacağımı hatırımdan bile geçirmemiştin – de, fakat içinden.. Şöhretinden evvel, seni saran susuzluklarla anlattığın aşk hikâyelerini hatırlarken pişman ol fakat yüzün kızarmasın. Ben hiçbir şey tasavvur edemiyorum ki insanda kazandırıcı bir tesir bırakmamış olsun. Hiçbir yalan hatırlamıyorum ki herhangi birisine ders vermemiş olsun. Hiçbir yapmacık bilmiyorum ki kaynağında biraz hakikat bulunmamış olsun.

Sen her zaman, elde edeceğin şöhretle övünmelisin. Bunu, etrafındakilerle alay ederek kazanmış olanlar bile öyle yapıyor. Sen haydi haydi yapacaksın. Senin neden yüzün kızaracakmış.

Çirkinliklerinden dolayı sinirlenen, hırçınlanan, Yaradan’a kızanların yanındaki güzeller bu lütfundan dolayı Yaradan’ı hatırlarına bile getirmiyorlar. Tıpkı “gözleri görmeyen insanın güneşi ve renkleri görenleri mesut addetmesi. Buna mukabil gözleri görenlerin bu saadetten hiç bahsetmeyişleri” gibi.

Körlerin aradığı saadetin içinde bulunanlar bundan bahsetmiyorlarsa herhalde bir sebebi olmalıdır dedim ve şöyle bir nalıncı keseri siyasetiyle işi hallettim. Yani insanların lehine bir netice çıkardım.

Demek ki körlerin hasret çektiği saadet, görmek değildir. Çünkü görenler saadeti başka yerde hatta (garip bir hakikat olacak) belki de görmemekte buluyorlar. Güzellerin de, çirkinlerin inanışlarına göre mesut olmaları güzel olmalarından değil. Zira birçoğu bizzat kendisini çirkin bulanlarda güzel noktalar arayıp çıkarıyorlar. Ve onlar gibi olmak istiyorlar.

Lâkin burada meseleyi nalıncı keseriyle yontamayacağım.

Gözleri görenler, bu görmenin kendilerine verildiğini idrak ettikleri halde, güzeller bunun verildiğini değil yaratıldığını hatta alındığını zannediyorlar. Bu istemeden alınsaydı, uluorta dağıtılırdı. İsteyerek alınsaydı şimdi bu kadar isteklisi bulunmazdı.

Hiç lâfımı değiştirdim zannetme. İşte sen sana verilmemiş bir şeyden dolayı hüznün duyup düşüneneğine tarafından alınabilecekleri yakalamaya, çağırmaya uğraş. Gelmezlerse ayaklarına git. Yaklaşmazlarsa sürüklerle getir.

Seni herkesten çok seviyorum. Zira sen güzel olup da başkasının eseri yanında kendi eserinin karşısında durur gibi gurur duyacağına kendin yaratacaklarınla övünebileceksin. Güzellerden ziyade, sana ne mutlu diyorum.

Bir şeyler olunuz, bir şeyler yaratınız. Ben Dante bir dil yarattı, koca bir lisanın babası da benim gibi bir insan diye övünemem. Dante çirkindi. Ölecek ve hiç hatırlanmayacak bir güzel olan Beatrice'yi dahi çirkinliğinin kanatlarıyla ölmezliğe ulaştırdı. Ronsar da öyle yaptı. Ve daha birçok kimseler de.

Çamaşırlarımızın aynı güneş altında kuruduğundan dolayı kim kimden gurur duyacak? Yaradan güzel yaratmışsa yaratılan mı övünecek?

Sen de bir şeyler yaratsana.

11.4.1945

Vapurda

İsteyerek ya da istemeyerek yapar insan dedi mavi giyimli kadın.

Erkek zampara durumunda görünmek İSTİYORDU. Kadının boynundan içeri bakmaktaydı. Görecekti sanki koca herif bu yaşa gelinceye kadar görmediğini görecekti gibiydi.

Kadın bir şey almaya kamerasına gitti. Arkasını dönüp yürümeye başlayınca adam kadının arkasına baktı.

Her ikisine baktığım için aralarında en ahlâksız bendim.

Ben, kadının: “İnsan isteyerek ya da istemeyerek yapar, öyle değil mi” demesine takılmıştım kafamla. Erkek yanlış yapıyor kadınsa doğru söylüyordu.

Ben, insanların, “insan isteyerek ya da istemeyerek yapmaz”ını düşünüyordum.

Kadının ayak bilekleri..

İnsan isteyerek ya da istemeyerek yapmaz.

Kadının boynu. İnsanın istemesi istememesi yapması yapmaması. Kadının sözü benim ulaştığım, benim değiştirdiğimden daha şeydi.

İstemeyince çok kimse yapmaz. İstemek ister insan, yapmak için.

İsteyip de yapmayan yiğit baba, varsa, bunu niçin yapar. Kendi için. Başkaları görsün için. Başkaları görsün, duysun da ne yapsınlar. Ne ister yapsınlar yani. Başlarında mı taşısınlar.. Deli mi desinler diye.

Bravo mu desinler. Niçin isteyerek yapanlarda da iş yok. On-

lar da tıpkı istemeyince yapmayanların bir başka türlü eşi. Değiller mi?

İstemeyerek yapanlar.. Hah işte. Biz kanunları çokluk onlar için koyduk, mahkemeler kurduk, avukatlar tutturduk. Sırf istemeyerek yapanları derece derece sıraya dizip cezalandırmak için, tedavi etmek için.

Kadının ayaklarının bilekleri. Dört ayağının sekiz bileği. Sekiz ayağının dört bileği. Daha şeydi. Ben daha şeydim.

Kim isterse istesin, bana soracak, ölçüsünü ben vereceğim ona. İlkın bana soracak. Sormalı. Sormazsa başında ekşirim.

Onun istemesi, ne istemesi, neyi nasıl istemesi, ne kadar istemesi gerektiğini daha o istemeyi aklından geçirmeden, o daha doğmadan ben düşündüm, düzenledim. Hah hah hah. Ord. Prof. Dr. Phil. Let. Chir.... ben.

Yapması mı? Hıh! Onu da düşünüp hazırladım. Saatini, yerini, yurdunu belirttim. Hih hih. Pol. Gen. Gör. Kar. Kom. As. Jan. Ho. Rah. Im. Haf. Par. Traf.

Bilet.. Eğer benim güvenim olsaydı ona önce gösterir sonra, çıkarken bilet aldırırdım. Güvenim yok.

Ama başka yerlerde de böyle. Başka zamanlarda da aynı oluyor.

Ben en akıllı, en yol iz bilen delileri korumak amacındaydım. Onlar rahat etsinler, çaktırmadan idare etsinler diye düşünüp hazırladım. İş sonunda basitleşmesin, araya asıl konu ile ilgisiz ama bütün konularla ilgili karışık noktalar sıkıştırınsınlar, kısayı uzatsınlar, uzununu kısaltınsınlar, cümbüş olsun diye avukatları sonradan yetiştirip koyverdim.

Vapur geldi. Kadının ayaklarının bileği bir taneydi. Çaktırmadan. İsteyerek ya da istemeyerek.

İpucu / Beta Alpha

B – Sen ne yaptın bugüne kadar

A – Şarkıyı yakaladım

B – Şarkıyı yakalayan önemli adam mıdır yani demek istiyorsun

A – Hayır! hayır! Önemli adam şarkıyı yakalar demek istedimdi

B – Ne şarkısı bu

A – Önemli olan

B – Önemli olan ne

A – Şarkı

B – Şarkı ne

A – Önemli olan

B – Önemli olan ne

A – Şarkı olan

(Susu: 10 ilâ 15 saniye oyuncunun ya da seyircinin gününe göre)

B – Ben seni.....

A – Evet ben seni

B – Ben seni demiştim

A – Ama durdun orada

B – Ben seni dedim, sen de ben seni dedin

A – Seni yineledim

B – Sen beni deyecektin

A – Ben de seni mi deyecektim?

B – Hayır, ben seni deyince ben, sen bana deyecektin ki

.....

Soracaktın bana...

A – Sen beni... yutar mısın, tutar mısın falan filan.. mı deyecektim sana

B – Hayır beni bekleyecektin

A – Ne için bekleyecektim? Sen söyle deye mi, yoksa ya da yap, yapma deye mi bekleyecektim beni, hayır, seni

B – Evet beni

A – Niçin hayır seni değil de, niçin hayır sana değil de niçin beni

.....

B – Ben tanımıyorum seni

A – Ben tanıyorum seni. Yani tanıdım seni

B – Bu deli saçması

A – Deliyi de gördüm ben. Saçmayı da..... Ama ikisini bir arada aynı anda görmedim

B – Gör

.....

A – Bakayım önce

B – Neye

A – Duymaya bakayım. Duy sen de şu an ki bir odada bir çocuk uyandı, ağlamakla bağırmak, bağırmakla korkmak arasında.. Duy, duy, o çocuk.....

B – Sen ne karıştırıyorsun, değiştirme konuşmayı

A – Ben değil çocuk el koyuyor, ses koyuyor, sevgi koyuyor konuşmamıza, duy.. e mi

B – Neyi

A – Sevgiyi

B – Kimden

A – Önce ondan.. çocuktan sonra da benden

B – Nesini

A – Önce gürültüsünü duy, sonra rahatının değiştiğini, sende alındığını duy

B – Benden kimse bir şey alamaz

A – Onu biliyorum, ama sana herkes bir şey verebilir, verir de üstelik, alacaksın da üstelik

B – Neymiş o

A – Sevgi

B – Anlatsana bana olur mu, ne olur, o sevgi denen şeyin ne olduğunu

A – Önce sana anlamayı anlatmak gerekir.. ki o da bende var, bırakayım ben onu yani sana anlamayı anlatmayı.. da sana sevgiden başlayayım.

Sevgi saldırmaya geçmeden önceki son duraktır. Onun için kimse oraya kadar gelemiyor.. Gelen de.. ya senin gibi ters ya da başkaları gibi yorgun-bitkin düşüyorlar.. dışında kalıyorlar.

Ve bunu bilip anlayınca da.. ya kızıyor ya da kaçıyorlar, geldikleri yerden zamandan.. Yani o son duraktan.. o yaşamanın başlayacağı.. başlaması gerektiği.. ilk duraktan

B – Çok konuşmaya başladın

A – Azıcık.. anlatmak içindi bu

B – Değer mi

A – Anlattıklarım gibi anlattıklarım kadar o değer ama sen değer misin.. demem de demeyeceğim de.. anlatıyorum ya. Ve değer de.. Ve değecek de

B – Kime ne

A – Neye kim

B – Değecek

A – O sana vardı varacak

.....

B – Sen demin bir çocuk uyandı demiştin

A – Ağladı da demiştim

B – Evet

A – Çocuk uyandı, birimizi uyandıracak demek istemiştin.

B – Kimi

A – Beni olsun, ne fark eder, yeter ki biri uyandırsın öbürü de uyansın. Ya ikisi de olmayaydı, çocuk uyandırmayaydı, kimse uyanmayaydı

B – O zaman herkes uyurdu

A – Yaaa, ne haber

B – Çocuktan haber

A – Ve onu duyanlardan

B – Ben duydum

A – Günaydın

B – Günaydın

A – Seni beni, sana bana. Kabul. Sen beni sev. Pekiy. Oldu mu ya! Ben de senin bana sormadıklarını sana.. söylesem

B – Söyle

A – Bana bir şey kazacaksan.. yani yazacaksan de ki önemli olsun bu.. de ki: Ben onu şarkıda yakaladım sevgide anladım sevgide yitirirsen şarkılar da seni yitirir

B – Buna devam edelim

A – Edelim

B – Sen kaçmayansın

A – Sen de saklayan, ya da saklanansın

B – Kim dinler ama bizi

A – Sen dinlemedin mi

B – Dinledim.

A – Ben biliyordum

B – Sanıyorum

A – Ben sanıları ve de savları ve de ve de saldırıları anlarım

B – Söze ilkin ben başlamıştım

A – Hayır, ilkin sen soru sormuştun. İlk sözü ben demiştim.

B –

A – Şarkıyı yakaladım demiştim. Sen bana (Sen ne yaptın bugüne kadar) dikkat.. dememiş, soru sormuştun. Soruydu o. Ve benimkisi cevap değil, söz idi

B – Sözde kalır

A – Keşke kalsa. Söz ne anlamda anlaşılrsa nasıl bilinse bile. Hangi çağda olursa, olunacaksa bile...

*Önemli Bir Durum**

Bana göre önemli bir durum yoktu. Hasta oluyorum sanmıştım. Hasta oldum. İlk günü ayakta işimin başında çalışarak.. İkinci günü vitaminlerle başımın içinde çalışarak.. Üçüncü günü motor çevirmedi.. Yatağa düşerek..

Artık ateşim çok yükselmiyordu, gençliğimdeki gibi.. O gençlikteki ben'den bu yana o eski benin yeryüzü günlerini ikilemiştim. Bu olayımı yazmaya koyuldum.

Doktor geldi mi, gelmedi mi bilmiyorum. Bilmiyorum, kaçınıcı gündü, öldüm.

Hiçbir hastalığım yoktu. İşin kötüsü de buradan geliyordu. Yıllarca durdurup dinlendirmedim organlarımı. Midemi uzun dinlenişlere ve unutulşlara bırakıyor, sonra da büyük hatırlayış ve sevişlere boğuyordum.

Karışık, Ama...

Ben söyledimse, söylediklerimi yazmadımsa bu, umduğuma bulduğum kadar güvenemediğim içindir (için olmuştur).

Yazarak duyurabilirdim.

Bulduğum umduklarımın içinde idi. (İçinde olacak.) Bulduğumda umduğumu sezince (sezersem) onu da sizden çekip alabilirim, sizleri sen yapmak için yeter gücüm yoksa, bu benim değil zamanımın azlığındandır. Beni yakalamaya bakmalı. Bana sorular sorun, duyun da ister öğrenin, ister kızın. Ancak öylelikle zamanınızı çoğaltabilirsiniz.

Soru sormakla ancak öğrenirsiniz.

Bilmek için düşünmeniz, buna katlanmanız gerekecektir. Neden düşünmekten kaçırıyorsunuz, anlamıyorum. Benim gördüğüm böyle. Sizler, beni sizi sevmekle değil onun bunun, birinizin sevmek fikriyle başbaşa bırakıyorsunuz. Onları düzeltme ile yüzyüze gelmekten kurtaramıyorum kendimi.

Size desem ki, siz bana gülmek için benim konuşmamı neye bekleyorsunuz? Sizi düzeltmek, uyarmak için ben konuşacağım, sizler de tembel tembel güleceksiniz öyle mi? Oysa ben sizler sorunca gülmeyeceğim. Duydunuz mu?

Bana bir şey soran birkaç nesil sonraki gidengesini kendisine hazırlamak fırsatını kazanacaktır. Ben ona yardım edeceğim.

Sözümü dinleyen biri ilk konuşmasını yaptı:

— “Canım sıkıldı bıraktım” dedi.

— İşte, büyük fırsatlardan birini kaçırdın. Bıraktığın, bırakıp kaçtığını sandığın o kitap mıydı?

— Evet. Kitap sıktı beni.

— Hayır öyle değil. Senin bıraktığın kitap değil, can sıkıntısı. Onun içine girseydin, devam etseydin bak neler, neler bulacaktın.

Canın sıkılsa da, bırakma. Hatta daha ileri gideyim, sıkılmasa, sıkılmıyorsa bırak. Farkına varmaz, çünkü eğlenceye geçer, zaman kaybedersin.

Bir kelime oyunu sana bunu unutturmaz belki. Çamaşırı bile sıkmadan asıp kurutamazsın. Çamaşırların bile sana çabuk varmak için sıkılıp kurutulur. Sen de, senin de çabuk kuruyup çabuk varacağın bir şey, bir yer olmalı. Ona var.

Bırak canın sıkılsın. Sonra ölmezsin. Canın çıkar.

En Yaşayan

Herkes bir şeyini ortaya koyacaktı. Bu bir yarışma değildi. Çünkü kimse neyin açıklanacağını önceden bilmediği gibi nasıl açıklanacağını da bilmiyordu.

Birincilik birinci gelecek olanın içinde idi onun dışına vura-caktı. Daha derincesi, birincilik dinleyicilerin içlerinde idi, or-lardan çıkaracaktı onu.

Sonunda, hepsi de, bütün isteyenler ya da kendilerini açık-lamaktan çekinmeyenler konuştuktan sonra insanların kavram-lara vurgusu, belki de kavramların insanlardaki oluşması ortaya en yaşayanı, en yaşayandaki anlayışı çıkaracaktı.

Umulduğundan çok kişi konuştu. En güzel en sığı dayanak-larını anlattı. En güçlü en geçici gösterilerden söz etti. En daya-nıklısı kısa, en güvençlisi güldürücü birer konuşma yaptılar. En bilgilisi bilginin taşınırken dökülen, dökülürken boşalan ne kadar sıkıcı bir şey olduğunu, nasıl şımarıklıklara vardığını yanıtladı.

En mutlusu konuşmasını bir türlü karamsarlıktan kurtarıp alamadı.

En yaşlısı boyuna nasihat vermeye kalkıştı, en tecrübelisi akıl öğretmekten kendini alamadı, en yükselmiş eski hizmetle-rinden başka şeyler anlatmadı.

Bütün konuşmalar yazmanlarca tutulmaktaydı. Birkaç kişi, sonra kendilerine imzalamaları için verilen söylevlerinin altına adlarını yazmaktan çekindiler.. Biz bunları söylemedik dediler. Ses alma araçları kendilerine dinletildi. Buna bile kem küm de-yip direnmek isteyen biri çıktı. Ama bir kulp bulamadı.

En güzel'in konuşması biraz üzerinde düşündürücü noktalar taşıyan bir biçimdeydi. Ama onu buraya almak önemli bir yararlılık sunmayacaktır okuyuculara.

En yaşayan'ı ortaya koyacak bu konuşmaların ortak bir yanı vardı ki, bunların hepsi de yaşamının tümüne değil, bir parçasına dayanılarak söylenmiş sözler olarak kalıyorlardı. O sözlerin dayanaklarını yaşamının başka bir durumuna getirince bütün anlam ortada boşlukta kalıveriyordu. Kimisi de toplumun verilerine karşı gene bölgesel, çağsal uzanmalarda bulunuyor, toplumu o sözlerin altında şöyle biraz kaydırıp sağa sola oynatınca sözler (birçok edebiyatçının satırları gibi) yaşantıdan kopuyor havada asılı kalıyor, yere bile düşmüyorlardı.

Kısacası en yaşayanın bu bulunması toplantısında "en çok" yerine "en az" daha çok belirliyordu.

En yeninin savunucusu toplantıdakileri bazı yerlerde güldürdü. Onun dedikleri bir yazı içinde sanmam ki düzgün bir sıraya sokulabilsin. Bununla beraber, yaşamayı bir "en" yerinden ama nasıl bir "en" yerinden izlediğini göstermesi bakımından "en yeni"nin en acınacak bir durumda olduğu düşünülürdü.

Seyirciler sağduyulu kişilerdi. Şöyle bir gerekçe yaptılar.

"Her ne kadar bu 'en yeni'yi sunan kişi insanlığın ve dünyanın birçok yönlerini bilmiyor ya da bilmiyor gözüküyorsa da, bizim kendisine arada bir gülmüş olmamızdan da anlaşılacağı gibi en yeni değilse bile bir 'yeni'lik ya da bir 'bizden'lik taşıdığı da gerçektir. Çünkü 'yeni'yi örten bir alışmaklık durumu, alışılmışların ölçüsünden bize sinmiş bir duraklama niteliği bizim de üzerimizde olsa gerektir. Bu yüzden bizler bu 'en yeni'nin savlarını anlatan kişiyi yargılarımız dışında bırakmayı uygun gördük."

Şimdi aşağıda okuyacağınız satırlar, konuşmak isteğinde en son davranan kişinin sözlerinden alınmış parçalardır. Bu kişi konuşmaya başladığında dinleyiciler tamamdı. Nedense bu sözlerin sonlarına doğru toplantıyı yapan insanlardan çoğu kalkmış gitmişti. En son insan da bu notları alan olarak ben kalmıştım. Ben de çıkarken bu "en yaşayan"ı seçme toplantısının son dinleyicisi de salonu bırakmış oluyordu.

Ey büyük hayvanlar, şeyler, olaylar, canlılar, doğa ve insan-

lar; en yaşıyanı, en insana yakında aramakta direnmeseydiniz ben şu an burada olmayacaktım. En yaşıyanı aradığınız için, benim de size en yaşıyanı anlatmam, belki de göstermem ve belki de öğretmem gerekiyor. En yaşıyanı en insana yakın şeylerde değil insana en yakında aramak gerekir. Yani insanda, tam insanda. Bu o kadar hiçbir şey gibi, o kadar her şeydir. Çünkü göze kulağa yakın gelen toplumdaki o kadar uzak, o kadar onun içindedir. Toplum, biliyorsunuz kendini o kadar çok sandığı zaman az olan, kişi de kendinin azlığını anladığı oranda çok olan. Her toplumu küçümseyen insanların toplumu o kadar yapamamaları, her büyümseyen insanların da topluma o kadar yanaşmayıp yan çizme yollarını bulup sıyrılmaları size bize bir şeyler düşündürmelidir.

Kendini anlayacak olanları, kendilerini arayanları bırakmayan toplum kendini kimlerle bulacaktır? O koyvermediği yarım yarım adamcıklarla mı? O koyverdiği yapmacık gelenek kurtlarıyla mı? Yem kurtları demek istedim.

Bunların üzerinde uzun durmayacağım. Zaten hiçbir şeyin üzerinde uzun durmayacağım. Ben bir şeyin üzerinde bir insanın uzun duramayacağını anlamış bilmiş olmakla hem bir gerçek yakalamış oluyorum, hem de bir insanın üzerinde gene de en uzun durabileceği bir konuya çıkmış oluyorum. Bu ermenin bana verdiği yalnızlık..

Evet ben en yalnız'ı anlatmak istedim size.

En yalnız.. Bunu en sonra ben yaptım. Benden önce sizler yaptınız bunu. Engel oldukça çoğalttığınız, çoğalttıkça engel olmaya kalkıştığınız yalnızlığımı. Sizler yaptınız.

Hayvanlara yönelişim bu yüzdendir. Burada konuşuşum konunun havasını çizmektedir. Konuşmaya başlamamdan bu yana yarı yarıya azaldınız. Birer ikişer gidiyorsunuz.

Saatlerin her dakikasında birbirleriyle buluşacak insanlar vardır. Birbirleriyle buluşacaklardır. Birbirlerini kırmak, aldatmak için. Hep yalnız kalmak korkusuyla olacaktır bunlar. Şimdi gidenler de önceden kendilerini bağladıkları, yalnızlıklarını giderecek sandıkları bir söz, bir buluşma, bir dönüş, bir karşılaşma için gitmektedirler. Benim de anlattığım onların yaptığıdır. Biraz sonra anlatacaklarım da sizlerin yapacağı olacaktır. Sizler de gi-

deceksiniz birazdan biliyorum. Tam zamanında dönmüş olmak için, geç kalmamak için, yetişmek için, kısacası, ulaşmak erişmek sandığınız bir şey için, kalkıp gideceksiniz.

Bir insanın tek başına yapamayacağı tek şey varsa o yalnızlıktır. Doğum gibi ikili bir gerçektir yalnız, en az ikili. Kim yaptı bu yalnızlığı, bu yalnızlıkları. Ona ne, bana ne, size ne bundan? Bence yapılıp yapılmamış olduğu önemlidir. Ki yapılmıştır yalnızlık. Şu an yapılmakta, çoğaltılmakta olduğu gibi yapılmıştır.

Ama gidenler nereye gidiyor gerçekte. Kaçmak istedikleri, korktukları yalnızlığa. Bu bakımdan da ölüme benzer yalnızlık.

İnsan yüzündeki sivilcenin geçtiğini, o sivilcenin neyin içinde yürüdüğünü bildiği halde düşünmeden ister. Sorsanız ölüme giden yolda, geçmemesini, durmasını, ağırlaşmasını istediği şeyin içinde ister sivilcenin çabuk geçtiğini. Sonra der, şimdi şu geçsin de, der. Oysa o yüzünde kalsa da, öbür istedikleri de olsa! İstedikleri eğer varsa. Ama istedikleri yoksa da durum birdir.

Yalnızlık, onu yukarılarda sanan aşağılara iner, aşağıda sanan yukarılara tırmanmaya çalışır. Aşağıya inmek herkesin yapabileceği bir şey gibi gözükür, yapamazlar çoğu. Öbürü zor gibi gözükür herkes biraz biraz becerir.

Yalnızlık. Ben yaptım, çoğalttınız. Siz yaptınız ben gördüm.

İsteyerek mi yaptınız diye soruyorum. Hayır deyorsunuz.

İstemeyerek mi yaptınız diye soruyorum. Evet deyorsunuz.

İstemeyerek yaptığınız bir şeyi bilip bilemeyeceğinizi düşünmeden konuşuyorsunuz da ondan böyle cevap veriyorsunuz.

İstemeyerek yaptığınız bir şeyi bilmemeniz gerekir. Ama samimî olmak kolay söylenir ama kolay yapılamaz, değil mi?

En yalnız, istese de istemese de en yaşayanıdır. Siz de bunu istesiniz de, istemeseniz de böyledir bu.

Bunu ilkin bilen olarak, sonra bulan olarak söyleyorum burada.

Bir insanın yaşamakla, yaşadıkça geçebileceği yolların sonundadır yalnızlık. Mutluluktan sonra gelir, güvenin başlayıp yıkılmasından sonradır. Gücün gelişip tükenmesinden sonra, güzelliğin solmasından sonradır. Gülmelerden, sonra gelir.

Bulup yitirmelerden sonradır.

Yaşamak ölümlle birdenbire yüz yüze gelip bitmez. Önce bir karşılaşır onunla. Uzun zaman karşı karşıya, dururlar şöyle bir, kaçmak boşunadır. Çepeçevre görünür görününce. Gemilerin kıyısını, limanlarını andırır. Onların çevresel olanıdır. Hem dümeninden hem burnundan yanaşacaktır gemi. Tornistan yoktur artık.

Bir gösteri olmasa gerektir bu konuşmam. Bir sonuçtur yalnızlık.

Ölümün yarısı gerçeğe benzer öbür yarısı efsane, masal, destandır. Şiirdir biraz. Ama yalnızlığın yarısı bir şeye benzetilemez çünkü benzemez bir şeye. Yalnızlığın tümü vardır. Yalnız yalnızlığın tümü vardır yaşamda.

Yalanın bile (yalandan da sonra gelir yalnızlık) yarısı yalan değildir.

Ey bütün hayvanlar, şeyler, olaylar, canlılar, doğa ve insanlar sizlerin nasıl yaptığınızı nasıl kendinizde görmek için geldiniz gibi gidiyorsunuz ve gittiniz. Eğer şu ana kadar göremedinizse deneyleriniz eksik demektir. İnsanlarda hiçbir şey “bütün insanlarca birden” olmadı ki şimdiyedeğin bu “yalnızlığı anlama” birdenbire tümcek olsun. O da azar azar, birer ikişer, teker teker olacak. Birbirinize yalnızlıklar hazırlamaktasınız, hazırlıyorsunuz. Deneyleriniz tamamlanacak sizler de birbirlerinizden yakın yakın ya da uzaklardan, çok uzaklardan hiç beklenmedik.

Sağol Mağol

Sırtım ağrıyor, ov dedi. Sırtını döndü. Çömeldi, başını eğdi. Bir kulağı çürümüştü.

Bahçıvanmış. Böğründen ciğerleri görölürmüş.

Açtı gösterdi. Gittikçe siyaha doğru giden bir karışlık bir çürük, ortası açık, yumruk kadar..

Çürüklerin koyu orta yerindeki kuyu kenarları bir volkan-
dan çıkan dumansız havanın yapacağı gibi aralıklarla perdele-
niyordu.

Olmayan sırtını ovdum. Hiç kimse ov mamıştı, dedi. Hem dedi sen çok iyi ovdun.

Nasıl bilebilirsin dedim hiç kimse ov mamıysa.

Duralayıverdi.. düşünüyordu. Elle tutulurcasına görölüyor-
du düşündüğü. Evet görölüyordu.

Olmayan ya da yarı olan yüzünden bir kımıldanma geçti.

— Evet doğru. Nasıl bilebilirim iyi ovduğunu. Önceden hiç kimse ov mamıdı için. Doğru.. Doğru..

Dediğini duymadım. Gördüm. Evet gördüm.

Ben cüzzamlıydı sanıyorum. Bahçıvanmış.

Belki veba, kolera, frengi gibilerden. Bahçıvanmış.

— Böğrümdeki yara'nın ne olduğunu bilemezsin, hiç gör-
memişsindir, duymamışsındır böylesini. Doktorların da çoğu ilk
bende gördü. Hemen hepsi. Biri çok küçük bir benzerini görmüş.
Akciğer kanseri dedi. Morfinden başka onun etkisini (o acısını
da demedi, etkisini de demedi, ben kattım. O sızgısını dedi) ben-
den koparan bir şey yok.

Kalktı. Yürüdü. Gitti. Yüzünü dönmeden.
Sağol mağol demeden.
Biliyordu (bana kalırsa) sağol derse öleceğimi. İstemedi öle-
yim. Sırtını en iyi ovan ben'in ölmesini istemedi.
Yaptığın en ulu şey neydi deye sorun bana, size:
— Bir bahçıvanın sızgılı sırtını ovdum, hem de en iyi..
Deyivereyim.

*Dün Yağmur Yağacak**

Gölmek o kadar kolay işte. Şimdi güldüğünüz kadar. Dünyanın biricik, o en güzel, en çeken insanıyla evlenemeyip mutsuz kalmaktansa, şu güzel değil, iyi değil, fena değil insanıyla evlenip mutsuz ol. Ondan olmayacak çocukların bundan olsun.

Hiç gelmeyecek bir yarın özlemi üzerine kurulan kelime yığınlarından sıralanmış betikleri her zaman yazacak ve okuyacak aptallar görünecek demek yanlış değildir.

Hiç bitmeyecek bir dünün bulutlu sabahında giyilmiş bir pardösü sonsuza kadar sırtta taşınacak demektir. O hiç bitmeyecek dünün öğleden öncesi ile sonrasını ayırıp gösterecek insanı hiç kimse çevresinde aramayacak. Böyle bir dün, kendisini düşünenin güçsüzlüğü, sersemliği, aldanıcı sürüklenirliğidir. Bir sürü aşklar, anılar, yutulmuş yalanlar, gizlemelerin belirtildiğine değil açıklandığına inanmalar, boyuna doğmaktan yorgun düşüp ölmüş arzular.. Şimdinin ne olduğunu en iyi anlama sayılabilecek şimdizizlikler.. hiçbir cek'in hiçbir cak'ın yaşayanlara uzanmadığı cek'ler, cak'lar..

Buna karşı gene kolay gülmelerin düşündürmezliğine çarpan başka bir dün.. Hiç başlamamış bir dün. İnadına da olsa, kızgınlıktan da olsa, korkudan da olsa, neden olursa olsa hiç başlamamış bir dün.

Sevilecek insan kendisini vermeye hazır, ölmek için değil yaşamamak için yaşamamak. Sevdığın sana kendini de verecek.

Bir yağmur, ki yağacak. Daima doğrunun bana hiçbir özel şey vermeyen acısı ve hazzı. Horozun kümesteki tavuklara ödevi. Hangi horozun, hangi tavuğun..

Ben varsam ki, yokum, bana da size de benim var olduğum olağan bir sanıdır. Olmadığının sanısından hiç de çok ayırık bir gücü yoktur. Yalnız biri kolay güldürür düşündürmez, biri düşündürür belirtmez.

varsanızdır

Benim başka birisiyle olan ilgim siz -----

varsanız

diyedir. Siz olmadığınıza göre ben yokum siz varsınız. Ama o zaman ben olmadığımı göre siz hiçbir şey yapamazsınız aranızda. Teker teker de yapamazsınız eğer ben yoksam.

Sizin olmadığınız daha akla yakın geliyor. Ben yoksam siz bana ne anlatabilirsiniz. Hiçbir şey anlatamazsınız. Ben varsam anlatırsınız, o da ancak ben oldukça anlatırsınız. Siz kendinizle değil benimle sınırlısınız. Ama bunu ben yapmış değilim. Eğer böyle benimle bir sınırlı olma durumunuz varsa bundan siz sorumlusunuz.

Sizi sınırlayan ben olsam bundan bana ne. Sizin benimle sınırlı olmanız size beni değil, sizin benimle sınırlı olduğunuz için sizi ilgilendirir. Ve ilgilendirecektir. Yağmurun bugün de yarın da yağması hiçbir zaman yağmuru ilgilendirebilir mi? Bu olsa olsa sizi ilgilendirir.

Ben hiç başlamamış bir dündeyim. Yağmur yağacak. Kimin ıslanacağını kimin ıslatacağını bilmiyorum. Deneyim yok bu bakımdan. Sevdığım bana kendini verecek. Bu da pek bir şey söylemiyor bana. Şu da mümkün. Ben sevdiğime kendimi verecek. Seversem o da. Onu da biliyorum.

Hiç başlamamış bir yarın çok var. Hiç bitmeyen bir dün de çok var. Bunlar o kadar hep doğru ki. Aynı günde ikisinin de ayrı ayrı, ya da aynı an-kışide olduğunu görmek kim olursa onca kolaycacık olağan.

Hep anlayacağımız ama hep doğru olmayan bir şey söyleyeyim sizlere. Ben varsam ve siz varsanız söylüyorum;

Dün yağmur yağacak. Bugün yağdığı gibi, yarın yağacağı gibi. O kadar basit. Dün yağmur yağacak. Siz varsanız ben var-

sam yağacak. Siz yoksanız ben varsam yağacak. Siz varsanız ben yoksam yağacak. Siz yoksanız ben yoksam yağacak.

Ve ne şekilde olursa olsun yağınca, onun yağması kendisini ilgilendirmeyecek yağdığı için. Yağmadığında yağmaması da ilgilendirmezdi, dememeli. O zaman yağmaması yağmuru ilgilendirirdi bence. Ben varsam. Ama yağacak. Hem de dün.

Alexis Gritchenko

İstanbul'da İki Yıl - 1919-1921 —

Bir Ressamın Günlüğü

Haz. Kemalettin Köroğlu - Erkan Konyar

Urartu: Doğu'da Değişim

İnan Çetin

Vadi

Tony Judt

Kusurlu Geçmiş — Fransız Entelektüelleri 1944-1956

Ian McEwan

Sahilde

Kefaret

Amsterdam'da Düello

James Wood

İyi Bir Hayat

George Eliot

Middlemarch — Taşra Hayatı Üzerine Bir İnceleme

Ezra Pound

Kantolar

Tahir Alangu

Türkiye Folkloru El Kitabı

Eugène Ionesco

Beyaz ve Siyah

Javier Marías

Tüm Ruhlar

Berta Isla

Cem Behar

Orada bir musiki var uzakta...

XVI. Yüzyıl İstanbul'unda Osmanlı/Türk Musiki

Geleneğinin Oluşumu

Manuel Benguigui

Alman Koleksiyoncu

Edip Cansever

Umutсуzlar Parkı

Kirli Ağustos

Doğan Hızlan

Hatırlamak — Günlük Yaşamdan Dipnotlar

Mehmet Rifat

Sait Faik'i Yorumlayanlar: Eleştirinin Eleştirisi

Derya Bengi

80'li Yıllarda Türkiye: Sazlı Cazlı Sözlük —

"Yaprak döker bir yanımız"

70'li Yıllarda Türkiye: Sazlı Cazlı Sözlük —

"Göreceğ günler var daha"

50'li Yıllarda Türkiye: Sazlı Cazlı Sözlük —

"Şimdiki zaman beledir"

Haz. BAHANUR GARAN GÖKŞEN - Murat Yalçın

Bir Yalnız — 100. Doğum Yılında İlhan Berk

İlhan Berk

Bir Limandan Üç Resim

Galileo Denizi

Şiirin Çizdiği

Max Frisch

Mavi Sakal

Montauk

Sándor Márai

İşin Aşlı, Judit ve Sonrası

Ahmet Ümit

Bir Ses Böler Geceyi

Kukla

Çıplak Ayaklıydı Gece

Beyoğlu'nun En Güzel Abisi

Şeytan Ayrıntıda Gizlidir

Ninatta'nın Bileziği

Kar Kokusu

Aşkımız Eski Bir Roman

Orhan Pamuk

Babalar, Analar ve Oğullar — Cevdet Bey ve Oğulları -

Sessiz Ev - Kırmızı Saçlı Kadın

Şeylerin Masumiyeti

Balkon / Fotoğraflar ve Yazılar

Haz. Erkan Irmak

Benim Adım Kırmızı Üzerine Yazılar

A.N. Wilson

Tolstoy

Behçet Necatigil

Konuş ki Göreyim Seni

Vaktin Zulmüne Karşı — Düzyazılar 3

Dost Meclislerinde Kasideler

Camille Laurens

On Dört Yaşındaki Küçük Dansçı

Yıldıray Erdener

Kars'ta Çobanoğlu Kahvehanesi'nde Âşık

Karşılaşmaları — Âşıklık Geleneğinin Şamanizm ve

Sufizmle Olan Tarihsel Bağları

Franz Kafka

Şato

Ceza Sömürgesi

Amin Maalouf

Uygarlıkların Batışı

Hal Herzog

Sevdiklerimiz, Tiksindiklerimiz, Yediklerimiz —

Hayvanlar Hakkında Tutarlı Düşünmek Neden Bu

Kadar Zordur?

Nâzım Hikmet

Benerci Kendini Niçin Öldürdü?

Kemal Tahir'e Mahpushaneden Mektuplar

Metin And

Dionisos ve Anadolu Köylüsü

Kısa Türk Tiyatrosu Tarihi

Osmanlı Tasvir Sanatları: 2 — Çarşı Ressamları

Doğan Tekeli

Çebiş Evi'nden Hisar Tepe'ye

Doğan Yarıcı

Hodan

Abdülhalik Renda

Günlükler 1920-1950

Hatırat

Elif Sofya

Hayhuy

William Faulkner

Emily'ye Bir Gül — Seçme Öyküler

Elmore Leonard

Bücürü Ayarla

Rom Kokteyli

Emily Ruskovich

Idaho

Uğur Kökten

Unutmayı Bir Öğrenebilsem

Ömer F. Oyal

Gemide Yer Yok

Önceki Çağın Akşamüstü

Paul Signac

Eugène Delacroix'dan Yeni-İzlenimciliğe

Philippe Soupault

Görünmeyen Yönleriyle

Derviş Zaim

Ares Harikalar Diyarında

Rüyet

Ahmet Emin Yalman

Naziliğin İçyüzü

Marianna Yerasimos

Evlîyâ Çelebi Seyahatnamesi'nde Yemek Kültürü

İstanbul'da Rum Bir Ailenin Mutfak Serüveni

Ali Teoman

Yazı, Yazgı, Yazmak

Yüksel Pazarkaya

St Louis Günleri

Waller R. Newell

Tiranlar — Gücün, Adaletsizliğin ve Terörün Tarihi

Nursel Duruel

Geyikler, Annem ve Almanya

Yazılı Kaya

Oktaý Rifat

Elleri Var Özgürlüğün

Perçemli Sokak

Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler

Latin Ozanlarından Çeviriler

Yunan Antologyası

Oliver Sacks

Bilinç Nehri

Ali Özuyar

Hariciye Koridorlarında Sinema

İpek Çalışlar

Latife Hanım

Jean-Louis Fournier

Otopsim

Betül Tarıman

Maksatlı Makastar

Cemal Süreya

Göçebe

Beni Öp Sonra Doğur Beni

Arthur Schopenhauer

Aşkın Metafizigi

Haz. Sula Bozıs, Seza Sinanlar Uslu

İvi Stangali — Ressamı Hatırlamak

Bella Habip

Kültür ve Psikanaliz — Sinema, Edebiyat ve

Güncelin Psikanalizi

Benny Anderson

İşte Söyledim — Seçilmiş Şiirler

Claudio Magris

Tuna Boyunca

Publius Ovidius Naso

Dönüşümler I-XV

Donald W. Winnicott

Piggle — Küçük Bir Kız Çocuğunun

Psikanalizle Tedavisinin Öyküsü

Rachel Cusk

Övgü

Sue Gerhardt

Sevgi Neden Önemlidir? — Şefkat Bir Bebeğin

Beynini Nasıl Biçimlendirir?

David Lewis-Williams

Mağaradaki Zihin

Hasan Gören

Altı Yaprak Üstü Bulut

Marianna Warner

Bir Zamanlar Bir Ülkede... — Masalların Kısa Tarihi

David Wootton

Bilimin İcadı — Bilim Devrimi'nin Yeni Bir Tarihi

Furuğ Ferruhzad

Rüzgâr Bizi Götürecek — Toplu Şiirler

Nasser Saffarian

Ah Ayetleri — "Furuğ Ferruhzad Hakkında

Söylenmemiş Sözler"

Orhan Duru

Bırakılmış Biri

Ralf Rothman

Baharda Ölmek

Enis Akın

Müjgan

Joseph Kessel

İblisin Oyunu

Lâle Müldür

Tehlikeliydi, Biliyordum

Marc Augé

Biri Sizi Bulmaya Çalışıyor

Unutma Biçimleri

Erlend Loe

Kadının Fendi

Evangelia Balta

Karamanlı Yazınsal Mirasının Ocaklarında Madencilik

Tarık Dursun K.

Alo, Harika Hanım Nasılsınız?

William Carlos Williams

Seçme Şiirler

Faruk Duman

Köpekler İçin Gece Müziği

Kaptan Kanca'nın Bir Macerası

Halit Ziya Uşaklıgil

Saray ve Ötesi

Megan Hunter

Sondan Sonra

Ferdi Çetin

Evimizi Böyle Yaktım

Sergen Çirkin

Güney Sibirya Arkeolojisi ve Şamanizm

Onat Kutlar

Gündemdeki Konu

Yaşanmış Ağır Bir Ezgi

Forrest Gander

İz

Şairin Vedası

Gotthold Ephraim Lessing

Minna Von Barnhelm

Hélène L'Heuillet

Komşuluk — İnsanların Birlikte Varoluşu Üzerine

Düşünceler

Hüseyin Kıran

Dağ Yolunda Karanlık Birikiyor

Resul

Tuğba Doğan

Nefaset Lokantası

Nuran Tezcan

Seyyahın Kitabı — Evliyâ Çelebi Üzerine Makaleler

İ. S. Turgenyev

Klara Miliç

Necmi Sönmez

Paris Tecrübeleri — École de Paris - Çağdaş Türk

Sanatı: 1945-1965

Roy Jacobsen

Beyaz Deniz

Nezihe Meriç

Menekşeli Bilinç

Sean McMeekin

Osmanlı'da Son Fasil — Savaş, Devrim ve
Ortadoğu'nun Şekillenışı 1908-1923

Gulam Hüseyin Sâedi

Dendil

Hüseyin Ferhad

Nihayet Bir Cümledir İnsan

Mine Sığüt

Gergedan

Selçuk Demirel

Kıyıda Tek Başına

PSİ — Bilinçaltından Gerçeküstüne

Gülten Akın

Bütün Eserleri I

Stella Rimington

Kıl Payı

Turgut Uyar

Divan

Romain Rolland

Jean-Christophe I-II

Carlo Cassola

Bube'nin Sevgilisi

Hannah Kent

Irmağın Cinleri

Orlando Figes

Nataşa'nın Dansı — Rusya'nın Kültürel Tarihi

Halit Ziya Uşaklıgil

Mai ve Siyah

H. Bülent Gözkân

Kant'ın Şemsiyesi

Ayfer Yavi

Bir Dünya Börek — Böreğin Tarihsel Yolculuğu

Kazuo Ishiguro

Yirminci Yüzyıl Filmini İzlediğim Akşam ve
Başka Küçük Keşifler

Nazan İpşiroğlu - Zehra İpşiroğlu
Bugünden Düne Dünden Bugüne

Yüksel Pazarkaya
Çevirinin Estetiği ve Çeviri Serüveni

Nikolay Semyonoviç Leskov
Çelik Pire

Marc Augé
Evsiz Bir Adamın Güncesi

Anil Ananthaswamy
Ya Ben Yoksam? — Kendiliğin Labirentinde Bir Gezinti

Francis Russell
Türkiye’de Görülecek 123 Yer

John S. Allen
Obur Zihin — Yiyeceklerle İlişkimizin Evrimi

Dag Solstad
Mahcubiyet ve Haysiyet

Claudio Magris
Davanın Reddine

Haz. Mustafa Demirtaş
İkinci Bir Yaşam — Sevim Burak’ın Edebiyat Dünyası

Selçuk Demirel
Saat Kaç

Theodor W. Adorno
Müzik Yazıları

Uğur Nazlıcan
Bir Dükkanı Beklemek

İlhan Durusel
Defterdar — Evlat Katli İçin El Kitabı

Ece Ayhan
İyi Bir Güneş

Kâmuran Şipal
Dua Çiçeği

Georges Dumézil
Mit ve Destan III — Roma Tarihleri

Richard Yates
Mutluluk Fotoğrafı

Wilson Amos Farnsworth
Kapadokya’daki Amerikalı Misyonerlerin Bilinmeyen
Tarihi (1853-1903)

Evin İlyasoğlu
Ben Leyla Gencer — La Diva Turca

Ursula Reinhard
Türk Âşık ve Ozanları

Roger Ford
Cennetten Mahşere —
Ortadoğu’da Birinci Dünya Savaşı

Giorgio Bassani
Surların İçinde — Beş Ferrara Öyküsü
Kuru Otların Kokusu

Elmore Leonard
Rom Kokteyli

José Ortega y Gasset
Quijote Üzerine Düşünceler

Juan Enriquez - Steve Gullans
Kendi Evrimimizi Yönetmek

Margit Schreiner
İnsan Dengesi

Betül Tarıman
Rıza Bıyık

Anne Enright
Yeşil Yol

Nikolay Vasilyeviç Gogol
Üç Hikâye

Şiir Erkök Yılmaz
Aile İçi Muhabbet

Simon Sebag Montefiore
Romanovlar 1613-1918

